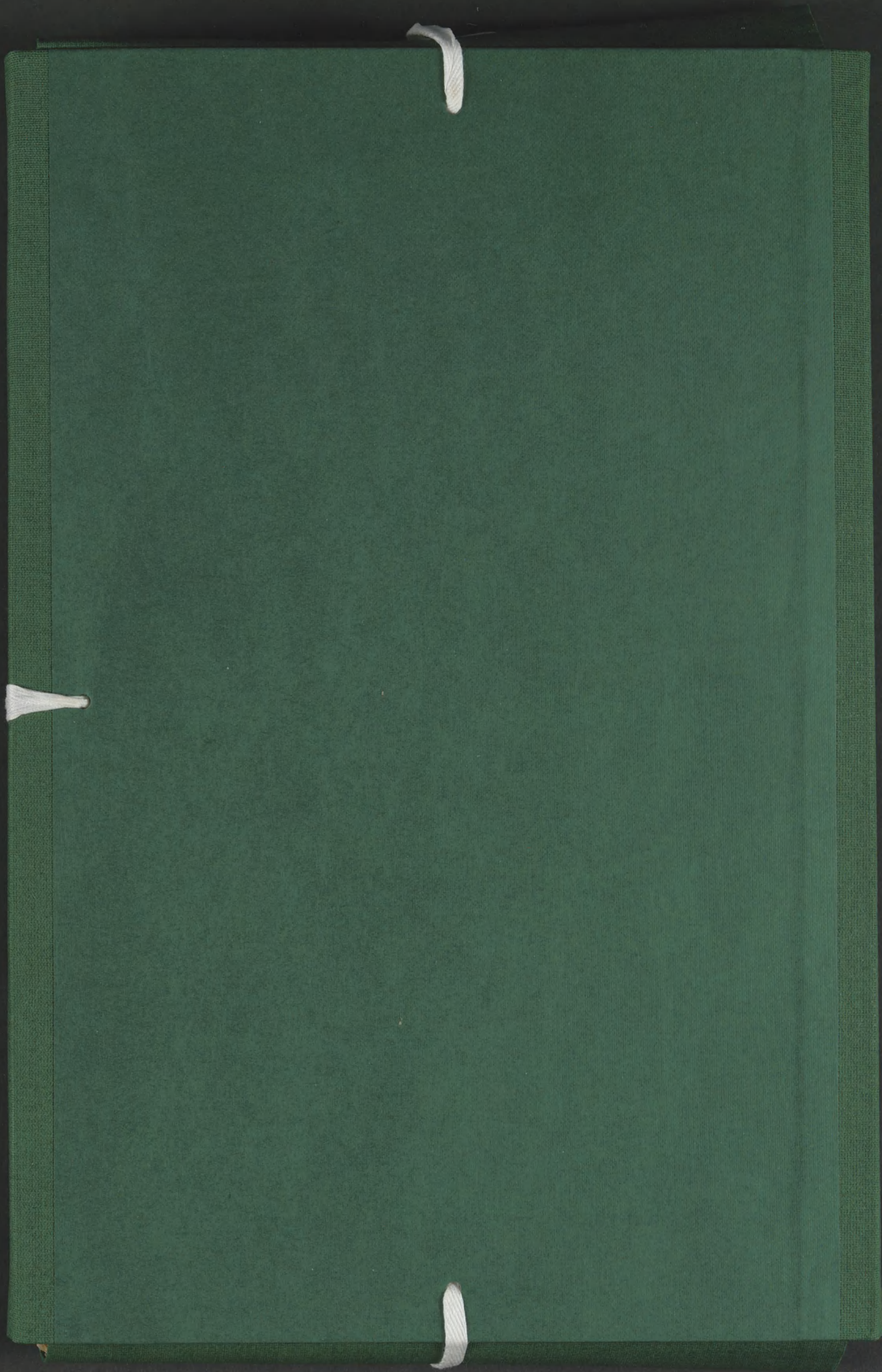

MANUSCRIPTA
INSTITUTI OSSOLINIANI

II...563...

MANUSCRIPTA
INSTITUTI OSSOLINIANI

II. 563

Manuskryty

Nowy rozne miare na Sejmie Warszawskim

1766.

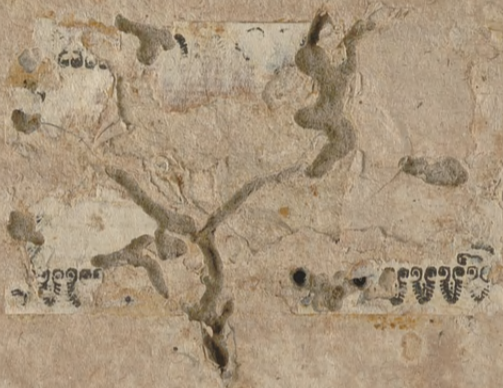

*Nr
Nowy rozne miare na Sejmie Warszawskim*

1766

N^o Inu. 563.

Verley

III C. 4.

n
m
Tak
La
po
ist
Lyo
Jesu
Ku
gru
Pra
w
Har
ale
ty
w
n
na
La
D
na
m
w
d
m
St
C
da
n
na
je
n
n
o
2
n
k

MOWA Inz. Pana Matachockiego Referenda.

Wła. Wł. Marszałka Starcy Łaski Posa z Wództwa Sieradzkiego.

na Zagajeniu Sejmu Głównego w Jzbie Posel. 26 Obr. 1766. N. miana.

Tak przeżone uszytkich Pawodawcow ustawy. wyznaczuąc Dni Pracom Ludzkim baczyć. Za rzecz koniecznie potrzebna oddziela momenta ku spoczynkowi. Dat temu myśleniu pochob w pieruszym Cztowiestenstwa okrestaniu Ten, który z sedney czcności uformował istność natury Ludzkiej Szworca, oddając Dzień Świdny na spoczynek Cztowiestkowi. Z podobnych Pawodow z Boganska baseczność in Diebus Fenar liczyła Dni odpoczynku. Jesteśmy uszyscy tej uszykszej Prawdy Dowodzielami, że myśl nasza po lekkim odpoczynku silniej w świecie przybiera się Pamięć. pamięć sama po necnym uypocznieniu gruntowniey Zawzięta, chwyta, z utryżmami wiadomości, Cożby dopiero mowić o tych Pracach ktore w ogulnym Narodow radząc szczęściu, dla uszykszej uszykszych wymagaia, dokładnieyszego Należy rozważenie okoliczności przeprzenia skutkow dociekania uszykszej y inne Narody. ktore nie mają Prawa z Usz samowładnego Pana ale go sobie bądź w licznieyym stanowiających Mnóstwie, bądź w uszykszym tychże wyborze clame dają, Znać, rzecz dugo nieyża, cłazy uszykszej pewne w ktorychby dawnieyże odmieniał cłazy wydobrzeć nowe uchwalac w mocy było ustawy.

Wtedy to natury. rest Dłuznieyze Stanow szymadzenie się, mienię, te chwile, w ktorych każdy Inas Zapomniał się o Calocalności krajowej. w Domowych Zaczyniach naradzał się, y trudził, takby swe pomnażać dochody. Należy ograniczać Interessa Zaspokajac zgota własnościom prywatnym y gadzai. Ale teraz mowię te naderstży Dni cłazy godziny ktore sedynie na Nar. teniu okoto publicznego Dobra. posuregac nam należy. Ten to najdroższy nadbrog w ktorym nie tylko dawniey Zapomniane cłazy w Receps pustozone Zaniac mamy potrzeby ale y przeżerai się w skutkach dawniey uknutych Praw.

Za Panowania niegdys szymuntow Augusta y Przecego cłazy szymow składanania Prłodkowie nasi nazywali uprzejmym Portun szlacheckich y m. P. N. K. m. miłosneyym postępując krótkiem, Lube ma w swey mocy nadzuprzayne składać szymow. uolat swą szkerannoscia zastępywai potrzeby cyżyske, y na szym mażde nieć cłazy wyniktych w cłazy Dwoch lat nawatności. Mamy uyrażony w jego uniuersale Banskim Zbow niektorych Publicznych Potrzeb. sz nam sednak szymow dowodem nad słowne u uniuersale uyrażenia te Pieczotowite tego Pana o nas troski, ktorych nieustan nosi burthwie od nas oddalając uszykszej uprzejmowala nam ten szwobodny Pokoy. ktorego nie jeden mote z nas truzyluym od Niebur dopraszał się w szylchaniem. Przeględamy sz niektore skutki uszykszej uszykszej krajowego z pieczotowitych nad nami szymow Została nam Zostanie nierownie uszykszej szymow następcem naszym cłazy szymow tych Pieczotowitosci, ktorych szyski teraz szymowione, w busynych poszym Owocach Potomkowie nasi leczyć dokładniey będą mogli.

Nlech mi będzie uszno N. W. Mercui sz y Bracia w Dłuznieyym was zrak, najgłębszym każdego z Osobna uszansowaniem pouitanie ponowic te myśl y szymow ktore przed lat Dwie ma osiadac, to tu mieysce osiadac szym; Ze ta Łaska ktorey powierzona, mżatem sobie szym, byta to uyrażem sedynym moicy wam szymow nosi y Postus szymow, tam nię sedynie kierwai szymow, gdzie Prawo y wasze rozkazy poprzędnikami szym byty. Tee to szymow az ku szymow Postupen szymow Zapatrypuszy się na wyrażny Prawa przepis nakazuiący szymow osztykowanie szymow uszom moim niemoc innych szymow szymow; rest Pawodem wedle Prawa o szymow nacie in szymow wotob na nowego szymow dania szymow Przeswiechnemu uszymow szymow szymow, y co Nomine dacię glos szymow szymow szymow.

MOWA Tegoż.

Zdając Łaskę Sejmową Jw Czaplcowi Podkomorze
- mu Łuckiemu Postowi Wdztwa Kyjowskiego. Zet. 1. utdy.

Niedy osiadanie Sternickiego miejsca niedozwolito mi moia, Kreska, Zapraszać
ex Turno Wzewardtwa mego do Łaski gdy żytye stowy publicznie niemogły
nadgrądam to szczerym ci uznawaniem Iny Panie Kyjowski. Zapraszam Cię
do tej Objęcia Łaski, do ktorej Cię prawię ogolne, bo tylko bez Dwóch ustow poro-
żnia affekta. osiągay Dostojenstwo, y tegoż Prace, ktorych dawno wielkim a przy-
moim Sternictwie byłeś Spółczynnikiem. Jest niewątpliwie nadziei przyszyja
Ze pod Twoim Stryem, wraz z Kuziatem Łaski Stawa Narodow następk w Ławity
urienoby się Owoc, y to co przeszłe Sejmy Zapomniały, lub niedożywały, w bra-
kach swoich zasilonym zostanie. Lubo mniey może spodziewano, niemniej jednak
milo to będzie każdemu Inacé aż y głosie Cię Marszałkiem Stanu Rycerskiego
Dla mnie tym znaczniejsza uradowania y Chłuby przyszyja Ze tę Władność Sterni-
ctwa, ktora powszechnie ofarują Ci serca z ust moich teraz ogłoszona, masz
y do piastowania odbrerasz.

W Zdawaniu Cię Szlowsy Dostojności, uczuwam tę korzyść wielką, iż ku
użyczeniu Narodow następk, moją Łaską, i wszelkie moje Urzędo we niedo-
stawa. Y gdy już z Dyrektora i upoś Radnik z tego Krzesetka do Wzje-
widtkiej przenoszę się, daję Ci, niech mi będzie wolno. W Moskwie z P. y Bracia
dopraszają się, bym y na tamtym miejscu miał Łaskę, y tych Łaskowych affektow
ktore w sercu są, prawię Byniesi.

Schylam już tę Łaskę, ktora na Niniejszym Sejmie w ręku moich martwą
byłaby tylko mogła, niech za tej uderzeniem jak najżywniejsze użytyknia
Łaska Narodom użyteczne, w Turach Iny Panie Kyjowski, a w krotce Stanu Ry-
cerskiego Marszałku ręku, niech ta Łaska wydaie te Ławity, ktorych bytyżna
upragniona, wyględa y oczekuje testinca. Teraz Łasę, gdy serce już dawno Bogu
y Opatrzności poświęcił, poświęc y usta przez Łasubienie się, bym Juramentem, do
ktorego Urząd Marszałkowski, aż obowiązuje. Ja z miejsca tego chętnym Zapra-
szam Ciem.

MOWA Jm. Tartu Kapłelanica Lubel.

Projektu Wypary podpisanie ante omnia ubrymnia tego.

Wiem to dobrze Ze przystuchywaie mi się raczej, tylko należałoby, w tym tu
Przeswietney Obrad Suratnicy y przypatrywaie się, zbauiennym uszytkich o Dobro
Pospolite Obradom, y Ławicy o Wiare Suręta, Fortliwodu mżeli w tymkolu wiek
do tak wielkich poprzedzających mie 1700 Jw. Senatorow y Ministrów tak y
uzbranych z Ciem y Wzewardtwa godnych, y wielkich Postow, przymawiaie się, Zdan
y Materji. Mitczenie to w ciułym zachowatym byś Obzębnie, gdy by mie, Jlos moją
na daimy funduiacy się Instrukcji nie co niewsmielę, tenże pieruszyraz depiero
Zabierai mi przychodli y Ze co większa do Materji o liwie Suręty katolickiej

nie nad Dostkonalę.

1700

nie nad doskonale dostatecznie wyrażone y pełne dozwoleni J. S. M. Biskupa Krakow, Za-
 nie wyrazić niemogłem, y niemogę napisać tylko z Mieszca mego do Stanow Replty
 Lanostę Proszę, aby Projekt od J. S. M. Biskupa Krakow, na Dniu Przedmegożnym
 Podany listy wtamemi Wzemi Napisać Lanie y jednostajnymi wszystkich Stanow Głosy
 y okrzykami approbowany. Naysperusty przysięgi y do Podpisu był podany. Nicie przy-
 to przeciwnego Prawu nieszanie, y Prawa z swoy kluby niewyida, y Porządek Prawem
 opisany zgwatony niebędzie. Prawda jest że konstytucya Anni 1764. Titulo o Porządku
 skymowania utotyta Materje ktora po ktorej, y takim ma następowac' Porządkiem, ale
 y to prawda że poty do ułożenia tegoż nieprzystajęta, poki gruntownie pierwej o Wiare,
 i Katolika, utusienzięca, naysperstym w tej Materji niewoskazyta Prawem. Lysato sie
 o tym ustanowieniu konstytucji Okey to Wzmi M. M. S. powiedziad, że bgraniczone będąc umy-
 sty, nastę przeprzei niemoga, przysięgłych, ktoreby sie przystrafic na postym mogły, okolicznosc
 że praverere futura uslechmsieney to tylko Boshicy zostawione jest opatrzeni, nieprze-
 rzata ta konstytucya forte te y nagle dyspidentow, wiekszych wotnosci demagania sie nie
 przeprzata Chęci Zborow publicznych y Bratowio na nowo skausania, nie tedy nowego o-
 tym napisai niemogta, ale coż mowię nieprzeprzata, niespodziewajac sie nigdy, żeby
 kiedy przeciune przeciwko userze Zkacholurick, powstał y wzmknac mogły obruszenia
 utotyusy skymowania Porządek, y kateley Materji miejsce opisany, y ustanowita
 kiedy y po ktorej Materji, Casu aliquo Przewonosi o userze siurtey mowic y kaktó
 wai mamy, a iako uszytkie Prawa nowo skawione, na wzor dawnych układamy.
 y one tylko lub lepiej y doskonale objaśniamy lub też dawne en Pristino robore zsta-
 unias potusienziamy tak y w tej Materji, podanego Projektu, na którym ustnie y
 Catosi nasza Lanista. Wzorem konstytucji skymu Convocacionis Lu naysperusta z Obrad
 następk upnikajaca, ustawe, naysperupałniczdy tychże Cel. podpisai sie, niewotny gar-
 my. Wzłożony tedy na mnie od potestadych w Domu Praei następk petnacy Obrad
 Zek y opisanemi w Instrukcji wyraźnie podane wikały, że Cel sobie biorac, powsta-
 wam z miejsca mego proszę, żeby Projekt en Materia Religjonis od J. S. M. Biskupa
 Biskupa Krakowskiego podany, naysperusty za samych Przepretnych Replty Sta-
 now przystęceniem po obraniu Deputtow do konstytucji był do Podpisania podany.
 Stato sie już temu Obowiaztkowi, stato y Prawu Zadawcy, przez uspranie tak zolenatu
 jako y Rycerskiego Stanu do układania konstytucji Deputtow Drugiemu uelnymy
 także dozye a Projekt ten mowię, na ktorego utrzymaniu wotnosci Lanista, Podpisem
 Deputtow skusienziemy, wyzencelencem Casu Przewytanie tego Projektu, spodziewai sie
 niemotemy żeby był kiedy mogto po unwersalnych, ktora już po Przewytaniu oney
 pobusienzięta go y następk okrzykach. Co zaś do podanej tyte sie kwestyi otyki
 Projekt Zmieszania Sta gnatnego ma być podpisany na ten lubo unwersalna Zup-
 lita uszytkich Zgoda, y wogewidztwo nastę podpisania oneyż żadna miara, nie
 przeciunie, sednakle jawna od potestadych w Domu Praei następk dana nam In-
 strukcja, Materia Religij nad uszytkie mnie traktowai y obokrzyje Sumuemi
 Prauy nam nakazajcy pomienownego Zmieszania Sta Generalnego Projektu, pier-
 wey nad Religij podpisai nam Zakalucie

MOWA Tegoż o Podatkowaniu

Wiem to dobrze a nawet z pewnością tuż, że każdy z nas na to sęmouych zgroma-
dzony Obrad mieysce, równa mioscia, ku Orytyżnie pata, równie Jey Zyczy, równie pragnie do-
bra oneyże, z tad latwo sobie wnosze, że chętnie uszyce do tego uszytkiego, zkad dobro y Poży-
ki dla oneyże uynikai moge przyktadać się będziemy. Ta byta szeregutna pozostatych w
Domu Braci naszym wsta, ta mysl to zladanie, że tłumaczami nas myslis uszych czyniac
obstrzyuszy, y ograniczyszy nas niezako Punktami w Instrukcji nam danemi, zokawsta
nam sednakże moc wedlug Czasu Potrzeby, w sednych okolicznosciach zapobiezienia poma-
wienia w Drugich utozeniach nowych, y ustanouienia w innych, Tey zadowyc czynu przy-
sechali my, z ta sednakże zausze ciotoznoscia, że dla uyciegniaczey nagley potrzeby, chiac
przetkapić, y uyczey sobie nad Instrukcyje nam dane, pozwolcie, potrzeba zebymy preruey
lawnem, y nieuchronnemi przetkapienia tegoż byli skonuinikowani potrzebami, a tak
krat upewnieni o nieuchybney tego przetyżnie, y Brauom naszym w Domu protestatym
z tego explikowac się lawnem potrzeby Orytyżny mogli douwdami

Wnieciono w Projekcie od Skarbowey Komisji o utozeniu Czopowego szeregutnego
materja, zst to materja utozenia nowego na Rzyltku Podatku, zst to materja ktorey
ustanouienie uszytkie prauie wzdrowa zabronione sobie przez Instrukcyje maie
szeregutnie na ustanouienie tegoż byt memiate, zezeli nas nieuchronna y nagla teyż
konuinikowac niebędzić potrzeba. Ubyto uprawdzie dochodow Rzyltky przez Zniepenie
Cta granatnego, ale tez y Ubyto edymy Milion kilkakroti szeregutnie na Zamku Pe-
paragra, szeregutnie kilkadziesiat szeregutnie na kupieniu domu na Komisji w samu
blisko lub uyczey Dwuch Milionow uyniesie, na ktorych utozymanie dosyly byto kilka
dziesiat szeregutnie uyniesie. Ubyto kilkakroti szeregutnie Pensji szeregutnie kwart, y
komisparlom Pogytownego szeregutnie szeregutnie, szeregutnie przez skaspowanie Cta szeregutnie
Dochody publiczne prauie ze pomnyszy szeregutnie sa, ale tez przy tym y expensy ubędzić, gdy
tak sęmouemi tako y denatus szeregutnie szeregutnie szeregutnie szeregutnie szeregutnie.

Najpauie, miosciuy Krolu, trudnosi w utozeniu Podatku materji, ktora tak
Oporem idzie, niepochodzi żadna miosara, z mechaci przytozenia ste do Podatku, gdy y ia
y tak szeregutnie każdy, dla nagley Rzyltky potrzeby gotouy bydy Fortune szeregutnie
dusie, ale z bojalni bardziej, zebym na Puzne Fortune szeregutnie szeregutnie, a za-
dny Orytyżnie nie przynostacy kontyści Podatku nasze expensowane niebyty. Szeregutnie
z uiriczoney nam szeregutnie szeregutnie szeregutnie szeregutnie szeregutnie szeregutnie
mato, Louie szeregutnie szeregutnie szeregutnie szeregutnie szeregutnie szeregutnie
expensy, nieopisimy y nieuregutnymy to y najuiczyte nam nieustawsta Dochody.

Odważam się tedy N. Panie szeregutnie szeregutnie szeregutnie szeregutnie szeregutnie
Danie rezignacya o to uprosiai co szeregutnie y nie ciezlych bytko polegajaca szeregutnie
wach, każe mi Orytyżny miosci.

Mouiemy y protestuemy się z tym ciezto, że kochamy Orytyżne, kochamy szeregutnie
Cta sama, nie szeregutnie przyktadamy się uszytkiem szeregutnie szeregutnie szeregutnie
rae sadami, a nayprzed co do weuue szeregutnie szeregutnie szeregutnie szeregutnie w
Percente dochodow Rzyltky tak sake się terat szeregutnie szeregutnie szeregutnie
y gwałtownie expensowai musi, sata na szeregutnie szeregutnie szeregutnie
sata na szeregutnie

situ na potępienie Placy onemu potrzeba, pomiarujemy co nas Rzeczywosci u Posobnych Nam-
 dou, co extraordinarynie kosztowai byk, legacye, wzbrzajnymy situ utrzymowanie fortecy
 situ Ludwisarnia situ Amunicye, situ Reperaraea Zamkowa y Skarbu Rzeczywosci Dom
 situ potoczny do Roku użyciesie expens, a tak dobrze y do skonalu uregulowajky, tak
 Percepty, tako y expens, sama dopiero wynknie lub nowego utozenia Podatku po-
 trzeba, lub tez dostateczny y sawny temiz obchadzienia sie dowod. Postepok ten uzeli
 z ledney strony uszetkie poustać mogace udatu trudności, osmieli z Drugiej strony
 uzeli Postow przeciwno temu mairacych Instrukcyje do tym przedzięgo, tym tatracy
 z tego zgdzenia sie, y utozenia sie takiego Podatku, gdy na tym fundamentai niedo-
 stawiajacy respete do potrzeb publicznych wynknie Summa, Widztwo Lubelskie
 naypierwiec odstapi Prefensji swich, ożecus temu y uyratnemu, y sa y kotedy moi
 w brew poyda, w Instrukcji utozonemu Punktowi, który na fundamentai konstytucyj
 1650 1717 koż. Cio powe przy Dyz przyzywi Widztwo zostawiać, utrzymanie onychże przy
 Widztwa uszetkami nam nakazuje y rekomenduje sędami, gdy Prawa swego miedza
 Gwizdytuy z dyci dla ożecusie potrzeby odstapi gotowisny.

Prawda jest ze niepodobna rzecz jest zeby sie Gwizdytka bez Obrony obyć mogła, ze
 niepodobna zeby bez oż proporcjonalnych u Posobnych respektowana byk miata. Obrona
 Rzeczywosci jest rzecz tak esencjonalna, ze kto sey nieczyty, kłaki y upadku Gwizdytka zby
 sędami sie ze to takie jest Inncipium, ze go kaden rozum negowai niemote to jest ze sie
 Gwizdytka bez Obrony nieobeydnie.

Co gdy tak jest materya Podatku y zezeli sie byk potrzebne pokatać od wieklosci.
 Liczby uyrimowai, jest to ledno co niechcieć Obrony Gwizdytuy. Bo jako kaden przy wiek
 kłaci ztosow ucięzkuiw, niepotrzebne, y substancye szlachetkie, nypozycze y nypnujace sta-
 nac niebuda mogly Podatku, tak tez nigdy do uzmocnienia sęd, przy Jednomyslności
 w tej mierze Gwizdytka przysici jest niepodobna.

Ruczmy to zwazyć ze Posed kazdy szlachci kady ma fortune, naturalnie Inncipium
 w tym jego interes aby swie ochronis Fortune. Niechcieć wiec materya Podatku w
 szkie proponowana bydnie, przyrodzeniu danemu przeciwna rzecz jest, alpm ia, aby kto-
 rykolwiek Posed, na niepotrzebne albo szby ucięzkuiw pozwolisł Podatku. Wzyc Pluralitas
 wcale w tym jest bezpoczna tak za sędymkach szlachty jako Postow w szkie, ze niepotrzebne
 nigdy na niepotrzebne y na nypnujace substancye szlachetkie Podatku. Miedzy daymy
 to Puthrlecia sęd Posdami, nad tej uazpnie, zeby sie jeden znatać kteryby na takie to
 jest niepotrzebne lub nypnujace pozwolisł Podatku.

Ale na przeciwi zwazywszy nieuchybna nieuchronna konieczna y gwarantowana Gwizdytuy
 potrzebe, zwazywszy ludziez moźności znosności szlachci, takiego proponowanego Podatku, kawa-
 zyly wzledne dobrze utozone y umiarkowane Podatkowania sposoby niepodobna jest, zeby
 na nie wieklosza daleko cłaci dobrych, y bydylnie Gwizdytuyek szlachotow nie zezwolita.

Wiec y Gwizdytka y fortune nasze ubezpieczone beda, ze ani dobra nasze przedstawiane, ani
 Gwizdytka w niebezpieczeństwie szlachoty zostawiona, y opuszczona przy wieklosza bezby dobrych jej
 sznow niebudy. Jezeli zas Obrony Rzeczywosci materya konstytucyjom kazdego zоста-
 uiona, bydnie, o takich chochy y w naymniejszej liczbie nietrudno, a Nam nas przy to
 w ożropney sztuacji szlachoty, a uwaruy zozie y wzgardkie na daley zostanie

Mura

Mowa Tegoż Samego dnia w Sejmie Polskim.

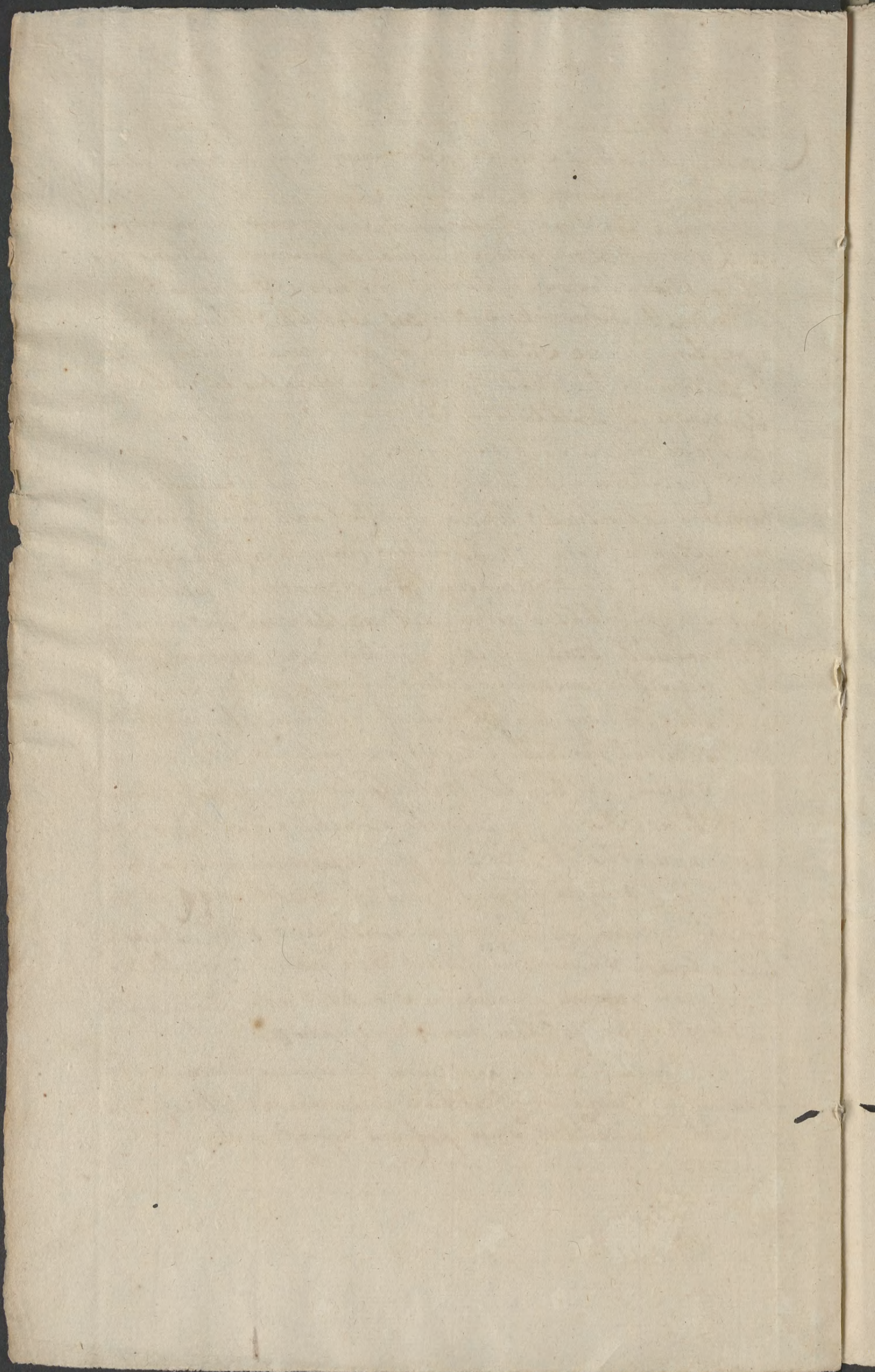
Cieszą się Prześciany Stanie Rzeczki i przytomnego Casu, o sta-
stajmy Chwałobne i Radosia Potomnościom czyni, Zostawymy zna-
mieńską do Naszadowania Następcom Staw.

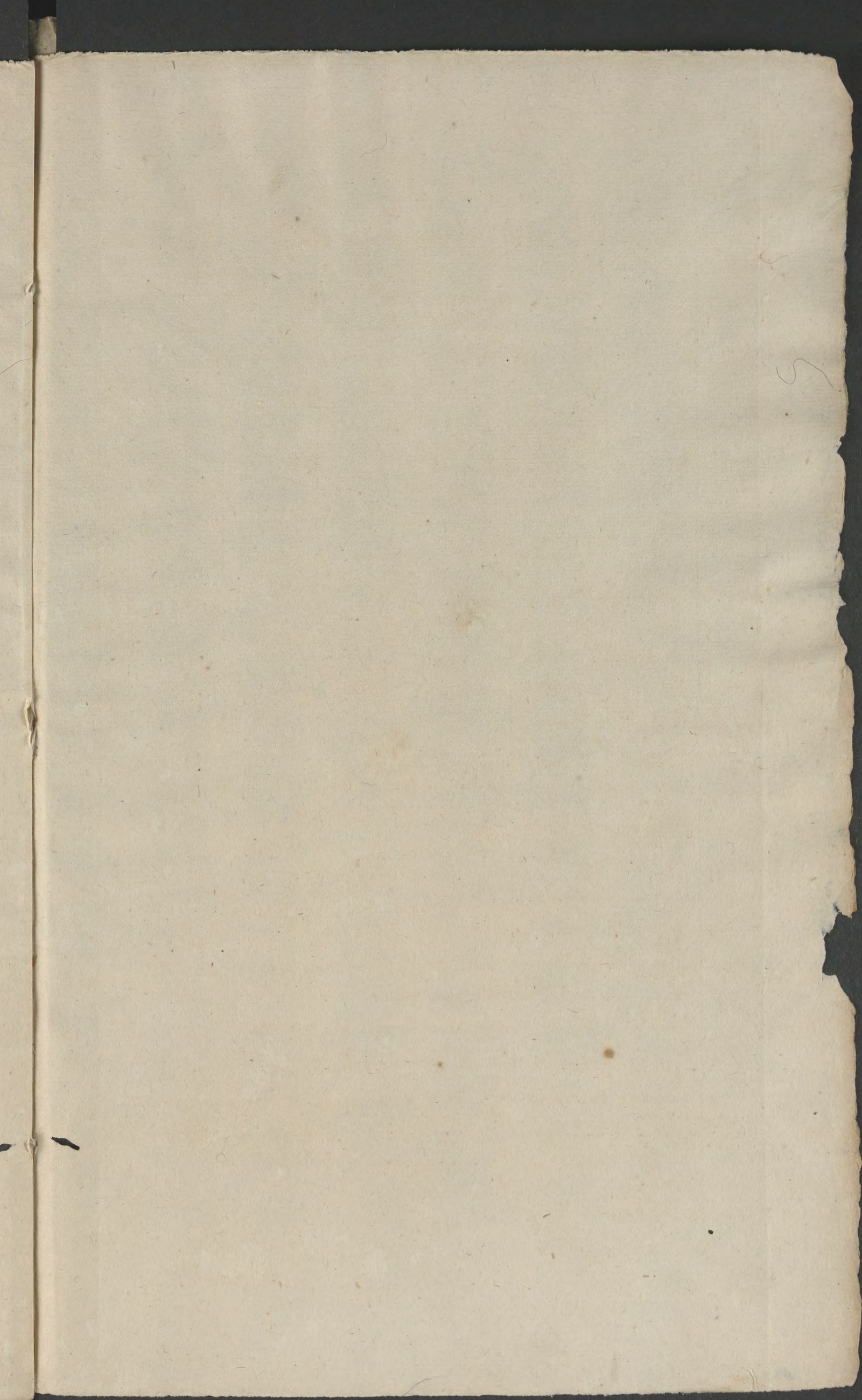
Prót a Pan Nasz Mitociewy i Tona równosci na najdoszowniej-
szę Tronu wyniesiony smiejcie nieubliża Fortiwości ulubieniu i bro-
nieniu Wiary, Wolności, i Prerogatyw Stanow Rzeczypospolitej.

Senat Posredniczy tyż Rzeczypospolitej Składowy Stan
a przytomna Lawosie N. Pana Raca Smyski równie i Panickim Zytty-
wym Panem, Stan Nasz Rzeczki nierozdzielnie toż Składowy
Rzeczypospolitej trwałiwie smiejcie, unneimi Warunkami o najmniey-
szę Prawa obawia się Prześciany.

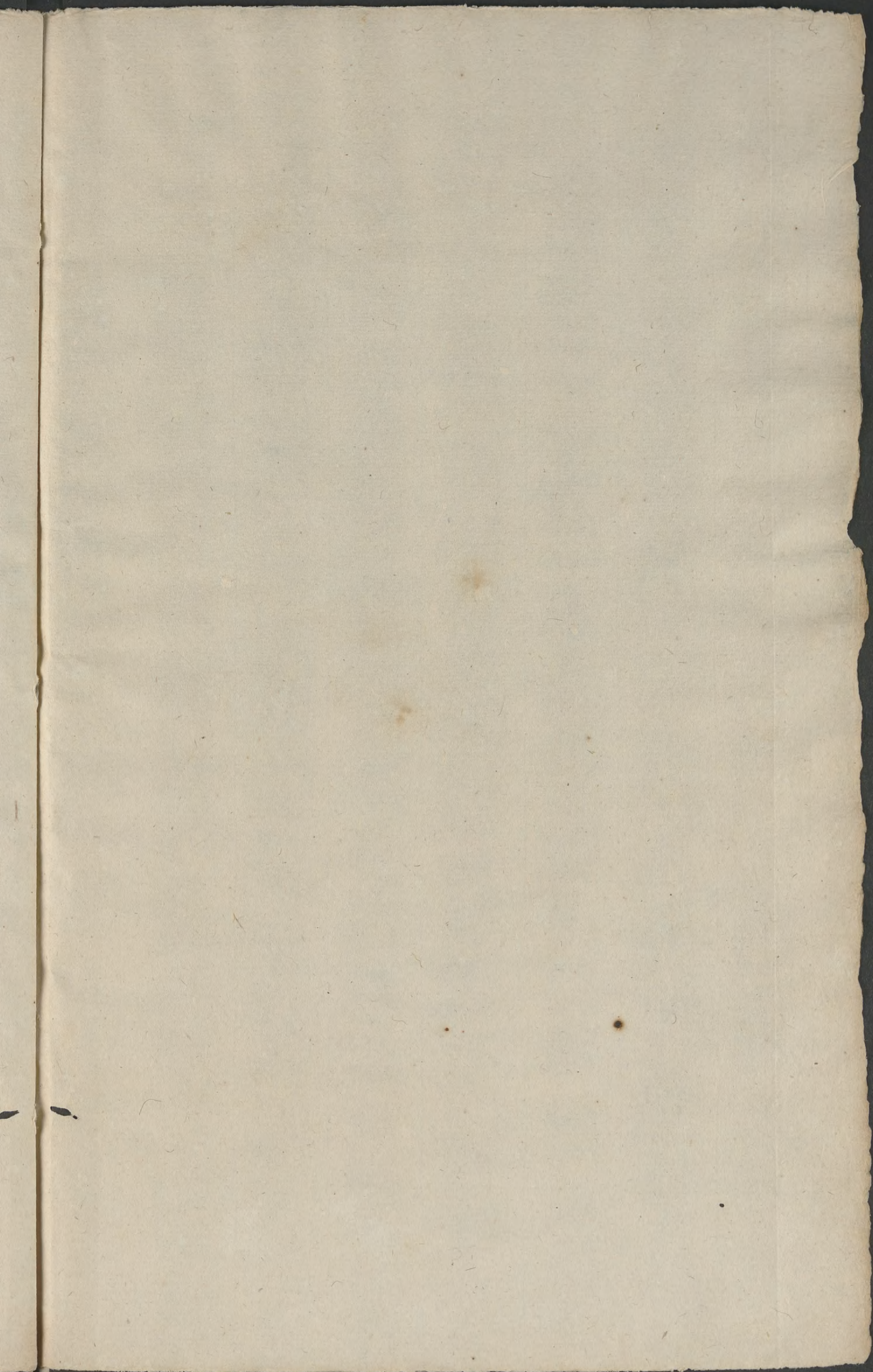
Cnotliwosc i Mitocę Narodowa Ocykłyony w najwyższym
heroizmie Zakwaliteta Skopnie, gdy Rzeczywiste nam tego na Dniu
wczorajszym w Osobie JW. Hallibkiego Cesarzika ofarata wspaniale
Skutki; Maż ten i Wszak smiejgodny przymoznoscia rozumie, aby
skaynoscia Obywatelska potwierdzt wszelkie swoje pocty nie nie dla
Rzeczypospolitej Dzieła wielkie bo nieinteresowana wspaniale naprzy-
jeta wosytstkim powszechnego Dobra Mitociewy, gdy chetnie i dobrowolnie
od Marosałkowskiej Edanicy odstąpił doszownosci, Która jako natęcy
smie dla wielkiej Języ Zastępy, czynow przy swoita byta, takby i Skutka
nie następiła, aby tedy tak Wielki Gorliwego w Obywatelnosci Ma-
za Dzieła bez przeseny i przy swoitej nieostaty Stawy nadyrod, nim
Stany o przyszłym Lawdziczeniu i ustępowaniu pomysla, dypra-
sam sie z smiejca smego Małani Marszałku ~~o. g. g.~~ aby Jęhne
Panowie zastęcaicy na fundamencie novelle legis 1764. ustawy Ti-
tule o Poradku Wyprawiania, Ktorey Stowa wiecnie tu przytaclam,
a takowych ~~regulacji~~ odprawienie sinitiliter iako i Cielęja Mar-
szalka semotis Arbitris ma byt czynione &c.

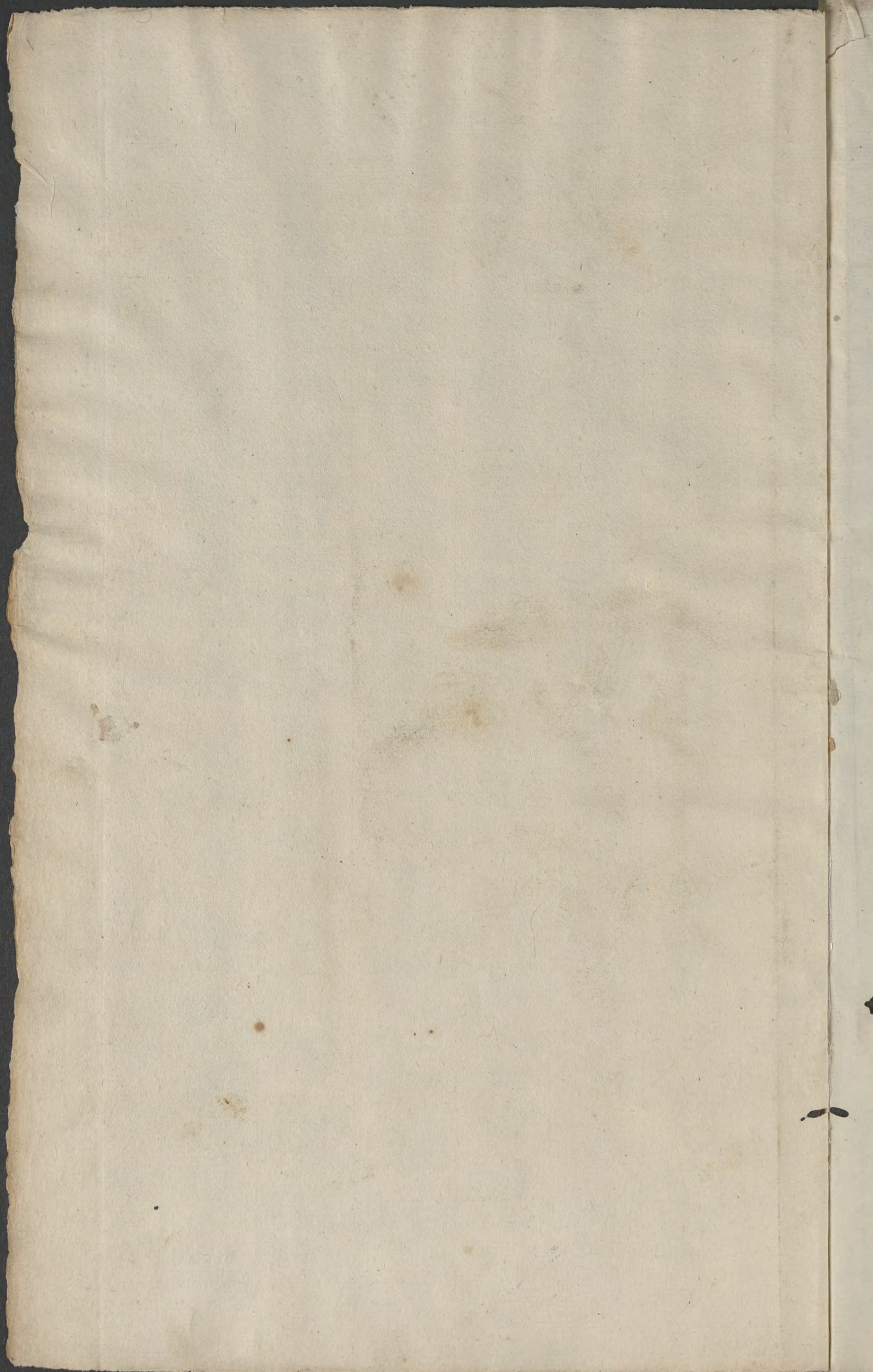
Odalenie byki a pomieniona Konstytucya bardziej idac in
Sensum Jo. Kiacia Jme Pretakulo objaśniona, a nizeli uchyłona
i Jollet Worciwodztwa smego polornie dopraszam sie.

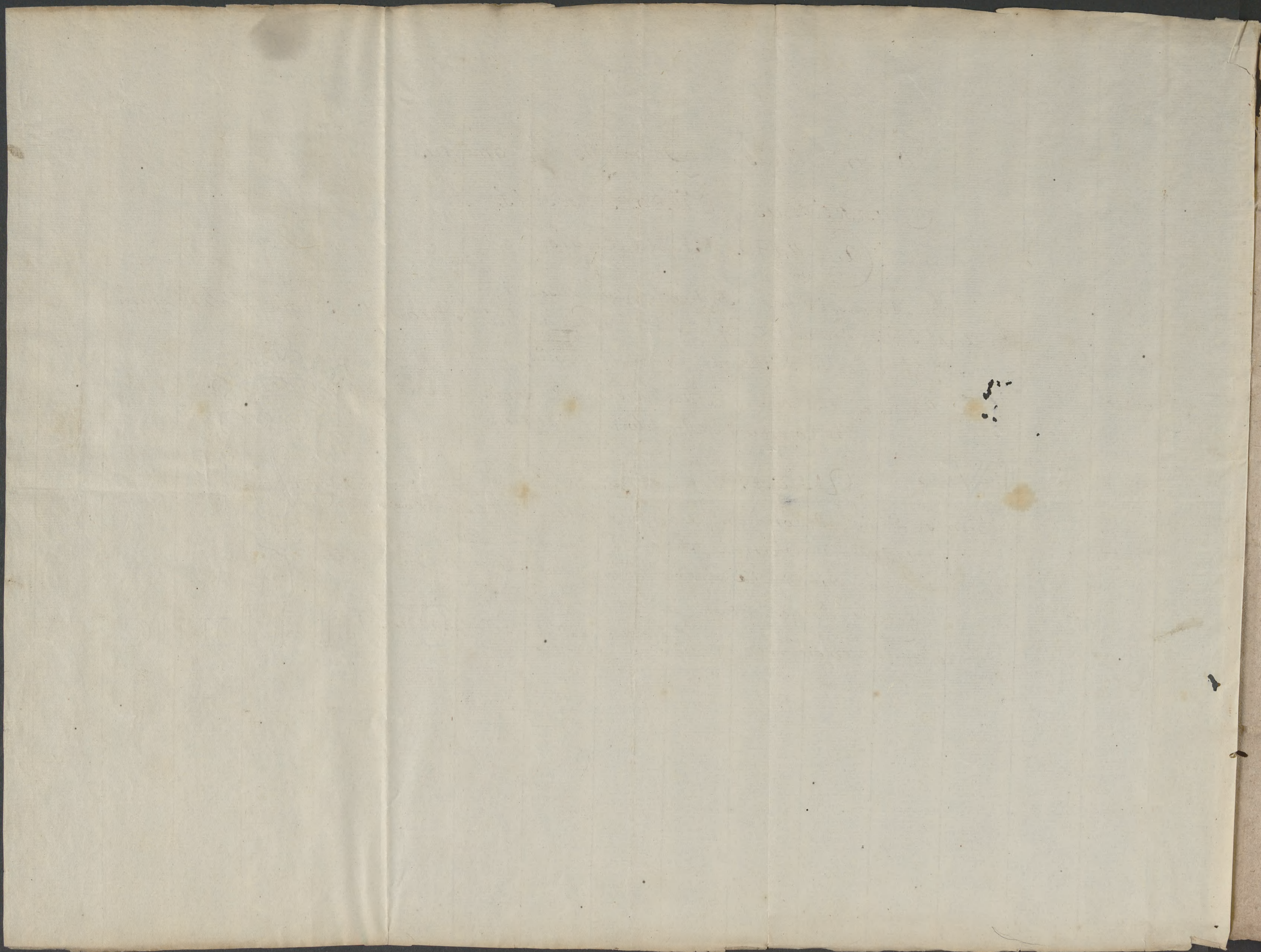

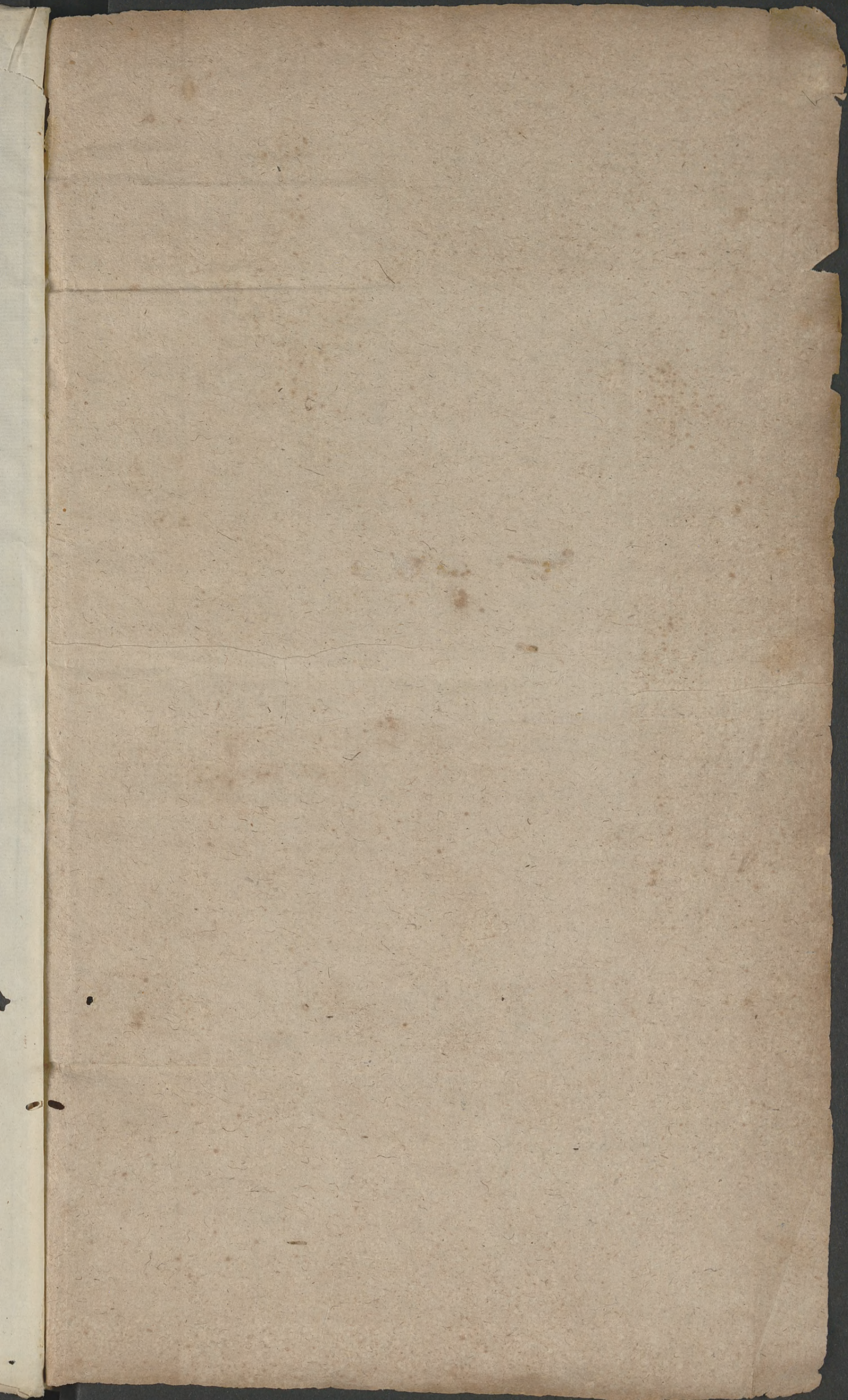
Illustrissimus Dominus Dominus
EVARISTUS KUROPATICKI.
Castellanus Buscensis.

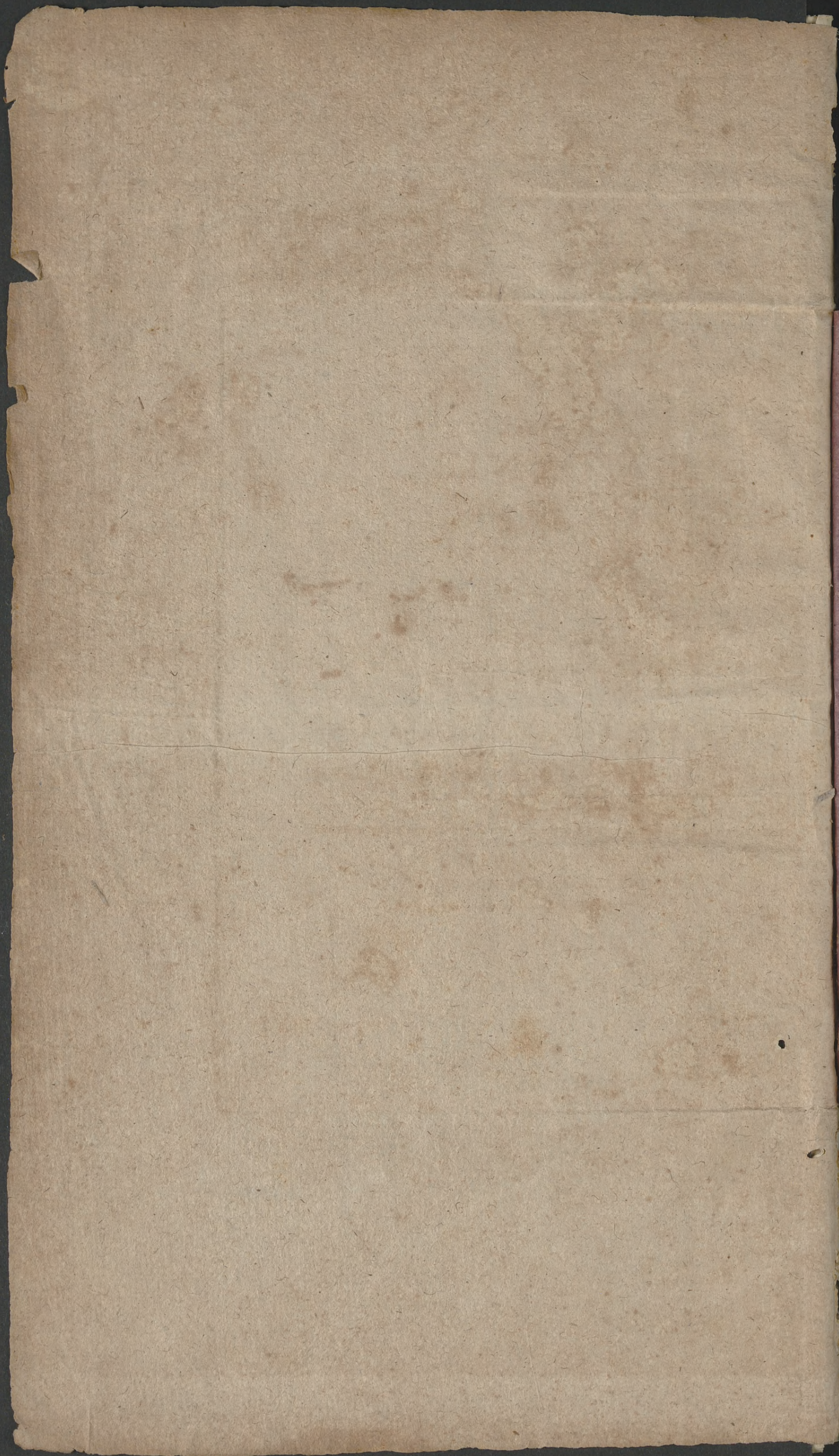
In Augustissimis Indigetis sui auspiciis,
In amplissimis Gratias Serenissimi Stanislai Augusti Regis Poloniarum,
In tenerrimis Regni Ordinum votis,
In Praeclara, et Antiqua Illustrissima Domus sua Magnitudine,
In Communi Singulorum letitia;

VIVAT.

Supremis Divis ad Coronam, Serenissimis Regibus ad exornandam Majestatem,
Universis Ordinibus Regni ad tuendam Patriae integritatem,
Præstantissime Domui suae, ad ampliandam honoris et dignitatis excellentiam,
Ceteris, ad gestientium animorum tripudia,
Incolumis semper, semper FORTUNATISSIMUS.

K
=

K A Z A N I E

S E R M O W E

M I A N E

przez

Jmć Xiędza

A N T O N I E G O

W Y S Z Y N S K I E G O

*Kanonika Katedralnego Przemyskiego, i Kollegiaty Warszawskiej
Officiata Generalnego Chełmskiego.*

w W A R S Z A W I E
w Drukarni J. K. Mci i Rzeczypospolitey
XX. Societatis JEZU Roku 1766.

w
zk
Pa
O
im
cz
i d
Fr
na
wf
Oy
zw
tny
wic
my
K.
ad

7

*Fraternitatem diligite, Deum timete, Regem hono-
rificate. Ima Petri Cap. 2do.*

N. M. P. Iak gdyby Piotr S. Apostoł Głowa Kościoła Chrystusowego przed lat Tyfiac Siedmset kilkadziesiąt wiadomością zafiagnął dzisieyszą potrzebę uspokojenia w myślach ściagnionych na walną Radę obowiązkiem Oyczystego Prawa, i Uniwersałem W.K. Mci Pana mego miłościwego nayznakomitszych Narodu Obywatelow, Senatorow, Ministrow i Posłow; kiedy im zamysłonym iak mają sprawować publiczną Oyczyźnie swoiey usługę, w liście swoim sposob myślenia i drogę, którą idąc nie zbłądzą, wyznaczył i przepisał. *Fraternitatem diligite &c.* zgadnę podobno że wier-na Rada Stan Senatorlki usilną pracuie myślą, iak ma wspomagać świątobliwej iedynie do uszczęśliwienia Oyczyzny dążące W.K. Mci zamysły. Widzę iak w zwierciedleżeczności Rycerskiego Stanu z Prześwie-tnych Woiewodztw, Ziem Powiatow wybrani Posłowie lmiłością Oyczyzny pałaiące mając Serca, natężaią myśli swoje iak naylepiey masz bydź doradzony W. K. Mśc Opatrzny Oyczyzny Ociec, żeby albo sami, a do w swoim Potomstwie smakowali w pożytkach
A2 z dobre-

z dobrego rządu kraiu na Obywatele spływających. Bo któżby z opacnym zdaniem tu przyjeżdżał, chyba wyrodek gryząca wnętrzości Matki i alzczurka? któżby z noszących na sobie charakter Prawodawcy, szczególnie dla okazania dostatku w słowach, wspaniałości w pojazdach, dla bawienia się w kompaniach, dla poznania nieznanym Osob, dla zobaczenia Przyjaciół, kto mowie z Prawodawców z tak nikczemną tu by się sławił myślą, chyba próżniak. Poganie do Rady lub woyny używani, pracownicy sprawując usługę swoiey Oyczyźnie w samey śmierci stodycz i ukontentowanie znaydowali. Niewiały u dawnych Rzymian mowily: dla tego Syny rodzim, aby był, któryby za Rzeczpospolitą umierając, oney bronil. Niemogli dzieł swoich heroicznym wyżej posunąć iak do utraty własnego życia. Dzięki nieskończone Bogu i nayukochańszey Matce naszej Oyczyźnie, która dochowała nam zaszczerpioney S. Katolickiey od ośmiu wiekow Wiary i w niey nas wychowała. Wiemy z tey S. Wiary że za czynioną wiernie pracownicy Oyczyźnie usługę, oprócz sławy wraz z światem kończącey się nieśmiertelna nas w Wieczności od Boga czeka nadgroda. Ze tedy Panowie moi trokliwi iestecie iak w ogulności naypożyteczniey, iak w szczegulności nayozdobniey Urząd Walz na tey Walney Narodowey Radzie odprawić macie,

8.

macie; mieycie w tym czasie na pamięci S. Piotra
Apostoła słowa. *Fraternitatem diligite Deum timete*
Regem honorificate. To jest: odmieniając dawne
według potrzeby lub nowe stanowiąc Prawa oglą-
dajcie się na Miłość Ojczyzny *Fraternitatem diligite*
na Bóiazń Bożą. *Deum timete*, na uszanowanie Króla,
Regem honorificate. Te są trzy punkta: obowią-
zków waszych i Kazania mego, które przelożyć umy-
śliłem na cześć i chwałę Boga Wszechmogącego
ad Maiorem DEI Gloriam.

Fraternitatem diligite.

Miłość Braternictwa, to jest miłość Obywatelów,
miłość Narodu, Ojczyzny, jest wrodzona każde-
mu, i pierwsze ma w Sercu miejsce nad miłość
Rodziców ku dzieciom, dzieci ku Rodzicom, nad
nayzgodnieysze Rodzeństwa, Pokrewieństwa, Powi-
nowactwa; i ta to jest miłość, którą naywłaściwiej
ślepa nazwać można; że nie oglądając się na żadne
niebezpieczeństwa, na żadne własne pożytki, Sercem
ludzkim kieruje. Miłość ta jest szeroka, rościaga
się równo z Granicami Kraju; jest Dufzą Moralną, którą
techną wszystkie Narod składające członki. Bo-
gdy część kraju nieszczęściu podpada, cały kraj
to dotyka i boli; właśnie iak gdy ieden bolem jest
dotknięty palec, wszystko tę boleść czuje ciało.
Miłość ta wraz ze krwią w żyłach płynie każdego
Obywatela; którey nikt niezałuje kiedy tego
Oy.

2.
czyzny choroba wyciąga. Moyżesz gdy Pan Bog
zagniewany ziomek jego zgubić chciał, nie tylko
zdrowiem swoim ale i zbawieniem się swoim za nie
zaśwadał. Albo odpuść Panie ten grzech, albo ie-
żeli tego nieuczynisz, wymaż mnie z Xiąg two-
ich w ktoreś mnie napisał. *Exod. 32.* Samson okrzy-
wdy Braci swoich z Filistyńy sam ieden wojnę
zwodził, i rad z nieprzyjacioty ludu swego Sałę z
niemi obalając umarł *Jud. 32.* Joab Hetman Dawida
z radością za somiady swe szedł na wojnę mowiąc:
walczmy o lud nasz i o Miasto Boga naszego a Pan
niech czyni co się jemu podoba. *2. Reg. 10.* Neemiaż
poimany w niewolę od Artaxerxesa, Zorababel od
Daryusza, gdy dla znakomitych przymiotow natu-
ry, ciobadwa wielcy Żołnierze Monarchow Serca tak
sobie zniewolili, że Monarchiami ich rządzeni. Od
Królów jednak czegoby sobie więcej nad to co
im jest dano życzyli spytani, zapomniawszy o wszy-
stkich pożytkach i szczęściu swoim, o naprawę
Oczyzny spustoszoney, o zbudowanie spalonych
podczas wojny Kościołów proszą. Proszę ja was
Panowie moi jeżeli ci w Piśmie Bożym wzmian-
kowani wielcy ludzie, nie są zwierciadłem do-
brego Patrioty. Y dziś ja was równie dyspo-
nowanych służyć Oyczyźnie znajduję, bo Pa-
triotyśm jest cnota, z którą się wszyscy rodzim,
Dzie-

Dzięki Opatrzności Boga, i Przewornemu Panowaniu Najjaśniejszego Króla Pana Naszego że Ojczyzna nasza w głębokim zasypia pokoju. Niemacie więc sposobney pory pokazania waszey gorliwości z iakąbyście radzi nadstawić otwartych Pierśi, i nieżałować własnego życia, na obronę Ojczyzny. Ale macie wy Panowie moi którzy z dostojności Waszych do rządu Kraiu należycie wielki Awantaż że się w naywiększey spokojności miłością Ojczyzny dystyngwować możecie. S. Paweł Apostoł za istotną własność tych którzy publiczny sprawują Urząd naznacza troskliwość, to jest: aby usilnie, wiernie, troskliwie wszystkie obowiązki stanu swego pełnili; ponieważ Bog jest Sprawcą ich powołania, iako teżi Sędzią ich postępkow. Ponieważ oni z tego co im jest z opatrzności poleczone rachunek zdawać muszą. Owoż tedy jest dwoiaka usługa: iedna Kościołowi, druga Ojczyźnie; iedna Duchowna, druga świecka. Iedna jest to Urząd pewny około zbawienia dusz. Druga jest obmyślenie publicznego dobra. Pierwsza czyni podział skarbow Niebieskich, a te są Krew łaska i Męka Crystusa Zbawiciela; druga wydziela dobra ziemi przez ustanowienie Praw, któreby z uszczęśliwieniem Kraiu były. Iakiey tedy wierności i szczerości Serca te obie Usługi potrzebiują:

Ale

Ale się trzymam tey drugiey i mowię. Że nie zbawiennieyszego dla sprawujących publiczną usługę niemasz, iak gdyby wezwani na Radę obrócili całą swoię gorliwość, talenta, wymowę w wyszukaniu i ubezpieczeniu pożytkow nie swoich ale publicznych, i ta by to była prawdziwa miłość króla. Apostoł zaleca *Fraternitatem diligite*.

Naten ci to koniec dzieie się że się wy z miłości ku Ojczyźnie odobro potrzeby i uszczęśliwienie: oney uymować winni jesteście. Dowas ci to należy wzięść na szalę sprawiedliwości, abyście poznali czego potrzeba wyciąga a czego miłość potrzebuie. Coście powinni dać mowiac stylem Ewangelii Cesarzowi, iako niemniey iego władzy a co Bogu. Czego podług przepisu rozumu Prywatnym Osobom pozwolić, a czego podług reguł Polityki dla dobra publicznego zabronić. Do was należy albo tym co w nędzy zostaią dopomodź, albo innym którzyby do niey przyiść mogli zabiegać. Do was należy Miasta spustoszone Fortece Zamki, Arsenaly z rozwalin wydobydź, wsi od powietrza i woyny szwedzkiey lasami zarosłe rolnikami osadzić. Dowas należy Handel i Rzemiosło szczegulny kraiu każdego pokarm ieden dla Mieszczan katolikow życia sposob obmyślić i ubezpieczyć. Do was należy zapobiedz wielkiey stracie ludzi którzy przed czasem umieraią częścią że wtak kraiu

rozległym Szkoły lekarskiej niemając zbywa nam na Doktorach i dobrych Cyrulikach, częścią dla pobłażanego pijaństwa, częścią dla niedostatku potrzebey do zachowania zdrowia odzieży dla ktorego to uboſtwa ledwo dzieſiąta część dzieci po Miasteczkach i Wſiach ſię wychowa, dzieſięć części przez kaſzle katary z przeziębnienia w Zimie umiera. Jeżeli rachunkowi Rzeczyńſkiego Naturaliſty Polſkiego ma być wiara dana. Dowas należy zaſtąpić nieſpoſobność ubogich Rodzicow Szlachty dania przyzwoitego Urodzeniu Dzieciom ich wychowania, ażeby dla proſtoty ciężarem kraiovi i ochyda ſtanu nie byli. Teć to ſą wzdychania Ziomkow obywatelow Bliznich w Domach pozoſtałych zmiłuycież ſię nad niemi, kochaycież tę Oyczyznę waſzą, mowcie tak z Serca z Dawidem. Jeżeli cię zapomnę Oyczyzno miła moia, i Jeruzalem miłe moie niech zapomnę prawice ręki moiey. Niech ięzyk mój przyſchnie do uſt moich, jeżeli cię na czele wſzytkich pociech moich niepołożę. *Pſal: 136.* Staraycie ſię bardziej Braciom być pożyteczni *Fraternitatem diligite* niż przez podchlebſtwo przyiemni ſłowem boycie ſię Boga.

Deum timete.

Ze **B**oiaźń **B**oża ma być w **z**yciu **p**rawidłem

B

1197

naszych uczynków Pismo S. trzy tego wyznacza przyczyny. Moc Boską, wiadomość, i sprawiedliwość. Moc Boską *Quis non timebit Te o Rex Gentium Jerem: 10.* mówi Prorok. Ten mówi S. Mąż Job który jednym weyrzeniem świat od jednego końca na drugi przegląda, który wiatrowi daie dzielność Jego, a wodzie pewną wyznaczył miarę, rzekł do człowieka: bieg natury stanowiąc, przepisując Prawo deszczom, błyskawicom, Piorunom, i cóż on mówił. O to mówi patrz człowiecze: *Dixit homini Ecce timor Dni vera est Sapientia.* Nauka dla możnych Panow iakiemi Wy iestecie, ażebyście jedni opływając w dostatnie intraty, drudzy w kredyt Dworski, inni pożyczam od Was nazwiska) w popularitatem, niezażywali tej mocy na szkodę bliźnich Obywatelów, którym niesprzyacie, lub na szkodę dobra publicznego. Niezapominaycie się w Waszym szczęściu, obeyrzycie się na Boga, z którego wszechmocney ręki filnemi iestecie, iezeli sobie mądrze chcecie poczynać. *Ecce timor Dni vera est sapientia.*

Druga przyczyna boiazni Boga iest znaomość iego, która się na wszystko rozciąga. Ta iest nauka Pawła S. w liście do Koryntow. Mówiąc

11.

wiąc on w przód o surowości Boskich sądów
i o naywyższej suszności, którą rozstrząsać bę-
dzie walor naszych zasług, i każdemu da podług
tego iako się sprawował; temi tedy list swój kon-
czy słowy? *Scientes autem timorem Domini ho-*
minibus suademus coż za racya którą S. Paweł tak
prętko Koryntczykom boiaźń Bożą wyperswado-
wał. O to mówi *Deo enim Manifesti sumus. Ze*
Bogu nic tajno nie jest; wszystkie myśli, słowa,
sprawy, są Oczywiste, i nie masz co przeciw temu
mówić, bo Ecclesiastik Pański uczy: *Oculi Domi-*
ni multo lucidiores sunt super solem circumspicien-
tes omnes vias hominum. Eccl: 28. Widzi on
te niesprawiedliwości, które tak troskliwie i tak
rozmaicie od oczu ludzkich ukryć zamyślamy;
Czyta on na sercu tę potajemną nienawiść, któ-
rą tak wielką i przymuszoną Polityką pokrywamy.
Słyszy on te złe tłumaczenia dobrych w I-
stocie lub naywięcey obojętnych uczynków od
zacnych ludzi czynionych; o których nieśmiemy
iawnie mówić ale tylko Przyjaciołom do ucha
szepcemy. Poznaie on tę truciznę, którą zapra-
wne żarty tym są szkodliwsze im dowcipniejszye.
Jest on przytomny w tych sekretnych śladzkach

gdzie się sprzyśięgają na zruynowanie prywatnych osób albo szkodzenie dobru publicznemu. Boycie się tedy Boga Sędziego i świadka dzieł i postępów Waszych i strzeście się ściągać na siebie zagniewanych oczu Boskich według Izaiaszana *ne provocarent oculos Maiestis eius Isai: 30.*

Trzecia przyczyna boiazni Bożey iest sprawiedliwość iego. Było by bez końca chcieć Wam pokazać iak iest okropna w pogrozkach swoich, iak ścisła w roztrząsaniu, iak surowa w wyrokach, iak nieznosna w ukaraniu. Ktoż niewie że kara nierozdzielna iest od grzechu? Ze porządek i powzięchna karność wyciągają, aby ci którzy się oddalają znowu na drogę naprowadzeni byli. Przebog co postaremu iest że straszliwy widok kary nieśmiertelney rozwieżłości tamy nieczyni? Gdy Król w Babilonie ognisty piec wystawić kazał; Lud wszytek; z boiazni przed bałwanem chylił kolana, a przeciwnie Bóg który wieczne na ukaranie złego wznieca ogień, mało czcicielow znayduie. Ja śmiem Wam P. moi to mówić, że iezeli kto, kiedy, i bardzicy, sprawiedliwości Boskiej lękać się ma, tedy zapewne ci naybardziej w ktorých ręku iest dobro ludu i całość Oycyzny.

Zie;

Ziechaliście się Panowie moi Prawa ludowi
 stanowiąc, o wielką to moc, ale i wielki obowią-
 zek. Do tego potrzebuiecie Mądrości nie tylko
 przyrodzonej, której ludzie nabywają dowci-
 pem, wychowaniem dobrym, czytaniem z wła-
 szcza Historyi, i innych około Rzeczypospolitej
 pisanych nauk, Radą, Towarzystwem Mądrych,
 ćwiczeniem, doświadczeniem laty starością, ale
 naywięcej z Nieba mądrości siagać Wam potrze-
 ba, o której Salomon mówi Sap: 9. *Mądrość od
 końca do końca wszystko mocnie zatrzymywa i wszy-
 tko wdzięcznie rządzi.* Mądrość ludzka rychło
 pobłądzi, i wszystkiego upatrzeć i w wszystkiemu za-
 bieżeć niemoże: *Boiaźliwe i niepewne mówi
 Mędrzeć Sap: 6. Opatrności Wasze.* Jeżeli one-
 mu Bezeelowi i Oliabowi i innym Rzemieślni-
 kom na budowanie Namiotu Bożego na puszczy,
 i Kościoła, na stroy Kapłański do Ołtarza, Ducha
 Bożego było potrzeba. Daleko bardziej tego ducha
 Bożego Wam potrzeba na naprawę Królestwa,
 na budowanie łec i cnot ludzkich, na naprawę
 nierządu; Proścież P. Boga o tego Ducha mądro-
 ści *Si quis Vestrum indiget Sapientia, postulet à
 Deo.* Ale próżno łobie kto ma obiecywać mądrość
 z Nic-

z Nieba potrzebną do Rady, jeżeli się Pana Boga nieboi. *Initium Sapientiae timor Domini.* O gdybyście P. moi starych Senatorow i Posłow Przodków Waszych naśladowali, a do tak trudney pracy Praw stanowienia przez Sakrament S. spowiedzi i Komunii przygotowanie uczynili nayrychleybyście mądrości, którey na zachowanie Oyczyzny i pożytek pragniecie dostali.

Wszakże na tym wszystko należy aby Prawa były sprawiedliwe wszystkim pożyteczne, a nakoniec dobrą Exekucyą opatrzone. Więc nie tylko biegłości i umiejętności polityczney, ale i nabożeństwa do tego potrzeba. Jawna rzecz jest że w tey myśli od Narodu wybrani i Posłani jesteście, nietylko iako ludzie we wszystkich Prawach uczeni; bo ta wiadomość potrzebna jest w Prawowadcach, ale też iako prawowierni i nabożni. Wiec Narod iż nad złe i nie sprawiedliwe Prawa nic zarazliwszego być Królestwu niemoże i dla pomsty Bożey, która dla niesprawiedliwości przenosi Królestwa od Narodu do Narodu; i dla szkody ludzkiej, która zatym następuje. Dla tego ci którzy Prawa piszą, wszystką swoją Mądrość na to obracać mają, chcąc imieć szczęśliwą
Oy-

Oyczyznę swoją, aby się Obywatele Pana Bogabali, a Prawa Im do tego dawały pomoc. Gdzie Prawa ludzkie do Boiaźni Bożey wiodą, tam jest nayszczęśliwsza Rzecz-Pospolita, gdy nie tak frogością Praw ludzkich, iako boiaźnią naywyżey na Niebie mocy, lud się do posłuszeństwa i innych cnot prowadzi. Nigdy tak Prawa ludzkie od ganiać niemogą od złego, iako Boiaźń Boża. Przetoż Cyrus mówił: day mi Boże takie Poddane, które się na boiaźń twoją oglądają, tacy i sami sobie, i mnie złego nie czynić nie mogą. Wszakże trzeci o bowiązek Wasz jest Króla szanować.

Regem honorificate.

Teraz Panowie moi nieczekaycie po mnie wyrażenia wyfokich Pochwał Najjaśniejszego Monarchy Naszego, lub wyliczania obowiazkow Poddanych ku Maieństawi; które Wam rozsądne i wierne serce Wasze lepiey daie poznać, niż słowa moie w tym by Was przekonały. Trzymam się tylko w granicach, które przepisuie Religia.

Wiecie iż ci ludzie, które Bóg przeyrzał i wybrał aby po Nim rządili światem, i których wżechmocna Jego ręka (iako Piśmo mówi) za głowę innych ludzi postawiła. Wiecie mówię

wię, że Królowie trzy mają własne sobie przy-
mioty, które Ich na Przełożenie wynoszą, i
do uszanowania obowiązują. *Charakter* który
Im daje władzę. *Namaszczenie* które Ich Poświę-
ca. *Moc* która do poszanowania i boiaźni lud
prowadzi. Ten charakter; to jest Godność Ich
powołania i stopnia czyni Ich Zwierzchnością
Naszą czyli Panami. To *Namaszczenie*, które jest
iakoby zmieszaniem Królewskiej i Kapłańskiej
Godności czyni Ich Oycami swych Poddanych;
Ta moc czyli Prawo złych karać a dobrym nad-
gradzać, czyni Ich Sędziami i obrońcami ludu.

Apostoł Nam przykazuje cześć Im dawać
powinną, nie tylko przez widoczne poszanowa-
nie, ale i przez wewnętrzny obowiązek Sumnienia i
Religii. Naywyższy Stan w którym zostają, Ty-
tuł który noszą, Bóstwo które reprezentują, po-
winny Nas do poszanowania sercem i skłonnością
słowy i uczynkami prowadzić. Precz z tymi któ-
rzy śmieją Ich postęпки bluźnić, albo Ich sprawo-
wanie się na złe tłumaczyć. Precz z tymi któ-
rzy sobie dają wolność, sławę Cnot Królewskich
osłabiać. Duch Boży sędzi Ich i potępia w Pi-
smie.

To

To Pofzanowanie z Miłością złączone być powinno. Należy Synowska i Obywatelska miłość temu który, powszechnym jest ludu Oycem. Wszystka skłonność, którą krew i Natura szczepi, powinna się ku temu ściągać, który jest Oyczyzny Głową i Obrońcą. Taż miłość powinna być źródłem wierności posłuszeństwa i boiaźni. *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita fit.* Mówi to Bóg przez usta swego Apła. Przyczyna tego jest: iż wszelka Zwierzchność od Boga pochodzi. Y kto się rozporządzeniu Monarchow na Prawie wpartemu sprzeciwia, wywraca porządek ustanowiony od Boga. Czynisz źle, boy się Monarchy, On ci jest sługą gniewu Bózego przeciw winowaycom. *Vindex in iram Ei qui malum agit ad Rom: 13.*

Niechę tu mieć do czynienia z ludźmi, którzy iak Synowie Izràela bez przestanku narzekają. *Persecuti sunt Nos imponentes onera gravissima.* Deutor: 26. Nieuważają ani na potrzeby czasu, ani na dobre zażywanie dochodow Kraiu, ani na uszczęśliwienie dobra publicznego, ani na obronę Religii. Im się staie sama sława Narodu naprzykrzeniem, i nigdy niezważają iak to pożytecznie Oyczyźnie tylko co kosztuje. Z kądże to szemranie? Z tąd, że niepoglądamy na moc Boską, która w władzy Monarchow przemieszkiwa. Ze sobie

C

pod:

podchlebiamy wielu być dobrimi Politykami i rozumieemy że naszym prywatnym domysłem zasiągamy równo iak Monarcha wszystkie Oyczyzny przygody. Z tey dyskusii osnowy to wynika, że iako we wszystkich publicznych dziełach lub Pismach w kraiach Katolickich czynionych lub pisanych, daleko bardziey w naytolennieyszym Rodzaju Pisma to jest pisanego od Katolików Prawa Król ma być uczczony, uwielbiony i uszanowany, chcecieli Panowie Moi Prawa Wasze mieć zgadzające się z Prawem Boskim i Prawem Ewangeli. *Regem Honorificate.* I ten jest trzeci i ostatni obowiązek Wasz przywiązany do Urzędu Prawodawcow.

Obowiązek zaś całego Narodu naysprawiedliwszy i nayważnieyszy, od którego i Wy nie jesteście wyięci względem Nayiaśnieyszego Króla jest: Modlitwa. Używanie tego Cwiczenia dawnieysze jest niż Ewangelia. Modlcie się Bracia moi pisze Prorok do zabranych w niewolę do Babilonu za życie Króla, aby dni życia Jego, były tak swobodne na ziemi, iak w Niebie, abyśmy żyli pod Jego zastoną, i służyli Mu długo, i znaleźli łaskę w oczach Jego. *Baruc Cap. Imo.*

Wszyscy powszechnie Katolicy są obowiązani starym inowym Testamentem i wszystkich Kościoła Bożego Doktorow iednostayną nauką modlić się za Panuiących nad sobą Monarchow. My

Polacy mamy obowiązek przemagaiać modlicie
 za Panującego Nam szczęśliwie Najjaśniejszego
STANISŁAWA AUGUSTA: Podziękujemy naj-
 przód Wszemmocnemu Bogu, który Tron utrzy-
 muje i na Tronach Królów osadza. Dziękujemy Naj-
 świętszej Opatrzności Jego, że Tron Nasz ob-
 darzył Królem Mądrym, sprawiedliwym, wnętrzo-
 ści Miłosierdzia pełne mającym, Narod swój ko-
 chającym, o uszczęśliwienie Poddanych najwię-
 cej troskliwym, dla obrony Świętej panującej
 Katolickiej Religii z całym Prawowiernym Na-
 rodem życie łożyć gotowym.

Wyśłuchaj tedy o Panie o co Cię cały Narod
 Polski, dla Króla swego prosi. Prosimy cię więc dla
 Niego o Boże z Tertullianem o wiek długi, o szczęśli-
 we rządy, o wierną Radę, o dobrych i posusznych
 Poddanych, o pokoy po wszystkich Krolestwa czę-
 ściach, i o to wszystko czego sobie Najjaśniejszy
 Pan, Król Nasz życzy.

Zakonodawco Chryste Jezu rządz ty na-
 mi, i pisz tve prawo na sercach naszych, a-
 byśmy Ciebie i bliźnich dla Ciebie i Rzeczypo-
 spolitą Kochali, Ciebie się Boga bali. Panu

i Mo-

i Monarze powinna cześć wykonywali. Prawa
zaś nasze tylko na pomnożenie pobożności Kato-
lickiey pisali, i zachowywali.

Na

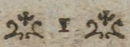
Z

M

Ma
Sien
Kob
Gen
Wic
Klu

Z

Bob
Jor

S E R I E S

P O S Ł O W

Na Sejm Ordyna-
ryiny Warszawski
Roku 1766.

*Z Wojewodztwa Krakow-
skiego.*

Małachowski Kray: Kor:
Łętowski Podk: Krak:
Małachowski Ssta Sandecki.
Siemiński Ssta Biecki.
Kotkowski Sędzia Ziem: Kr:
General Ożarowski.
Wielopolski Chorążyc Kor:
Kłuszewski Chorąży Prasnyc:

*Z Xięstwa Zatorskiego i
Oświęcimskiego.*

Bobrowski Woyski Zatorski.
Jordan Woyski mnicy: Krak:
A z Wo-

Z Wdtwa Wileńskiego.

Tyfkiewicz Ciwun Wileń:
Horain Podwojew: Wileń:

z Powiatu Oszmiańskiego.

Hutorowicz Podstar: Oszm:
Oskierko Porucznik Petyh:

z Ptu Lidzkiego.

Alexandrowicz Chor: Lidzki.
Narbutt Marszałkowic Lidz:

z Ptu Wilkomierskiego.

Eperyefzy Starosta Wilkom:
Tyzenhauz Sfta Pofolski.

z Ptu Braślawskiego.

Kwinta Pifarz Ziem: Braśl:
Jaroeki Cześnik Braślawski.

z Wo-

z W

Poniń
Łacki
Mycie
Miafk
Łuba
Radof

z Wo

Xzę L
Zbor
Przeb
Swię
Bętko
Libifz
Rado

z

Guro
Such
Chor
Krzy

z Wdtwa Poznańskiego.

Poniński Kuchmistrz Kor:
 Łącki Podk: Brzeski-Kujaw:
 Mycielski Sfta Koniński.
 Miaskowski Sfta Gnieźn:
 Łuba Sfta Stawiszyński.
 Radoński Sfta Dębński.

z Wdtwa Sandomierskiego.

Xżę Lubomirski Straż: W.K.
 Zborowski Sęd: Ziem: Sand:
 Przebendowski Kafztel: Elb:
 Święcicki Sęd: Ziem: Radom:
 Bętkowski Podcz: Steżycki.
 Libiszewski Stolnik Radom:
 Radoński Miecznik Chęciń:

z Wdtwa Kaliskiego.

Gurowski Pifarz W.K.
 Suchorzewski Podstoli Kal:
 Chorstopski Podse: Wschow:
 Krzycki Regimentarz.

A 2

Adam

Adam Kwilecki.
Roffen Pułkownik.

z Wdtwa Trockiego.

Ukolski Podkom: Trocki.
Wazgierd Sędz: Ziem: Troc;

z Ptu Grodzieńskiego.

Tyzenhauz Podsk: Nad: Li:
Jundził Marfz: Grodzień:

z Ptu Kowieńskiego.

Meier Woyski Kowieński.
Koffakowski Podcz: Kowień:

z Ptu Upitskiego.

Bitoft Marfzałek Upitski.
Bialkozor Woyski Upitski.

z Wdtwa Sieradzkiego.

Małachowski Referen: Kor:
Kof:

✠ 5 ✠

Koffowski Starosta Sieradz:
 Walewski Chor: Szadkowski
 Maxymilian Turcki.

z Ziemi Wieluńskiej.

Morzkowski Sęd: Zi: Wieluń:
 Niemoiewski Podc: Ostrze:

z Wdztwa Łęczyckiego.

Koffowski Podsk: Nadw: Kor:
 Ostrowski Podse: Ziemi Łęc:
 Dzierzbicki Staro: Wartalski.
 Walewski Kasztelan Łęc:

z Xiestwa Zmudzkiego.

Odachowski Marszał: Konf:
 Pilsucki Piwniczny Litewski
 Gielgud Ciwun Twerski.

*z Wdztwa Brzeskiego - Ku-
 jawskiego.*

Koffowski Sekret: Koronny.

A 3

Dąb

Dąbski GenerałAdj: J.K.Mci.

z Ziemi Dobrzyńskiej.

Sumiński Podcz: Rypieński.
Rokitnicki StolnikDobrzyń:

z Wdztwa Kijowskiego.

Xżę Sanguszko Ssta Czerk:
Xżę Kasper Lubomirski.
Czaplic Podkom: Łucki.
Zagórski Ssta Owrucki.
Bierzyński Ssta Szawliński.
Szuyfki Ssta Niżyński.

*z Wdztwa Inowrocław-
skiego.*

Modliński Chor:Brzeski-Kuj:
Przyłupski Sędz: Ziem: Kuj:

z Wdztwa Ruskiego.

z Ziemi Lwowskiej.

Borzęcki Podstoli Koronny.
Dro-

Drohoiewski Gen: Adj: J. K. M.

z Ptu Zydaczewskiego.

Xżę Czartoryski Gen: Ziem P.

z Ziemi Przemyskiej.

Wieniawski Podcz: Przemyski
Hrabia Kraficki.

z Ziemi Sanockiej.

Bukowski Podstoli.
Bobowski Cześnik.

z Ziemi Halickiej.

Dzieduszycki Cześnik Kor.
Branicki Łowczy Koronny.
Hr: Tarnowski Chor: Halicki
Worcel.
Sapieha Pułkow Huff: J. K. M.
Uliński.

z Ziemi Chełmskiej.

Bąkowski Podkom: Chełm:
Przyłuski Sfta Hadziacki.

*z Wojewodztwa Wołyń-
skiego.*

Czacki Podczaszy Koronny.
Wielhorski Kuchmistrz Litt:
Piaśkowski Podkom: Krzem:
Stecki Sęd: Ziem: Łucki.
Stępkowski Kafztelanic Zar:
Amor Hrabia Tarnowski.

*z Wojewodztwa Podol-
skiego.*

Rzewuski Sfta Drohobycki.
Potocki Sfta Smotrycki.
Łoś Sfta Wyżyński.
Wykówski Stol. Czerwonog:
Boreyko Podcz: Podolski.
X. Czetwertynski Star: Wor:

z Wo-

2* 9 2*

*z Wdztwa Smoleńskiego.*Wazgierd Podstoli Trocki.
Eydziatowicz Pułko: Smol:*z Ptu Starodubowskiego.*Chmara Instygator W.X.Lit:
Bulharyn Marz: Wołkow:*z Wojewodztwa Lubel-
skiego.*Dłuski Podkomorzy Lubel:
Wybranowski Chor: Lubel:
Szaniawski Cześn: Łomż:
Jeźierski Skarb: Łukow
Małachowski Ssta Wąwoln:
Tarło Kasztelanic Lubelski.*z Wdztwa Połockiego.*Buynicki Stolnik.
Korfak Podwojewodzy.

A 5

z Wo-

z Wdztwa Bełskiego.

Xżę Podkomorzy Koronny.
 Kurdwanowski Mar:Konf:B.
 Chołoniewski Podkom: Beł:
 Mier Starosta Buski.
 Wilga Starosta Grabowiecki

z Wdztwa Nowogrodzkiego.

Chreptowicz Sek: WW.X.L.
 Korfak Pif. Ziem: Nowogr:

z Ptu Słonimskiego.

Strawiński Sfta Słonimski.
 Dziekoński Stoln: Wołkow:

z Powiatu Wołkowyskiego.

Oskierka Referen: Litewski.
 Ołędzki Koniuszzy Litt:

z Wdztwa Ptockiego.

Xżę Sułkowski Pifarz W. K.
 Weś-

Wef
 Kof
 Nifz

z

Poc
 Hur

Chr
 Bar

z

Bie
 Ry

z

Sz
 Sz

Wessel Stolnik Sierpski.
Kosiński Podstoli Płocki.
Niszczycki Kafztelanic Sier:

z Wdztwa Witebskiego.

Pociej Obożny Litt:
Hurko Podkom: Witebski.

z Ptu Orszańskiego.

Chrapowicki Marszałek.
Bartoszewic Podczaszy.

z Wdztwa Mazowieckiego.

z Ziemi Czerskiej.

Bieliński Starosta Czerski.
Rychłowski Cześnik Piotrki:

z Ziemi Warszawskiej.

Szydłowski Chor: Warsz:
Szamocki Podcz; Warszaw:
z Zie-

z Ziemi Wiskiej.

Opacki Chorąży Wizki.
Gródzki Pifarz Ziem: Wizki.

z Ziemi Wyszogrodzkiej.

Nakwaski Podk: Wyszogr:
Szymanowski Sfta Wyszog:

z Ziemi Zakroczymskiej.

Ogrodzki Pifarz W. K.
Szydłowski Chor: Zakrocz:

z Ziemi Ciechanowskiej.

Kraiewski Instygator: Kor:
Podolski Sta Bobr: Marf: Konf:

z Ziemi Łomżyńskiej.

Przyiemski Starosta.
Wyszkowski Podcz: Łomż:

z Zię-

2* 13 2*

z Ziemi Rożańskiej.

Chądryński Woy: Roż: M. K.
Wągrowcki Pifarz Zakroc:

z Ziemi Liwskiej.

Karczewski Star: Liwski.
Cieszkowski Sfta Zbacki.

z Ziemi Nurskiej.

Kownacki Pifarz Nurski.
Ostrowski Pułkownik.

z Wdztwa Podlaskiego.

z Ziemi Drohickiej.

Kuczyński Podkom: Drohic:
Offoliński Sfta Drohicki.

z Ziemi Bielskiej.

Poletyllo Podczafzy Bielski.
Karwowski Podft: Biel: St: A:

z Ziemi

z Ziemi Mielnickiej.

Markowski Cześ: Mielnicki.
Kłokocki Podstoli Miński.

z Wdztwa Rawskiego.

z Ziemi Rawskiej.

Dobiecki Chor: Chęciński.
Grotowski Podstoli Sochacz:

z Ziemi Sochaczewskiej.

Gadomski Podkom: Sochacz.
Mieczynski Pif: Soch: K. W. K.

z Ziemi Gostyńskiej.

Laffocki Sfta Gostyński.
Mikorski Ch: Gąbiń: P. K. S. K.

z Wo-

z Wd

Sosnov
Bystry

z I

Korze
Orzeł

z Wd
z

Piwn
Gost

Dzia
Gota

z

Orł
Jack

*z Wdztwa Brzeskiego-Li-
tewskiego.*

Sosnowski Pifarz Polny Litt:
Bystry Łowczy Nadw: Litt:

z Powiatu Pińskiego.

Korzeniecki Chor: Piński.
Orzeszko Sędz: Ziem: Piński

*z Wdztwa Chełmińskiego.
z Ptu Chełmińskiego:*

Piwnicki Miecz: Ziem Prusk:
Gostomski Sęd: Ziem: Micha:

z Ptu Toruńskiego.

Działowski Pifarz Chełmiń:
Gotartowski Podw: Gr. Cheł:

z Ptu Grudziądzkiego.

Orłowski Miecz: Ziem: Dob:
Jackowski Podst: Parnawski.
z Ptu

z Ptu Radzyńskiego.

Jeżewski Łowczy Winnicki
Gotartowski Pifarz Gr: Pom:

z Ptu Kowalewskiego.

Dłuski Podkomorzyc Lubel:
Wessel Ssta Golubki.

z Ptu Brodnickiego.

Bniński Ssta Murzynowski.
Lelki Chorążyc Malborski.

z Ptu Nowomieyskiego.

Grudowski Kap: Woy: J.K.M.
Sikoriski Pułk: Woyfk J.K.M.

z Wdztwa Mściławskiego.

Łopaciński Pifarz Litt:
Suchodolli Chorąży.

zWo-

✠ 17 ✠

z Wdztwa Malborskiego.

z Ptu Sztumskiego.

Gostomski Podkom: Malbor:
Wilczewski Sę: Mal: Mar: G. P.

z Ptu Kiszporzkiego.

Wilczewski Gen: Adj: J. K. M.
Łutomski Sądowy Zie: Malb:

z Ptu Elbląskiego.

Pruszek Kafztelanic Gdański
Piwnicki Szambelan J. K. M.

z Ptu Malborskiego.

Kalksztein Chorążyc Cheł:
Gorski Podwoj: Grod: W. M.

z Wdztwa Bractawskiego.

Ostrowski Chor: Bractawski
Grocholcki Chor: Winnicki.
Czo-

Czoſnowski Sſta Ulanowski.
 Xżę Czetwertynſki Podk:B.
 Chołoniewski Sſta Kołomyi:
 Dorczyński Podſt: Zwinogr:

z Wdztwa Pomorſkiego.

z Ptu Tczewſkiego.

Lniński Sądowy Zie:Tczew:
 Jaſiński Sędzia Ziem:Tczew:

z Ptu Gdańſkiego.

Sarnacki Skarb:Ziem:Bielsk:
 Łochocki Sſta Ofiecki.

z Ptu Nowſkiego.

Czapſki Gen:WoyskKoron:
 Lebiński Gener:WoyskKor:

z Ptu Swieckiego.

Rogaliński Sſta Nakielſki.
 Moſczeński SſtaBrzeſki-Kuj:

z Ptu

z Ptu Tucholskiego.

Kicki Sfta Sobowicki.
Dąbski Sfta Pokrzywnicki.

z Ptu Człuchowskiego.

Grabowski Sfta Lipiński.
Lipiński Pis: Grod: Walecki.

z Ptu Mirachowskiego.

Ustarbowski Sądowy Z. Mir:
Hilzen Sfta Parchowski.

z Ptu Puckiego.

Jeźierski Wicer: Gr: Kowal:
Malanowski Gen: WoyskK.

z Ptu Kościerzynskiego.

Dąbski Wojewodzie Sierad:
Lipiński Łowczy Czerniec:

z Ptu

z Ptu Skarszewskiego.

Pawłowski Mieczniko: Z. Pr:
Łubieński Cześn: Bielski.

z Wdztwa Mińskiego.

Świętorzecki Pifarz Ziem:
Paulikowski Łowczy.

z Ptu Moxyrskiego.

Oskierka Kafztelanic.
Jeleński Pifarz Dekretowy.

z Ptu Rzeczyckiego.

Chlewiński Pifarz.
Chełchowski Skarbnik.

z We-

21 27C

z Wdztwa Inflantskiego.
z *Inflant samych.*

Szadurski Chorąży.
Plater Wojewodźic Mścist.

z Korony.

Wilczewski Podkom: Wiski
Hryniewiecki Ch: Czerwon:

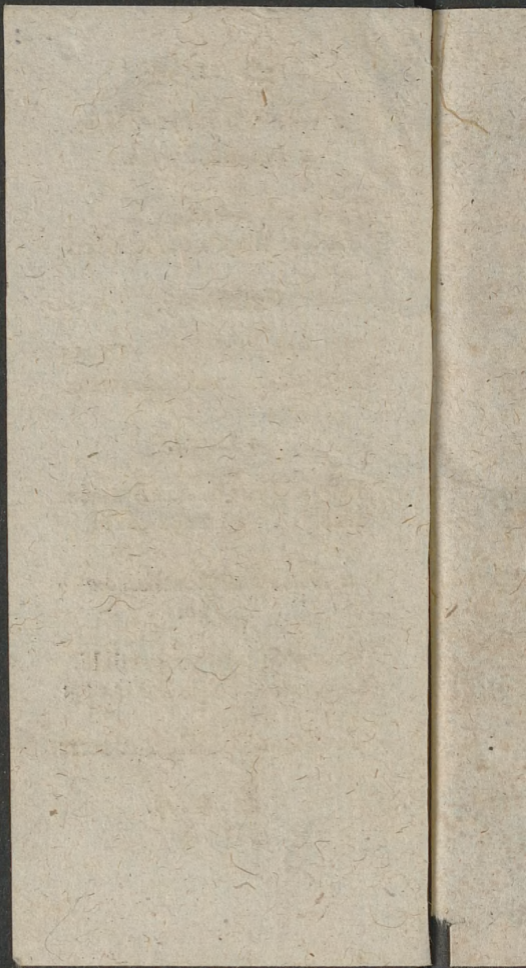
z Litwy.

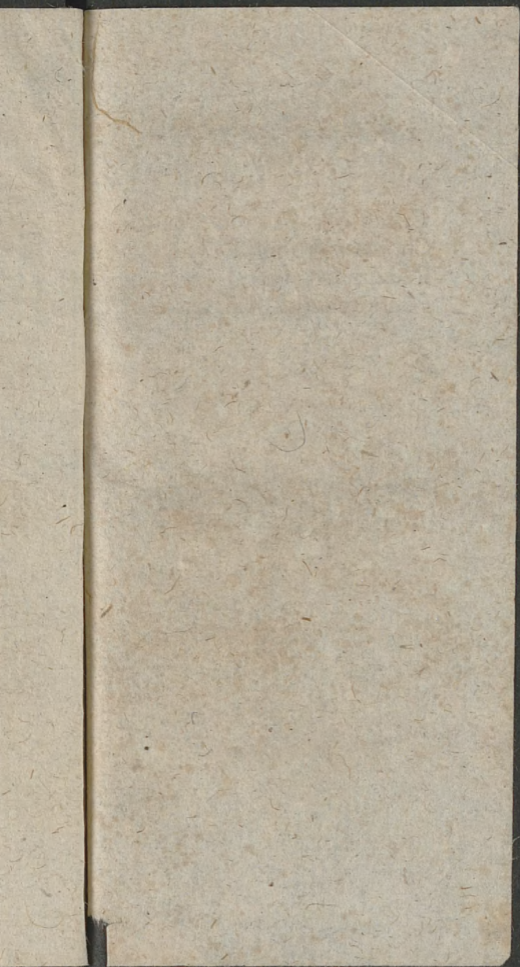
Duleba Horodniczy Brzeski.
Kaszyc Ssta Czudziański.

*z Wdztwa Czerniechow-
skiego.*

Czacki Ssta Nowogrodzki.
Chorzewski Sed: Z: Nowog:
Radzimiński.
Podhorodeński Kaszt: Czern:

JM

Seym

Z wyr

Nak

27
S E R I E S
JMCIOW SENATOROW
y P O S Ł O W

N^o

Seym Ordynaryiny Warszawski
Anno 1766.

Z wyrażeniem ich Stancyi gdzie który
stei spisany.

W W A R S Z A W I E

Nakładem Michała Greła w Mary-
wilu N^{ro} 20.

SE

Ktorz

zwyr

J.O. Xz

Pa

J.W.X.

ka

J.O. Xz

fk

J.W.X.

Pr

J.O. Xz

Je

fw

J.W.X.

w

Li

J.W.X.

zu

Pr

J.W.X.

Ja

J.W.X.

ka

J.W.X.

Ka

2½)S(3)S(2½

SERIES SENATOROW

*Ktorzy się znajdują teraz w Warszawie
zwyrażeniem ich Rezydencyi gdzie który
stoi spisany.*

BISKUPI.

- J.O. Xże Prymas stoi na Senatorskiej ulicy w Pałacu swoim.
- J.W.X. Arcybiskup Lwowski, stoi na Franciszkańskiej ulicy w Pałacu swoim.
- J.O. Xże Biskup Krakowski, stoi na Senatorskiej ulicy w Pałacu swoim.
- J.W.X. Biskup Kujawski, stoi na Krakowskim Przedmieściu w Pałacu swoim.
- J.O. Xże Biskup Poznański, stoi przy Szkołach Jezuitow Mazowieckich w Kamienicy swojej.
- J.W.X. Biskup Wileński stoi na Miodowej ulicy w Pałacu J.W. Potockiego Podczaszego Litewskiego.
- J.W.X. Biskup Płocki stoi w Kamienicy XX. Jezuitow Koronnych na przeciw Rezydenta Pruskiego.
- J.W.X. Biskup Łucki, stoi przy Kollegiacie S. Jana na Dziekanii.
- J.W.X. Biskup Chełmiński, stoi u XX. Franciszkanow na Nowym Mieście.
- J.W.X. Biskup Chełmski, stoi na Dziekanii przy Kollegiacie S. Jana.

- 22)S(4)S(22
- J.W.X. Biskup Kijowski, stoi w Bibliotece swojej.
 J.W.X. Biskup Kamieniecki, stoi na Nowym
 Mieście u S. Jerzego.
 J.W.X. Biskup Inflanski, stoi na Leśnie w Pała-
 cu J.W. Wdy Wileńskiego.
 J.W.X. Biskup Smoleński, stoi na Wielopolu we
 Dworku Lifickiego.
-

WOJEWODOWIE.

- J.O. Xżę Woiewoda Poznański stoi w Starym
 Mieście w Kamiénicy Maraszewskiego
 przy krzywym kole.
 J.W. Wda Wileński, stoi na Leśnie w Pałacu
 swoim.
 J.W. Kafztelan Wileński Hetman W. Litt: stoi
 na Podwalu w Pałacu X. Biskupa Wileń-
 skiego.
 J.W. Wda Kaliski, stoi na Senatorckiej ulicy w
 Pałacu Mniszka Marzałka Nadwor: Kor.
 J.W. Wda Łęczycki stoi na Senatorckiej ulicy w
 Pałacu Xcis Biskupa Krak.
 J.W. Starosta Zmudzki, stoi na Nowym Swie-
 cie w Pałacu Ordynackim.
 J.W. Wda Inowrocławski, stoi przed S. Troycą
 w Pałacu Koffowickiego Podsk: Nad.
 J.O. Xżę Wda Ruski stoi na Krakowskim Przed-
 mieściu w Pałacu swoim.
 J.W. Wda Smoleński, stoi na Leśnie w Pałacu
 swoim.
 J.O. Xżę Wda Lubelski, stoi na Wielopolu w
 Pałacu swoim,

J.W.

- J.W. Wda Polocki Herman Pol: Litt: stoi na Nowym Mieście w Pałacu swoim.
- J.W. Wda Belski stoi na Nowym Mieście w Kamienicy Pani Kurowskiej.
- J.W. Wda Plocki, stoi na Lesnie w Kamienicy Tyza Guzikarza.
- J.W: Wda Witepski, stoi na Wielopolu w Pałacyku Pana Kaulfusa Sekretarza Poczty J.K.M.
- J.W. Wda Mazowiecki, stoi na Nowym Mieście w Pałacu swoim.
- J.W. Wda Podlaski, stoi na Alexandryi w Pałacu swoim.
- J.W. Wda Rawski, stoi na Senatorskiej ulicy przed Marywilem u Niedzielskiego.
- J.W. Wda Malborski, stoi na Nowym Mieście w Kamienicy Pana Dulfusa przeciwko Dominikanow.
- J.W. Wda Chęciński, stoi na Nowym Mieście u OO. Dominikanow.
- J.O. Xże Wda Bractawski, stoi na Nowym Mieście w Pałacu swoim.
- J.W. Wda Miński, stoi za Cekauzem Altyleryi Koron: w swoim Pałacu.
- J.W. Wda Inflanski, stoi w Pałacu Saskim.

KASZTELANOWIE.

- J.W. Kasztelan Poznański, stoi w Starym Mieście w Kamienicy Pani Andrychiewiczowej.

J.W.

I.W.

- J.W. Kafztelan Kaliski, stoi na Senatorskiej ulicy w Pałacu J.O. Xcia Imci Prymasa.
- J.W. Kafztelan Woynicki, stoi na piwney ulicy u OO. Augustynianow.
- J.W. Kafztelan Sieradzki, stoi na Nowym Mieście w Dworku J.W. Kafztelana Plockiego na koziey ulicy.
- J.W. Kafztelan Łeczycki stoi na miódowej ulicy we Dworku Pazi Lelewelowej.
- J.W. Kafztelan Kijowski, stoi na Nowym Mieście w Dworku Zboińskiego Kafztelana Plockiego na koziey ulicy.
- J.W. Kafztelan Inowroclawski, stoi na Grzybowie w Dworku Dębowskiich za Saskim Pałacem,
- J.W. Kafztelan Lwowcki, stoi na Krakowskim Przedmieściu w Kamienicy Gotejowsy.
- J.W. Kafztelan Połocki, stoi na Lesnie w Pałacu J.W. Ogińskiego Wdy Wileńskiego.
- J.W. Kafztelan Nowogrodzki, stoi na Podwalu w Pałacu X. Biskupa Wileńskiego.
- J.W. Kafztelan Rawski, stoi na Nowym Mieście przy murowanym moście w Dworku Zabrzewskiej Wdowy.
- J.W. Kafztelan Inflancki, stoi na Nowym Mieście w Kamienicy Kranza.
- J.W. Kafztelan Wiślicki, stoi na Krakowskim Przedmieściu w Dworku PP. Wizytek na Cmentarzu.
- J.W. Kafztelan Chełmski stoi na długiey ulicy w Pałacu pod Osobami.
- J.W. Kafztelan Połaniecki, stoi na Krakowskim Przed. w Dworku PP. Wizytek na Cmentarzu.

J.W.

J.W.

J.W.

J.W.

J.W.

J.W.

J.W.

J.W.

J.W.

J.W.

J.W.

J.W.

J.O.

J.W.

J.W.

2*)§(7)§(2*

- J.W. Dziewanowski Kafztelan Elblagski, stoi na Lesnie u OO. Karmelitow.
- J.W. Kafztelan Przemęcki, stoi na Krakowskim przedmieściu w Kamienicy Garikiego Kupca.
- J.W. Kafztelan Czechowski, stoi na Nowym Mieście w Dworku Kafztelana Radomskiego,
- J.W. Kafztelan Brzeziński, stoi na Trębalskiej ulicy w Kamienicy Pani Maslerowey.
- J.W. Kafztelan Sochaczewski, stoi na Senatorskiej ulicy w Dworku swoim.
- J.W. Kafztelan Warszawski, stoi na Senatorskiej ulicy w Pałacu Xcia Biskupa Krak.
- J.W. Kafztelan Wilki, stoi w Zamku.
- J.W. Kafztelan Rypiński, stoi na Lesnie w Kamienicy Tyza.
- J.W. Kafztelan Ciechanowski, stoi na Franciszkańskiej ulicy w Dworku Arcybiskupa Lwowskiego.
- J.W. Kafztelan Liwski, stoi na Nowym Mieście u OO. Dominikanow,
- J.W. Kafztelan Bpiski, stoi na Nowym Swiecie w Dworku Montrezora.
- J.W. Kanclerz W. Koronay, stoi na Lesnie w Pałacu swoim.
- J.O. Xże Kanclerz Litt: stoi na miodowey ulicy w Pałacu swoim.
- J.W. X. Podkanclerzy Koronny, stoi na Krakowskim Przedmieściu.
- J.W. Podkanclerzy Litewski, stoi na długiej ulicy w Dworku Dulfusa.

J.W.

J.W. Podskarbi W. Litt: stoi na Krakowskim
Przedmieściu w kamienicy Melonich.

J.W. Marzalek Nad: Koron: stoi na Senaror-
skiej ulicy w Pałacu swoim.

J.O. Xżę Marzalek Nad: Litt: stoi w Pałacu Sa-
skim.

Woiewodztwo Krakowskie.

Malachowski Kracyz Kor: stoi na miodo-
wey ulicy w Pałacu Szaniawskich.

Łętowski Podkomorzy Krak: stoi nad Zdrojami
w Dworku Tetera Regiment Kwatermistrza
Gwardyi Kor.

Malachowski Sista Sandecki stoi w Pałacu swoim
przed OO Bernardynami.

Siemiński Sista Biecki stoi nad Willą w Szpikle-
rzu Kurowskiego.

Kotkowski Miecznik y Sedzia Krakow: stoi nad
Zdrojami w Dworku Tetera Regiment-Kwa-
termistrza Gwardyi Kor.

Ożarowski Generał stoi na Franciszkańskiej uli-
cy w Dworku Pana Tylego.

Wielopolski Chorażyc Kor: stoi na Senatorskiej
ulicy w Pałacu Marzalka Nadwor: Kor.

Kluszewski Choraży Prasniski, stoi na Piwney u-
licy u OO. Augustynianow.

Xie-

Bohr
Sw
Spyte
Ize

Poniń
cie
Łacki
woli
Myciel
na r
Mialko
Swie
Radoń
w D
Łuba S
u Ko

Tyfszkiew
Mieśc
Horain B
czym
Hutorow
Dwork

22) 8(9) 8(22

Xieſtwa Zatoŕskie i Oſwiecimskie.

Bobrowski Woyſki Oſwiecimski, ſtoĩ na Nowym Swiecie w Kamienicy Hekla-Zegarmistrza.
Spytek Jordan, ſtoĩ na Tamie przeciwko Tomaszewicza.

Wdztwo Poznańskie.

Poniński Kuchmistrz Kor: ſtoĩ na Nowym Swiecie w Pałacu ſwoim:
Łacki Podkomorzy Brzeſki-Kujawski, ſtoĩ na Nowolipiu w Dworku Prokulſkiego.
Myciełſki Sita Koniński, ſtoĩ za Kollegiatą S. Jana na Kanonii X, Siemieńſkiego.
Miałkowſki Sita Gnieźnieński, ſtoĩ na Nowym Swiecie w Dworku Jarzyńſkiego.
Radoński Sita Dembski, ſtoĩ na Nowym Swiecie w Dworku tymże.
Łuba Sita Stawifzyński, ſtoĩ przed S. Krzyżem u Koytkowſkiego.

Wdztwo Wileńskie.

Powiat Oſmiański.

Tyſzkiewicz Ciwun Wileński, ſtoĩ na Nowym Mieſcie w Kamienicy Puciera.
Horain Podwojewodzy Wileński, ſtoĩ na Zakroczymskiej ulicy u Borkowſkiego.
Hutorowicz. Podſtaroſta, ſtoĩ na Nalewkach w Dworku Zielenieckiego.

Oſk ierko

Xie-

24)S(10)S(24
Oskierko Porucznik Betyhorski, stoi na Krakow-
skim Przedmieściu u OO. Dominikanow
Obserwantow.

Powiat Lidzki.

Alexandrowicz Choraży Lidzki, stoi na S. Jur-
skiej ulicy w Dworku Balickiego.
Narbutt Marzałek Lidzki, na Miodowej u-
licy w Pałacu Xcia Kanclerza W. Litt.

Powiat Bractawski.

Kwinta Pisarz Ziemi. stoi w Pałacu Saskim.
Jarocki Cześniak Bractawski, stoi na Nowym Mie-
ście w kamienicy Krauza.

Powiat Wilkomirski.

Eperyeszy Starosta Wilkomirski, stoi na Przy-
ryнку w Dworku Mierzeiowskiego.
Tyżenhauz Ssta Pofolski, nieprzyjechał.

Wdztwo Sandomirskie.

Zaborowski Sędzia Ziem: Sand: stoi na Nowym
Świecie w Dworku Hekla Zegarmistrza.
Przebendowski Kafztelaniec Elbląski, stoi na
Nowym Świecie w kamienicy Wrześnińskiego
Patrona przeciwko Dominikanow.
Świecicki Sędzia Ziem: Radom: stoi na Alexan-
dryi w Pałacu Wdy Podlaskiego.

Betko-

Betko-
ulic
Libitz
dyn
Radoń
skin
W.

Gurov
w l
Sucho
w l
Herz
Mie
Krzvel
w k
Kwilec
Mie
Wd
Rofen
Prze

Ukolfk
w D
Wazgi
Okę

2*)S(II)S(2*

Bętkowski Podcz: Steżycki, stoi na miodowej
 ulicy w Pałacu Podkomorzyny Litt
 Libiszewski Stolnik Radom: stoi przed Bernar-
 dynami w Pałacu Malachowskich.
 Radoński Miecznik Chęciński, stoi na Krakow-
 skim Przedmieściu w Pałacu Xcia Marszałka
 W. Kor.

Wdztwo Kaliskie.

Gurowski Pifarz Koronny, stoi w starym Mieście
 w kamienicy Menoniego.
 Suchorzewski Podstoli Kaliski, stoi ua Bielinie
 w Dworku Zaumana.
 Herzbobki Podfied: Wfchowski, stoi na Nowym
 Mieście w kamienicy Wieladka.
 Krzvccki Regimentarz, stoi na Nowym Mieście
 w kamienicy Okeckiego.
 Kwilecki Kafztelanie Łęczycki, stoi w starym
 Mieście w Kamienicy Andrychiewiczowej
 Wdowy.
 Rosen Zupnik Wielkopolski, stoi na Krakowskim
 Przedm: w Dworku PP. Wizytek.

Wdztwo Trockie.

Powiat Trocki.

Ukolcki Podkom: Trocki, stoi 'na długiej ulicy
 w Dworku Pijarskim u Malinowskiego.
 Wazgierd Sedz: Ziem: stoi na Nowym Mieście u
 Okeckiego.

Powiat

2te)S(12)S(2te
Powiat Grodzkiński.

Tyzenhauz Podsk: Nad: Litt: stoi na Krakowskim
Przedmieściu w Pałacu Xcia Radziwiła.
Jundził Marzałek Powiatu Grod: stoi na nowo
Elekecyonalney ulicy w Pałacu Starosty Dor-
czyńskiego.

Powiat Kowiński.

Meier Woyski Kowiński, stoi na miodowey uli-
cy w Pałacu Xcia Kanclerza W. Litt.
Kosiakowski Podcz: Kowiński, stoi na Nowym
Mieście w kamienicy Puciera.

Powiat Upitski.

Bitowt Marzałek Upitski, stoi na Zakroczym-
skiej ulicy w Dworku Kitlenskiego.
Białozor Woyski Upitski, stoi na Bradze.

Wdztwo Sieradzkie.

Małachowski Referen: Kor: stoi na Krak: Prze-
dmieściu w Pałacu swoim,
Kosłowski Starosta Sieradzki, stoi na Krakowsk:
Przedm: w Dworku Panien Wizytek.
Walewski Chor: Szadkowski, stoi na Nowym
Mieście u OO. Dominikanow.
Turcki Maxymilian, stoi przy Kollegiacie S. Ja-
na na Dziekanii.

Zemia Wielońska.

Morzkowski Sęd: Ziem: Wieloński, stoi na Sena-
torskiej ulicy u OO. Reformatów.
Niemoiewski Podcz: Ostyżelzowski, stoi na No-
wo Elekecyonalney ulicy u Melinga.

Kosso-

Kosso-
cy
Ostrov
Prz
Dzierz
w D
Walev
Swi

Odach
w D
Pilsuck
świe
Gielgu
w P

Kosłow
w P
Dąbki
bowi

Szumiń
kańs
czasz
Rokitni

2*)§(13)§(2*

Kosłowski Podsk: Nadw: Kor: stoi w swoim Pałacu przed S. Troycą.
 Ostrowski Podśęd: Ziemi Łęczycki, stoi na Krak: Przedm: w Pałacu X. Biskupa Kujawskiego.
 Dzierzbicki Starost: Wartalski, stoi na Alexandryi w Dworku swoim.
 Walewski Kasztelan Łęczycki, stoi na Nowym Świecie w Dworku Starosty Wareckiego.

Xiestwo Zmudzkie:

Odachowski Marzałek Konf: stoi na Nowolipiu w Dworku Mierzwieńskiego.
 Piłsucki Piwniczny Litewski, stoi na Nowym Świecie w Dworku Jarzyńskiego.
 Gielgud Ciwun Twercki, stoi na miodowej ulicy w Pałacu Xcia Kanclerza Litt:

Wdztwo Brzeskie Kujawskie:

Kosłowski Sekret: Koronny, stoi przed S. Troycą w Pałacu Podskarbiego Nadw.
 Dąbski Generał Adjutant J.K.Mci, stoi na Grzybowie w Dworku swoim;

Ziemia Dobrzyńska:

Szumiński Podcz: Dobrzyński, stoi na Franciszkańskiej ulicy w Dworku Biernackiego Podczaszego Krak:
 Rokitnicki Stalnik Dobrzyński, stoi tamże.

Woie-

22)§(14)§(22
Wdztwo Kijowskie.

Xże Sanguszko Ssta Czerkawski, stoi w Pałacu Saskim.

Xże Lubomirski Kasper, stoi na Nowym Swiecie w Pałacu swoim.

Czaplic Podkom: Łucki *Marszałek Seymowy* stoi w murowanym Mieście w kamienicy Rogalskiego.

Zagórski Ssta Owrucki, stoi na Nowolipiu w Dworku Generalowy Grodzickiey Wdowy.

Bierzyński Ssta Szawliński, stoi na Nowym Mieście w Rynku u Domagalskiego Kotlarza.

Szuyski Ssta Niżyński, stoi na miodowej ulicy w Pałacu Xcia Biskupa Krakow:

Wdztwo Inowrocławskie.

Modliński Chorąży Brzeski-Kujawski, stoi na Krak: Przedm: u Rasza Kupca.

Przytupski Sędz: Ziem: Kujawski, stoi tamże.

Wdztwo Ruskie.

Ziemia Lwowska

Borzęcki Podstoli Koronny, stoi na Nowym Swiecie w Dworku Teatyńskim.

Drohoiewski Gen: Adj: J.K.M. stoi na Senatorskiej ulicy w Pałacu Xcia Adama Czartoryskiego G.Z.P.

Powiat Zydaczewski

Xże Czartoryski Gen: Ziem Podolskich, stoi na Krakow-

Kra
mor

Wieni
ulicy
skie
Krafick
u Ku

Bukow
ciwk
Bobow
Pałac

Dzieduf
ulicy
Branicki
Tarnow

Dwor
Worcel
rofty

Sapieha
stoi pr

Uliński
Dwor
go.

Bakowfk
Przed
Siecla

2*)S(15)S(2*

Krakowskim Przedmieściu w Pałacu Wdy Pomorskiego przy OO. Bernardynach.

Ziemia Przemyska.

Wieniawski Pódecz: Przemyski, stoi na długiej ulicy w Dworku Podśędkowej Sochaczewskiej.

Kraficki. Antoni Hrabia, stoi na Nowym Mieście u Kurowskiej Wdowy.

Ziemia Sanocka.

Bukowski Podstoli, stoi na Krak: Przedm: przeciwko Karmelitow u Hilke Siedlarza.

Bobowski Cześnik, stoi na miodowej ulicy w Pałacu Podkomorzyny Litt:

Ziemia Halicka.

Dzieduszycki Cześnik Kor: stoi na miodowej ulicy w Pałacu Lelewelowej.

Branicki Łowczy Koronny, stoi w Zamku

Tarnowski Hrabia, stoi na Nowym Swiecie w Dworku Zawadzkich.

Worcel stoi na Nowym Swiecie w Dworku Starosty Wareckiego.

Sapieha Pułkownik Husarski woysk W.X. Litt: stoi przy Bonifratrach w Dworku Solarowskim.

Uliński Siła Podwysocki, stoi na Wielopolu w Dworku Grzybowskiego Cześnika [Czerskiego].

Ziemia Helmska.

Bakowski Podkom: Chełmski, stoi na Krakowsk: Przedm: przeciwko OO. Karmelitow u Hilke Siedlarza.

Przyłu-

Przytuński Sfta Hadziacki, stoi na Krakowskiem
Przedm: u Muratowicza.

Wdztwo Wołyńskie.

Czacki Podczafzy Koronny, stoi przed Pijarami
w Dworku Pani Lator.
Wielhorski Kuchmistrz W.X.Litt: stoi na Sena-
torskiej ulicy w Pałacu Marszałka Nad: Kor:
Piałkowski Podkom: Krzemieniecki, stoi na Kra-
kowsk: Przedm: u Barwulskiej Wdowy.
Stecki Sędz: Ziemski Łucki, stoi tamże.
Stępkowski Kafztelanicz Zarnowski, stoi na No-
wym Swiecie w kamienicy Derffnera.
Tarnowski Amer Hrabia, stoi nad Wisłą przy
Prochowni w Dworku Czepińskiego.

Wdztwo Podolskie.

Rzewuski Sfta Drohobycki, stoi na długiej uli-
cy w Pałacu pod Ofobami.
Potocki Sfta Smotrycki, stoi za Saskim Pałacem
w Wojewodziny Mazowieckiej Pałacu.
Łoś Sfta Wyżyński, stoi u XX. Jezuitow Kor:
na Senatorskiej ulicy.
Wykowski Stoln: Czerwonogrodzki, stoi przed
Dzieciątkiem Jezus w Dworku swym.
Boreyko Podcz: Podolski, stoi na Nowym Mie-
ście u Kurowskiej Wdowy.
Xzę Czetwertyński Starościc Woronowski, stoi
przy żelaznej Bramie w Dworku Sieklickie-
go u Opolskiego.

Wdztwo

Wazgi
ście
Eydzia
iami

Chmar
Mazo
Bulhar
zuito

Dłuski
skiey
Wybran
Mieści
Szaniaw
Elekcy
Jeziński
Przedn
Małachow
wey u
Tarlo Ka
Przedn

2*)S(17)S(2*
Wdztwo Smoleńskie:

Powiat Smoleński.

Wazgierd Podstoli Trocki, stoi na Nowym Mieście u Okęckiego.

Eydziatowicz Pulko: Smolenski, stoi nad Zdrojami u Borkowskiego.

Powiat Starodubowski.

Chmara Inftygator W.X.Lit: stoi u XX. Jezuitow Mazowieckich.

Bulharyn Marfz: Wołkowyski, stoi u XX. Jezuitow Koronnych.

Wdztwo Lubelskie:

Dłuski Podkomorzy Lubelski, stoi na Trębalskiej ulicy w kamienicy Pani Gotejowey.

Wybranowski Chor: Lubelski, stoi na Nowym Mieście u XX. Franciszkanow.

Szaniawski Cześn: Łomżeński, stoi na Nowo Elekcyonalney ulicy u Melinga.

Jeżierski Skarb: Łukowski, stoi ua Krakowskim Przedm: u Rafza.

Małachowski Sfta Wąwolnicki, stoi na miodowej ulicy w Pałacu Szaniawskich.

Tarło Kasztelanic Lubelski, stoi na Krakowskim Przedm: w Pałacu Radziwiłowsk.m.

B

Wdztwo

wski H
Pijarami
a Sena-
d: Kor:
na Kra-
wy.
na No-
flą przy
gicy uli-
h Pałacem
acu.
itow Kor:
stoi przed
ym.
wym Mie-
owski, stoi
Sieklickie-
Wdztwo

22)S(18)S(22
Wdztwo Połockie.

Buynicki Stolnik Połocki, stoi na Nowolipiu w
Dworku Rudzkiego.
Korsak Podwojewodzy Połocki, stoi u XX. Je-
zuitow Mazowieckich.

Wdztwo Bełskie.

Xże Poniatowski Podkomorzy Koronny, stoi na
Krak: Przedm: w Pałacu swym.
Kurdwanowski Marzał: Konfed: Bełzki, stoi na
Nowym Swiecie w Dworku Montrezora.
Chołoniewski Podkom: Bełski, stoi u S. Krzyża
na Krak: Przedmieściu.
Mier Starosta Buski, stoi na krzywym kole w
kamienicy Woiewodzicow Pomorskich.
Wilga Starosta Grabowiecki, stoi na Nowym
Swiecie w Dworku Demelmajora.

Wdztwo Nowogrodzkie.

Powiat Nowogrodzki

Chreptowicz Sekret: W.X.Litt: stoi na S. Jur-
skiej ulicy w Pałacu Piaterowskim.
Korsak Pisarz Ziem: Nowogr: stoi tamże.

Powiat Stonimski.

Strawiński Ssta Stonimski, stoi na długiej ulicy
w Pałacu Podkanclerzego Litt:
Dziekoński Stoln: Wołkowyski, stoi przy Leśnie
w Pałacu Wdy Wileńskiego.

Powiat

Oskierl
Kary
Oledzk
nikar

Xże Su
Kra
Wessel
u Sitl
Kosiński
u OC
Nizczy

Pociej C
kamie
Hurko P
Dwori

Chrapow
Elekc
Barto fzev
kowski
mienic

2* (19) 2*
Powiat Wołkowycki

Oskierka Referen: W, X. Litt: stoi na Leśnie u OO.
 Karmelitow.

Oledzki Koniuszy W. X. Litt: stoi u OO. Domi-
 nikanow na Nowym Mieście.

Wdztwo Płockie.

Xże Sulkowski August Pifarz W. Kor: stoi na
 Krak: Przedm: w Palacu Kazimierzowskim.

Wessel Stolnik Sierpski. stoi na Krak: Przedm:
 u Sitkiewicza Złotnika.

Kosiński Podstoli Płocki, stoi na Krak: Przedm:
 u OO. Karmelitow.

Nizczycki Kasztelan Płocki, stoi tamże.

Wdztwo Witebskie.

Powiat Witebski.

Pociej Obożny Litt: stoi na Nowym Mieście w
 kamienicy Puciera.

Hurko Podkom: Witebski, stoi na Wielopoku w
 Dworku Komornickiego.

Powiat Orszański

Chrapowicki Marszałek Orszański, stoi na nowo
 Elekcyonalney ulicy u Komorowskiego.

Bartoszewicz Podczaszny Orszański, stoi na Kra-
 kowskim Przedm: przed Karmelitami w ka-
 mienicy Hikle Siedlarza.

24)S(20)S(24
Wdztwo Mazowieckie.

Ziemia Czerska

Bieliński Sfta Czerski, stoi na Grzybowie u Ple-
fza.

Rychłowski Cześnik Piotrkowski, stoi na Nowym
Mieście w kamienicy Salwadora.

Ziemia Warszawska.

Szydłowski Chor: Warszawski, stoi na krzywym
kole w kamienicy swoiey.

Szamocki Podcz: Warszawski, stoi na Wielopo-
lu w Dworku Mikorskiego Chorążego Ga-
bińskiego:

Ziemia Wiska.

Opacki Chorąży Wizki, stoi na Bielinie u Mo-
rawskiego.

Grądzki Pifarz Ziem: Grodz: Wiski, stoi na krzy-
wym kole u Szylera.

Ziemia Wyszogrodzka,

Nakwański Podkom: Wyszogrodzki, stoi na Fran-
ciszczańskiey ulicy u Odoleńskiej Wdowy.

Szymanowski Sfta Wyszogrodzki, stoi w kamie-
nicy swoiey przy Szkołach Jezuickich.

Ziemia Zakroczymska.

Ogrodzki Pifarz W. Kor: stoi w Zamku.

Szydłowski Chor: Zakroczymski, stoi w starym
Mieście u Łyskiewicza.

Zic.

Kraiev
Pan
Podoff
kam

Przyier
wey ul
Wyszko
u Mo

Chadzy
kami
Wagrod
skiey

Karczew
nicy
Cieszko
ście u

Kownac
OO.
Ofstrowik
ney u
Wdow

2te)S(21)S(2te
Ziemia Ciechanowska.

Kraiewski Instygator Kor: stoi na Cmentarzu u Panny Maryi.

Podolski Sta Bobrownicki, stoi na Podwalu w kamienicy Kruszyńskiego.

Ziemia Łomżyńska.

Przyiemski Starosta Łomżyński, stoi na mostowej ulicy u Kalewskiego Szewca.

Wyżkowski Podcz: Łomżyński, stoi na Bielinie u Morawskiego.

Ziemia Rożańska.

Chądzyński Woyski Rożański stoi na Leśnie w kamienicy Tefszera.

Wągrowcki Pifarz Zakroczymski, stoi na S. Jurskiej ulicy w Dworku swym.

Ziemia Liwska.

Karczewski Star: Liwski, stoi na Leśnie w kamienicy Gazińskiego.

Ciezkowski Ssta Zbacki, stoi na Nowym Mieście u OO. Dominikanow.

Ziemia Nurska.

Kownacki Pifarz Nurski, stoi na piwney ulicy u OO. Augustynianow.

Ostrowski Pułkownik, stoi na nowo Elekcyonalney ulicy w Pałacu Wdżiny Chelmińskiej Wdowy.

Wdztwo

2*§)§(22)§(2*
Wdztwo Podlaskie.

Ziemia Drohicka.

Kuczyński Podkom: Drohicki, stoi na S. Jurskiej
wlicy w Dworku swoim.

Offoliński Sfta Drohicki, stoi na Leśnie w kamie-
nicy Gazińskiego.

Ziemia Bielska.

Poletylo Podczafzy Bielski, stoi na Podwalu w
Pałacu Hetmana W. Koron:

Karwowski Podstoli Bielski Sfta August stoi tam-
że.

Ziemia Mielnicka.

Markowski Czesnik Mielnicki, stoi na Leśnie w
Pałacu Wdy Wileńskiego.

Kłokocki Podstoli Miński, stoi na miodowey uli-
cy w Pałacu Xcia Kancelerza Litt.

Wdztwo Rawskie.

Ziemia Rawska.

Dobiecki Chor: Checiński, stoi na Alexandryi w
Pałacu Wdy Podlaskiego.

Grotowski Podstoli Sochaczewski, stoi przed Ma-
rywilem u Niedzielskiego.

Ziemia Sochaczewska.

Gadomski Podkom: Sochaczewski, stoi za Kolle-
giatą S. Jana u Kowalskiego. Mie-

Mieo
O

Laffo
mi
Miko
w

Sofno
OO
Bystry
nac

Korze
Dw
Orzelz
Mies
u Ba

Piwnic
Mieś
Dom

2† (S) (23) (S) (2†
 Mieczynski Pifarz Grodzki Sochaczewski, stoi u
 OO: Bernardynow.

Ziemia Gostynska.

Laffocki Ssta Gostynski, stoi przy Bramie Nowo-
 mieyskiej w kamienicy Szymańskiej Wdowy.
 Mikoriki Chorąży Gąbiński, stoi przed Pijarami
 w Pałacu Rzeczypospolitey.

Wdztwo Brzeskie Litt.

Powiat Brzeski Litt.

Sosnowski Pifarz Polny Litt: stoi na Podwalu u
 OO. Bazylianow.

Bystry Łowczy Nadw: Litt: stoi na Nowo-Ordy-
 nackiej ulicy w Dworku Krzyżanowskiego.

Powiat Piński.

Korzeniecki Chor: Piński, stoi na Wielopolu w
 Dworku Lisickiego.

Orzeszko Sędzia: Ziem: Piński, stoi na Nowym
 Mieście w Dworku Kasztelana Radomskiego
 u Baranowskiego.

Wdztwo Chełmińskie.

Powiat Chełmiński.

Piwnicki Miecz: Ziem Pruskich, stoi na Nowym
 Mieście u Królewskiego Patrona przeciwko
 Dominikanow.

Gostom-

27c)S(24)S(27c
Gostomski Sędz: Ziemi Michałowski, stoi na Grzy-
bowie w Dworku Gostomskiego na przeciw
Krolika Woyta.

Powiat Toruński,

Gotartowski Podwojewodzy Chelmiński, stoi na
Nowym Mieście u OO. Dominikanow.

Powiat Grudziąski.

Orłowski Miecz: Ziemi Dobrzyńskiej, stoi u XX
Jezuitow Koronnych.

Jackowski Podst: Parnawki, stoi na Wielopolu w
Pałacu Wny Braclawskiej Wdowy.

Powiat Kowalewski.

Dłuski Podkomorzyc Lubelski, stoi na Trębal-
skiej ulicy w kamienicy Gotteiowej,
Wesfel Sina Golubki, stoi na długiej ulicy w
Dworku Kicińskich,

Powiat Radzyński.

Jeżewski Łowczy Winnicki, stoi u OO. Bernar-
dynow na Krak: Przedm.

Gotartowski i Pifarz Grodz: z Wdztwa Pomorskie-
go stoi tamże.

Powiat Brodnicki.

Leski Chorąży Malborski, stoi na Nalewkach u
Pawłoskiego Szewca.

Powiat

Grudo
Prze
Sikor
Mieś

Lopaci
ulicy
wsk
Sucho
Prze

Goston
skie
Wilcze
Piw

Kalkfz
polu
wy
Górki
wyn
nicy

Wilcze
nie

25)§(25)§(25
Powiat Nowomieyski.

Grudziński Kapit: Woysk J.K.M. stoi na Krak:
Przedm: u OO. Karmelitow.
Sikorński Pułkown: Woysk J.K.M. stoi na Nowym
Mieście u OO. Dominikanow.

Wdztwo Mściślawskie.

Łopaciński Pisarz Lit: stoi na Franciszkańskiej
ulicy w Dworku Sołtyka Kasztelana Warsza-
wskiego.
Suchodolski Chorąży Mściślawski, stoi na Krak:
Przedm: w Pałacu X. Biskupa Kujawskiego.

Wdztwo Malborskie.

Powiat Sztumski.

Gostomski Podkom: Malborski, stoi na Senato-
rskiej ulicy u OO. Reformatorow.
Wilczewski Sędz: Malborski, stoi na Bielinie u
Pawnicznego Marszałka W. Koron:

Powiat Malborski.

Kalkstein Chorąży Chełmiński, stoi na Wielo-
polu w Pałacu Wdżiny Chełmińskiej Wdow-
wy,
Górski Podwojewodzy Grodz: Mal: stoi na No-
wym Mieście przed Dominikanami w kamie-
nicy Dolfusa.

Powiat Kiszporski.

Wilczewski Generał Adjut: J.K.M. stoi na Bieli-
nie u Pawnicznego Marszałka W. Kor:

24) §(26) §(27)
Lutomski Sądowy Ziemi Malborski, stoi na
Nowym Mieście u OO. Dominikanow.

Powiat Elbląski.

Pruszk Kasztelanie Gdański, stoi za Cekaulem
w Pałacu Hilzena Wdy Mińskiego.

Piwnieki Szambelan, stoi na Nowym Mieście
przed Dominikanami u Królewskiego Patrona.

Wdztwo Braclawskie.

Ostrowski Chor: Braclawski, stoi na Krakowsk:
Przedm przeciwko Karmelitow u Hilke Sie-
dlarza.

Grocholki Chor: Winnicki, stoi na Krak: Prze-
dmieściu u S. Krzyża.

Xżę Czetwertyński Podkom: Braclawski, stoi
przy Bramie Krak: u Wisniewskiego Kupca.

Chołonewski Ssta Kołomyjski, stoi u S. Krzyża.

Dorczyński Podst: Zwinogradzki, stoi na Krak:
Przedm: przed Karmelitami u Hilke Siedlarza.

Wdztwo Pomorskie.

Powiat Tczewski.

Lniński Sądowy Ziemi Tczewski, stoi na No-
wym Swiecie w Dworku Rzepoluskiego.

Jasiński Sędzia Ziem: Tczewski, stoi na Zoliborzu
w Pałacu Generała Nieborskiego.

Powiat Gdański.

Sarnacki Skarb: Ziemi Bielski, stoi na Nowym
Swiecie u Rzepoluskiego.

Ło-

Locho
Pała

Czapł
w P
Łebni
ście
tron

Rogali
ulic
G.Z
Moszc
Troy
Nad

Kicki S
ku C
Dąbski
w D

Grabow
ście
Lipińsk
Swie

Łochecki Sfta Ofiecki, stoi na Krak: Przedm: w
Pałacu X. Biskupa Kujawskiego.

Powiat Nowski.

Czapski Gen: Woysk Koron: stoi na Podwalu
w Pałacu Hetmana W. Koron:
Łebski Gener: Woysk Kor: stoi na Nowym Mie-
ście przed Dominikanami u Krolewskiego Pa-
trona.

Powiat Swiecki.

Rogaliński Sfta Nakielski, stoi na Senatorskiej
ulicy w Pałacu Xcia Adama Czartoryskiego
G.Z.P.
Moszczeński Sfta Brzeski-Kujawski, stoi przed S.
Trocą w Pałacu Kosiłowskiego Padskarbiego
Nadw. Kor:

Powiat Tucholski.

Kicki Sfta Sobowicki, stoi na Zolib orzu w Dwor-
ku Generała Nieborckiego.
Dąbski Sfta Pokrzywnicki, stoi na Grzybowie
w Dworoku Deleskiewicza.

Powiat Człuchowski.

Grabowski Sfta Lipiński, stoi w murowanym Mie-
ście w kamienicy Makiniego.
Lipiński Pifarz Grodz: Walecki, stoi na Nowym
Swiecie u Rzepoluskiego.

Powiat

Nowym
Ło-

22)S(28)S(22
Powiat Mirachowski. . . .

Ustarbowski Sądowy Ziemski Mirachowski stoi na Krakow: Przedm: w Pałacu Wdy Wołyńskiego.

Hilzen Sfta Parchowski, stoi za Cekaulem w Pałacu Oyca swego.

Powiat Pucki.

Jeżierski Vices-Gerent Grodzki Kowalewski stoi na Krakowsk: Przedm: w Pałacu Wdy Wołyńskiego.

Malanowski General Woysk Koron: stoi na Wielopolu za żelazną Bramą u Pani Munro.

Powiat Kościerzynski.

Dąbski Wojewodzie Sieradzki, stoi na Grzybowie w Dworku Deleskiewicza.

Powiat Skarżewski.

Pawłowski Miecznikiewicz Ziem Pruskich, stoi na Wielopolu w Pałacu Wdziny Braclawskiej Wdowy.

Łubieński Cześnik Bielski, stoi na Podwału u Konrada.

Wdztwo Mińskie.

Powiat Miński.

Swiętorzecki Pifarz Ziem: stoi w Murowanym Mieście w Rynku u Rządzińskiego Patrona.

Paulikowski Miecznik Miński, stoi tamże.

Powiat

Jeleński
Dek
zuitev
Oskierka
ciszka
prafen

Chlewiń
lewka
Chelcho
lipu v

Hryniw
Krak:
Wilczew
Mieśc

Kaszyc
Malon
Dulemb
Kanc

Plater
ski,
Szadu

27)S(29)S(27
Powiat Mozyrski.

Jeleński Gedeon Sędz: Ziemski Mozyrski Pifarz
Dekretowy Afefforski W.X.Lit: stoi u XX. Je-
zuitew Mazowieckich.

Oskierka Kafztelanie Nowogrodzki, stoi na Fran-
ciszkańskiej ulicy w Dworku Ogińskich *ad*
praesens XX. Jezuitow Mazowieckich,

Powiat Rzeczycki.

Chlewiński Pifarz Ziemski Rzeczycki, stoi na Na-
lewkach w Dworku Gidelskiego.

Chełchowski Skarbnik Smoliński, stoi na Nowo-
lipiu w Dworku Ruckiego.

Wdztwo Inflanskie:

Z Korony.

Hryniewiecki Chor: Czerwonogrodzki, stoi na
Krak: Przedm: u OO. Karmelitow:

Wilczewski Pódkom: Wiski, stoi w murowanym
Mięście u Derfzymanowicza w Rynku.

Z Litwy.

Kafzyc Kommissarz, stoi na Krakow: Przedm: u
Malonowey.

Dulemba, stoi przy Kapucynach w Pałacu Xcia
Kancelerza W. W.X.Litt:

Z Infant samych.

Plater Wojewodźcie Mściławski Sfta Dynebur-
ski, stoi na S. Jurskiej ulicy w Pałacu swoim:

Szadurski Chorąży Inflanski, stoi tamże. ||

Wdztwo Czernichowskie.

Czaeki Sfta Nowogrodzki, stoi na Długiey ulicy
w Dworku Kicińskich.

Chorzewski Sędz: Ziem: C: stoi na Nowym Mie-
ście na koziey ulicy w Dworku Sftu Rodzi-
kowskiego.

Radziwiński Skarbnik, stoi na Nowym Swiecie
za murowanym mostem przy Szulcu w Dwor-
ku Sftu Rożańskiego.

Podhorodyński Kasztelanicz Czernichowski, stoi
na Leśnie w Dworku Wdy Kijowskiego za
Karmelitami.

M O W A
JEGO KROLEWSKIEY MCI.

Na Seymie 1766. dnia 11. Oktobris miana.

LUBO dawnym mniemaniem Tronu wyniosłość y powaga tego się zdała wy-
ciągać, aby Monarchowie nie własnymi
usty do Ludu swego mowili; Jaby m dzi-
słay miał to za ciężkie ubliżenie, gdybym
Ja ieden w tym Zgromadzeniu nie mógł zażywać nay-
celnieyszego, a każdemu tutaj przyzwoitego wolności za-
szczytu, własne zdanie, własne poczucia sam iak nayży-
wiey wyrazić. Ile gdy dopiero głos słyszany, tę miał
pro objeto materyą, przy ktorey wżyskich innych niknie
ważność. Mam za co podziękować Xciu Biskupowi
Krakowskiemu, że wyznał y wspomniął pokazane do-
wody tylekroć, acz w krotkim Panowania mego prze-
ciagu, żwawey o Wiarę y Oyczyznę troskliwości moiey;
Miło Mi Krolować w takim Narodzie, ktorego cnota,
żarliwość z moją tak zgodna, za pierwszym wezwaniem
zaraz iawnie widzieć y słyszeć się daie; miło radzić w
takim kole, gdzie Ci to, co radzą, własney Osoby stwier-
dzić ofiarą gotowi. Miło mowię Krolować w tey ufno-
ści, że zna mnie ten Narod, który mnie na Tron wyniosł,
który gdy mi Krolować kazał nad sobą, wiedział, że mam
za nic Koronę, o życie niestoię, gdybym ie z uszczerbkiem
Wiary lub nieszczęśliwością Oyczyzny miał przedłużać,

DIĆ

lub

lub nosić fromothnie. Z Wami zgromadzone y ukochane Stany Rzeczypospolitey wraz radzić, wraz ginąć będę, lub się ratować przy Staropolskiej Wierze y wolności. Do tego hasła me Panowanie jeśli się wiernie stosuje, niech czyny moje, nie słowa probują. Smiało tu wzywam za Świadka tego, któremu iedynie bydź razem godzi się Świadkiem y Sędzią. Ten to jest Sędzia Naywyższy, który Mi daie tak chcieć y myśleć, abym z równą odwagą przy Was obstawiał y Was ostrzegał, nawet gdy choć żarliwe, iednak zbyt dalekie widzę w Radach Waszych zabiegi. Nie nam to Ludziom jest dane, co Sobie iedynie Bog rezerwował, w ktorego oczach niezmierny krąg wieczności, tak iak ieden moment, jest zawsze cały przytomny. Jeden Bog tylko co dziś wyrzeczę dobrym, wie że zawsze y na wieki będzie sądził dobrym. Więc proponowane dziś Prawo u przezornego Narodu wzięść skutku y przez się nie może, y teraz byłaby rzecz wcale niepodobna y nie przyzwoita na niezważony, nie examinowany Proiekt *precipitanter* dawać przyrzeczenie.

A gdy mnie y głos Prawa y głos Seymującego Rycerstwa Usty Marszałka oświadczony do naymilszey Krowania Łask szafunku powołuje funkcyi, do tey teraz myśl y mowę moję obracam.

Jeżeli podług własnego przeświadczenia dobrze czynić, jest powszechną powinnością, iak nie równie szczęśliwszym ten jest, kto swoie zdanie w uściech Ludu znajduje.

Tegom Ja wczorą doznał ukontentowania, gdy zgodną wszystkich Woiewodztw prozbą sobie rekomendowanego do Łaski Wielkiej Koronney slyszalem Xiążęcia Strażnika Koronnego, ktorego dawniey wybrawszy *in cordis secessu* dziś wzywam głośno do obięcia pierwszego *in Regno Ministerii*

Wzywam w Twey Osobie Imienia y przymiotow Następcy Stanisława Lubomirskiego sławnego Marszałka pod Sławnym Krolew Janem Sobieskim. Gdyby Ci własne cnoty nie dawały dostatecznego pochopu, miałbyś ie w domowych Dziada przykładach, który w swym wieku Mędrcom nazwany ieszcze do tych czas tymże u Nas slynie Tytułem.

Wzywam Cię w tym czasie, gdzie śmiertelnym prawie od lat kilkudziesiąt stłumiony Letargiem umysł Narodu zdaie się *tandem* budzić się y wskrzeszać poniekąd. Zdaie mi się, że stoię z Prorokiem na owym polu rozległym

43.

ległym, gdzie gdy Bog Wszechmocny rozpuścił Ducha ożywiającego, martwe zwłoki pobitego ludu schodzić się poczęły powoli. Nowe to niby mamy przed sobą albo raczey powtorne Swiata Polskiego tworzenie.

Jest to ten moment krytyczny, gdzie gdy wszystkiego razem prawie ruszyć potrzeba, bydź inaczey nie może, tylko że y ferca y myśli Obywatelów w zwawey iakieyś znajduią się niespokoyności.

Jedni dziarskim zapędem tam się uganiaią, gdzie wiedzieć rozumieią już publicznego kres uszczęśliwienia, drudzy troskliwą reflexyą zastanawiaią się, y drugich zatrzymują nad każdym progiem, który choć samo Prawo lub natura rzeczy nie iak tamy, ale iak wyznaczenia drogi położyły, odzwyczaiona od czynności publicznych lubo cnotliwa gorliwość, acz nie winnie, iednak te progi iak strażącą nowość często boi się przestąpić.

Więc doznasz nieraz, lubo odemnie y Ludu rownie żądany, lubo iak naylepiey chcący y czyniący Marszałku W. Kor, trudności, sprzeciwienia y przykrości; Bądź gotow na to, to czeka każdego na wyfokim Urzędzie ofadzonego; wżak y Krolowie temu podlegają umartwieniu, naypracowitsze starania, nayprzezornieysze zamyssy, są często źle zważone, źle tłumaczone.

W takim Domu gdzie wiek, niedozor y pożar ledwie pokatne iakieś y nikczemne własnemu Panu zostawiło mieżkanie, są takie przykłady: że gdy Opatrzna Zwierżchność gruzy uprzatnąć, podeprzeć rozwaliny rozpoczęła, ow zubożały Dziedzic sobie dobrze czyniącym przeciwić się zamyślił, mówiąc: moje to są gruzy, niedbam oto czy mnie czy Sąsiada wpoł Obywatela przytlucze moy dach wiszący y wpoł złamany; czy rozwalone mury moje będą dla nocnego złodzieia ukrywką y przytuleniem.

Doznasz mowie y naylepiey czyniąc nagany y złości ludzkiey, ale bądźmy na to uzbroieni, sama sobie iest cnota nadgroda. A iezeli na koniec ludzka w nas słabość inney procz tego żada pobudki, upatruymy w przyszłości tey nadgrody, którą teraz wdzięcznemi usty sławnym y zasłużonym Antecessorom naszym wypłacamy. Pozwólmy sobie tey myśli, że y Bog Wszechmocny w zupełności uwielbionego szczęścia w łasce iego zmarłych Przodków naszych, dozwala im slyścić y pożywać wonnego pochwał naszych kadzidla. Ktoż wie, może tu niewidziane *intersunt Nobis* wielkie Dusze owych Jagiellów, Zamoyskich,

Tarnowskich, Chódkiewiczów, Sapiehow, Potockich y
tylu innych dawnych Polskich Bohatyrow, którym może
Bóg Wszemmocny pozwala *Sua gloria frui*, aby nam cicho
wlewali do serca y myśli żądze ich naśladowania.

Wszak doświadczone już między nami wyborney
cnoty *specimina* mogą tey dozwolić myśli, a wraz nam
miłej otuchy dodawać: że jest, z kim dobrze czynić, jest
z kim Prawa y Ojczyznę kochać.

Procz wspomnionych na przeszłym Seymie Mini-
strowskich przykładów, widzieliśmy Małachowskiego Re-
ferendarza Kor: wołącego w Skarbie publicznym zosta-
wić wyznaczoną sobie za Łaski Seymowey tak chwale-
bne sprawowanie nadgrode. Widzieliśmy Czesznika
Kor: Dzieduszyckiego dobrowolne czyniącego *Sacrifici-
um* już prawie pewney do Łaski Poselskiej promocyi swo-
iey, *ne & in puncto morarentur sortes Reipublicae*.

Gdy zatym do teyże Łaski Seymowey powołały Sta-
ny tego Obywatela, ktorego celne przymioty publiczna
ufność uwieńczyła; *licet augurari*, że ten Seym poydzie
felicibus auspiciis.

Łaski Marszałkowskie chciała od wieków Rzeczpo-
spolita nasza we wszelkich radnych posiedzeniach mieć
za przewodnicze.

Bierzże się już do niej M Ci X że Strażnikū Koronny,
a gdy pierwsze Ministrowskiego Urzędu swego wyko-
nał działania, gdy pierwszy raz uderzył Łaską oarząc
Kolledze Ministrowi głos do rozpoczęcia *reddendum ra-
tionum Reipublicae, Faxit Deus!* aby ztąd wyniknął bogactw
dla Rzeczypospolitey dostatek, tak iak Łaska niegdyś
Moyżeszowa z twardey opoki dla spragnionego Ludu za
Boskim zrządzeniem zbawienney dobyła krynicy,

Bierz się do przysięgi, która Cię uczyni przy mnie y
wraz zemną (nie wstyd mnie tego słowa) Slugą Rzeczy-
pospolitey.

M O W A

J. O. Xcia JMci Władysława ŁUBIENSKIEGO Arcy-Biskupa
Gnieźnieńskiego, Prymasa Królestwa Polskiego, y W. X. Lit:
na Sejmie Ordynaryjnym w Warszawie dnia 22. Pazdziernika,
Roku 1766. miana.

Najjaśniejszy KROLU Panie Moy Miłościwy.

Mądrość Najwyższa tak przezornie, gruntownie, y doskonale Ustawa y Prawa tej Rzeczypospolitey urządziła y opatrzyła, że w Jey swobodach jarzma nie znamy, y kiedy zechcemy, znać niemożemy; Bo W. K. Mc Rządca Panem y Królem w pokoju mądrym, ważnym y uważnym w iednomysłności korzyścimy.

Władniez u nas Miłościwy Krolu istnym darem miłości, bo w fercach wiernych Obywatelow założyłś cel Rządow, y mile niemi, z wymiarem y perfwazyą, a nie musiem kieruiesz.

Naprowadzałś nas W. K. Mc na drogę bitą Rad dostatecznych, a kraiovi pożytecznych.

Utrzymuiesz w iednozgodney harmonii obrady Prowincyi, Woiewodztw, Ziem, y Powiatow; słodisz w czasie potrzeby, przeciwne postronnych o nas myśli; zapobiegasz czułym na przeciw bezbronnym nam zamachom.

Zakładasz Najjaśniejszy Panie fundamenta silne y mocne w młodzieży Państw Obojga Narodow, y co przedtym inni obiecywali tylko, W. K. Mc w początkach Panowania y mądrą y Rycerką wraz Szkołę ustanowileś tak pięknie, tak ozdobnie z szczegulnym z bogaceniem y pomnożeniem w ludzi Oyczyznę y cały kray. Myślisz Miłościwy Krolu y nieustannie pracuiesz z osłabieniem zdrowia, bo z szczerym usiłowaniem około ubezpieczenia Państw swoich; iednym słowem powiem, życie, zdrowie y wszystkie zabawy W. K. Mci iedynie założone widziemy na gruntownych filarach prac, fatyg y usiłowania około ocalenia Dobra Oyczyzny.

Uznaie to iuż cała Europa, głosi y dziwi się. Doznaie z nas każdy, zapatruie się y widzi te wszystkie starania W. K. Mci dla urządzenia swojego ludu.

Wyznaiemy wszyscy w fercach wdzięczność, ale wraz y dzięki nieskończone Najwyżzey Opatrzności zanosiemy za tak gorliwego Pana y Monarchę; Wszakże chyba skryty w duchu lub mniej wiadomy albo zapamiętałś na siebie y Oyczyznę, przeciwnym okiem y sercem na takowego Pana czułość zapatrywać się może, y nieprzyjazne powątpiwania knuć potrafi.

Dzieło Panowania W. K. Mci, iest to dzieło samego Boga, bo dotąd spokojne, słodkie y rządne, a nade wszystko w Radach iednomysłne y w wstrzeżności dokładne.

Sejm.

Seym ten w swoiey gorliwosci walny, bo z tyſiacow Głow wybrany, czyli mozeſz byc zdrowiey uſozony, dla ubeſpieczenia ſkutkow Dobra Rzeczypoſpolitey; iako kiedy zgodnie zaczęte widziemy Jego obrządki od iednoſtayne obranego tak zacnego y Godnego Marſzałka, ale y wſzytkie początkowe Rady tak dokonale wymiarkowane.

Skarb ieſt zawsze pierwsze oko y fundament do Rady y obrony każdego Kroleſtwa, bez Skarbu pewnego niekzemnieją y giną Państwa oſobliwie wolne; Y my wolni znikniemy, ieżeli dokładać ſię wzbraniać chcemy do Skarbu publicznego dla opatrzenia beſpieczeńſtwem Oycyzny, z ktorey ziemi żyjemy, a wſpierać Wiary y wolności oney nie chcemy.

Wszakże za tę niepowolność Pan Bog nas tyle razy przeſtrzega, kiedy przepuſzcza na nas tyle dotkliwoſci od poſtronnych, y że, co w kilkunafu lub w kilkadzieſiat lat zbierzemy, wſzytko wraz utracić muſimy, y obcych Skarby podſycamy; Tać to ieſt przyczyna, że ſiędzi w takowey nas utrzymać zawsze chcą ſytuacyi, żebyſmy iednoſtayne byli bez odporu, bez obrony, y cale w Rządach y Radach naſzych wolni, ale nierządni, ſłabi y niekzemni, dla obcych zaś z muſem rozrzutni: *ſic vos non vobis fructificatis opeſ.*

Przeto Ja Miſoſciwy Krolu życzę y radzę, aby Projekta od Kommiſſyi Skarbowey były zawsze wyſłuchane, a im ſkuteczniejſze będą, tym zbawieniejſze dla całoſci Dobra y obrony od obcych, wſzak do tego celu zmierza Konſtytucya Seymu oſtatniego Konwokacyi.

Z Takowych Rządow Rzeczypoſpolitey około Skarbu wynika niedoſtepnność granic Państw W. K. Mci, kiedy y Woyskowe Kommiſſye ſilniejſzym aczkolwiek Woyskiem y skutkami zmocnienia Jego w uſożeniach ſwoich nas objaſniać będą, day Boże aby w iſtocie ſkutek ſwoy odebrały przy należytym rygorze y dyscyplinie w przechodach przez Kray. Sprawiedliwość czyſta y rzetelna ieſt, dla każdego kraiu naypewniejſzym darem y skutkiem Błogoſławieństw Boſkich, wzmacnia y ſtwierdza ducha wolności, Bogu miſa, dla zaſług ſędziow nieſmiertelna, a Obywatelom nayzacowniejſza; dla iey pomnożenia y dla wſzytkich ſądow oney objaſnienia: *Codez* Praw wſzytkich wiernie zebrany ieſt naypotrzebniejſzy y nayzbawienniejſzy.

Correctura Furium wiele ieſt pożądana aby mogła byc przyſpieszona; a nadewſzytko aby preſkrypcya w dziedzictwach była rezolwowana y ugruntowana, bo w tey materyi mnożą ſię mocne y zawikłane ſprawy, a nieſprawiedliwość w wycięczaniu fortun Szlacheckich gorę bierze; Tudzież ſukceſſye, rozgraniczenia y inne Proceſſa zagęſzczone potrzebują finalnego uſtanowienia, byle z mocnymi rygorami, bo bez tych ſłaba ieſt nadzieia umiarkowania ſumnienia ſędziow y ſtron zawziętych; a ząd niebłogoſławieństw Boſkich ſkutek na cały Kray za nieſprawiedliwość wynika. Trybunałow Koronnych przywrocenie y ziednoczenie widzi ſię wſzytkim pożyteczniejſze naywięcey z przyczyny utrzymania między Prowincyami przyiaźni y harmonii, procz innych wielu racyi; Tudzież y ubeſpieczenie Aktow Trybunalskich przy Ziemſtwie iednym w każdej Prowincyi podług dawnego zwyczaju.

Te trzy materye, Skarbu, Woyska, y ſprawiedliwości, w Rządach, y Radach W. K. Mci iuż ſą Prawem Seymow Konwokacyi y Koronacyi ubeſpieczone, a iako ſą naycelniejſze y naywalniejſze do ucalenia y zmocnienia Państw Obojga Narodow, tak naywięcey na tych Trzech filarach polega y wſpiera ſię Wiary S. całoſć y wolność kroleſtwa; na tych fundamentach zaſzczepiona ieſt, y buynie roſkrzewia ſię wſzelka błogoſławieństw Boſkich y dla Obojga Narodow ſława; na tych ziemi obiecany gruntach niekzemnieją y nikną naſienia przeciwiſtwa y kacerſtwa; czemu? bo Skarbem y z niego Woyskiem zmocnieni, cale aprendować nie będziemy obcych pogrozek y ſmiele w domach ubeſpieczeni żyć możemy; A ſprawiedliwoſcią wewnętrzną ſkutecznie opatrzeni y rygorem iako naymocniejſzym opifaſi w Exekucyi Praw, ani wzdrygać ſię potrafimy od napaſci wſpoł Obywatelow Wierze S. nienawijnych y ſzukających protekcyi Dworow poſtronnych, kiedy ci widzieć y znać będą w ſwoiey exekucyi Prawa przeciwnim uſtanowione, y mocą potencji zagranicznych ſtwierdzone przez Traktat
Anni 1716. Nay-

Najjasniejszy Panie, nie wnoszę Ja dotąd lubo z miysca pierwszeństwa, materyi o Religii, bom się wstrzymał bydz zgorzzenia przykładem w przerywaniu początkowych spraw Seymu podług poprzyiężonego Prawa, a ile spraw takowych, które są fundamentem bezpieczeństwa Wiary S. y wolności naszej od grozących przymusow! bo zatrzymowałem się na ten czas Prawem mi wyznaczony, abym w nim dopiero, wrzucił te serca prawowierne Obojga Narodow, które y w wiekach przeszłych, y w terażniejszy, osobliwie na ostatnich Seymach Konwokacyi y Koronacyi zwykłą pałają żarliwością około obrony Wiary S., doświadczaliśmy tego y zawsze doświadczać pewni jesteśmy; Bo dotąd jeszcze nie są nam iawne żądania Dworow Cudzoziemskich, ile że kiedy W. K. Mć raczyłeś mi zlecić na kilka dni przed Seymem zaczęty, abym wraz z JMć PP. Ministrami Obojga Narodow wszedł w uznanie pretendowanej Konferencyi od Xiążęcia Repnińa Pełnomocnego Pofła Rossyjskiego wraz z JMć PP. Ministrami Dworow Pruskiego, Dunskiego, y Angielskiego; A ci Ministrowie oświadczyli się tylko ustnie, że Dwory Jch żądają od Rzeczypospolitey satysfakcyi dla PP. Dyfidentow, z tym wszystkim nie podali nic na piśmie, zakładając sobie inzy czas na to. Przeto, kiedy dotąd nie podają, a tym czasem głośzą wraz y grozą y owszem swoje philacteria pomnazają, że czego pragną tego y dokazać spodziewają się, iako o tym pełno wiadomości.

Ja nie tylko modłę się z ludem całym Winnicy moiey powierzonym, aby Bog nadzieia nasza nas ocalił od szarpiących honor Kościoła S. ale y aby zapalił serca prawowierne żarliwością y mocą obrony do odporu Jch usiłowaniu.

Ale y iako wsparty błogostawieństwem y listem od Oycy Świętego, iako mowie pierwszy Namiestnik w tych Państwach ręce do Boga wznosząc, aby odwrócił tę niesprawiedliwą na nas natarczywość;

Jako zaś Prymas, Prawa nasze dawne y świeże aby były tym mocniejszy rygorem przytwierdzone W.K.Mci y Stanom Zgromadzonym przypominać y o nie dopraszać się, w czasie swoim będą.

W. K. Mć wylanym na uszanowanie Majestatu Jego sercem wielbię za tę gorliwość w sercu Pańskim doznana o obronę Wiary S. Rzymkiej Katolickiey, y o Prawa Kościoła S. Tę szyszeliliśmy wszyscy z niewymowioną radością, bo przez usta W.K.Mci oświadczoną. Więc przez miłość tej Oyczyzny supplikuję, nie racz Miłościwy Panie ustawać w staraniach tak gorliwych y szczerych około Dobra Wiary S. y Oyczyzny na odwracanie zagranicznych zamachow.

Ta Wiara S. Antecessorow W.K.Mci tak wstawia, tak Państwa te rozprzeszczerzyła, tyle Im zwycięstw dała, tak Trony Jch wzmocniła, że y dzisiaj W. K. Mci też samę Jagielońską o Wiare S gorliwości pełną krew płynącą znając, mocą, mądrością y żarliwością naśladować pragniesz. Jesteśmy pewni y żyjemy w nadziei, że ten Bog Wszchemogący tu przytomny, który W. K. Mć przez ręce Namiestnika swego poświęcił, namascił y na Tronie tym wybranego z ludu podług serca swego Krola osadził, ubłogostawi świątobliwe Jego starania, prace y zabiegi, wesprze y umocni serca wszystkich Prawowiernych Polakow, uzbroi Jch w Ducha mocy y Rady, ubezpieczy Granice y Kościół S. Nasz przeciwko siom nienawisnym, y nieprzełamanej opokę stwierdzi *in brachio Altissimi*, ktorego wszyscy wraz z W.K.Mcią wzywać do ego powinniśmy y gotow jesteśmy.

Wolność Państw W.K.Mci wraz z Wiarą S. zaśczeptiona, zmocniona y stwierdzona, a mądrością Tronu wsparta y ubezpieczona, tak jest stała, że chyba iedyną Wszchemocną ręką może bydz z fundamentow wzruszona; A iczeli wężem cnotliwych Obywatelow jest skrgpowana y skonfederowana, zapewne nie umyślem swobod Jej ukrzywdzenia, ale szczegulnie umyślem stwierdzenia y ubezpieczenia Praw y wyrwania Jej z swey woli zastarzałych y przyzwyczajonych w niej nieco passyi y do zguby postępkow.

Konfederacya ta nie jest takowa, iako z przeszłych wiekow y czasow przywodziemy, bo na ow czas każda z nich była z wielożożnych okoliczności. Dziejsza zaś jest wszystkim słodka y miła, bo Tronu przezornością wsparta, bo w rękach Najgodniejszego y naykochaćszego wolności Męza pielęgnowana, y wraz podzielona między zacnych y w Wojewodztwach swoich akkredytowanych Chessow y Dozorcow; Ta iednomysłność w sercach Obywatelow bez nay-

mniejszy krzywdy utrzymie. Ta w Radach y zabiegach jednoczynność
wspiera y znacnia, Ta postronnych myśli od zwyczajonych łupieństw y nia-
zdów powściąga, ta Skarb, moc y sprawiedliwość w kraiu pomnaza, ta każdego
w domach prywatnych ubezpiecza.

Konfeder cya ta jeżeli kiedy, tedy w terazniejszych okolicznościach po-
grożek, y wzruszających przeciwności od nieprzyjaznych Wierze S. będzie tar-
czą y obroną, ile że jest przez wszystkie Stany przy bronieniu Wiary S. poprzy-
siężona.

Y z tey naybardziej przyczyny powinniśmy podobno upraszać W. K.
Mci o stwierdzenie tak zbawionego węzła. Powinniśmy upraszać y Xcia JMci
Woiwody Ruskiego, aby nie raczył przestawać byż jeszcze Marszałkiem tak
zbawionego dla obrony Wiary S. dzieła, wraz z podziękowaniem że dotąd ten
ciężar tak słodko y przyjemnie dla miłości Ojczyzny dzwigał.

A kiedy nas postronni obaczą tym ścisłym węzłem iednomyślnie zie-
dnoczonych, zapewne w pokoju nas zostawią, y przy tym prędzey przyidziemy
do urzędzenia porządku ustaw y swobod naszych, na ktorym zawisła całość wolno-
ści y od obrony Wiary S. nieodstępność.

Tę moie zdania do woli Tronu, y do uwagi Stanow Rzeczypospolitey po-
daję, te naydoskonaley przewidzą potrzeby tey Konfederacyi.

Di
Dobr
Lub
Duch
pww
Dro
100
Rad
czy
Ma
wey
mys
sta
mi
nie
milt
Dab
nap
raz
wiz
nia
prze
zaf
Zwie
opa
ube
wne
nia
deco
stee
Zach
po p
W p
tey
zko
nij
itro
xxg
kra
Dze

Dobroc Bosha y wola Jej Kaysarstwa ierce in perwala y zdolnym
 (Lubo w słabości i zdrowia.) tym do oswiadczenia y wyznania moicy w
 Duchu y sercu rywey unizorowci, kazdemu z osobna y wysytkim 80
 900 900 900 w w m w m Panom na teraniyze Obrady publiczne z groma
 dzonym. Wnosy ruce oczy, y serce do Boga Zabyt pow, aby racyl
 800 900 900 w w m w m Panom, w ich jako najzabawiejszych
 Radach, y wyrach y przedsiwzięciach, o koto kieszelwiera Dobra O
 czyny, y ochotera Wolności publiczstawie.

Mamy za co dzięknie ustanne Bogu oddawać, że po tak trworli-
 wey początkow bezkrolowia buchy, do tad Nas w spokojności, i dno
 myślności, y stochoradney wolności zachowacie Mądrości ta Kaysarz
 sta nie odety pna z nam list, Duchem Wolności rządzi, Sercami Wolny
 mi kieruje, y potąd nie rozstanie się z Nami, pokąd wiernie y sumier-
 nie Bogu służemy, przykazani Jego nie gwałcimy, y w iedyney
 miłości Chreścianskiej nie ziembniemy

Dal nam B. Bog w iednomysłności Najiasnej: Rządzi krola y Pana
 napetrnit Serce Jego darem mądrości, rządzi Sercami wolnymi, w-
 raz rądzi z Senatem, Prawem czyny wysytkie starowi Pan ten dla
 wysytkich rowno Łaskawy, kazdemu przystepny o koto u bezpieca-
 nia rządow pracowity, opatny, a bezprawia zabiegły, y w radach
 przyklad skazuiący, według Boga rasy y sprawiedliwości nad grody
 zaftwionym dzielać

Zwierza Najiasniejszey Pan do celu rad doskonatych do sil y mocy
 opatrenia, a nadebrystko do wolności Panstw obcyga narodow
 ubezpieczenia. Wynikra skarb własny dla pomnożenia dobra we
 wnetrznego, trzy milliony dla w prowadzenia do bry: zły wykorze-
 niaiąc: Monety. Brykra iest prawda kazdemu redukcy, w prowa-
 dconych złozela tudzka, ogniem tytko powleczonych kruszcow, ale kto
 scebre zwaty y uwazy niemożliwyza daleko szcz iest mie w skata-
 tach za miast srebra takowe w Metale, które w same wazyle proch lub
 popiel w krotce przemieniać się zwykły.

W prowadza Najiasniejszey krol, y dla Młodzi Szlacheckiej doskonan-
 tej edukacy, y dla Serca Gek poler, Męstwo y odwage. Bopredca
 szkoly Ryryskiej nader konieczną potrzebę wustanowieniu hompa-
 nij kadetow, y gdy by zdolnosć skarbu dla Tronu dostarczyła roz-
 innozył by koczniejsz Regiment, Cylich moze bydz co zabawiejszy
 szeg, w takowym zabrzepieniu zywsich tatorosci y dla opatrenia
 kraiu, pewnym y niezawodnym na potym Lotni rzem, y dla osto-
 dzenia Serc godnych Oycow, a własnych Oyczynny Obywatelow

Czyli mogła by być rzecz przyjemniejsza całej Ojczyźnie, żeby każde
Województwo, każda Ziemia, każdy Powiat ustanowiły między siebie liczbę
proporcjonalną, Młodzi Szlacheccy i Słania opatrzeni sposobem płacy dla
reformowania tej wrzobionej i kompanij namierzonej kadetów, bo na
w czas y bogaty y ubogi nie szukając obcych krajow ni szczących do
tury Szlacheckiej, równo sposobity by się do wszelkich nauk, Miestwa
też tak, każde Województwo, każda Ziemia y Powiat wiedziaty by w
niem czasie meżow zdolnych do rady, y do ubezpieczenia kraju swego y
sprawiedliwoscia y Miestwem, Na dania zle nam ryczącym od poru.
Ubezpieczyła iż Rzecz pła, w ustanowionej komisji całej skarbowi
swych te iżeli nie są dostarczające na poprawę Wojsku płacy, która
jest daleko szersza u nas, jak w innych narodach y na zniszczenie
haraczu z Głow Chrześcijańskich można by nie w sprobować podatku
ostatniego grosza uprojektowanego, y iż przyie tego na Syonii Anon
1746, ale potem nie doszłym. Podatek ten był by dla wszystkich
wony, był by y obfity, ale y najzdolniejszy do ubezpieczenia Państwa
Obcyga Narodow, z niego był by najoclewiwszy skutek do zaru
dzienia nie proznego oprzy szłym ubezpieczeniu, o koto ubezpiecze
całej Ojczyzny.

Sprobowalidwoke potrzebnie prędkiej korektury Praw, bo bez tej harmo
nia y sumnierie każdego ciępi, kiedy ani w Dziędziwach nie
wsiebie nie jest pewin bez wyznaczenia Prawa preskrypcyj.

Tribunatow ztaczaniu dawnym zwyczajem pewniey się przyiazn w Le
cach Obywatelw obudwoch prowincyj, stwierdzi zle teraz kiedy w Le
stawach zawre रुपетных, zmauy spaci się nacisk Spraw do Trybuna
tow zaczyna.

Wzrost iednosci Generalney czyli ma być nie przerwany od Woli Prze
swiżnych Wbiwodztw, Ziemy Powiatow dependnie. Utracicie sami 900
gww kw w mwm Parowki ktorym wolnoie stodka byle nadna, w
podobnych utozeniach dodawac zwykta przeczornosci, To zas najpewnie
sza ze byle skarb Rzpltey wystarczył, a kraj ubezpieczył, zapewne y
zbiory partykularne w bezregulnoscie znaczniejszy będą y wrystko w
Domb zrazdriomy, w teraz ziwrych krajow sprowadzai musimy.

Niech w tym wrystkim Duch Bory radzi Sercami 900 gww w
W.M.W.M. Parow y w Radach Jeh, dodacie cnoty miłosci wiotney Ojczyzny
Oco ja Pa Boga proz y hestem prawdziwie każdego z Osobna y
wszystkich 900. gww ww w.m.w.m. Parow

M O W A

J. O. Xcia JMci KAJETANA SOŁTYKA Biskupa
Krakowskiego, Xiążęcia Siewierskiego, na Seymie
Ordynarynym Warszawskim miana dnia 11.
Miesiąca Pazdziernika R.P. 1766.

Najjaśniejszy KRÓLU P. M. M. Prześwietne Zgromadzone
Stany M. W. M. P. P. y Bracia.

Przymawiając się *ad Pacta Conventa* & *ad Senatūs Consulta*, iak Prawo mieć chce; biorę *pro principali obiecto*, co się tycze Wiary Świętey.

Ta iako iest *primo puncto eorundē Pactōrū* mocno obwarowana, tak mam za powinność iak naygłębsze u Tronu W. K. Mci wyrazić podziękowanie za gorliwość Jego Państwa, którą nam oświadczając y przyrzekając raczyysz, o niewzruszone oneyże zachowanie przy azardzie nieoszacowanego swego życia.

Siodmy zaś Punkt *eorundem Pactōrum* o Dyssydentach lubo iest podobnie mocno obwarowany, y reasumowaniem dawniejszych Konstytucyi, mianowicie świeżą Konwokacyją utwierdzony, gdy iednak Dyssydenci nieposłuszni Prawu, wazą się *interturbare tranquillitatem publicam*, & *tanquam Perduelles* zagranicznego zasiagać za sobą interessowania, śmiem upraszać W. K. Mci, y Zgromadzonych Stanow, aby ubezpieczenie Wiary, y rygor na tychże Dyssydentow, były y na terazniejszym Seymie ponowione, y nową Konstytucyą potwierdzone.

A

Znay-

Znayduie się także w siódmym punkcie *Pactorum Conventorum* wyznaczenie Kommissyi do Zborow nowo erygowanych w Toruniu y w Starostwie Spiskim, ktore gdy dotąd nie wyszły z Kancellaryi, o iak nayprędzże onychże wydanie dopraszam się. Interessuie mię y całość Wiary, y czułość mego Pasterstwa; mając kilka Kościołow w Starostwie Spiskim do moiey Jurisdykcyi należących. Kommissya do Torunia wyznaczona, aby nie tylko była względem Zboru nowo erygowanego, ale też miała moc weyzrzenia *in abusus ex prępotentia subiectorum A catholicorum* w Magistracie, w którym znaydować się nie powinni w więkzszey liczbie nad Katolików. Taż Kommissya, aby także weyzrzała w różne gwałtowne przywłaszczania y nieposłuszeństwo Jurisdykcyom Duchownym Pomorskiej y Chełmińskiej, y inne inkonweniencye nad Traktat Oliwski *unicè* do Prowincyi Pruskiej, a nie do całego Krolestwa reguluiący się. W czym dostateczniysze od gorliwych y Godnych Pasterzow Jch Mciow XX. Biskupow Kujawskiego y Chełmińskiego będzie W. K. Mci y Prześwietnym Stanom uwiadomienie.

Smiem oraz przypomnieć W. K. Mci obowiązki Jego *ex eisdem Pactis*, ktoremi przyrzekłes Rzplitey staranie, aby iak nayprędzey za Granice z kraiom wyszły woyska Cudzoziemskie. Mam wiadomości, iż W. K. Mć po tyle kroć razy wniošes Powagę swoią do Dworu Rossyjskiego, gdy iednak dotąd nieskuteczne W. K. Mci zostają usiłowania, upraszam, abys raczył oneż powtórzyć, przy ostrzeżeniu, aby szkody pokrzywdzonym nadgrozione były.

Przymawiając się także *ad Senatūs Consilia*, dopraszam się, aby *in futurum* nie tylko publiczne Jch Mciow Ablegatów Instrukcye, ale y prywatne sekretne czytane były. Tudzież Oryginalne Jch w resposach Listy, y uwiadomienia, gdyż dnia wczorayszego nie slyszalem, tylko początki traktowania JMć Pana Alexandrowicza, a ostatnich od niego expedycyi wzmianki nie było. Mnicy także interessuiącą od Konsula Genueńskiego slyszalem relacyą. A Rzplta Zgromadzona w Trzech Stanach o wszystkim uwiadomiona bydz powinna. Ostrzegam także, aby *suo loco* według porządku Seymowania relacye wiernie Rzplitey uczynili z Ablegacyi swoich Xiążę JMć Stolnik Litewski z Rzymskiej, Xiążę JMć Generał Poniatowski z Wiedeńskiej, a JMć Pan Łowczy Koronny z Berlińskiej.

Co się

Co się tycze wydatkow tak znacznych od Kommissy Skarbo-
 wey per Resultata Senatûs Consiliorum, przypominam Konstytucyã
 1717. ktora wcale zakazuje Senatûs Consilius wdawać się in Ma-
 terias Statûs y w szafunek Skarbu Rzplitey, tylko w potrzebach
 gwałtownych. Ktorych prekuştodycyi y sprzeciwiania się, nastu-
 chałem się często za przeszłego Panowania. Ostrzegam więc su-
 rowsze teyże wspomnianey Konstytucyi in futurum zachowanie.

Wszystkie zaś Senatûs Consulta na nic się przydadzą; więcey
 powiem, walne Seymow ustawy żadnego pomyslnego dla Oyczy-
 zny nie przyniosą skutku, gdy Obradom naszym fundamentu nie
 założemy, na którym stoią Krolestwa, y Panujących gruntuiã się
 Trony. Naymnieysza bowiem struktura walić się musi, gdy fun-
 damentu nie ma. Po odbytych więc wszelkich obrządkach Sey-
 mowych ad mentem ostatniego 1764. Prawa, ktore można samemi
 ceremoniami nazwać, do proporcyi tych ustaw, do ktorych stano-
 wienia przystąpić mamy. Weźmy sobie za fundament hunc pri-
 mum lapidem, ktory pokładali w Przymierzach wszyscy Krolo-
 wie y Panowie nasi, iako y sam W. K. Mć szczęśliwie nam Panują-
 cy. Wszystkie Konfederacye generalne, iako y ostatnia, y wszy-
 Ńtkie wolne Seymy. Toż pewnie iest samego W. K. Mci y Zgro-
 madzonych na teraznieyszy Seym Stanow postanowienie, abyśmy
 od tego punktu zaczynali, na którym iedynie Prawa, wolności, y
 zupełne nasze funduie się uszczęśliwienie; Ten zaś iest: WIARA
 SWIĘTA RZYMSKA KATOLICKA.

Dziękowałem z ludem moim Bogu, że po szczęśliwym w O-
 sobie W. K. Mci Pana y Krola Mądrego, Łaskawego, przystępne-
 go, duszą w myśleniu wspaniałą, w czynieniu dzielną y niespraco-
 waną obdarzonego, Praw, Obyczajow, y swobod OyczyŃtych nay-
 wiadomszego, na tym Tronie osadzeniu, ocalała Oyczyzna. A
 ztąd cieszyłem się nadzieią, że te do Panowania W. K. Mci rzad-
 kie przymioty będą nam twierdzą požadanego w późny czas be-
 spieczeństwa y całości Wiary, Kościoła, y wolności, ktore są istotne-
 mi zawiąkami całą Oyczyzny machinę utrzymuiącemi. Aliści
 skrytym sądown Bożych dopuszczeniem w posrzod powszechnego
 zewnątrz y wewnątrz pokoiu niespodziana y gwałtowna, o iakiey
 przeszłych wiekow dzieie nie uezą, otacza nas burza. Oto albo-
 wiem Garzotka wśród Obywatelow naszych zrzucaiąc winne usta-
 wom Rzplitey posłuszeństwo, obwinia y oskarża bez dowodow y
 przekonania nasze starszeństwo, y oraz Prawodawcow swoich.
 Obwinia o iakoweś gwałty, prześladowania, ueiązliwości, y zřama-
 nie Praw y swobod swoich. Obwinia nie przed Krolem swoim,

nie przed Stanami Rzplitey, nie przed Sędziami w krolestwie do administrowania kazdemu sprawiedliwości wysadzonemi. Ale niesie daleko za Granicę žal y skargę y obłudnym zuchwałych y nigdy nie dowiedzionych pretensyi przełożeniem ziednywa sąsiadzką pomoc, ściaga na publiczne w Rzplitey osoby okropne pogrozki, na całą Oyczyznę niezmiernie zatrudnienie, y grożące uciskiem niebezpieczeństwa. O czasy nieszczęśliwe! których się dzieci na własną matkę przed sąsiadami skarżą, y odgrażają. Takimi tey Oyczyzny synami, że są Dyssydenci nasi *in Religione*, rzecz sama y dowody iawnie y publicznie ogłaszają, o których zamilczec zdradzałbym poprzyśiężone Bogu, Oycyznie, y W. K. Mci obowiązki. Mam świadkiem Boga, ktorego Sędzią mieć wszyscy będziemy, że iakom Dyssydentow nigdy nie przesładował, tak do sprzeciwiania się Jch pretensyom, za granice Praw y Traktatow, w których dotąd zostawali, rozciągnionym, nie pociąga mię ani duch zemsty, ani osobistej do nikogo nienawiści, ani zle umiarkowana przy wierze moiey gorliwość; ale powinność dobrego Katolika, Biskupa, y wiernego swey Oycyznie y Krolowi Senatora. Jako Katolik uczę się od samychże Dyssydentow gorliwości przy Wierze Przodkow moich, jeżeli albowiem oni śmieją rozszerzać cierpienie tylko u nas sekty; a iakże ia mam się wstydzic albo bać *in libero Regno & Religione Dominanti* od ośmiuset lat bronic Religii? Jako Biskup, czuig w sumnieniu nieodbitą powinność bronienia Owczarni Chrystusowey od zarazy kacerskich nauk. Jako Senator mam przytomną zawsze w umyśle przysięgę radzić Rzpltey y W. K. Mci, co jest pożytecznego, odwracać, co jest szkodliwego; Będąc zaś przekonany niezwykniętymi dowodami, że iedność Religii jest istotnie kazdemu rządnemu krolestwu pożyteczna, wielość zaś Religii w iednymże kraiu z rowną mocą, prerogatywą, y wolnością umieszczonych, jest nieskończenie szkodliwa, nie mogę y niepowinienem bez zawodu sumnienia, bez zdradzenia swey Oycyzny y W. K. Mci na powiększanie najmnieysze wolności Dyssydentom pozwalać.

Gdybym przez niepodobienstwo sam ieden przy swym miał zostać zdaniu, ieszczebym z tą wolnością, iaka się w tey materyi Religii Biskupowi, w materyi publiczney Senatorowi, należy, mowił bezpiecznie, com dopiero oświadczył. Gdybym iuz otwarte do Senatu, Jzby Poselskiey, Trybunałow, Dyssydentom drzwi widział, ieszczebym choć zdeptany całym sobą bronil Jm wniścia. Gdybym widział przysposobione

49.

iuż na powstanie nowych Zborow, lub Oratoryow służy kamieni, wybrane iuż na zakładanie fundamentow doży (iak ogłos nas uczy, że te przygotowania mają iuż bydź w tym tu mieście) te mo- wię, wybrane na fundamenta doży zaległbym własną osobą, y chyba na mey głowie węgielny dopuściłbym zakładać kamień. Coż dopiero gdy W. K. Mć Pana z Przodkow Katolickich zro- dzonego, przyśięgą uroczytą do obrony Wiary Świętey obowiązane- go, uniwersałami swemi do bronienia oneyże cały Narod za- chęcającego cześć na tym Tronie. Gdy czytam w oczach y umysłach całego Prześwieonego Senatu Staropolskie do Wiary Świętey przywiązanie. Gdy przezacny Stan Rycerski, wszystkie generalnie Woiewodztwa, Ziemie, Powiaty, przez swych Posłow, y powierzone Jm w Instrukcyach myśli swoje, pałają gorliwą żądzą utrzymania Wiary Przodkow swoich, iakże mi nie ma przy- bywać serca, ochoty, męstwa, y stateczności w opieraniu się zamysłom Dyssydentow na poniżenie dawney Religii y Ko- ścioła Katolickiego w Polszcze natężonym, y zmierzającym. Popierają zdania mego niezliczone pisma, uwagi, y listy, które niezbitemi dowodami wkażują oczywiście nikczemność fundamentow, na których się Dyssydenci zasadzają, próżność po- zytkow, które obiecują, nieuchronną szkodę, y niebezpieczeństwo dla Rzplitey, gdyby swego dopiąć mieli. Gdyby zaś te zdania, myśli, starania, y zabęgi moje o całość, honor, y sławę Wiary Przodkow naszych bydź miały albo przeciwne Prawom, albo szkodliwe Dobru Oyczyzny; otoż stawam przed Tobą Zgroma- dzona teraz w zupełnych Trzech Stanach Rzeczpospolito. Twe- mu Naywyższemu Sądowi poddaię Osobę, zdrowie, honor, for- tunę, y wszystko moje. Jeżeli za gorliwość przy Wierze winien wywołania z Oyczyzny, złupienia z honoru, odjęcia Intrat, wszy- stko to mię przyjmę, gdy to z Waszego Prawodawczego nastąpi wyroku. Ale Bogu niech będą nieskończone dzięki, że w postrzod- ku prawowierney żyję y stoję Rzeczypolitey, która ufam, że nie tylko mię nie potępi za gorliwość przy Wierze Prawami swemi ubezpieczoney, ale też politowanie mieć będzie nad nie- szczęśliwą czasow, y okoliczności sytuacją, że dobrze, szczerze, y pożytecznie Wierze, Kościołowi, Oyczyźnie, y Panu życzący, w postrzod swey Oyczyzny nie są bezpieczni, ale stają się celem gniewu y nienawiści z daleka Dyssydentскими pretensyami ściągnioney.

Cożkolwiek bądź, jako moją stateczną, y całym moim wiekiem nie wzruszoną radą y zdaniem jest, Dyssydentom iakiegożkolwiek oni są gatunku, ani Oratoriow, ani najmnieyszey rzeczy, zgoła nic więcey nad to, co ostatnie, przezorne, świątobliwe, y sprawiedliwe warują Prawa, nie pozwalając, tak jest naygorętszą do W. K. Mci y Zgromadzonych Stanow prośbą, aby nowym Prawem nie tylko zaśle dotąd względem Dyssydentow Prawa, były odnowione, ale też wieczne onymże w swych Pretensyach milczenie y skromność nakazane, aby więcey Rzplitey nie zatrudniali, y spokoyności oneyże nie wzruszali.

Nad to są iasne, głośne w pamięci y uściech powszechnych przytomne niezliczonemi pismami powtarzane Prawa Oyczytne okryślające Dyssydentow, żebym tu oneż całkiem przytaczał. Ktoby ieszcze był albo ciekawy o nich wiedzieć, albo wątpliwy o Jch istocie; niech idzie do ksiąg Prawa Oyczytne, znajdzie tam pod Rokiem 1632. 1648. przepisaną Dyssydentom regułę, gdzie y iak się mają modlić, z tym wyrażeniem *usu, ergo non Jure*. Pod Rokiem 1717. 1733. 1736. 1764. za wieku już naszego, albo w naszej przytomności ferowane Prawa, nic więcey nad bezpieczeństwo Osob y fortun Dyssydentom nie ostrzegające.

Niech się nie zaskaniają Traktatami, Oliwskim 1660. z obstrzeniem Praw y Konstytucyi naszych warowanym *Secundum Leges Regni*. Grzymułtowskiemu 1686, ponieważ gdyby naybardziej nadciągającym onychże tłumaczeniem nadrabiali, nie dowiodą jednak tych dla siebie, których się dziś domagają wolności y Prerogatyw, y owizem odniosą zawstyżenie swey śmiałości.

Niechże przestają na dyskretney y łaskawey, którą im Oyczyzna ostatniemi Prawami dopuściła tolerancyi, a nie ściągają do poparcia swych pretensyi Praw za Zygmunta Augusta, za Henryka, Stefana, Zygmunta Trzeciego *tumultuarie* y gwałtem *sub Interregnis* wymuszonych; a y tych nie pokażą ani Traktatow, aby im wniścia do Senatu y Urzędow dopuszczali, ponieważ jeżeli Dyssydenci nie przestając na ostatnich Rzplitey względem nich dyspozycyach, dawnieyszych trzymać się zechcą, wzajemnie Rzplta może y powinna dawnieysze ieszcze nad te, kteremi się oni zaskaniają, *in retrusionem* nieślusznym przywieść Statuta y Prawa, do których jeżeli swą niespokoynością pociągną Rzplta, aby się udała, y oneż wkrzesiła, nie tylko swey sytuacyi niepolepszą, ale się ani przy tey, w ktorey dziś zostają, nie utrzymają. Niech pamiętają na to że ieszcze *in Codice Legum Regni*

Regni indulgente Republica uspione, ale nigdy nie wygluzowane
 żyta iefzcze Prawa Anni 1424. Vol. I. fol: 85. Titulo Vladislaus
 Jagiello w te Kowa: — Cum sub dissimulatione praeterire non de-
 bebamus, imo arcemur Divinae Legis perpetuis Institutis, pestiferos
 Hereticorum errores, quos in Dei contemptum, & in Christianae
 Fidei detrimentum & enervationem, politicaeque jacturam, iniqua
 perversorum corda conflaverunt, etiamsi quaecumque oporteret nos
 subire pericula, a finibus nostris propulsare, & in gladio deicere,
 ut qui Censuram Ecclesiae non terrentur, humana severitate mul-
 tentur. Ut quicumque in Regno Nostro Poloniae, & terris nobis
 subjectis Hereticus, aut heresi infectus vel suspectus de eadem, fau-
 tor eorum vel director repertus fuerit, per Nostros Capitaneos,
 Consules Civitatum, & alios Officiales &c: velut Regiae Majestatis
 Offensor capiatur, & juxta exigentiam excessus sui puniatur, &
 quicumque venerint, & intrant Regnum Nostrum, Ordinariorum
 suorum examini subdentur comprehensi. Et nihilominus omnia
 bona ipsorum mobilia, & immobilia in quibuscumque rebus con-
 sistentia publicentur Thesauri Nostro confiscanda, prolesque eorum
 tam masculina, quam feminina, omni careat successione perpetuo
 & honore, nec unquam ad aliquas assumatur Dignitates vel ho-
 nores, sed cum Patribus & Progenitoribus suis semper maneat in-
 famis, nec de cetero gaudeat aliquo Privilegio Nobilitatis, vel de-
 core. — Toż samo prawie potwierdza Confederatio Principum
 tam Spiritualium, quam secularium contra contumaces & Hereticos
 1438. Vol. I. fol. 140.

Wspomniemy Decretum Ducis Janussii A. 1525. Vol. I.
 fol: 448. — Illustrissimus Dominus Princeps cum toto Consilio suo
 volens sectam Lutheranorum, & eorum falsum Dogma in Ducatu
 suo ab omnibus subditis suis penitus eradicari, & ne hoc falso
 errore & dogmate subditi sui a Fide orthodoxa & Sancto Ritu Ro-
 mane Ecclesiae seducantur, ex Officio suo, & Autoritate Ducali
 ut verus Christianae Religionis & Fidei Princeps, providere tem-
 pestive cupiens, ita decrevit, constituit, & conclusit. Ut nullus
 in toto Ducatu Masoviae, tam in Civitatibus, Oppidis, quam eorum
 in villis, cujuscumque Conditionis & Status existat, praesertim in
 Civitate Varsoviensi libros & falsam doctrinam Lutheri in quo-
 cunque sermone tenere, habere, legere, ac ipsum falsum Dogma
 Lutheranorum profiteri, & aliis eandem persuadere praesumat;
 & quicumque de hac secta legitime convictus & probatus fuerit,
 talis vitam privari debeat, & bona ejus omnia quaecumque ha-
 beat mobilia & immobilia confiscari, & ad Thesaurum Ducalem
 recipi debeant.

Przy-

Przytoczone tu Prawa, powinny zatkać gębę Dyssydentom, aby milczeli, y zamiast skargi y żalenia się na własną Oyczyznę, mieli iey wdzięczność, że ich z tą, iakiey doznają co do całości Osob y Fortun, traktują łaskawością, lubo się oneyże wcale niegodnemi stają, ściągając na siebie grzech *Perduellionis*, y przyzwolitą tak wielkiemu występкови karę, przez wdawanie obcych za sobą, czego im wyraznie y surowo zakazało Prawo 1733. *Vol. VI. Fol. 581. §. Dissidentes*. Mogłbym ia dziś y sprawiedliwie wzywać wykonania dopiero wspomnionego Prawa, ale znając łaskawość Rzpltey bardziej zawsze *ad parcendum*, niżli *ad ulciscendum* gotowey, sam wnoszę za niemi proźbę, aby ściagniona dzisieyszym postępkim Dyssydentow wina, była im raz ostatni przepuszczona. Lecz na potym rygor przytoczonego Prawa nie tylko odnowiony, ale tym mocniej był obostrzony. Tego po nas wyciąga *Orthodoxæ Reipublicæ* sława, y pożądana oneyże spokojność.

Twemu Nayiaśnieyszemu Panie Panowaniu zachowuie Bog tę sławę, aby pod Jego Rządem Wiara Święta y Kościół od podobnych, iakich dziś doznaje zamachow na zawsze były ubezpieczone. Do tey podobno okoliczności przywężuie Bog potrzebne Panującym łaski y Błogosławieństwa swoje. Odrzuć W. K. Mć wspaniale płonne nadzieie ludności, rzemiosł, dostatkow z wolności u nas Dyssydentow, bo te nie są dostarczające w porownaniu, do utraty całości. Możesz W. K. Mć z Narodem przez się Katolickim, rownie iak w Krolestwach Francuskim, Hiszpańskim, y całych Włoszech, wstawić, y ubogacić Mądrością y Rządem swym Oyczyznę, ieżeli Bog Panowaniu Jego błogosławić będzie. Będzie zaś błogosławić, gdy całą zastawisz wstępując na Tron Religią, całą y w niwczym przez wolność Dyssydentow niemnieszoną y Następcom Twoim zostawisz. Uczyn to W. K. Mć dla sławy przed Swiatem, y dla zbawienia przed Niebem. Możesz to wykonać dzielnością swey Mądrości y zachowaniem ściślym z wstawiającemi się za Dyssydentami. Było albowiem w mocy W. K. Mci osadzić przymiotami swemi Tron ten, ocalić od domowych rozruchow Oyczyznę; rownie ieść, y będzie w mocy W. K. Mci odwrócić wymierzoną przeciw Najswiętszey Religii zawieruchę.

Jeżeli zatym będzie zgoda powszechna Zgromadzonych Stanow, aby Projekt bardzo dyskretny, do Konstytucyi, był najpierwszy do podpisu przez Jch-Mściow Deputatow, ktorzy wyznaczeni będą; Znam to bowiem, iż teraz nie może być podpisany,

51.
pifany, lecz tylko przez usta Kanclerskie za poprzedzoną powszechną Stanow zgodą aby od J. K. Mci wyszła deklaracya, iż ten Projekt naypierwszy podpifany będzie. Waruię zaś sobie nieprzerwanie głosu Senatorkiego, ktorego nie dokończyłem, ostrzegam, iż go kontynuować będę po ułatwionym tym Projekcie, zamawiając to sobie u Laski, aby żaden głos nie był dany, poki tego nie dokończę. Czytam zatym ten Projekt.

UBESPIECZENIE WIARY.

CHcąc iak naygruntowniey Wiarę naszą Świętą Rzymską Katolicką ubespieczyć, iako od wiekow *in Regno nostro dominantem*, przyrzekamy, y wiecznym Prawem stanowiemy, aby nikt z Obywatelow *cujuscunque Statûs & conditionis* będący, na teraznieyszym, y przyszłych Seymach, pod iakimkolwiek tytułem y pozorem za Dyssydentami *in fide Romano-Catholica* propozycye ściągające się do Religii czynić nie ważył się, a to *sub pena peculatus & confiscationis Bonorum*, y dawne wszystkie Prawa w tey mierze reassumuiemy.

Na co Prześwietne Stany niechay dadzą zdania swoje.

Hoc locô cały Senat & *Ordo Equestris* Jch M. PP. Posłow zawołali po kilkakroć razy generalnie wszyscy *nemine excepto*. Zgoda, zgoda. Prosiemy aby ten Projekt był przyjęty. Krol JMśc w Mowie swoiey pochwaliwszy *zelum* Xcia Jmci Biskupa Krakowskiego, oddał Laskę Wielką Koronną Xiążęciu Jmci Lubomirskiemu Strażnikowi Koronnemu, po ktorey odprawioney Ceremonii, Xiążę Jmć Biskup reassumował głos swoy w te słowa:

Kontynuując głos moy, zaczynam go od powinuszowania Xiążęciu Jmci Marzałkowi łaski J. K. Mci w konferowanej Łasce Wielkiej Koronney, a przez to uznania wielkich przy wysokim Urodzeniu przymiotow y zasług, y życzę użycia tego honoru w późne lata.

Utaić nie mogę ofobliwszego mego ukontentowania, a takowego, iż śmieie mówić mogę, iż rownego w życiu nie uczulem z żarliwości tak okazały przy Wierze Zgromadzonych Stanow, z approbacyi Nayiaśnieyszego Pana, za którą iak nayunizeniey dziękuię, oraz y z ubespieczoney iuż w tey mierze Konstytucyi.

Dnia wczorayszego Kościół Boży obchodził Anniwersarz wiktoryi nad Turkami przez Zygmunta III. otrzymaney pod
Cho-

Chocimem w Roku 1621. dziś mam honor winiszować Prześwie-
tnym Stanom wiktoryi nad Dyssydentami.

Od Wiary idę do rodzoney Jey Siostry Wolności. Jako al-
bowiem za fundament Ustawom naszym teraznieyszym założy-
łem Wiare, tak w Wierze za fundament zakładam wolność. Ta
jest w Kardynałnych swoich Prawach naruszona, kiedy w pośród
pokoiu, którym się cieszymy pod szczęśliwym J. K. Mci Pano-
waniem, nie tylko dotąd znajdują się *in visceribus Regni* Woylka
Zagraniczne, lecz ieszcze straszą y grożą nam więkzey y znaczney
liczby zgromadzeniem, na uciemnienie Narodu, y przymuszenie
gwałtowne *favore* Dyssydentow.

Jest rownie wolności szkodząca Konfederacya generalna,
przeto o rozwiązanie oneyże imieniem moim, y tych Woie-
wodztw, które *pro principali* ten punkt w Instrukcyach mocno ob-
warowany mają, dopraszam się.

Zyczyć y radzić, aby Rzplta w nierządney wolności, Seymy
bez sposobow dochodzenia zostawały, byłoby zdradzać Dobro
swey Oyczyzny, nie chcieć iey szczęścia, gwałcić uroczyście do-
brego y zdrowego radzenia obowiązki. Upewniam, że niechęć
ani myślę tak strasznego przeciwko Bogu y Oyczyźnie ściągac na
siebie grzechu; owszem to jest szczerą moją żądzą, to gorącą do
Boga prozbą winiszować Rzpltey złączoney z zupełną wolnością,
rad publicznych, y Seymow skuteczności. Lecz gdy poglądam
na naturę, sposob, y koniec Konfederacyi, nie mogę sobie wy-
perswadować, ani mnie dotąd nikt z tey nie wyprowadził wą-
pliwości, aby Konfederacya bydz miała przyzwoitym ocalenia
wolności naszej środkiem. Przodkowie nasi zdrowiem, życiem,
y fortunami zakładający dla siebie y dla nas wolności sławę, y
swobodę, albowy byli nie położyli za fundament wolności Kon-
federacyi, gdyby Konfederacya bydz miała twierdzą wolności.
Zazywali iey, iako lekarstwa na uleczenie chorob publicznych,
ale nigdy za pokarm w długim wigorze y czerstwości wolność
utrzymujący nie brali sami, ani nam podali. Potrzebne jest
choremu lekarstwo, ale nim żyć długo nie może, potrzebna jest
Rzpltey Konfederacya; gdy albo Interregna, albo domowe za-
wichrzenie y rozterki Rzpltą o niebezpieczeństwo przyprawują.
Ale kiedy mamy w Osobie W. K. Mci Pana od lat dwoch Panu-
jącego, przyzwoitą od całego Narodu wierność, od Potentatow
Europy przyznanie odbierającego, kiedy niemasz ktoby W. K.
Mci miał wypowiadać posłuszeństwo, Oyczyzny spokoynosc
wzruszac; kiedy mamy sądzące się w Imieniu W. K. Mci wszystkie
Pra-

Prawem opisane, y głęboką spokojność w Domu oznaczające Jurysdykcyę. A coż nam po Konfederacyi? Co nam po lekarstwie, gdy z łaski Bożey nie choruiemy.

Konfederacya w naszej Rzpltey, a Dyktatura w Rzymiskiey są rzeczy z wielu miar sobie podobne. Co za pożytki krotko trwające, albo iakie szkody, przedłużone nad potrzebę publiczną Rzymowi przyniosły Dyktatury? do Dzieiow starego Rzymu odsyłam, a w mey Oyczyźnie każdemu, aby brał miarę z rzeczy przeszłych do teraznieyszych, do uwagi podaie.

Przykład teraznieyszey dotąd ciągnącey się Konfederacyi z poprzedzającemi równać się nie może, y niepoiętą Rzpltey wystawie formę. Dzisieysza generalna Konfederacya składa się z partykularnych każdego Woiewodztwa. Toż samo czyniły y dawne. Rady, Seymiki Woiewodztw sprawują się pod Marszałkami Woiewodztw albo Ziem. Rady Walne y Seymy nieprzychodzą pod Laskę generalney Konfederacyi, ale sobie nowych obierają Marszałkow, iakośmy mieli na Seymach Konwokacyi, Elekcyi, Koronacyi, y dzisieyszym mamy. A przez to samo według naturalnego rozsądku, według wszelkiey nauki, według decyzyi generalney wszystkich nie parcyalnych juris-konsultow, iuz taż nasza Konfederacya w istocie swoiey jest rozwiązana. A nie iestże to nowość nigdy dotąd niepraktykowana w Rzpltey, a potomnym wiekom gorzące y szkodliwe okazująca przykłady? Tak dalece że nie zgadnę iakim nazwać Imieniem formę teraznieyszey Rzpltey? Czyli Konfederackim, iak podczas Bezkrolewia, gdyśmy bez Krola y Pana zostawali? Czyli wolnym, iakośmy się dotąd pod Panowaniem y Rządem osiadających Tron ten Krolow zaszczykali?

Prawa w ostatnich Konstytucyach Seymow Konwokacyi y Koronacyi stanowione, są troiakiego gatunku. Jedne potrzebuujące zupełnego skassowania. Drugie według okoliczności poprawienia y objaśnienia wyciągają. Trzecie dobre y użyteczne wymagają koniecznie utwierdzenia od wolnego Seymu; Tak iak wszystkie przeszłe Prawa pod Konfederacyami stanowione, a dosyć wspomnieć przedostatniego Bezkrolewia 1733. Konwokacyiną Konstytucyą pod Konfederacyą, wolnym potym Seymem po zerwanym 1735: 1736. approbowaną y utwierdzoną. Dla tego więc samego iest potrzebny wolny Seym, a przeto ogłoszenie Konstytucyą teraznieyszą rozwiązania tey Konfederacyi; O co gorliwość & *intaminata fides* Jch Mściow PP. Poslow w wielu Instrukcyach mając *pro principali* ten punkt z miejsca swego, wiem, że się dopomnieć nie zanedbają.

Jest

Jest więc w mocy Zgromadzonych Stanow rozwiązać y wszystkich w ogulności, y każdego w szczegulności, z tych, w ktorych dotąd uwikłani iesteśmy obowiazkow, abyśmy z zupełną zaradzać mogli Oyczyźnie wolnością, y bezpieczeństwem dawnych swobod naszych. Co żeby tym porządniey stać się mogło, zdaie mi się krokiem nayprzyzwoitszym, aby Zgromadzone Stany żądały po przytomnym tu Xiążęciu JMci Woiewodzie Ruskim, iako Panu, Maiełtawowi, y Oyczyźnie wiernemu, do utrzymania swobod y wolności wszystkim przodkuiącemu, pełnemu od wszystkich uszanowania y konfyderacyi, publicznego *in facie Reipublicae* Rządow Konfederacyi Generalney zrzeczenia się. Albo też iezeliby się z dopuszczenia skrytych sądow Bozych na karę naszą odmianie dawney Rzplitey formy pobłażających podobało Stanom Rzeczypospolitey (czego Ja z mieysca mego przez sumnienie y miłość wolności nigdy Oyczyźnie mey zyczyc nie mogę) daley zostawać w związkach Konfederacyi, przynaymniey, aby kształtem dawnieyszych, była nie tylko oprócz Seymu, ale tym bardziey w czasie Seymu sprawowana przez Tego, który generalne oneyze rządy na siebie w początkach przyjął?

Informacya Krotka
 O Akadémii Krákovskiej
 NAYIASNIEYSZEMU
 STANISŁAWOWI
 AUGUSTOWI
 KROLOWI Polskiemu,
 Wielkiemu XIAZĘCIU Litew: &c.
 w Wárszawie Roku 1766. podána.
 przez Iásnie Oswieconego Xiążęcia
 KAIETANA SOŁTYKA,
 Biskupá Krákovskiego, Xiążęcia Sie-
 wierskiego, teyże Akadémii Kánclerzá,
 oraz Apostolskiego i J. K. Mci
 Wizytátora,

Akadémia Krákovska początek swoy
wzięła od KAZIMIERZA *Wielkiego*,
i założona była *pro legendo Jure*
Canonico vel Civili, Medicinis, &
Artibus liberalibus.

Dopełnienie zaś swoie *quò ad Universitatem*
Scientiarum odebrała od WŁADYSŁAWA JA-
GIEŁŁA, który wolność uczenia w niey Teo-
logii, y approbacyą oney od Papieża BONI-
FACEGO IX. otrzymał.

Prowent erekcyonalny tey Akadémii takó-
wy od Krolow opátrzony. KAZIMIERZ *Wiel-*
ki náznaczył ná Professorow Práwá grzywien
280. z Zupp Wielickich. Ná Professorow Fi-
lozofii z Zupp tychże grzywien 50. (ktore
znaczą grzywny *Argenti puri*) tych zaś wszytkich
od wiekow Akadémia nie odbiera. WŁA-
DYSŁAW zaś JAGIEŁŁO náznaczył nayprzod
dla Teologow ná Cle Krákovskim grzywien
sto, à gdy potym *Beneficia* w Kollegiacie S.
FLORYANA Teologom inkorporował, też
grzywien sto aplikował Filozofom, zá ktore
teraz tylko fl. 160. Akadémii Cło wypłaca.

Ten cały iest fundusz Akadémii w pie-
niądzách gotowych od Krolow Fundatorow
obmyślony.

Inkor-

Inkorporowali potym Krolowie niektore Beneficia, iako to Kanonie y Prelatury u S. Floryana Teologom WŁADYSŁAW JAGĘŁŁO: Plebanie w Proszowicach y Starym Korczynie Filozofom ZYGMUNT AUGUST: Probstwo S. Floryana Teologom STEFAN BATORY: Plebanią Wielicką ná Professorow Francuskiego y Niemieckiego ięzykã AUGUST II.

Zadnego innego funduszu od Krolow Akademii nie ma.

Opátrzenie iey potym większych prowentow stało się naypryncypálniey przez Biskupow Krakowskich inkorporacyã Kanonyi Katedralnych, Beneficiow, Dziesięcin, Wiosek, tudzież przez innych Duchownych, iako też przez samych Akademikow znaczne fundácye czyniących, á bárdzo máło przez Swieckich Dobrodzieiow: co się objaśnia z opisania wszystkich fundácyi *in Actis Visitationis*.

Z tym wszystkim, lubo tyle osob i wiekow w opátrzenie intrat Akademii wpływało, postáremuż tak iest teraz uboga *in corpore* (wjąwszy kilku *in particulari annexas Cathedralis dotes* mających) iż dziwić się należy, iak może dotąd *subsistere*, co *ex sequenti* tetaznieyszych intrat *patet enucleatione*.

Prowenta *in communi totius Universitatis* wynoszą tylko ná Rok *circiter* Złoty Pol: 4147.

Te *expenduntur* ná reparacyą czyli konserwacyą trzech wielkich Kollegiow Akadémicznych, i czwartego *Classes humaniorum Litterarum* máiącego; częścią ná reparacyą i konserwacyą czternaštu Kolonyi Akadémickich w Poznaniu, w Pinczowie &c. ná wysyłanie Professorow do tych Kolonyi: ná prawa, ná Akty publiczne, i inne powszechne potrzeby Akademii.

Prowenta in particulari Facultatum.

Facultas Theologica zámyka w sobie ogólnie *Doctores* & *Professores actu laborantes* 12. którzy *ex proventibus separatis destinatis pro mensa communi* máią stoł szczupły i ordynaryiny bárdzo, i procz stołu máią corocznie *ad dismembrandum* między siebie *in vim salariorum fl. Pol: 9650.*

Facultas Juridica zámyka w sobie Osob ósm. Tá *Facultas* tak *pro Mensa communi*, iako *ad dismembrandum pro salariis* tylko ma ná Rok wszytkiey intraty *fl. Pol: circiter 4222.*

Facultas Philosophica iak w liczbie osob nayokazalsza, tak w intratach swoich nayuboższa. Zámyka w sobie nayprzod *in gremio Universitatis* będących, i w Kollegiach Doktorow mie szkaiących 16. którzy stoł szczupły máią. Składa się potym z kilkunastu Doktorow w Kollegiach niemieszkaících, ná *salaria* tym wszytким *universim* nie ma *Facultas* więcey intraty ná Rok, tylko *fl. circiter 1650.*

In hac Facultate continetur Matheſis. Fun-
dacyą ſwoię winną Miechowicie i Brockiemu
Akadémikom. Powinnąby tą czynić circiter Au-
reos 120. ale teraz tylko participant fl: 181. Z tey
kwoty ad mentem Fundatorow uczącym ſię Mát-
mátyki distribuuntur fl. 35. pro comparandis Libris
Ō instrumentis Mathematicis fl. 35. a reſztą fl. 111.
idzie ná ſalaria Profeſſorow Mátémátyki, kto-
rych ieſt 12. varias partes Matheſeos tráduiących.

In tanta egeſtate pierwſi Profeſſores Máthe-
ſeos podſzewkę nieiaką máią ſzczegulnie tylko z
wydáwánia káalendarzow, a reliqui vere eſuriunt

Facultas Medica niegdys ſzeſciu Doktorow
 máiąca, dzisia y z dwow tylko złożona, ale i ná
 tych intratą niewyſtarczaiąca,

Opátrzyli *hanc Facultatem* ſamiż Akadémicy
Medicinæ Doctores, rożne czyniąc fundacye,
 ktore powinnyby im importowác *circiter fl. 4120.*
 ale teraz z nich *Medici participant* tylko *fl. 270.*
 i *praeterea* ieden z nich mieſzka w kámienicy ná
 to kupioney, áżeby *titulo* mieſzkánia Medyk *gra-*
tis kurował wſzytkich ubogich Studentow.

Classes Literarum humaniorum, to ieſt *Dia-*
lectica, Rbetorica, Poesis i Grammatica máią
 Profeſſorow ſzeſciu, ná tych *ſalaria* nie máſz
 wiécy ná rok z fundacyi *ad diſmembrandum*,
 tylko *fl. Pol: 710.* á i te częſto nie dochodzą dla
 zátrzymaných ná Dobrách czynſow.

Máią

22

Mają wszyscy Akadémicy *Corpus Universitatis* składający akcydentalne prowenta z niektórych Anniwersarzow, ale bardzo szczupłe: bo ledwie każdy na Rok fl. 50. z tego akcydensu mieć może.

Primores Facultatum mają czasem prowent akcydentalny od Promocyi i Doktorowania, ale ten i nie każdego Roku, i nie bardzo znaczny bywa: służy za konfolacyą *Decanis & aliis Officialibus Facultatis*.

Takie są, iak się dotąd opisało, intraty *Universitatis Cracoviensis* i osob *corpus* iey składających, ktore iak są niezmiernie niewystarczające, łatwe jest uznanie.

Przydąć to należy, że *Primores Facultatum Theologiae & Juridicae* ze czterech z pierwszej, a ze trzech z drugiej mają *sufficienciam & honestatem, ex quo* posiadają *Beneficia* do Kathedr swych przyłączone, iako to Kanonie Krakowkie, Prelatury Kollegiat, i niektore Párafialne. Ale i ci nie mają nic nád to, zważywszy obligacyą uczciwego pożyicia i reparacyi Kościołow, ktorych są Rządcami. A tego takowego chlebá kawałká dostać nie może, chyba *circiter* czterdzieści lat w Akadémii pracuiąc. Słuszność wyciąga áżeby stárgáwwszy zdrowie miał na koniec wygodę do zásilenia stárości.

Inni

Inni zaś prawie wszyscy *de' gremio Facultatum* będący mają wprawdzie *splendidos titulos* Prelatur, Kanony w Kollegiatach Krakowskich Wszyftkich Świętych, Świętey Anny, Świętego Michála, Świętego Jerzego, ale z nich bárdzo mało, a częścicy żadnego pożytku nie pártycypują, z przyczyny; tak oryginalney funduszow szczupłości, iako po większey części zagubienia onych do windy-kacyi niepodobnego.

Zdają się przeto byđz rzeczy do podziwienia i zbudowania, że przy tak nikczemnych dochodach pracują *pro publico* Akademy (a przyznać należy że usilnie *in sua sphaera*) sustentując łaknące życie iedni *patientia*, drudzy *parsimonia*, a mała ich część podszewką *Beneficiorum externorum*, a do tak szczupłej fytuacyi przywięzuie ich prawie sam *amor Literarum*.

Potym, że ciż Akademy zebránym *per parsimoniam* grofzem bárdzo znacznych náczynili fundacyi, między innemi ná wyżywienie ubogich Studentow fundacye *Burkány* názwáne, Million kápitału májące, różnemi czasy poczynione, od ktorych pochodzące *cenfus* między ubogich Studentow *distribuantur*.

Ale te wszystkie fundacye doznały powfzechney w Krolestwie klęski, ponieważ
confi-

consistebant na summách po różnych Dobrách lokowanych. Wiele ich tedy nayprzód *lapsu saeculorum* przepadło, naywiecey zaś *ob vicissitudines Monetae* poniszczáło. Zapisy bowiem stáre *Marcas* wyznáczájące rozumiały *Marcas, Argenti puri*, z ktorych káżdá wartała *Aureos* 4. á teraz za taką grzywnę plácą groszy miedzianych 48. I tak Cło Krákowskie Filozofóm grzywien sto przez WŁADYSŁAWA JAGELLÁ nánáznaczonych wypłacájąc, zamiast *Aureorú* 400. (ktorych takowe grzywny wartały) pláci *fl.* 160 za káždé Czerwone złote 4. groszy miedzianych 48. ráchuiąc. Złote w stárych zapisach inná iak teraz proporcýą do Czerwonego złotego miały; bo groszami Práckimi, pláckimi &c. ráchowáne były, tak że złoty ieden wartał Czerwonego złotego (iak *circa Annum 1496.*) potym mniej &c. Takowych stárych zapisów iest bárdzo wiele, ále wiek náš dzisieyszá takowym złotym kurrencyą *imposuit*, to iest, groszy miedzianych 30. i tak od 1000. złotych stárych (które *valebant* blisko *Aureos* 1000) przychodzi teraz, i to, gdy podług surowey spráwiedliwosci, złotych teráznieyszých 70. ále ordynárynie *per medium*, á bárdzo czésto *per medium medii*: i tak, zamiast *Aureorum* 70. ktoreby uczciwą Professorá sustentácyą spráwić mogły, plácą Zł: 70. lub 35. álbo 17. á i tych odrobin przez lat kilká czekác trzebá. Takowych zaś
redu-

redukcyi monet okazyją są Sądow kráiovych Dekreta, ták ie redukuiące, a z nich pochodzący wieku zwyczaj. Tym sposobem intraty *omnium Facultatum* pomnieyszone, bo wszystkie stáre zapisy máją, teraz zwyczajem dzisieyszym redukowane, a wiele takowych zapisow znáyduie się náywet ná Zupách Wielickich i Bocheńskich, práwnie uczynionych. Biorąc w powszechności *omnium Facultatum, Contuberniorum, Scholarum & fundationum* Akadémii stráty z tego zrzodła *variationis* monet wypływaiące, wielkich kapitałow zgubę widzieć można. *Borkany* same czyli fundacye ná wyżywienie Studentow, konfiderowane przez proporcycą stárych pieniędzy do dzisieyszých, przeszło Millioná kapitału złotych teráznieyszých mieć powinny, a czynszu od nich *provenit* tylko teráznieyszey Monety 12425. a i to znieiskończonym stáranie windykowác trzeba.

Po opisany m krotko stanie intrat Akadémickich, gdy *de Statu Personali Academicorum* námienić co potrzeba, przyznác należy, że się znáyduią wielkie *ingenia* wielka aplikacya, wielka usilność w uczeniu, wielka do wíszytskich náuk *capacitas*, ale gustu *Literaturæ hodiernæ* wcale brakuie i brakowác powinno: bo ci *egestate pressi* ani ksiąg dobrych mieć, ani obce Akadémie zwiedzić, ani náywet z wię-

B

kfze.

kszemi w kráiu ludźmi wdawać się mogą.
A coż dopiero mówić *de Studio Mathematico*.
Lubo ma ozdobne *ingenia*, bez instrumentow
dystryngwować się nie może.

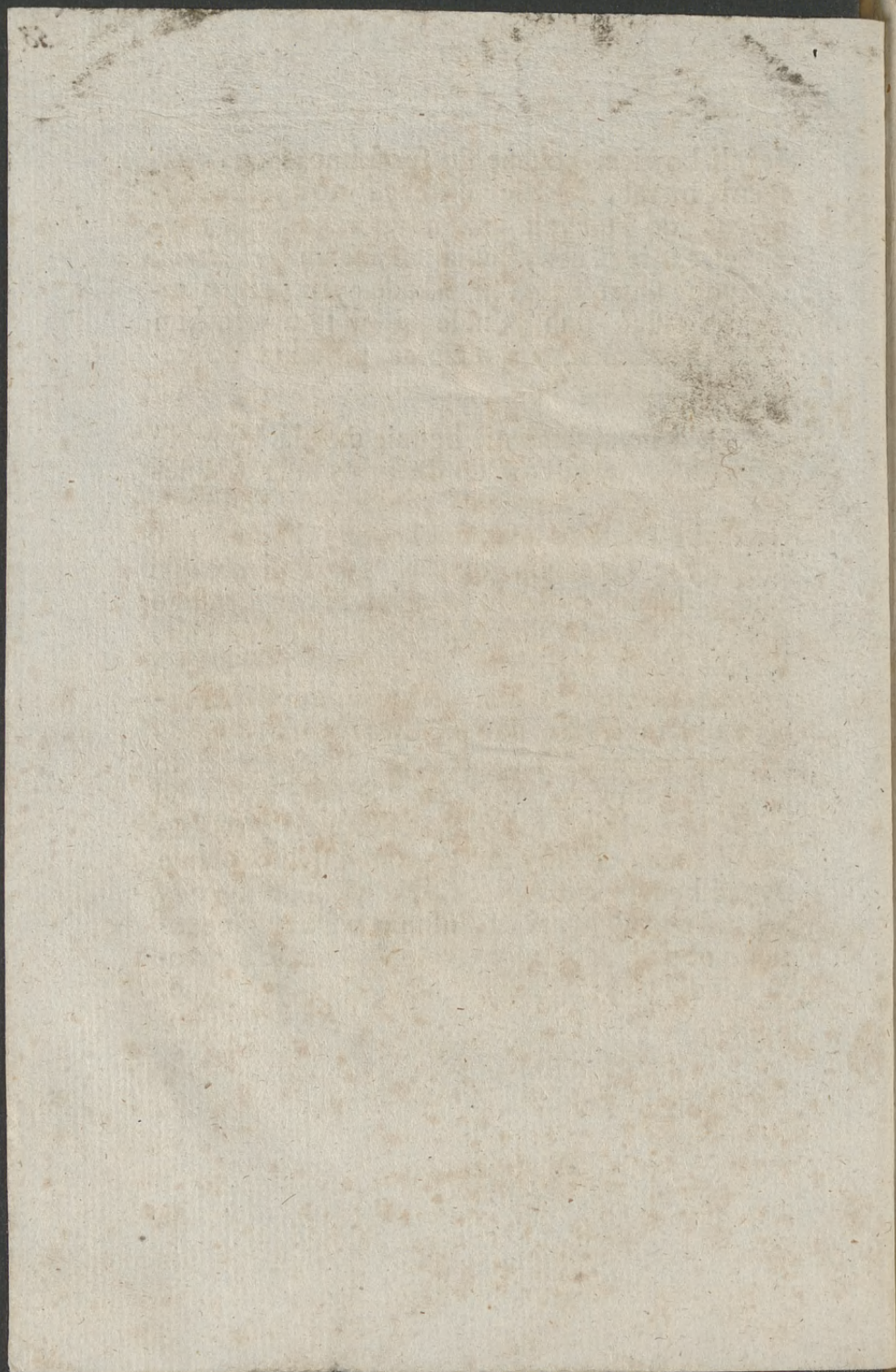
Wszystkie tedy Sciencye w Akadémii
dawnych się sposobow z potrzeby trzymać
muszą, przez co u. myślących po dzisiej-
szemu Akadémia *demereri inculpatur*. Ale gdy
by tylko gust terażniejszy szrodkami przy-
zwoitemi do niey był wprowadzony, wkrótce-
by przyszła do rownego naylepszym Akáde-
miom luſtru, i mogłaby znowu produkować
*Długoszew, Kopernikow, Hozyuszow, Krome-
row Cc. Zamoyskich, Sulikowskich Cc.*

Teologiczne i Jurydyczne *Studia* dosyć
chwalebnie w niey *traduntur*, bo w tych nie tak
znaczną wieki spráwiły odmianę, i iakiekol-
wiek przecie mają ieszcze intraty. *Matemá-
tyká i Medycyná* nowey z gruntu fundacyi i
nowych uczenia sposobow przy opátrzeniu
instrumentow potrzebuia.

Wizytá terażniejsza ieszcze się do punktu
reformacyi nie zbliżyła, dwie bowiem ieszcze
continuantur roboty. *Pierwsza. Revisio Archivi*,
z ktorey się może pokazać, ieżeli *Univerſitas*
nie ma iakie *avulsa*, lub praw do iakowych te-
raz i nieznaných fundacyi, á to *Archivum* wiel-
kie niedosyć regularnie trzymáne. *Druga.*
Uregulowanie Oekonomyi w wioskách Akáde-
mii, i w Beneficyach iey inkorporowanych.

Jeżeli bowiem pokaże się sposobność podwyższenia intrat, będzie materia nowych ordynacyi, do których iako nayporządniey i naypożyteczniey uczynienia ząsiągam *pro norma* obcych sławnieyższych Akademyi, przeto teraz się tylko stan Akademii w tym krotkim opitaniu námienia, á w czasie projekta do reformy podádzą się.

Ale myśl samá nie będzie mogła wyrobić wfzyftkich szrodkow do Reformy lufr Akademii i chwałę Narodowi przynieść zdolney, potrzeba do tego dzieła choyney Pánuiącego pomocy. Otaczáią dzisiay Tron Krolewski Muzy, szánuiąc Berło w ręku Naymędrszego Krolá, á to samo dosyć ufności czyni, że Pan, Wielki Náuk Miłośnik zá godne Krolewskich myśli i kosztow osądzi usiłowanie, áby Akademia Krákowska sławna owá Náuk Mátka, przez choynóść i opátrzenie Pánuiącego do powinney chwały przyszlá. Słynie z nią od wiekow wielkich KAZIMIERZOW i JAGELŁOW Imie, ktorzy iey początek dáli: rownie słynąć będzie STANISŁAW AUGUST, gdy iey lufr przywroci, i słusznie u Swiatá uczonego-obok z *Augustem Rzymiskim* zá Protektorá w odlegley potomności szánowany będzie.

59

M O W A

J. O. Xcia JMci KAJETANA SOLTYKA Biskupa
Krakowskiego, Xiążęcia Siewierskiego, na Seymie
Ordynaryinym Warszawskim miana.

Dnia 21. 8bris 1766.

Widziałeś W. K. Mość dnia onegdajszego powszechną
troskliwość, y pomieszanie umyśłow, niespodzianą nie-
oszacowanego W. K. Mci zdrowia słabością zatrwo-
żonych. Patrzay dziś z ukontentowaniem na powracającą się z o-
caloney szczęśliwie czerstwości radość, y przyimiy gorące życze-
nia, trwałego w wiek naypoźniejszy zdrowia, abyś miał długą, gdy
nie można wieczną korzystać patrzeć, iak wolny Narod dobrych y
śaskawych Krolow, usilniey nad własne kocha szczęście.

Ciesz się dobry y śaskawy Oyciec, gdy widzi swych Synow
w chwalebne swe ślady wstępuiących. Napełniają się radością
dobrzy Synowie, gdy widzą Oyca wylewającego się z dowodami
prawdziwey ku sobie miłości y przywiązania. Jest to obraz ie-
zeli zawsze, tym bardziey dziś W. K. Mci, y otaczające Tron Je-
go Stany wyrażający. Czytam albowiem z iedney strony w sercu
y umyśle W. K. Mci Oycowską prawdziwie pociechę, y ukonten-
towanie, gdy Narod ten, ktoremu przez powołanie stałeś się Oy-
cem, widzisz mężnie y ślategnie obstawiający przy zaszczycie tey
wolności, która zawsze ułt Jego była hasłem, zamysłow praw-
dłem, czynności y obrotow celem. Z drugiey strony widzę wszy-
stkich dobrych tey Oyczyzny Synow rozplywających się od ukon-
tentowania, miłość, przywiązanie y respekt ku pełnemu dobroci
Oycu gruntuiącego, gdy widzą to Oycowskie do szczęścia swego
przywiązanie, y miłości dowody, że Jm nieoszacowane Dziedzic-
twa Przodkow naszych cząstki y porcy, Wiare y wolność w zu-
pełności zachowuiesz. Wyrzucam iuż wszelką z Duszy y serca bo-
iaźń, nie tylko utraty, ale y naymniejszego Wiary y wolności u-
szczerbku, gdy nie tylko wspaniałemi swemi Nayiasnieyszy Panie
uły (na których upewnieniu byłoby mi dosyć;) ale też zdobiące-
go Krew, Dom, y Familią Twoię, ktoremu sprawiedliwie przystępu
do serca Twego pozwalasz, Rodzonego Swego Xcia JMci Podko-
morzego Koronnego M. W. Mć Pana na dniu onegdajszym upe-
wnić nas raczyłeś, o niewątpliwym swobod y wolności naszych
ocaleniu.

Rozumiem teraz Nayiasnieyszy Panie doskonale, co znaczy-
ły ukryte, w słowach wielorakiemu tłumaczeniu podległych w po-

danym nam do deliberacyi proiekcie wyrażenia, y wyznaię, iż nie były nigdy z intencyi W. K. Mci skrytym na uszkodzenie wolności zamachem, ale tylko doświadczeniem prawdziwych powierzonego Rządowi Twoim Narodowi około swej wolności sentymentów, ktorých, gdy takich doznaiesz, iakie Narodowi do wolności urodzonemu przystoia, cieszysz się iawnie, że wolnemu nie tylko Jmieniem, ale y rzeczą samą panujesz ludowi.

Cieszemy się wzajemnie, y wspaniałość umysłu, wielkość mądrości W. K. Mci wielbiemy, że tak dalekiemi, y dopiero w skutkach okazującemi się sposobami, doświadczać naszey o Prawa y wolności gorliwości raczysz.

Po uspokojonych troskliwościach, czas iest, abyśmy do rzeczy, y pożytecznego przystępowali zaradzania. Opisany przezornie Prawami Seymu *Convocationis* Seymowania porządek wskazuje nam nie tylko co czynić, ale y iaką Materyi osnowę traktować mamy. Trzymam Ja się nieodstępnie tego Prawidła, y statecznie upraszam W. K. Mci y Prześwietnych Stanow, abyśmy do zupełnego Rachunkow Skarbowych zakończenia, do weyjrzenia w Protokoły Kommissyi Skarbowey, w czynnościach Jey około Monety, wybierania Cła y Kwart, y w obiecywanych przez nią pożytkach publicznych doskonalszego rozpatrzenia przystąpili. Wszak sama roztropność, y niezbite żadnemi dowodami racye, tego wyciągają, aby pierwey weyrzeć w sprawy przeszłe do kognicyi Rzpltey należące, a dopiero Prawa na przyszły czas stanowią. Rachunek z rzeczy przeszłych może dać wielkie światło do tym doskonalszego na przyszły czas Prawa, y porządku.

A cożby to był za Gospodarz, gdyby ziechawszy do swej wsi na rachunki, nie weyzzawszy pierwey w sprawy swych Dyspozytorow, y nie spytawszy się, iak przeszłe swoje wykonali, z pożytkiemli, lub ze szkodą dyspozycye, iedynie przywiązywał się do czynienia nowych na przyszły czas dyspozycyi. Czyliż nie słusznie padłaby na gospodarzującego podobnym w swej wiosce porządkiem nagana nieroztropności, *Cepit qua finis erat*. Weźmy przed się iasne Seymu *Convocationis* dyspozycye, a obaczmy, że tam nie gołe tylko Percepty y expenły generalney zanotowanie każe Prawo kłaść przed Stanami Rzpltey, ale nakazuje gospodarzką weryfikacyą całych Regestrow, kwitow, wydatkow, przeliczenie Remanentow, przyczyny retentow, albo decessow: Prawda że to wszystko potrzebuie czasu, ale też coż czynić, kiedy tak Prawo mieć chce, *Lex jubet, non disputat*. Ja pragnę bydz posłusznym Prawom, y z własnych pobudek, y z onegdayszey w głosie *à Ministerio* przestrogi. Radbym, aby Rzplta dla ochrony czasu wynalazła sprawiedliwe szrodki kontynuowania rachunkow Skarbowych aż do końca, to iest aż do przeliczenia Remanentow, co koniecznie bydz powinno, y o to się *suo locô* dopraszać będę przez
wy-

60

wyznaczenie Delegacyi, iak bywało przedtym. Ale coż kiedy związane Prawem mamy ręce, abyśmy przed zakończeniem Skarbowych z dwuletniego czasu intereffow, mogli nowe stanowiąc Prawo przeszłe znoszące, albo poprawiające. Aż nad to nauczyłem się tego, że poty nie mamy na Seymach przystępować do naznaczenia Deputatow do Konstytucyi, ani nowych Praw knować, poki Skarbowa Kommissya nie odda nie tylko rachunkow percepty y expensy, ale też poki się z Jurydykcyi sobie w sądzeniu nadaney, z dyspozycyi Uniwersałow, ewaluacyi czyli redukcyi *rei monetarie*, z Instruktarzow Celnych sobie nakazanych, zgoła *de transactis suis* przed Stanami Rzpltey nie tylko nie sprawi się, ale też poki tego wszystkiego Rzplta *figurâ Iudicariâ* decydować nie będzie. Wszak ia nowości nie wnoszę, ale najswieższe w sercu y umyśle każdego tkwiące kładę przed oczy Prawo, y w posrzodku Prawodawcow tegoż Prawa żyję, siedzę, mowię y radzę.

Jeżeli się W. K. Mć z obfitości nieoszacowney y nieporównancy ku swey Oyczyźnie dobroci y przychylności, Duchem naywspanialsze heroizmy (iako sprawiedliwie przezacny w Rzpltey Mąż JMć Pan Sofnowski Pifarz W. X. Litt: M. W. Mć Pan wyznał y wielbił) przewyższającym, nazwać się sługą Oyczyzny nie wstydział, a iakże się JchMość Panowie Kommissarze Skarbowi mają albo mogą wstydzic *reddere rationem villicationis suae* przed Stanami Rzpltey, ażeby się Jey dobrymi pokazali sługami.

Daymyż więc, żeby się mogły znaleźć sposoby, ktorych Ja dotąd bez iawnego zgwałcenia Prawa nie widzę, aby rachunki Skarbowe, aż do przeliczenia remanentow, mogły się przez delegacyą nie *in facie Reipublicae* odbyć, ale nam ieszcze przed knowaniem y formowaniem nowych na przyszły czas Praw y porządkow zostaia do rozładzenia Protokufy, Dekreta, Instruktarze Celne, taxy, dyspozycye *in re monetaria* Skarbowey Kommissyi. Wszak to są Skarbowe materye; Wszak te wszystkie Rzplta mieć chciała pierwszemi nie tylko na Piśmie y w druku, ale też w wykucyi Prawami. Wykonywaymyż pierwey, co iest *executionis*, a dopiero przystapiemy w swym czasie y porządku, co iest y będzie *legislationis*.

Bylbym bezbożny przeciw Bogu y Oyczyźnie, gdybym miał nie chcieć publicznego porządku, spodziewam się, iż przed Bogiem, y rozsądnemi umyślami będę zupełnie usprawiedliwiony, iż cała ta mowa moia, zdanie, y reprezentacye, nie tylko nie oddalają się od dobrego porządku, ale go y owszem w przepisaney Prawem osnowie utrzymują.

Przystępuyemy więc według Prawa y porządku do dalszych a istotniejszych nad Summaryusze Percept y wydatkow, materyi y Interessow Skarbowych, a tym czasem, kiedy W. K. Mość sła-

skawie przystaiesz na to przez godne usta Xcia JMci Podkomorzego Koron: Poffa Bełskiego M. W. Mém Pana, aby w podanym od Pieczęci Wielkiej Koron: proiekcie, były wytknięte, y *specificè* wyrażone materye Skarbowe, niech tenże Proiekt będzie oddany nie do Pieczęci, ale do Kommissyi Skarbowey; do ktorey samey należy podawać Materye y Projekta Skarbowych porządkow tyczące się. Niech go też Kommissya objaśni wyliczeniem materyi *purè* Skarbowych, nie wspominając w nim nic a nic o Materyach Statystycznych. Niech go objaśniony z podpisem JMci Pana Podskarbiego W. K. iako Prezydenta Rady Ekonomiczney poda, dnia ktorego się podoba, Stanom Rzpltey do uwagi, y aby w swym czasie po odbytych Interessach Ekonomicznych dwuletniego czasu, po odbytych wotach Senatorskich, *post regressum* Prześwietnego Stanu Rycerskiego do Świątnicy *cuendarum in plena libertate Legum ad mentem* teyże Konstytucyi 1764, y po naznaczeniu Deputatow do Konstytucyi mogli być za Prawo przyięty. To iednak iak naysołenniey, y nayuroczyściey przed Bogiem, Niebem, Świątem y Oyczyzną moją, którą tu w Prześwietnych Stanach Zgromadzonych respektuję, waruję sobie, aby Proiekt Wiareg Świątę Katolicką ocalający był przed wszystkimi proiektami, nie tylko w liczbie, ale na czole Praw położony. Y od tego warunku żaden mię czas, żadne okoliczności, interessa, względy lub niebezpieczeństwa nie odstręczają ani odwiada.

Propozycyą przeto *ad turnum* nam podana do wyznaczenia Deputatow do Konstytucyi, iako jest *prior tempore*, bo przeciwko opisanemu porządkowi Seymowania Konstytucyą Konwokacyną 1764., tak gwałcić to Prawo nie jest w umyśle y mocy moiey, ani też niczyiey.

Ze zaś zdania słyżę iż pod Konfederacyą wolno wszystko Rzpltey, dystyngować muszę tę wolność y moc. Już w pierwszey mowie moiey wyraziłem zdanie, y dałem przyczyny, z ktorych sądzę istotne iuz w sobie Konfederacyi rozwiązanie. Lecz chociażby *datò non concessò* miała też Konfederacya *subsistere*, to nie ma wolności y mocy przestępować Prawa. Ma *potestatem Legislativam* odmienić Prawa, ktore sądzi nieużyteczne lub szkodliwe; Sam jestem tego zdania, abyśmy poprawili tego, co do Materyi proponowaney porządku, y żeby Deputaci zaraz po powitaniu Marszałka byli nominowani, y byli na pogotowiu podpisywać ugodzone Konstytucye *in materijs purè Æconomicis, & Militaribus*, ktore według ostatniego Prawa nayıerwsze traktowane być powinny. Lecz *hac Potestas Legislativa* jest *de futuro*. Teraz zaś jesteśmy *in potestate executiva* ostatniego Prawa, na fundamencie ktorego, gdy y *Turnus* jest nieprzyzwoity, y wcale nie należący, tak gdy go takowym sądzę, y *votum* mego nie daię, y statecznie ostrzegam Stany Rzpltey, iż przez decyzyą *pro* lub *contra*, wielki y ciężki gwałt wolność y Prawo odniosą.

M O W A

J. O. Xcia JMci KAJETANA SOLTYKA Bi-
skupa Krakowskiego, Xiążęcia Siewierskiego,
na Seymie Ordynaryinym Warszawskim
miana Dnia 30. 8bris 1766.

Nie jestem Cudzoziemiec, ale Syn y Obywatel
Wolney Oyczyzny, tudzież przyśięgły Senator,
a przeto Iey Prawa, Swobody, y Wolności znać
muszę. Nie jestem Synem odrodnym, abym znając Iey
potrzeby nie miał całą chęcią onymże *votô meô succurrere*.
Wzywam w tym swiadectwa Przeswietnego Generału Kor-
czyńskiego, ktoremu na kilku Sessyach miałem honor pre-
zydować, iako nie byłem przeciwny do ułożenia Podatkow
dla potrzeb Rzpltey, tak y teraz tegoż samego jestem zda-
nia, *ut in charitate non ficta operemur bonum*. Na zniesie-
nie pogłownego stanowienia innego Podatku nie widzę po-
trzeby, kiedy Konstytucya Seymu *Convocationis* na zniesie-
nie onegoż wyznaczyła Kwarty sprawiedliwe y Pogłowne
Zydowskie, co y Konstytucya Seymu szczęśliwey Korona-
cyi W. K. Mći potwierdziła. Niechay te będą wybierane
sprawiedliwie bez parcyalności y folgi dla nikogo, iak się *se-
cûs* w Lustracyach pokazuje, a spodziewam się, iż będą ro-
wnaiące podatkowi Pogłownego. A gdyby *casu quo* nie
zrownały, to Kommissya Ekonomiczna dołożyć może z in-
nych Rzpltey dochodow.

A

Tego

Tego tylko żądam, aby rzeczy szły swym porządkiem y z uwagą mocną, co mamy, y dla czego czynić, y iezeli do tey czynności mamy moc y Prawo.

Porządek tak istotną jest czynności wszelkich, a osobliwie publiczney, czyli prywatney Ekonomiki duszą, że z mnieyszym daleko kosztem przy dobrym rozporządzeniu więcey można dokazać, sprawić, lub zbudować, niżeli wielkimi kapitałami nie rządnie y bez założenia sobie przyszłego wydatków końca wyżypanemi.

Z tey reguły na świetle rozumu przyrodzonym zafadzoney idzie nieodbita konsekwencya: iż w stanowieniu Podatków pierwey naznaczyć należy Cel y koniec, na który mają być zażyte, a potym dopiero stanowione.

Prawda, że widziemy w Państwach Absolutnych wychodzące nowych Podatków nakazy, lubo nie widziemy pierwey końca y potrzeby, na którą są nakazane. Ale też to są skutki Absolutyzmu, gdzie Pan ma Prawo powiększać ciężary, a Narod poddany nie ma Prawa y wolności pytać się, na jaki to dzieie się koniec. Lecz Wolnego Narodu, to jest wrodzone wolności Prawo y powinność, iż gdy z swey własności determinuje się czynić ofiarę swey Ojczyźnie, nie tylko może, ale powinien naznaczyć, na co ta częśćka własności każdego ma być obrocona.

Uczą nas tego w publicznych Intratach Gospodarstwa, nayporządnieysze Rzeczypospolite Anglia, Hollandya, o których slyszemy, y czytamy, że nie pierwey publiczne uchwalają podatki, poki nie naznaczają końca, na który mają być obracane, żeby z proporcji małości lub wielkości potrzeby, mnieyszy lub większy włożyć ciężar. Ale na co Nam Zagranicznych zasiągać przykładów, domowe własney Ojczyzny dzieie, y Prawa podatki stanowiące nauczą Nas tey, którą mówię Prawdy. Nikt mi albowiem nie pokaże, aby Rzplta czyli na wolnych Seymach wiecznie, czyli na konfederacyach doczesnie stanowiąca nowe podatki, nie miała zaraz przeznaczyć końca, na który oneż chciała mieć postanowione. Iakoż tego wyciąga roztropne Prawodawstwa zażycie. Inaczey ustanowienia Nasze nie mogą być trwałe, ale ustawicznej podlegać będą mieszaniu, y niepewności.

Ieżli albowiem nie przeznaczymy pierwey końca wyraźnego podatkowi, a czyż może być trwałe Prawo nowy Podatek uchwalający? Czas musi pokazać albo nie dostar-

cza-

czające potrzebie, albo oneż przewyższające podatki bez determinacyi końca nakazane. Czas też przyzłych Seymow nową Nam będzie dawać materyą, albo powiększania niedostarczających, albo umniejszania przewyższających istotne potrzeby Podatkow. Tak czynić, jest zniszczyć trwałość Prawa, a wprowadzić okropną. Ustaw odmiennosc y niesstateczność. Ale ten jest koniec wszystkich ludzkich ustaw, gdy się nie wspierają na pewnym y determinowanym końcu, na który bydz mają czynione.

Niech nie będzie dziwno nikomu, com wyzey nadmienil, żeśmy powinni uważać w czynieniu rzeczy, iezeli do tey czynności mamy moc y Prawo. Poważam Ia najwyższą w Zgromadzonych Rzpltey Stanach moc Prawodawstwa, lecz znam Granice czasow, y okolicznosci, a ztąd wnoszę, że Rzpltey w doczesnych konfederacyi obowiazkach zostaiącey stanowienie wiecznego podatkowania nie jest przyzwoite. Z drugiey strony, iako wprowadzona w materye Skarbowe *pluralitas* zdań, na Seymach *in materiis Statūs* mieysca mieć nie może, tak aby uchwała Nowych Podatkow, iako iedna *ex materiis Statūs* naywalnieysza, miała bydz pod większość krysek, y za Materyą *purè* Skarbową *cenferi*, przychylic zdania mego żadną miarą nie mogą.

Mowa Tegoż, Dnia 6. 9bris.

DWie cnoty naybardziej Tron Krolow zdobiące dzis się Nam okazują, Miosierdzie y sprawiedliwosc. Pierwsza zachęca umyśly do odpuszczenia znacznych Summ Sukcessorom s. p. JMPana Siedlnickiego Podskarbiego z administracyi Skarbu Publicznego Rzpltey pozostałych. Druga wskazuje powinność ochrony Grosza publicznego. Uczynność Obywatelowi w wspólney Oyczyźnie jest cnotą piękną, lecz zachowanie sprawiedliwosci całej Rzpltey jest obowiazkiem każdego do radzenia pożytecznie Oyczyźnie powołanego. Czuiąc w Sumnieniu moc tych to obowiazkow, y oraz przestroge Pisma, *Prior est actus Iustitie, quam Charitatis*, własnie do dzisieyszego Interessu istotnie służącą, nie mogę się przychylic do darowizny z Cudzego, a ieszcze Publicznego Grosza Ich Mc Panom Sukcessorom. Tam tylko albowiem godzi się używać choynosci gdyby nayokazalszey, gdzie nie zachodzi krzywda trzeciego, tu

zaś już widocznie mamy uznany przez Kommissyą Skarbową, Prawem Seymu *Coronationis* do tego autoryzowaną, Dług Dwoch Millionow Siedmiu kroć sto Tysięcy, o którego rzetelnosci, iako już nie ma mieysca wątpienia, tak równie mieysca bydz nie powinno, czyli ma bydz oddany albo nie.

Nie przychodzi teraz do rezolucyi Prześwientnych Stanow tylko Million, Trzykroć sto Tysięcy, przez Kommissyą Skarbową, iako poniekąd wątpliwe *ad cognitionem* Seymu dzisieyszego odesłane. Te tylko pierwey rozeznaymy, y z tych tylko, albo scisley sprawiedliwosci, albo politowania y choynosci czynmy dowody.

Czyliż nie będzie materyą niezmiernego dla potomnosc podziwienia, ta nie mowię choyność, ale rozrutność, kontentować się tak małą Dwukroć sto Tysięcy cząstką, za cztery blisko Milliony?

Co za przeciwność rzeczy w czynnosciach naszych zostalaby na zawsze w liczbie Praw? wynaydować sposoby nowych Podatkow, Przeciagnąć od Woiewodzstw, Ziem, y Powiatow Czopowe y Szeleżne do Skarbu Publicznego dla dogodzenia potrzebom Rzpltey, a tym czafem z iedney strony nieffychaną nigdy choynością Milliony iawnego dżugu odpuszczając y darować? Z drugiey, niepoiętą oszczędnoscią y odwłoką iawne pretensyę Przechacnych w Oyczyźnie Domow Jabłonowfkich, Daniłowiczow, Potockich, y Mego, własności y Fortunami swemi potrzeby Oyczyzny zastępujących puszczając w recess, y w niebespieczeństwo wiecznego przepadku? Czyliż nie lepsza y szczęśliwsza będzie u Rzpltey kondycya Dżużnikow, niżli kredyterow? Nie iest że to z własności każdego, y ubożeniem kraiu chcieć iednego albo kilku ubogacać? Nie zazdroścę ia dobrego mienia Sukeefforom s. p. JMPana Siedlnickiego, życzę Im pomnożenia Fortun iak nayokázalszego, y poczytałbym za ukontentowanie dać im dowod moiey do powodzenia y pomyslności Ich przychylności, lecz choynym bydz dla Ich Mćiow z Grosza Rzpltey, iak mi sumnienie y sprawiedliwość zakazuje, tak abym tego grzechu na siebie nie sciągnął, przyśłużyc się przychyleniem się do tak szkodliwey Skarbowi Rzpltey darowizny dla nich, żadną miarą nie mogę.

M O W A

J. O. Xcia JMci KAJETANA SOŁTYKA Biskupa
Krakowskiego, Xiążęcia Siewierskiego, na Seymie
Ordynaryjnym Warszawskim miana.

Dnia 12. 9bris 1766.

Ażebym powtorne go nie zabierał głosu, muszę cokolwiek mowić *extra presentem materiam*, pobudzony bowiem głosem JMci Pana Kasztelana Bełzkiego zacnego Senatora wzmiankę *de Fundatione Miroszewsciana* w Akademij Krakowskiej czyniącym, *non animo refutandi*, bo głos wolny nie powinien podpadać krytykom, których Ja sam doznałem, y nasłuchałem się, a które mi iam y zbywam w milczeniu, lecz iako *natus Cancellarius* teyże Akademij, oraz aktualny Apostolki, y od W. K. Mci deputowany Wizytator, znam moy obowiązek wzmiankowaną materyą przed Stanami Rzpltey wyiustyfikować. Wyślawiając JMć Pan Kasztelan Bełzki sprawiedliwie starania o Szkole Kadetow, miał fundament przypomnieć Rzpltey, że też w Akademij Krakowskiej Szkoła Rycerska bydźby powinna przez Krzysztofa Miroszewskiego fundowana, ponieważ *in Corpore* Praw Narodowych pod Rokiem 1676. *Vol: 5. fol: 388*, y znowu *eadem Volum: pod Rokiem 1677. fol: 476*. znajdują się Konstytycye approbujące Fundacyą Szkoły Rycerskiej, którą Urodzony Krzysztof Miroszewski *de proprio peculio & Bonis* uczynić miał wolą w Krakowie przy Akademij, ale mam honor

A

in-

informować W. K. Mć y Prześwietne Stany, że te pobożne intencye skutku żadnego nie wzięły, ponieważ JMć Pan Miroszewski po wyrobionych takowych Konstytucyach, żadney transakcyi *in ordine* do zamysłoney fundacyi nie uczyniwszy, umarł, a Sukcesorowie Jego całą posiadli substancyą, przeto z intencji tylko dobrej między Prawami Naszemi pomieszczoney ma zaszczyt, ale nie z iey skutku.

Z tey moiey informacji rozumiem, że względem wspomnioney Szkoły Rycerskiej znajdzie usprawiedliwienie Akademia Krakowska, o ktorey gdy mi się zdarza mówić przed W. K. Mcią y Prześwietnymi Stanami, po expedyowaney już w więkkszej części Jey wizycie, powinienem to donieść, iż ta Szkoła Krolestwa, która światło nauk Krajom naszym przyniosła, która tak przedtym w liczbie naycelniejszych Akademij wstawiona, Narod nasz *ex omnigena Literatura* w obcych uwielbiła, dzisiay tak w swoich Fundacyach ukrzywdzona y uszczuplona, że dziwić się prawdziwie należy, iak dotąd *subsistere* może, y rzeczy do uwierzenia wcale niepodobne zdałbym się przywodzić, gdybym tu o intratach Jey wzmiankę czynił, a w rzeczy samey do niewierzenia zubożona, postaremuż ma wielkie *Ingenia*, ma wielką aplikacyą, wielką usilność w uczeniu, y pracowaniu *pro publico*, lubo Xiąg dobrych dzisiayszych, lubo Instrumentow nie mająca, ani mieć dla niedostatku mogąca. Będę miał honor złożyć w Ręce Pańskie W. K. Mci krotki excerpt z wizyty moiey, który wykaluluie *accuratè* Akademij dochody.

Zadziwił się W. K. Mć nad ich szczupłością, a będąc y pierwszym między naymędrszymi tego wieku, y naywiększym nauk Protektorem, raczył W. K. Mć zabawić myśl Pańską nad frzodkami użytecznymi, przez ktoreby Akademia Krakowska do dawnego lustru powrócić się mogła, o co wcześniej nayusilniejszy do Majestatu W. K. Mci niosę prośby.

Teraz zaś *in puncto questionis* otwieram zdanie moie. Jako duszą jest szczęśliwości każdego Kraiu obfitość dostatkw, tych zaś zródłem iedynym jest *Res Monetaria* dobrze opatrzona, przezornie rozporządzona, statecznie utrzymywana, tak należy do chwały W. K. Mci dzieło przedsięwziętey Monet w Kraju poprawy. Przybywać powinno dla W. K. Mci od Narodu powszechney wdzięczności z tey nieinteresowaney wspaniałości, że w dogodzeniu potrzebie Krajowej, w napełnieniu onegoż niewątpliwą w swym szacunku monetą, własnego oświadczał się nie szukać zysku Prawem sobie od Rzpltey powierzzonego.

Win-

64.

Winszowałbym szczerze Kraiowi zupełnego w przywroce-
niu mu dobrej, iak powszechnie zachwalona Monety, uszczęśli-
wienia, y wkrzeszenia zatamowanego dotąd wewnętrznego han-
dlu, y komunikacyi wzajemnych użytkow, gdyby mnie dwie
uwagi nad dzisiejszym monet rozporządzeniem słuszną nie prze-
rażały boiaźnią smutnych lubo z tak dobrej rzeczy konsekwencyi.

Już na onegdajszej Sessyi dobrze myślący, wiernie Oyczy-
źnie y W. K. Mci zaradzający, do Religij, Praw, y wolności Na-
rodowych gorliwie przywiązani, rozumem, doświadczeniem wiel-
kim, y miejscem, wysoki Senator JMć Pan Wojewoda Podlaski,
y zacny Poseł JMć Pan Podczaszny Koronny Poseł Wołyński, tu-
dzież na dzisiejszej Sessyi rownie myślący y radzący JMć Pan
Wojewoda Mazowiecki, dali poznać Prześwietnym Stanom nie-
szczęśliwe *in re Monetaria* skutki, ztąd naybardziej wynikające,
że Kommissya Menniczna nie tylko nie zniósła się z Rzplta, ale
też w Ewaluacyi Monet, y sposobie bicia nowych nie oglądała się
na krajowe Interessa, y powszechne Fortun, y własności każdego
bezpieczeństwo. Przychylam się zupełnie do wspomnionych Jch
Mciow zdania, y moje krocey, iak myślałem przełożę.

Nayprzod. Rzecz przez się iawna, że można było z tych
sztuk szesnastu Czterogroszowek srebrnych, na ktore Kommissya
Menniczna ewaluowała dziś Czerwony Złoty wybić osimnaście,
ktoreby były miały nazwisko Złotowek, proporcją Złota na osi-
mnaście złotych Prawem 1717. przeznaczoną, y do ktorey nale-
żało *per rationes status nostri* bicie nowej monety przyposabiać.
Rzplta albowiem ustanowiwszy proporcją Srebra do złota na zło-
tych osimnaście, z tey proporcji regulowała podatki publiczne
Pogłowne, Hybernę, Kwarty stare y nowe, Cła od Towarow, za-
płatę Soli w Zuppach, Instruktarze Celne, wiele ma bydź od czego
płacone po komorach. Taż sama proporcya Srebra do Złota była
regulą Donacyi, Ceny Dobr, Summ na zastawy, na prowizye da-
wanych. Ta była powszechną od lat kilkudziesiąt duszą y regu-
łą fundamentalną wszystkich publicznych, y prywatnych kontra-
ktow. To wszystko dzisiejsza Srebra względem Złota ewaluacya
z swych rusza karbow, y będzie wielorakich nieszczęśliwości przy-
czyną. Jeżeli się ma ta ewaluacya utrzymać, przez nieodbitą kon-
sekwencyą należy uczynić Ewaluacyą nową wszystkich podatkow
publicznych wyżej specyfikowanych, żebyśmy więcej nie płaci-
li ciężarow publicznych, niżeli na nas Rzplta włożyła. Płacili-
byśmy zaś więcej według dzisiejszego Monet układania, gdyby ro-
wnie płacenie podatkow dawnych, iak ma bydź moneta nie było

ewaluowane. Naprzykład ieżeli, Skarb Koronny rownie czterech groszy Srebrnych wyciągać będzie grosza publicznego na Złoty Polski, iak *ab Anno 1717.* czyni, czyli to Pogłownego, czyli Hyberny, czyli za Sol w Zuppie, y na łkładach, czyli Cło na komorze Ewekty y Jnwekty, ktoż nie widzi, iż drożey, y więcey opłacać się musi. Y tak kto sto tysięcy z Dobr swoich kwarty, Pogłownego, Hyberny będzie płacić do Skarbu dzisieyszą Monetą według dawnego ustanowienia, siedm tysięcy sto trzynaście więcey płacić będzie, ponieważ dawne sto tysięcy Srebrney Monety, nie warte będą według dzisieyszey ewaluacyi, tylko 92886. groszy siedm miedzianych y puł. A nie iest że to sposob poniżenia Jntrat każdego, zamiast podwyższenia; nowym ciężarem nie folgą, zamiast lekarstwa trucizną w miodzie ukrytą. Coż mowić o Summach, Kapitałach, Zastawach, Prowizyach, Wyderkaffach, co to będzie za nieskończona mieszanina, ucisk, strata, kłutnie, Pieniąctwa, ieżeli dłużnik będzie sobie czynić Ewaluacyą dawnego rachowania długu do dzisieyszey monety, à pożyczający całego rownie dzisieyszą, iak dawną monetą upominać się będzie długu. Muszę to wszystko przez poprzyjęzoną W. K. Mci y Rzpltey radzenia pożytecznego wierność mowić, choćbym nie był wysłuchany, abym milczeniem nie był *complex* tych nieszczęśliwości, płaczu, ucisku, zamieszania, ktore we wszystkich nayuroczytszych między Obywatelami kontraktach z dzisieyszey wynikną ewaluacyi. Widzieć W. K. Mć będziez w krotce tego mego przyzrzenia skutki, y boleć będzie Oycowskie Jego serce, że na spekulacyi handlowey zasadzona proporcji Srebra do złota konfyderacya, przeważyła nad dogodzenie wewnętrzney Krolestwa spokojności, y Fortun każdego całości.

Nie trzeba albowiem było bardziey przywiązywać się nieodstępnie *ad Conventionem Imperij*, bo *liga Imperij* często tu wspomianana iuż dawno ustała, nizeli zapomnieć iaka z ścisłego oneyże zachowania wynika Obywatelom w kraioowych Jnteressach nieszczęśliwość. Nasza albowiem Srebrna Moneta nie poydzie do ostatnich *Imperij* granic, ponieważ bardziey złotem, niż Srebrną Monetą nasz się utrzymuie handel, à kto za granice potrzebować będzie złota, niechay go choć złotym drożey u Kupca nabywa. Srebrna zaś Moneta iako bardziey iest ku wewnętrzney wygodzie, nizeli zewnętrznym negocyacyom potrzebna, tak bardziey też Ewaluacya y poprawa oneyże do Jnteressow kraioowych iakie są podatki publiczne, Summy, Prowizye &c. powinna być koniecznie stosowana.

Dru

Druga konfyderacya moja iest: Každy kto biie Monetę w sfofowaniu się do obcey ligi, powinien z naybliższemi Sąsiadami, y z ktorymi naywięcey ma *in Commercio* do czynienia, pierwey się umowić, żeby równą obydwu w walorze y gatunku bili Monetę. Tym bardziey ten krok uczynić, y ułożenie należy, gdy obydwu Sąsiedztwa mają dawne z sobą umowy, aby zobopolna w Jch *respectivè* Kraiach szła moneta.

Wszak z Państwami Krola JMci Pruskiego naywiększy nasz iest handel, osobliwie ziemny, à Wielkiego Xięstwa Litewskiego ledwie nie cały ziemny y wodny. Wszak ten Monarcha ma Przywierze Welawskie, aby Jego u nas, à Nasza w Jego Prusach szła moneta. Proszę mi tedy pokazac, ieżeli ten Monarcha akceptował z poprzedzających dopiero przyczyn dzisieyszą monet naszych ewaluacją? ieżeli na niey przestaie? ieżeli swoię także Srebrną Monetę dla zobopolney cyrkulacyi do naszej Ewaluacyi sfofować, y równac deklarował?

Rownie zdami się dla Ruskich Litewskiej Prowincyi z Państwami Rossyiskimi graniczających należało ziednac ułożenie, aby walor wewnętrzny Monet między tymi dwoma Sąsiedztwami był także równy. Nie możemy tego żadać, aby w całym Państwie Sąsiedzkiem nasza Ewaluacya była przyimowana, to iednak dla uniknienia szkody y zamieszania w handlu, nbezpieczyć zawsze należało, y należy: Aby Rossyiskie Monety w naszym Kraju według proporcyi y Ewaluacyi naszych Monet były nam rachowane, y wydawane od Obywatelów Państwa Rossyiskiego.

Z tych konfyderacyi nie mogę się przychylić, aby przeczytane Kommissyi Skarbowey tak Koronney, iako y W. X. Litt: Projekta o Monetach, być miały przyięte za Prawo, każdego Prawa naturą iest bydź iasnym. Takie naybardziey powinno bydź o Monecie, żeby go y nayprostszy zrozumiał; gdy nie masz nikogo, do kogoby się nie rozciągało. A iakże można przyiąć za Prawo, to co iest *vera Apocalypsis*, ktorey iak żadne słowa doskonałe wytłumaczyć, tak żaden rozum zupełnie poiąć nie potrafi.

Ze zaś, ani bez wywrocenia wszystkich Krajowych Interesow, proponowanej Ewaluacyi za prawną przyiąć; ani bez szkody publiczney, przydawać wybitey iuz Monecie po dwa grosze miedziane do Złotego, żeby przez to proporcją Złotych osimnastu do Czerwonego Złotego zachować. Ani przebiiać oneyże iuz poniekąd po Kraju rozrzuconey bez szkody W. K. Mci rzecz iest niepodobna; Przeto inny należy upatrywać do zabieżenia tym fatalnościom srzodek. Ten moim zdaniem byłby nayprzyzwoitszy:

fzy: Monety dotąd wybite zostawić przy tey Ewaluacyi, iaką nam ukazuje Kommissya, y przy tey kurrencyi iaką iuż mają *in publico*, à według wielkiego zdania JMci Pana Wojewody Mazowieckiego, *ad complementum* Złotych osimnastu płacąc, oneż dokładać lub miedzianą monetą, lub pięć groszy Srebrnych, à ktorey Monety upewniam, iż w Roku y znaku nie będzie. Więcej zaś podobney Monety nie bić, Lecz wcale inszą, ktoraby Złotych osimnastu do Czerwonego Złotego miała proporcyą. Wszak rzecz przez się iasna: że z tego kawałka Srebra, z ktorego dziś Mennica sztuk szesnastie na Czerwony Złoty biie, można wybić sztuk osimnastie, ktore będą warty Czerwony Złoty, byle proba, y waga rownie w szesnastu, iak osimnastu sztukach była iedna. Zeby zaś była różnica między tą Monetą, ktorey sztuk szesnastie idzie na Czerwony Złoty, à tą ktoreyby sztuk osimnastie bito, nie potrzeba nic więcej, tylko odmienić stępel, z ktorego każdy nayprostszy rozezna różnicę między dzisieyszą à przyszłą monetą.

Prosty to iest sposob, proste też iest y moje bez spekulacyi zdanie. Ale nam też tak myśleć, y czynić należy, iezeli do pożytecznego Oyczyźnie chcemy trafić końca. Czyli tym sposobem, iaki dopiero przełożyłem, y przy ktorym obstaie, *Res Monetaria* będzie rozporządzona, czyli wprowadzoney z uszczerbkiem wolności, większości zdań upodoba się, lubo z iawną y niezawodną Narodu szkodą, Jntrat naszych upadkiem, Jnteressow Pieniężnych wywroceniem, ciężarow podatkowych pomnożeniem, prześcąc na proponowaney y nie zrozumianej ewaluacyi. Zawsze iednak to iak nayuroczyściey waruie, aby z Sąsiadami, à *principaliter* Krolem JMcią Pruskim wspolność bicia Monety z nami z Przymierza mającym ułożyć *precedenter*, żeby Tenże Monarcha swe Monety z naszymi w lidze, swym Mennicom kazał konformować. Kiedy albowiem Sąsiad ma Prawo, aby Jego Moneta w naszym Kraju swoy bieg miała, y wzajemnie nie możemy bez zgwałcenia Przymierza monet Jego odrzucać y zakazywać im wchodzenia. Możemy iednak y powinniśmy traktować y ziednywać, aby monety, kiedy są wspolne, aby były rowne, z tym w negocyacyi warunkiem, iż gdyby Sąsiedzka moneta pokazała się nie rowna w walorze z naszą Monetą, aby była kassowana y zakazywana. Jnaczy, bez takiego z Sąsiadami ułożenia co Nam po naylepszey Monecie nauczonem, opłakaną dotąd experyencyą: że potop złych Pieniędzy zagranicznych, nie tylko trochę naszych Krajowych pochłanał, ale też Kray cały w nędzy y ubóstwie pograżył. Fatalny przykład Cła generalnego postanowio-

nego

66.
nego y zniefionego, powinien nam bydź przestroga nie zaniedbywania z Sąsiadami ułożenia y znośzenia się w tym, w czym aby się z niemi znożono, mają przyczyny prawne.

Gdańsk jest iedynym dla Korony zródłem, z ktorego czerpamy złoto. Czy możnasz pozwolić na ewaluacyą, aby nam toż Miałto po Złotyach ośmnaście dawało Złoto, aby my go tu po Złotyach szefnaście trwonili.

Przebog co za porządek! Przymuszać kray, aby w nim koniecznie po Złotyach szefnaście Złoto wydawano, nie ubespieczywszy pierwey, aby z swego zródła, to jest z Gdańska w tczyże samey Cenie nam tu przychodziło.

Co się tycze miedzianey Monety pozwalać, aby nie determinowana Summa oneyże była bita, byłoby pozwalać na nieuchronną za lat kilka całego Krolestwa ruinę. Srebrna albowiem Moneta choćby nieprzeftannie wychodziła z Mennicy, będąc w istocie swey ważną, czyniłaby kray szczęśliwym, aleby Jey nigdy nad to nie było, porownana albowiem *cum Conventione Imperij* weszłaby w kurrencyą y za granicę. Miedziana zaś choćby w porcyi dziesiątego grosza do dziesiąciu Srebrney była bita, ponieważ w szacunku wewnętrznym tak dalece jest podła, że ledwie trzecią część grosza, grosz wart miedziany. Przeto nigdzie za Granicę nie poydzie. A ztąd za lat kilka krayby tak zarzuciła, żebyśmy przy samey zostali miedzi, a tak podłey, że Graycar miedziany Kraju Sąsiedzkiego ważniejszy jest, niżli nowe nasze trzy grosze miedziane. Y więcze trzeba było z dopełnieniem płaczu, ucisku, y zubożenia ludu znośić dawne szelągi y grosze miedziane, żeby dzisieyszym rownie złym, albo iefzcze gorzszym ustępowafy mieysca?

Wiem doskonale, y wierzę, że W.K. Mość nic z tego nie korzysta; ale ieden Cudzoziemiec z uciemieniem y stratą całego Krolestwa, tę korzyść odnosi, y bogaci się dla wypłacenia swych Zagranicznych długow. Przeto racz mieć wzgląd y politowanie Nayiasniejszy Panie nad nędzą y płaczem ludu, ktorego uciski y żly wstępuią przed Tron Boga, aby Menniczne czynności zmierzafy ku podzwignieniu uboństwa Krajowego, nie dopełnieniu onegoż.

Ten zatym moy Proiekt iafny y czyfity, szczegulnie do uszczęśliwienia Krolestwa zmierzaiący podaię do uwagi, y decyzji zgromadzonych Rzpltey Stanow. Aże nie mam doskonałey nauki frakcyi, ewaluacyi, feynowania, y innych Mennicznych o-
brzą-

brządkow, upraszam W. K. Mci, abyś raczył zalecić godnym
Mężom przez siebie do Kommissyi Menniczney wyznaczonym,
aby wielką swoją w tey mierze nauką, doznaną dla W. K. Mci y
Rzpltey wiernością, niepoślakowaną w Charakterze cnotą, wraz
z poprzyśiężonemi probierzami, według tego mego zdania ułożyli
sposob y projekt do bicia nowych Monet, y do kurrencyi iuż wy-
bitych.

M O W A

J. O. Xcia JMci Kajetana SOLTYKA Biskupa
Krakowskiego, Xiążęcia Siewierskiego, na Seymie
Ordynarynym Warszawskim miana.

Dnia 20. *Novembris* 1766.

J Ak żaden Narod z stanu Poddanstwa razem nie wyszedł na wolność, tak rzadko który z wolności odrazu wpadł w niewolę. Po stopniach iedna, y druga postępować zwykła kondycya. Po stopniach Przodkowie nasi dzwigali się do zaszczytu naywyższej, którą nam zostawili wolności. Słusznie zawsze troskliwy o Prawo wolności lud upatrywać powinien, aby każda w Rzeczypospolitey nowość nie zmierzała na szkodę wolności. Jest w Rzpltey nowość Obywatel dwie Funkcye, Sędziogo na Kommissyi, Prawodawcy w Jzbie Poselskiej mogący sprawować. Jest nowość że Wojewodztwa mające dotąd Prawo obierania Posłow na Seym, Deputatow na Trybunały, Kandydatow na Urzędy Podkomorskie y Ziemskich Sądow, od Prerogatywy obierania Kommissarzow są oddalone. A coż zgrzeszyły Wojewodztwa przeciw Rzeczypospolitey, że się im ta stała krzywda? Nie może tey Wojewodztw krzywdy usprawiedliwić zassona *Novelle Legis* 1764. ponieważ, aby ktore obowiązywało Prawo, nie dosyć iest ustanowić Prawo, ale koniecznie potrzeba, aby było powszechnie przyjęte od Wojewodztw, Ziemy y Powiatow. Te wszystkie Wojewodztwa nie przyjmują tego Prawa, ktore tu na Seymie chce mieć obieranych Kommissarzow, ktore przez Instrukcye swoje *reclamant* przywrocenia sobie uchyloney prerogatywy. Wszak wczesną czynią o to dyliencyą, gdy na pierwszym Ordynarynym Seymie. Więc sprawiedliwość wyciąga przywrocić Wojewodztwa *ad primitivum Jus* obierania sobie Kommissarzow, rownie iak Posłow y Deputatow. Sprawidliwie albowiem obawiać się mogą pozostali w Domach Bracia, że gdy Jch bez występku ukarano odjęciem Pterogatywy obierania Kommissarzow, rownie za pierwszą podobną okazyą oddalą Jch od elekcyi Posłow y Deputatow, gdy nic łatwieyszego, iako rowny dobrego porządku wynaleść pretext. O toż to są stopnie, ktoremi zlekka Narodowey wolności prerogatywy do zupełnego zstępować będą upadku, gdyśmy iuz na pierwszym onegoż stanęli szczeblu.

A

Pier-

Pierwsi Fundatorowie wolności zeby wyznaczili rowne *inter Majestatem* Krolow swoich & *libertatem* Narodu pod Krolmi *equilibrium*, zostawili szafunek sask Krolom, dosyc maiać do bezpieczeństwa, y ozdoby Tronu, nadzieią dobrodzieystw zniewalać y pociagać do siebie serca Narodu. Zachowali Woiewodztwom elekcyę Poslow, Deputatow na Trybunały, Kommissarzow do Radomia, aby te naywyższe w Oyczyźnie *subsellia* sprawowały Osoby affektom, y przyiaźni Braterskiey obowiązane.

Powiększona niezmiernie moc y Powaga Kommissyi Skarbowey, à Prerogatywa Woiewodztw wysyłania z pośrzodku siebie Kommissarzow zupełnie uchylona.

Moc Tronu nie tylko w teyże Kommissyi, ale y na Seymach powiększona. Nadzieia albowiem zyskania Kommissarskiey Funkcyi wmawia, narażania się wolnym co myśli y sądzi mowieniem boiaźń, y żądzą przypodobania się. Zyskanie Funkcyi, rowny sprawie skutek, aby się przy niey, albo na zawsze, albo częścicy utrzymywać. Nie masz sposobu tey nayszkodliwszey Obradom publicznym uchylć zarazy, nadzieią, lub boiaźnią wymierzania swych w Radach czynności, tylko przywrocic Woiewodztwom Prawo obierania Kommissarzow, ktorzyby wolni od Poselskiey Funkcyi, tym usilnieyszego w sprawowaniu Kommissarstwa dokładali starania. Alboż zubożały iuż Woiewodztwa w Godnych Obywatelow, że ieden dwie Funkcyę Poselską y Kommissarską ma sprawować? Nie iestże zagradzać drogi do zasług w Oyczyźnie? tłumic chęć aplikowania się do Jnteressow Rzeczypospolitey, podzielone nie dawno na dwoch, na iednego zlewać Urzędy?

W rządach Rzpltey z Powagą Tronu złączonych to wszystko, co zmniejszy Prerogatywy Narodu, powiększa moc Tronu. Użył Nayiaśnieyszy Panie, Narod tey z W. K. Mcią wspaniałey ludzkości, że Go z współ Obywatela czyniąc Krolew swoim, nie tylko mu Powagi Tronu nie ścieśnił, ale y owszem powierzeniem Gwardyi, powiększeniem nieco dochodow, pozwoleniem nabycia wielkich Dziedzictw rozprzeszczenił. Przez szczerą w Osobie W. K. Mci y przywiązaniu do swobod Narodu ufność dopuścił, aby władze Hetmańskie, ktore naywiększą zawsze *inter Majestatem & libertatem* czyniły wagę, były uchylone. Niechże przynajmniey wroci się istotna wolności Woiewodztwom Prerogatywa, wolnego z pośrzodku siebie Kommissarzow obierania, gdy się o tę swych swobod częśćkę przez wielorakie Jnstrukcyę dopraszaia. Jakom się nauczył dnia wczorayszego w głosach Jch-Mć Panow Czackiego Podczaszego Koronnego Posła Wołyńskiego, y Małachowskiego Starosty Wąwolnickiego Posła Lubelskiego, ktorzy wiernie, gorliwie, y mężnie popieraiąc swobod Narodu, y zle-

cone

cone sobie od Braci ządania, przytoczeniem Jnstrukcyi swym Głō-
som dodali wagi.

Coż albowiem być może y powinno ważnieyszego, iako Po-
fłowi powszechnym Woiewodztwa zdaniem, swoje wymierzać ?
Pesen iestem ufności, że równa w innych gorliwość przyniezione-
mi od Braci Jnstrukcyami bronić będzie Prerogatywy swych Woie-
wodztw wolnego z pośrodka siebie Kommissarzow obierania.

Przezorność Przodkow Naszych dlatego z każdego Woie-
wodztwa w Trybunałach Sędziow zasadziła, żeby każde Woiewo-
dztwo miało z pośrodka siebie Osoby, ktoreby przychodzące z
swego Woiewodztwa sprawy y Jnteressa do Trybunału, z tym
większą popierały usilnością y przychylnością. Równa iest potrze-
ba, aby na Kommissyach każde Woiewodztwo swego miało Kom-
missarza. Nie masz żadnego Woiewodztwa, do ktoregoby się Ju-
rydykcyja Kommissyi nie rozciągała, z ktoregoby nie miały przy-
chodzić Jnteressa do Kommissyi, à ktoż lepiej, dokładniey, gorli-
wiey może w potrzebie tłumaczyć, przekładać, utrzymywać In-
teressa na Kommissyi ktorego Woiewodztwa, iako Obywatel one-
goż, naylepiej sytuacją mieysca, Stan Dobr, przymioty Osob
swego Woiewodztwa znaiący, à do przychylności onemuż wdzię-
cznością affektow, y wespół Obywatelstwa konfyderacyą obowią-
zany ?

Gdy tym sposobem otwieram zdanie moje na ekluzyą kom-
missarzow od Poselstwa zmierzaiące, zdaie mi się, że slysze zarzu-
ty. 1mo. Ze się nikt Kommissarstwa bez Funkcyi Poselskiey nie
podeymie. 2do. Ze ekskludować Kommissarzow od Poselstwa,
iest Ich wierności ku Rzpltey nie dowierzać: 3tio. Ze nie miał-
by kto na Seymie Kommissarzy justyfikować w obiekcjach, ani
twiadomić o Ich chwalebnych czynnościach.

Na pierwszy zarzut iuz odpowiedziałem, że żadne Woiewo-
dztwo nie iest tak ubogie w godnych y sposobnych do sprawowa-
nia Urzędow Publicznych, Obywatelow, żeby była potrzeba ie-
dnemu dwie zlecać Funkcye.

Co do drugiego. Nie iest skutkiem niedowiarstwa albo po-
deyzrzenia o wierności, ale przykład Staro-Polskiey ostrożności,
iednego Obywatela nazbyt wielością Funkcyi nie wzmacniać, y
wespół Braci czynić strasznym. Tać to od przemożności ostro-
żność była powodem Przodkom Naszym równość między Oby-
watelami rozprzesztrzeniającym, że Prawem zabronili mieścić, nie
tylko w iedney Osobie, ale nawet w iednym Jmieniu *duo Ministe-*
ria, w iedne ręce oddawać buławę y Laskę Marszałkowską, w
Trybunałach rok po rok iedney Osobie lub Familii przydować,
lub marszałkować. Jezeli te Prawa y zwyczaje są sprawiedliwe,
mądre, przezorne, y do Praw wolności, y równości przystosowa-

ne; A iakże miałyby być szkodliwe Prawo, ktoreby Kommissarzom Poselstwa zabraniało?

Na koniec płonna boiaźń iest, że oddaleni od Poselstwa Kommissarze nie mieliby sposobu przed Stanami usprawiedliwić swych czynności. Gdybyśmy byli utrzymali Prawo 1764. ktore rachunek *de transactis suis* Kommissary *in plenis Ordinibus* naznaczyło, musiałbym przystać na to, aby Kommissarze dla justyfikowania się *plenis Ordinibus* nie tylko mogli być, ale koniecznie byli Posłami, ale kiedy Rzplta dziś uznaje za niepodobne do wykonania toż Prawo, y wrociła się do dawnego sposobu wyznaczania *Delegatorum* do wniścia we wszystkie czynności Kommissary; Jdzie przez nieodbitą konsekwencyą, że Kommissarz choć nie Posel usprawiedliwi się Rzpltey z spraw y roboty swoiey, gdy to uczyni przed Deputatami, powagą Stanow wyznaczonemi y autoryzowanemi.

Jako zaś nie miał nigdy, y nie ma Stan Rycerski za krzywdę, że Marszałkowie lub Deputaci Trybunalscy gdy są Senatorami, mogą oraz nie przestając być Sędziami Trybunalskiemi, zasiadać w Senacie, y radzić na Seymach, chociaż Jch kolledzy *ex Equestri Ordine* Deputaci lub Marszałkowie nie mają tey Prerogatywy, iako ten przykład dziś widzimy; Tak rownym *per omnia* sposobem nie może zazdrościć, ani mieć za krzywdę Kommissarz nie Posel, mieysca Kommissarzowi Senatorowi w Senacie, lub *in Ministerio*.

J.
K.
prz
wia
z c
św
rod
flav
stni
byv
śc
tele
kz
Paf
zdr
pro
mg
y B

M O W A

J. O. Xcia JMci KAJĘTANA SOŁTYKA Biskupa
Karkowskiego, Xiążęcia Siewierskiego, na Sey-
mie Ordynarynym Warszawskim miana
Dnia 22. 9bris 1766.

 Ponieważ Xiąże JMć Prymas ochraniając słabości zdro-
wia y pierśi, składa na mnie dalsze *desideriorum Colle-*
gij Episcopalis W. K. Mci y Prześwietnym Stanom
przełożenie, z ukontentowaniem wypełniam tak piękny obo-
wiązek.

Już drugi raz w czasie terażniejszego Seymu patrzył BOG
z całym Niebem na Twoją Prawowierny Naródzie przy Nay-
świętszey Religij gorliwość. Rozeydzie się po wszystkich Na-
rodach Staropolskiego przy Wierze Przodków waszych męstwa
sława. Już drugi raz rozpiływam się od radości świadek y ucze-
stnik Waszey w sentymentach około Wiary stateczności. Przy-
bywa mi serca, ochoty, y męstwa dopomagać Wam tak wspania-
łych myśli. Co za zaszczyt byź w takiej Oyczyźnie Obywa-
telem, w takiej Rzeczypospolitey Senatorem, w ktorey naywię-
kszy Interes jest Wiara? Co za chwała byź choć niegodnym
Pasterzem Duz w pośrzod takiego ludu, który dla całości Wiary,
zdrowie, życie, fortuny, y wszystko niesie na ofiarę. Proszę y
prosić będę Boga, który naysprawiedliwiey przyzwoitą cności y
męstwu Katolickiemu ludowi wymierza nadgodę, aby Wam
y Potomności Waszey błogosławił, y oraz dodawał wszechmo-
cney,

cney, bez ktorey nic nie iesteśmy pomocy, do niewzruszonego przy całości Praw Oyczyfnych Wiare Świętą ubezpieczających obftawania.

Zebym fię zaś ufprawiedliwił przed Bogiem, Kościołem, y Wami Prześwietne Stany, że nie byłem, nie iestem, ani bydź myślę obmierzłym Bogu y ludziom Hypokrytą, Wiare za pozor tylko do innych daleko od Wiary względow y zamysłow biorącym, albo w pierwiafkowey Duchu gorącości oftygłym, przyimiycie w zaftaw mey wierności publicznej, ktore z gruntu Duszy y ferca przed wami wylewam zakłęcie. = Boże, w ktorego obecności stoję, ktorego Sędzią moim nayskryfznych Duszy tajemnic wiadomym wyznaię, wyrzuc mię z liczby żyjących, zawstydz mię przed całym Niebem y Światem. Wymaż mię z Xiąg żywota wiecznego, wrzuc mię w gmin potępieńcow. = Proszę Prześwietne Stańy dodaycie, *Amen*. To iest niech fię to wszystko ze mną ftanie, iezli rowno z wami nie będę bronieć Wiary Świętey, iezeli na pomnozenie naymnieyfe wolności Dyffydentom nad przepis dawnych y świeżych Praw, iawnie lub skrycie pozwalac będę. Jezeli owczarni Chrystusowey od zarazy kacerfkich nauk, ile ze mnie iest, bronieć nie będę. Jezelibym iakom w naypierwfzym wyraził głoſie, choć zdeptany całym sobą nie bronieć Jmwniſcia do Senatu, Izby Pofelkney, y Trybunałow. Jezelibym wybrane iuż na zakłádanie fundamentow Zborow lub Oratoryow doły, nie załegł włąfną Ofobą, y chyba na mey głowie węgielny dopuſcił zakłádać kamieñ. Jezeli dla boiażni wygnania, ubofłwa, nędzy, wzgardy y śmierci, na zdradę Boga, Wiary, Kościoła, y Oyczyzny zakrawac będę.

A iakiegoż więkſzego gorliwość Wasza mey ftateczności wyciągać po mnie może warunku?

Przekonany albowiem na rozumie y sumnieniu, że nigdy Rzeczpoſpolita nie zgrzeſzyła; żadnego Traktatu z Saſiadami nie zgwałciła, żadney Jm do urazy przyczyny nie dała w ſwych około Dyffydentow Narodowych rozporządzeniach. Czuię nieodbitą powinność mężnego ftawania przy tym, co mamy w rzeczach doczeſnych, y wiecznych nayswiętſzego, to iest przy Religij Przodkow Naſzych.

Z inſynuacyi W.K. Mci kilkanaſcie Seſſyi & Collegia Epifcoporů mieliſmy u Xiążecia JMci Prymaſa Roztrząſaliſmy nie tylko naſze Duchowne, lecz y Narodowe Prawa. Z wielkim natężeniem umyſłow Naſzych zważaliſmy Traktaty z Poſtronnemi Potencyami. Nie znaleźliſmy, y nie dociekli nic takowego, o co by fię Dyffydenci załieć mieli, y czegobyſmy Jm nie dotrzymali.

70.
Sto lat minęło Pokojowi Oliwskiemu. Lat osmdziesiąt Traktatowi Grzymułtowskiego. Lat pięćdziesiąt y sześć upłynęło od potwierdzenia onegoż. Lat pięćdziesiąt dochodzi Traktatowi Pośrednictwem Piotra Wielkiego zaszczyconemu. A przecię tak znaczny czasow, okoliczności, y interessow przeciąg, nigdy tak natężonego w pośród największych Rzeczypospolitey uciskow na ponizenie Religij Katolickiej, a na wywyższenie Dyssydentow, tak natężonego iak dziś, w pośród pokoju doznaemy, nie ściągnął zamachu, ani dla Dyssydentow wsparcia.

Traktat Oliwski nic nie wspomina o Religij Greckich obzadkow, ani do nich żadnym kształtem lub tłumaczeniem nadsciągany być nie może. Są publiczne y autentyczne pisma, y dowody, ktoremi Dysuniti nie tylko się do nazwiska y współcześnieństwa Dyssydentow nie przyznawali, ale y owszem, żeby Dyssydentami nazywani nie byli, dopraszali się. Potencya Rossyjska w Traktat Oliwski ani *titulô* Pośrednictwa, lub Gwarancyi, ani iako Strona Pokoi czyniąca nie wchodziła.

Tenże Traktat Oliwski, na którym się y Dyssydenci, y wdawiające się za nimi Potencye Zagraniczne zasadzają, nie był zawarty z Przodkami Nayaśniejszego Krola JMci Pruickiego Elektorami Brandeburskimi, lecz z Krolom Szwedzkim. Zadnego w nim nie masz warunku dla Dyssydentow y zborow po całym krolestwie, tylko szczegulnie w Prusiech w Miastach krolewskich, y w Inflantach, y ta tolerancya z obostrzeniem *Praw Religionis Catholicae Dominantis, secundum Leges Regni*.

Wzajemnie Traktat Grzymułtowskiego, iak nic nie wspomina, tak ani się stosuje do Dyssydentow Luterskiej y Kalwinkiej sekty. Ubezpiecza tylko Dysunitow, aby gwałtem do Unij nie byli przymuszani.

Dotrzymała zawsze y dotrzymuje Rzeczpospolita Monarchij Rossyjskiej tych obowiazkow: Dowodem tego: nayprzod: Potwierdzenie tegoż Traktatu w lat dwadzieścia y cztery, gdy Xiążę Dołhoruki Poseł wielki Piotra Wielkiego, zastawszy już ten Narod Ruski, który dziś pod panowaniem Rzeczypospolitey zostaje, dobrowolnie z Kościołem łacińskim złączony, nie tylko się o to nie żalił, nie protestował, ale y owszem potwierdzenie Traktatu z wyraźną salwą *integritatem* Kościoła rownie Łacińskiego, iako y Greckiego z łacińskim złączonego przyjął uroczyście. Potwore, gdy w Roku tysiąc siedmset siedmnaścym Piotr Wielki w swym między Rzeczpospolitą, a Panującym na ten czas Krolom Pośrednictwie, nie tylko o przywrocenie Dyssydentow do pretendowanych dziś Prerogatyw nie nalegał, ale y owszem Panują-

ca Katolicką Religią dla Dobra y domowey spokoyności w Pol-
szcze, a dla swey sławy, powagą swego Pośrednictwa chciał mieć
ugruntowaną. Alboż nie był gorliwy Ten Monarcha o panu-
iącą w swym Państwie Religią? Alboż nie znał mocy poprze-
dzających Traktatow Oliwskiego, y Grzymułtowskiego? Alboż
się nie rządził sprawiedliwością, ludzkością, y politowaniem w
dawaniu uciśnionym pomocy? a przecię lubo wielką uzbroiony
potęgą nie potępiał iednak Przodkow naszych o zdradę Oyczy-
zny, y wiarołomstwo Sojuszow, gdy Dyssydentow lubo zacno-
ścią urodzenia każdemu równych, iednak od równości Dosto-
ieństw Oyczytych, y równie publicznego swych obrządkow spra-
wowania oddalali pod zaszczytem Pośrednictwa Jego? Alboż
następcy krwi, Tronu, y wspaniałości Piotra Wielkiego, nie mieli
mocy y sposobności upomnienia się o gwałt Traktatow na Ofo-
bach y kondycyi Dyssydentow, według dzisieyszych pretenzyi
popęniany, gdy Roku 1733. y 1736. albo przyiaznym sobie
Krolom do osiągnięcia Tronu dopomagali, albo rozerwaną Rzecz-
pospolitą godzili y uspokajali? Alboż mnieysza była przezor-
ność y pamięć Gabinetow y *Ministerij* na ten czas Przerzeczoney
Monarchij, na moc, obowiązki, y istotę Traktatow? Ze w grun-
cie onychże przyczyny do ulepszenia kondycyi Dyssydentow nie
znaydowali, ani o zgwałcenie Przymierza przez knowanie od-
dalających od godności w Polsce Dyssydentow, ustaw Rzeczy-
pospolitey, nie posądzali? A iakimże niefortunnym czasow y
rzeczy obrotem, też same Prawa, y obstawanie przy nich bydź
mogą poczytane za występpek przeciwko Oyczyźnie, Traktatom,
y Sąsiedzkiej przyiaźni?

Do rozładzenia y uznania winy między rozposcieraiące-
mi się stronami najsprawiedliwszy sposob iest: wysluchanie z ro-
wną obostronnoscą równie iedney, iak drugiey strony: Przy-
ięła wspaniałość Duszy y umysłu Nazaśnieyszey Imperatoro-
wy Jey Mci całej Rosyji, obłudne Dissydentow żalenia się, ia-
koby o zgwałcenie Traktatami ubezpieczonych sobie Prerogatyw.
Niech tylko z równą dobrocią zapatrzy się na usprawiedliwia-
jące gorliwość Naszą Prawa Oyczytste tak dawnieysze od
Traktatow, iako późnieysze, ale bez najmnieyszego Sojuszow
z sobą uszczerbku, Dissydentow w iakich mają zostawać kar-
bach okryslające, a pewny iestem, że wspaniale odrzuci burzli-
we tylko, y spokoynosc własney Oyczyzny mieszaiące onych-
że skargi.

Iesteś W. K. M. naywiadomszy tych Praw, ktore całość
y lustro Religiy Katolickiey od pretenzyi Dissydentow ubezpie-
czaią.

71.
czaią. Jesteś zaśczycony szczegulną wstawiającej się za nie-
mi Monarchini względnością. Iego Mądrosci y sposobności
zostawie Bog obronę swego, y Naszego naywalmieyszego In-
teressu. Nie życzę ia nigdy tak okropney potrzeby, żebyś W.
K. M. (iak wspaniale oswiadczyłeś) krwią bronil Wiary
Świętey. Ale żebyś oneyże bronil piorem y pismem, pra-
gnę, życzę, y przez to wszystko, co iest nayświętszego, y co
może wspaniałą Iego pobudzić Duszę, iak naygoręcey y nay-
pokorniey proszę, y supplikuję. Broń mowię Nayiaśnieyszy
Panie Wiary Twych Wielkich Przodkow piorem y pismem,
w Oyczyźnie, y za Granicą. W Oyczyźnie potwierdzeniem
dawnych y świeżych Ustaw kazdey Religii swe karby wikazu-
jących. Za Granicą: Prerogatyw panującej w Twym Krole-
stwie Religii skuteczną reprezentacją. Rowną z spokoyney o-
brony, iak z krwi ofiary, odniesiesz przed Bogiem, Kościołem,
Oyczyzną, y całą Europą Krola Prawowiernego chwałę, y
Tronu Twego sławę utwierdzisz. Wszak u Rzymian rowną
sądzono bydz chwałą, męstwem, y niesmiertelności godnym
Dziełem, całą zachować Oyczyznę, cześć Bogow całą, życie
Obywatelow całe, co mieczem podbiiać Narody. Wzywam
ieszcze Waszego Przesławne Stany poparcia zaniezioney do-
piero przed Tron prośby moiey. Wzywam teraz, okazanej
iuz na tymże samym miejscu Waszey gorliwości, żebyście za
fundament publiczney y prywatney Waszey szczęśliwości, za
cel sławy przed Bogiem y Narodami kładli ocalenie Świętey
Przodkow Waszych Religii, a w niey Prerogatyw y dostoięństw
Waszych. Potrafiłby albowiem Bog zniszczyć y zepsuć, nay-
lepiey y nayprzezorniey (iak nam się zdaie) nastrojone do
szczęścia publicznego ułożenia, gdyby na upadku Prawdziwey
Wiary być miały zasadzane. Zazdroscilibyście w krotce z za-
lem y zawstydzieniem siebie samych, ale iuz po niewczasie,
tych miejsc y dostoięństw, ktore teraz sami Prawowierni osia-
dacie, gdybyście na nich Dissydentow zasadzili, ktorzych ieżli
garstka tak się staie dzis straszna y przemożna, a cożby się
działo, gdyby rowną z Wami mocą, dzielnością, y dostoięstw
dzielić się mieli?

Może się komu na straszliwe konsekwencye nie pogłada-
jącemu zdawać naymniey szkodliwe *Oratoriorum* Dissydentom,
rownie Lutrom, Kalwinom, iako y Dysunitom pozwolenie. A-
le zaklinam na Boga, y miłość Oyczyzny, patrzaycie na to:
Ze pozwolenie Oratoryow Dysunitom na Rusi w lat kilka po-
ciągnęłoby lud naturalnie do Schizmy skłonny do porzucenia

9

Unii. A żąd za lada pozorem lub pretextem przyśloby do buntow, ktoreby w mguieniu oka oderwały od Polki obszernie kraie, ktorych się nabycia wiekami Przodkowie Nasi dobiiali. Alboż nie z teyże samey przyczyny fatalna Chmielnickiego buntow Epoka Rzplta przywiodła do utraty niezmiernych Prowincyi? Dopomogliby do tego ochotnie y szczerze Lutrzy y Kalwini Nasi, tak iako się za Jana Kazimierza z Karolem Gustawem złączeni do zguby Oyczyzny Cudem Opatrzności, y walecznością Przodkow Waszych Katolikow, iak można było, na ten czas ocaloney, przyczyniali.

To pewna że nie mam, y mieć nie mogę inney na Obrońę moię Tarczy, tylko zaszczyt Praw, niewinność sumnienia, y sprawiedliwość zdania. Toby powinno bydź dosyć do zupełnego bezpieczeństwa postawionemu w poszrod wolney Oyczyzny nikogo dotąd przy Prawie y Wierze obstawiającego o występki nie potępiającej. Ale jeżeli przepasciście Wyroki Boże wymierzyły mi przeciwność, znam Prawo, y powinność słabości, cierpliwe uciskow znoszenie. Taby mi iednak nierozdzielna od sprawiedliwosci Sentymentow została zawsze korzystać: cierpieć dla Wiary y Wolności.

Wasza Przeswietne Stany przy Wierze gorliwość nie jest, y bydź nie może skutkiem moiey namowy lub usilności, lecz jest darem z Nieba nadanym, jest szczepem Staropolskiej, którąście od Przodkow z krwią wzięli prawowierności. Wzgorzyć Was moją oziębłością, lub obojętnością mogłbym, wzruszyć w chwalebny przedsięwzięciu iak Ia, tak nikt nie potrafi.

Dzień wczorayszy iawnie pokazał, że Święta Przeswienych Stanow gorliwość nie tylko przeciżgiem czasu nie zmniejszona, ale owszem iak rzeka iaka, która im dłużej płynie, tym okazalszą się staie, powiększona. Zgodziliscie chwalebnie od początku Seymowania scisłe o porządku Ekonomicznych Materiy opisy Prawa Seymu *Convocationis*, z przykłądną o całość Wiary Świętey gorliwością, zachowując dowody oneyże do zupełnego Projektow *ex re* Ekonomiki publiczney wypływających zakończenia. Aże z iedney strony W. K. M. zaleciłeś ieszcze *Collegio Episcopali* tym głębsze *cum summa maturitate & prudentia* okoliczności Religią dotykających roztrząsanie, y powolność Nasza z chęcią dogodzenia zaleceniom Pańskim nie przestaie swych kontynuować nad tak wielkim Interessem deliberacyi, z drugiey strony według zdania Pierwszego *in Ordine* Ministra Xcia JMci Marszałka W. K. na dniu wczorayszym w swym głosie oświadczony, zostaie ieszcze do rezolwowania projekt wiel-

72.
wielkiej wagi do zupełnego intereffow Ekonomicznych zakończenia ściągający się już do Łaski podany y przyjęty, Konstytucyą 1764 *circa pluralitatem* na Seymach obiasniający, iakośmy powszechnym samychże Przeswietnych Stanow zdaniem nie zgrzeszyli od iedenastego dnia przeszłego Miesiąca do dnia wczorayszego Projekt Wiary zachowując, tak *in hoc Sistematę* czynności, pewny jestem w Sumnieniu że nie zgrzeszymy, gdy trzymając się przedsięwziętego raz *tractandorum* porządku, ieszcze do ciągu Materji Ekonomicznych należący wspomniany Projekt rezolwować będziemy, po ktorego *pro vel contra* rezolucyi, nie przystępując do żadney inney Materji, podobnym iak na początku Seymu warunkiem, natychmiast Wiarę Świętą iak najmocniejszym Prawem w swej nieskażytełości utwierdziemy, & *eo fine* do czytania y podpisania Projektu przystąpiemy.

Tegoż Dnia, powtorna MOWA.

Z Bieram *in compendium* wszelkie z głosow moich w Materji Wiary wyrażenia, oraz całego Narodu Katolickiego iak naygorętsze dziękczynienia Tey Wszechmocności, *per quam Reges regnant, & Legum Conditores iusta decernunt* za natchnięcie y stałość niewzruszoną w Zgromadzonych Stanach, przy utrzymywaniu Wiary S. Katolickiej. Winne oświadczam podziękowanie, y W. K. Mści, iż *tanquam Rex Orthodoxus* przodkować raczyśz Ludowi sobie powierzonemu, w tak chwalebney y przykładney okolicznosci. Powinno oraz a iak nayżywsze Przeswietnym Stanom *tanquam Legum Conditoribus* wdzięczności y rekognicyi ponawiam sentymenta, za tak okazałą y nieustraszoną przy Wierze Świętey zarliwość. Gdy iednak czas się ubliża Obradom publicznym, a zbliża się ku końcu onychże, życzę y upraszam Przeswietne Stany ułatwić wszczęte kontrowersye.

Przypomnieć mi więc należy Przeswietnym Stanom naypierwszą moją 118^{bris} Mowę. Wyraziłem w niey zdanie moje, iż wszelkie Nasze dobro y uszczęśliwienie gruntuie się na Wierze Świętey. A teyże Wierze Świętey założyłem fundament wolność, w ktorey gdy zupełney zostawać będziemy, & *in plena libertate sentiendi* na przyszłych Seymach radzić będziemy, pewni zostaniemy, iż żadnego w Wierze Świętey nie poniefiemy uszczerbku, y wszelakie w tey mierze zamachy iednym głosem wolnym odwrociemy. Tegoż nieodmiennego będąc y
teraz

teraz zdania, gdy Boska Opatrzność dla uszczęśliwienia Naszego przywraca Nam nieofzacowany wolności klejnot, przez podany Projekt do Łaski względem objaśnienia Konstytucyi Seymu *Convocationis* 1764, znoszący *pluralitatem in Materiis Status*, a przywracający Nam *Liberum veto*. Czemuż nie mamy się wszelką usilnością chwycić tego Fundamentu, na którym się y Wiara funduje? Przeto upewniwszy Ia Przeswietne Stany *Nomine Collegii Episcoporum*, iż na Poniedziałek będzie wygotowany Projekt względem Wiary, obwarowawszy u J. K. Mści y J. Pana Marszałka koła Rycerskiego, iż Poniedziałkowa Sessya, nie od czego inszego zaczęta będzie, tylko od projektu Wiary Świętej, upraszam Przeswietnych Stanow, aby wzmiankowany *in questione* Projekt bez dalszych dysceptacyi był podpifany.

Po tej Mowie JPan Marszałek Seymowy zabrał głos, y przyrzekł Stanom, że w Poniedziałek będzie naypiernwszy Wiary Projekt. A Stany tak tym przyrzeczeniem, iako y głosem Xcia JMci Biskupa Krakowskiego będąc uspokoione, pozwoliły na podpisanie wzwyż wyrażonego Projektu.

M O W A

*J. O. Xcia Jmci KAJETANA SOŁTTKA Biskupa Krakowskiego,
Xiążęcia Siewierskiego na Seymie Ordynaryjnym Warszawskim
miana dnia 27. gbris 1766.*

Rozumiem że ciekawa Potęmność długo docho-
dzić będzie przyczyn, które Rzplta przywiodły do
przeniesienia na Kommissya Woyskową sprawowa-
ney więcey dwuchset lat przez Hermanow Oboya
Narodow Woyska władzy, Króży się był albo
wiem przed lat trzema nie spodziewał, że Rzplra

doświadczywszy przez długi czasow przeciąg, iż powierzony sobie
Prerogatywy żaden Herman ku zdradzie Oyczyzny nie zażył, wielu
krwią y życiem dopełnili obowiązkow swego Urzędu, wszyscy nieska-
zitelna po dziś dzień Oyczyźnie y Królom swoim wiernością dytyn-
gowali się, zachowa y dzisiejszych Ichmciow Panow Hermanow, któ-
rzy cnora, zasługami, Męstwem, rozstropnością tego się u Rzpltey do-
służyli zaszczytu, y Następcow Ich, przy stwierdzoney niezmiernym
Praw Warunkiem Władzy? ktoby się był spodziewał, ażeby utwier-
dzona we wszystkim władza Ichmściow Panow Hermanow W. X. L. Go-
dnych ze wszech miar, Mężow na Seymie Convocationis, w kilka miesięcy
potym ze wszystkim poniżona, i z Koronnemi porównana została?

Lecz gdy stojące dziś wyroki szanować posłuszna Prawa radzi
powolność, należy wyznać sprawiedliwość Łaskawych W. K. Mci y
Prześwieatnych Stanow względow, że Osobistość Ichmciow Panow He-
tmanow odcięciem Władzy bez przekonania o szkodliwe oneyże zażycie
umnieyszonych, powroceniem choć szczupłey części, iednak Preroga-
tyw do Buławy przywiązanych ulepszona.

Oświadczona dla Jednych łarwość czyni nadzieia, że równey będzie
miarą y proporcyą dla drugich, równie zacnych, równie Oyczyźnie y
Majestatowi wiernych, w sprawowaniu Urzędu o zdradę, lub szkodę publi-
czną nie przekonanych, mówię Ichmciow Panow Podskarbach Wielkich O-
boya Narodow, których szczerą i unizoną prozbą z miejsca megó polecam

A

sku-

skuteczney W. K. Mci, y Prześwietnych Stanow względności y dobroci, aby także polepszeniem *Ministerii sui* nad inszych Kommissarzow być mogli zaszczytzeni. Albożby nie zdobyło Rzplte, żeby *Præsident* Rady Ekonomiczney na dostojentwie *Ministerii Staats* dożywotnie osadzeni mieli więcey pozwoloney czynności, nad doczesność współcziników?

Nie miałyby się Rzplta przyczyny obawiać ani od Hetmanow przemagającej mocy, ani od Podskarbiach szkody, choćby obiema tym Urzędom zupełność dawney przywróciła Prerogatywy, w tym czasie, gdy przezornemi Prawami Seymu *Convocationis 1764.* ubezpieczyła sobie pewny y niezawodny sposób zupełney na każdym Seymie Interessow Skarbowych, y Woyskowych rezolucyi. Tym mniej obawiać się może, gdy za całosc Rządow część wróci, z równą zawżze cofnienia swey uczynności władzą, gdyby polepszenie wyiść miało ku szkodzie publiczney, której ani przeglądam, ani się obawiam przy wprowadzonym w Skarbowe Materye porządku. Nic barziej nie zdoła Tronu, iako wspaniałość utrzymująca, lustro, y zaszczyty otaczających Tron Urzędow. Nic barziej nie wstawia Rzpltey nad stateczne powierzonych każdemu Dostojentwu Prerogatyw dochowanie. Jest y będzie chwala tej Rzpltey, że umiarkowana z wolobodami swey wolności dla Królów iwych Powagę, moc y okazałość Tronu całą W. K. Mci nie tylko nie zmniejszoną, owszem znacznie powiększoną oddała. Należec będzie, do Chwały Panowania Jego, gdy z pożytkami publicznymi łączyc się będzie właściwych każdemu Dostojentwu Przywileiow całosc.

Budowały mię nieskonczenie zacnego Senatora głoty Jmci Pana Kasztelana Czerskiego M. W. Mci Pana, pierwszy pełen żarliwości dla Wiary Świętę. Powtórny na dniu wczorajszym równey Patriotycznych dla Oyczyzny myśli gorliwości. Dopominając się przezeńnienia Kommissyi tak Ekonomiczney, iako y Woyskowej na inne, z Warszawy mieysca. Obierania po Woiewództwach Kommissarzow. Przeznaczenia Monety miedzianey *quantitatis*, aby nią kraj nie był zarzucony y zniszczony. Przeto z winnym zacnemu Senatorowi podziękowaniem proszę deklarowany Projekt podać do Łaski.

M O W A

Tegoż J. O. Xcia Biskupa Krakowskiego dnia 28. gbris miana.

ZWiia żagle Zeglarz, gdy stanie w Porcie szczęśliwie. Już lat dwa minelo, iakośmy przebyli Epokę bezkrólewia. Jużemy wszyscy zjednoczeni wiernością W. K. Mci przyrzeczoną. Już cała Europa szanuje W. K. Mć Królem Wolnemu Narodowi Panującym. Już tedy czas jest, żebyśmy się z obowiązku Konfederacyi rozwiązali, abyśmy mogli powracając do Domow Naszych bezpiecznie opowiedzieć nayożądniejszą wiadomość Współ Braci, że Im się wrocila zupełna Wolność, którą się pod Panującemi spokojnie Królmi zaszczytali. To pewna, że gdy się zapatruję na łagodne Marszałkostwa Generalney Konfederacyi sprawowanie przez Xcia Jmci Woiewodę Ruskiego, gdyby się *cum antiqua Republica forma* zgodzić mogło, Sambym Go z mieysca mego upraszam, aby

74.

aby nie składał tey Łaski, którey nie czytał *virgam ferream*, owszem-
bym życzył, *ut virga eius frondescat in ævum*. Ale że sprzeciwia się
wyraźnie istocie Rządow tey Rzpltey, aby z zupełną na Seymach
Wolnością stać miała nieprzełłannie Konfederacya, przeto, iakom się
na początku zaraz Seymu dopraśzał, tak y przy kończącym się już po-
nawiam y upraszam Tegoż Xcia Jmci Woiewody o zrzeczenie się tu
przed Stanami Rzpltey Marszałkostwa Konfederackiego. Będzie to ha-
stem wolności, które po Prowincyach, Woiewództwach, Ziemiach y
Powiatach Oyczytą wolność do swoich wróci karbow.

Jako zaś wszystkie poprzedzających czasow Konfederacye przez
publiczne y w liczbie Praw umieszczone na Seymach deklaracye rozwią-
zywano, tak aby podobna dziś była Pieczęcią kończącego się Seymu
czynności, iak nayusilnieyszą do W. K. Mci y Przeswientnych Stanow
wnoszę prośbę. Na cożby się albowiem przydało ubezpieczenie wolne-
go głosu w materyach *status* naywalmieyszych; gdyby trwająca Konfe-
deracya, we wszystkich Rzpltey Interesach, powszechną w czynnościach,
y zaradaniach Seymowych utrzymywała *Votorum pluralitatem*? chyba
dla tego, żeby rozpisane w tey mierze na dzisieyszym Seymie Prawo
pluralitatem objaśniające zostało *in Codice Legum* bez skutku, gdyby
tym czasem przeciągana od Seymu do Seymu Konfederacya równie wszy-
tkiego, iak *pluralitas* dokazywać miała.

Jeżeli ieszcze są iakowe Materye, czyli Woyskowe, czyli Jurydy-
czne wymagające *pluralitatis* decyzya, niechay ieszcze dziś podobnie
decydowane będą. Z tym iednak warunkiem, aby Xiaże Jmci Woie-
woda Ruski, równie, iako y Jmci Pan Podskarbi W. W. X. Litw. upewni-
li Nas, iż na dniu jutrzeyszym zrzeka się, a Jmci Pan Marszałek Seymu
wyupewni, iż także jutro tegoż rozwiązania nastąpi Prawo. Inaczyey
przyśląpie do żadney inney Materyi nie pozwalam, y o Turnum w tey
dopraśzać się będę.

M O W A.

Tegoż J.O. Xcia Jmci Biskupa Krakow. dnia 29, gbris miana.

BOgu niech będą nieskonczone dzięki, który tymże Świętey gor-
liwości Duchem, którym serca Przodkow Waszych ku obronie Wia-
ry Świętey zapalał, Wasze Przeswientne Stany równie utwierdził u-
mysły.

Jestem pewny, że świeże Prawo Panująca Religia ucalające, mo-
cniey w serca Wasze wpoione, iak gdyby na miedzi bydź miało wy-
ryte, do Domow Waszych ponieście. Zostaie Wam ieszcze danie
przyzwoitey na deklaracye y interessowania wielkich w Europie Monar-
chów odpowiedzi, którey prawidlo macie publiczne sumnienia świade-
ctwo, że wespół Obywatelom w Religii od Nas różniącym się zaszczytu
Prawa spokojności, y bezpieczenstwa Osoby y Fortun z Chrześciańską
dotrzymiecie ludzkością.

Ze zaś Nas Biskupow postawił Bóg stróżami Obrządkow Kościel-
nych, przeto powielokrotnie zgromadzani, natośmy myśli y starania
wyśilali, abysmy bez uszczerbku Prawowierności mogli publicznym
dowodem usprawiedliwić przed Bogiem, Kościołem y Ojczyzną przy-
wiązane do publiczney spokojności, do administrowania każdemu bez
względney sprawiedliwości, y nie zarazone trucizną chciwości, y szuka-
nia zyskow myśli naszej. Jakoż ułożony *maturé*, y podpisami Naszemi
stwierdzony Skrypt, będzie zawize pamiętnym powołności naszej w do-
godzaniu spokojności publiczney świadectwem, które iako wiadome
Prześwietnym stanom mieć pragniemy, tak z wyraźnego *Collegii Epi-
scopalis* zlecenia, dopraszam się, aby było czytane wraz z Projektem
rezolucyi na Deklaracye Dworow Cudzoziemskich.

Nie przywłaszczamy przez to mocy *inponenda Legis*, ale podda-
iemy Najjaśniejszey Prawodawctwa Waszego Władzy stanowienie, co
wyłoka W. K. Mci Mądrość, co Piześwietnych Stanow przezorność, z
niewątpliwą przy Wierze Świętey gorliwością złączona, nayprzyzwo-
itszego osądzi.

M O W A

J. O. Xcia Jmci Kajetana SOLTY-
KA Biskupa Krakowskiego, Xiążę-
cia Siewierskiego na Seymie Or-
dynaryinym Warszawskim miana
dnia 28. gbris 1766.

Nie sizerzę się w explikacyi materyi *in questione* Or-
dynacyi Ostrogkiey, kiedy ta musi bydź każde-
mu dobrze pamiętna, będąc po tyle razy za
ś. p. Nayiaśnieyszego Poprzednika W. K. Mci
roztrząsana, mnie zaś bardzo tkwi w pamięci,
gdy w niej y w pisaniu y w mowieniu miałem
niemałą influencyą.

Słyszac iednak różne głosy naruszaiące Fundacyą teyże
Ordynacyi z różnych przyczyn, mianowicie, iż nie miała ap-
probacyi Rzeczypospolitey, tak iak miała Zamoyska y inne,
iż w reces poszła; Sądzę za rzecz potrzebną y sprawiedliwą,
obiasnić te trudności. Janusz Ostrogski Kalztelan Krakowski
otrzymał Roku 1609. Rzeczypospolitey pozwolenie do fundo-
wania

wania Ordynacyi, z tą łaskawością, która Rzeczypospolitey wolna była, *corrighendi, immutandi vita ejus durante*, z których odmian ta miała mieć moc y wagę, ktoraby przez niego ostatnia była podana do Akt Ziemskich Lubelskich. Nie daie mu tylko *simpliciter* Rzplta konsensu do czynienia tey Fundacyi, z rezerwą approbacyi, tak iak z Zamoyką y innemi uczyniła; lecz też samą Konstytucyą zaraz approbuie onęż, byle kondycyi w podaniu do Akt Ziemskich Lubelskich zadolyć uczynił.

Wypelnił *summa cum exactitudine* też kondycyą Fundator, iako do dziś dnia w Aktach Ziemskich Lubelskich *extat* też transakcyja.

Exclusit też Ordynacyą *Famellum caput*, lecz *post extinctam Lineam Masculinam Malcie* zapisał, aby ieden z Kawalerow Maltańskich rodowity Polak przez podanych od Woiewodztw kandydatow był od Rzpltey wybrany.

Wolno mu więc było, mając sobie daną zupełną moc od Rzpltey rozrządzić według swego upodobania. Nie ukrzywdził Sukcesorow, gdy będąc Panem znacznych majątności, oprócz wyznaczonych na Ordynacyą Dobr zostawił inne znaczne Dziedziczne dla Sukcesorow.

Z tych więc przyczyn Fundacya Ordynacyi Ostrogskiej jest doskonała y prawna sądząc *in summo rigore justitiæ* nie powinienby iey *possidere* nikt inny, tylko Kawaler Maltański.

Wspomniany tylko ieden recess (lubo w tey okolicznosci dziewięć Konstytucyi *in Volumine Legum* znayduie się) *non invalidat* tey Fundacyi. Wiadomo bowiem każdemu iako *post extinctam Lineam Masculinam*, mimo Prawo, *Famella Capita* brały się do Dobr, ktore będąc spokrewnione z naysierwszemi Domami, nawet y z Krolującemi nam Panami, znalazły sposoby nie tylko utrzymywania się przy Dobrach, ale nawet popularnością, kredytem y mocą, y na Seymach wyrabiać recessa, ktore iednak *non annihilant transactionem*, lecz dalszey Rzpltey Władzy rozrządzenie y decyzyą zostawiają.

Co uczynił na fundamencie Prawa Xiążę Janusz Ostrogski, podobalo się ostatniemu Ordynatowi Xiążeciu Jmci Januszowi Sanguszkiowi *ex* Marszałkowi Nadwornemu W. X. Litewskiego, *cum convulsione Legum* uczynić się Panem y Dziedzicem, y tę Ordynacyą iak gdyby Dobra własne transakcyami Kolbuszowskiemi między różnych podzielić, a potym Donacyami w Grodzie Sandomirskim utwierdzić.

Zabic-

Zabiegła temu czuła zawsze bacność, y furowe Praw zachowanie Izcześnie y sprawiedliwie nam Panującego Najjaśniejszego AUGUSTA Trzeciego przez wydanie Administracyi y Kommissyi do Dubna Stołecznego Ordynacyi Miasta końcem inwalidowania transakcyi Kolbuszowskich. Ktorą Kommissyą y Administracyą z iakowych przyczyn rewokować przyszło temuż Panu, każdemu wiadomo.

To jest krotkie objaśnienie interesu Ordynacyi Ostrogskiej.

Stawiają dziś przed Stanami Rzeczypospolitey *juris consultores* tych Dobr od Xiązęcia Jmci Sanguszka Dopraszają się rezolucyi ostatniego recessu, y approbacyi transakcyi swoich Kolbuszowskich.

Lubo iak wyżej namieniłem uznać Prawną też Ordynacyą, zważając iednak tak wielkie zawilosci w tey okoliczności, kłotnie między Familiami, żadnego dotąd dla Rzeczypospolitey pożytku, owżem znaczny Dobra publicznego uszczerbek przez niedochodzące z tey przyczyny, Seymy; a obawiając się podobnych y w przyszłym czasie inkonweniencyi nie sprzeciwiam się rozrządzeniu Rzeczypospolitey, *tanquam Dominus jurium suorum*, która oraz jest *unica & legitima interpres* przeszłych Konstytucyi y recessow. Lecz dwie kondycye zakładam, jeżeliby się Rzpltey podobało rozwiązać recess, & *constituere Haeredem* Xcia Jmci Janusza Sanguszka, sprawiedliwości *ex jure natura* wypływającej, y pożytku Rzpltey.

Co do sprawiedliwości należy obwarować *salvam viam agendi* w Trybunałach, tak tym, ktorych antecessorki wniosły na te Dobra posągi, iako y tym, ktorzy *ex jure natura* należą równie z innemi do Sukcesyi, mianowicie Xiąże Jmć Jabłonowski Woiewoda Poznański, y Xiężna Jmć Radziwiłłowa Miecznikowa W. X. Litt, a transakcyami Kolbuszowskimi pokrzywdzeni zostali, y od Sukcesyi y Donacyi oddaleni.

Objaśnił tę myśl moję doskonale Jmć Pan Kanclerz W. K. dowodząc, iż Przeświętnie Stany nie mogą w tey okoliczności dziś decydować, kiedy *ad jus natura* nie widzą Genealogii, y dokumentow, a do transakcyi zawartych Kontraktow *Resignationis*. Przeto należy tym wszystkim JchMościom zcstawić drogę do rozprawy w Trybunałach.

Nie mniey sprawiedliwość wyciąga obwarować wszystkie Possesye dożywotnie, y Summy wzięte od rożnych przez Xcia

Jmci Sanguszka, tak przed transakcyami Kolbuszowskiemi; iako y po nich, na też Dobra, ubezpieczając Fortuny Szlacheckie. Pierwszy bowiem powinien bydź uczynek sprawiedliwości, iak łaski.

Co do pożytku Rzeczy, kiedy Fundator z swych własnych Dobra mieć chciał sześć set ludzi do boiu zdolnych do usługi Rzeczypospolitey, tym bardziej Jch Mość *juris Quæsitores, meliorem conditionem* tey uczynności, iako doznawający teraz łaski Rzeczypospolitey, pokazać powinni. Znam też doskonale intraty znaczne tych Dobra, będąc prawie we wszystkich, iężdząc do przeszley moiey Dyecezyi Kijowskiey, Dobrach; A przeto zdaie mi się, aby zamiast trzechset ludzi piechoty, y trzechset konnych, Rzeczpospolita postanowiła Regiment w należyтым porządku Dragonii, któryby dependował od Kommissyi Woykowej, y od Niey był uregulowany, z obwarowaniem punktualney zapłaty, y ułożeniem Garnizonu do Fortecy Dubińskiej.

Gdy za tym te dwie kondycye obostrzone będą Prawem te: ważniejszym, pozwalam na rezolwowanie recessu.

M O W A

J. W. JMci Pana MAŁACHOWSKIEGO
Referendarza W.K. Marszałka starey Łaski, Posła
z Wdztwa Sieradzkiego, na zagaieniu Seymu
Ordynaryinego w Jzbie Poselskiej die 6.
8 bris 1766. miana.

TAk przezorne wszystkich Prawodawcow Ustawy wyznacząc dni pracom ludzkim, baczyły za rzecz koniecznie potrzebną, oddzielać momenta ku spoczynkowi. Dał temu myśleniu pochop w pierwszym człowieczeństwa określaniu Ten, który z iedney czczości uformował istność natury ludzkiej Stworca, oddając dzień siodmy na spoczynek człowiekowi. Z podobnychże powodow y Pogańska baieczność *in diebus Feriarum* liczyła dni odpoczynku. Jesteśmy wszyscy tey wielkiey prawdy dowodzicielami, że myśl nasza po lekkim odpoczynku silniey się w świeżą przybiera pamięć, pamięć sama po nocnym wypocznieniu gruntowniey zawziętą chwyta y utrzymuje wiadomość. Cożby dopiero mówić o tych pracach, które o ogolnym Narodow radząc szczęściu, dla uszczęśliwienia wszystkich wymagają dokładnieyszego rzeczy rozważenia, okoliczności przeyrzenia, skutkow dociekania; wszakże y inne Narody, które nie biorą Prawa z ust samowładnego Pana, ale go sobie bądź w licznieyszym stanowiących mnostwie, bądź w uskąpionym tychże wyborze same dają, znają rzeczą dogodnieyszą czasy wyznaczać pewne, w którychby dawnieysze odmieniać czyli wydobrzac, nowe uchwalac w mocy było ustawy.

Y tey

Y tey to natury iest dzisieysze Stanow Zgromadzenie się, minęły te chwile, w których każdy z nas zapomniawszy o całości Kraiowej w domowych zacięniach naradzał się y trudił, iakby swe pomnażać dochody, włości ograniczać, interesa zaspokaiać, zgoła własnościom prywatnym dogadzać. Ale teraz mówię te nadeszły dni, czyli godziny, ktore iedynie na naradzeniu około publicznego Dobra poświęcać nam należy. Ten to naydroższy nadbiegł czas, w którym nietylko dawniey zapomniane czyli w recess puszczzone zaśilać mamy potrzeby, ale y przezierać się w skutkach dawniey uknutych Praw.

Za Panowania niegdyś Zygmuntow Augusta y Trzeciego częste Seymow składania Przodkowie nasi nazywali wycięnczeniem fortun Szlacheckich, J. K. Mość P. N. M. miłośnieyszym postępując krokiem, lubo ma w swey mocy nadzwyczajne składać Seymy, wołał swą starannością zastępować potrzeby Oyczyste y na swym mozole nieść ciężar wynikłych w czasie dwóch lat nawałności. Mamy wyrażony w Jego Uniwersale Pańskim zbior niektorych publicznych potrzeb. Są nam iednak żywszym dowodem nad słowne w Uniwersale wyrażenia te pieczołowite tego Pana o nas troski, których nieustanność burzliwe od nas oddalając uciski, upielegnowała nam ten swobodny pokoy, ktorego nie ieden może z nas trwożliwym od Niebios dopraszał się wzdychaniem; Przeglądamy iuz niektore skutki uszczęśliwienia Kraiowego z pieczołowitych nad nami rządow; zostaie dalsza nam, zostanie nierownie wieksza następcom naszym część sławienia tych pieczołowitości, których zyski teraz szczerpionę w buynych potym owocach potomkowie nasi liczyć dokładniey będą mogli.

Niech mi będzie wolno N. W. Mościwi PP. y Bracia w dzisieyszym Was z iak naygłębszym każdego z osobna uszanowaniem powitanium ponowić tę myśl y słowa, ktore przed lat dwiema osiadając to tu mieysce oświadczyłem: że ta Laska, ktorey powierzona miałem sobie straż, była to wyrazem iedynym moiey Wam przychylności y posłuszeństwa; tam nią iedynie kierować żądałem, gdzie Prawo y Wasze rozkazy poprzednikami iey były. Teć to skłonne aż ku schyłkowi posłuszeństwo, zapatrzywszy się na wyraźny Prawa przepis nakazujący czasu oszczędzanie, zadaie ustom moim niemoc innych rozszczynać słow; iest powodem wedle Prawa o Alternacie *in Ordine votorum* na nowego Marzałka dania głosu Prześwietnemu Woiewodztwu Poznańskiemu y *eo nomine* daię głos Woiewodztwu Poznańskiemu.

MOWA

M O W A

Tegoż J. W. Referendarza W. K. zdaiąc Łaskę
Seymową J. W. CZAPLICOWI Podkomorze-
mu Łuckiemu Pośłowi Woiewodztwa Kii-
wkiego *die & A. ut supra.*

Kiedy osiadanie sterniczego mieysca niedozwoliło mi
moią kreską zapraszać *ex Turno* Woiewodztwa
moiego do Łaski, gdy życzyć słowy publicznemi
nie mogłem, nadgradzam to szczerem Ci win szo-
waniem Mci Panie Kiiowski. Zapraszam Cię do tey obięcia Ła-
ski, do ktorey Cię prawie ogolne, bo tylko bez dwoch wotow
powońnią affekta, osiągay Dostoieństwo y tegoż prace, ktorych
dawno wielkim, a przy moim sternictwie znacznym byłeś spo-
łecznikiem. Jest niewątpliwą nadziei przyczyną, że pod Twoim
styrem wraz z kwiatem Łaski sława Narodow naszych w zawity
uwieńczy się owoc, y to, co przeszłe Seymy zapomniały lub
niedoyrzały, w brakach swoich zasilonym zostanie. Lubo mniej
może spodziewano, nie mniej iednak miło to będzie każdemu
znać Cię, y głosić Cię Marszałkiem Stanu Rycerskiego; dla mnie
tym znaczniejsza uradowania y chluby przyczyna, że tę wła-
dność sternictwa, którą powszechnie Ci ofiarują serca, z ust moich
teraz ogłoszoną masz, y do piastowania odbierasz.

W zdawaniu tey czasowey dostoiności uczuwam tę korzyść
wielką, iż ku uszczęśliwieniu Narodow następnik moy zastąpi
wszelkie moje Urzędowe niedośięstwa.

Y gdy iuż z Dyrektora współ-Radnik z tego Krzesiełka do
Woiewodzkiey przenoszę się Ławicy, niech mi będzie wolno N.
W. Mościwi PP. y Bracia dopraszać się, bym y na tamtym mieyscu
miał zaszczyt tych łaskawych affektow, ktore wieńcem są pra-
wych czynności.

Schylam

Schylam już tę Laskę, która na niniejszym Seymie w ręku moich martwą bydźby tylko mogła, niech za tey uderzeniem iak nayżyzniejsze wytryskują źródła Narodom użyteczne w Twoich MciPanie Kiiowski, a wkrótce Stanu Rycerskiego Marszałku ręku, niech ta Laska wydaie te latorośli, których Oycyzna upragnioną wygląda y oczekuje tęschnicą. Teraz zaś gdyś ferce już dawno Bogu y Oycyznie poświęcił, poświęć y usta przez zaślubienie się tym juramentem, do ktorego Urząd Marszałkowski Cię obowiązuie, ia z mieysca tego chętnym zapraszam fercem.

M O W A

J. O. Xcia Jmci CZARTORY-
SKIEGO Biskupa Poznańskiego
y Warszawskiego na Sey-
mie die 24. Novembris
1766. miana.

*Najjaśniejszy Miłościwy Panie Prześwietne
Zgromadzone Zkonfederowane Stany.*

JUż to potoczne Pisma w tey koniektu-
rze na oświecenie Narodu wydane
doskonale, y niewątpliwie objaśniły,
że Traktaty Ohwlski y Grzymałto-
wskiego JJ. MM. Dyssydentom nay-
mniey *non Suffragantur*, że dawne Prawa y w Oy-
czyźnie im mieysca nie dają, a późniejszy y
Traktat 1716. wielką y wieczystą medyacyą Piotra
(1) Wiel-

Wielkiego ztwierdzony, przez *pacem cuius Dissidentibus*; y ucziwey tolerancyi nic im więcey nie warują.

Zatym żeby im czy Oratorya, ktore pewnie w Zbory y Bazyliki oniby w krotce obrocili procz reparacyi dawnych, y to w tey samey mierze iak dawne były, czyli im cokolwiek nowego pozwalać, y opatrnością Boską przez długi wiek osłabione w kraiu naszym ich Sekty bez potrzeby wzmacniać, y one rozszerzać, odradzią nam y zakazują tak całość Katolickiey Religii panującey, iako y zdrowa Polityka, aby przyznaniem przeciwnikow Wiary Świętey niedawać pewney, iawney, nieuchybney, y wieczney okazyi do roziednoczenia umysłów różnemi Religiami do ustawicznej kłotni, walczenia, przemagania się w siły do scyssyi, spilkow, wdzierania się coraz usilnieyszego w Kraiowe Rzady, buntow, y wojen Cywilnych, nieomylnie z rosnącą, y wzmagającą się Sektą nastąpić muszających, żeby nie dawać wstępu w Kray ludziom takowym, ktorzy z postronnemi inney Religii Potencjami muszą się naturalnie wiązać, y im być wiernieyszemi, y zyczliwsiemi, niż własney Oyczyźnie, bo to ich interes iest, y bez obcych ratunkow utrzymać by się nie mogli, żeby na koniec takowych ludzi we wnętrznościach Krolestwa nie mnożyć, y nie wzmacniać, ktorzy nie mogą się obeysć nigdy bez szukania Postronnych protekcyi, za ktory kryminał poki Prawa tak iasne do exekucyi z niemi nie przyida, poty podobne zawieruchy, y natarczywości przeciw Oyczyźnie od nich wzbudzone nie uftaną.

Ra-

Raczej więc, ile mnie *Loci Ordinario* z powinności moicy należy wzywać władzą, y pierwszego Najjaśniejszego, y obudwoch PP. Stanow Rzeczy-Pospolitey nie omieszkiwam, aby pomnożone po Warszawie, a może iuż y gdzie indziej od Deistów y Dyssydentow prywatne szkoły, prowadzenia przez nich do Cudzych Kraiow, y edukacye domowe zagęszczone Szlacheckiey Młodzi, która się irreligiū sentymentami napawa, mocno Prawem zakazane były, zatamowane tudzież wchodzenie Xiąg, które we Francyi, y w Kalwińskich nawet Kraiach, ręce Katowskie pałą.

A kiedy, czyli o zaludnienie, czyli o oświecenie, czyli o zaplenie Kraiu Manufakturami, y rzemieśtami idzie, która jest wcale pożądana, pożyteczna y chwalebna impreza, przecież to na sobie przekonać daymy, iż ani rozumy, ani industria, ani agrykultury doskonalenie, ani pracowitość, ani gust dobry nie są *privative* do inney Religii olob przywiązane, żeby Katolicy tegoż wszystkiego co widzimy we Francyi y w Kraiach Katolickich, Niemieckich być nie mogli władnemi, O protekcyą tu idzie y dobre a nie po naszymu traktowanie, nie o Wiarę y Zbory. A gdy to pewna że tu choćby y Dyssydentow bez kosztu zprowadzić nie możemy, bo z obłokami y z deszczem iak żabki nie zpadną, to tenże koszt na Katolików czy do nauk, czyli do Manufaktur sposobnych sprowadzenia łożąc, aby u nas osiadali, z równą expensą y łatwością ich mieć możemy, a tak pewni y bezpieczni będziemy, że ani w domu różnicy Wiary nie namnożemy, ani ich nikt nam gwałtem odbierać nie będzie.

Ja już tylko Nawiśnieyszemu Panu za takę gorliwą, stateczną, cieszającą, y budującą nas wszystkich Religii Katolickiey protekcyą, naysoleńnicysze z całym naszym Collegium, y owszem z całym Narodem składam u Tronu dzięki, y vota wszelkich Błogosławieństw Boskich nad Maieństwem Jego. Dziękuję także nayuroczysciey y nayserdeczniey całemu Prześwietnemu Rycerskiemu Stanowi, że tak nigdy dosyć żadnemi słowami niewychwaloną, wiekom pamiętną, Narodowi przykładną, Bogu miłą o Wiary Świętey ocalenie na przeszłych, y na agituiącym się tu Seymie tryumfalnie okazaną, y zafzczyconą gorliwość.

Nowa
Wojna między Nijmegenem Biskupa Wileńskiego na
Synie Brynaryjskim w Warszawie mianem 1766 r.

Ten poważny sprawując Urząd, który Zgromadzenie Biskupów Protestował do
 swoim Imieniem do was mowić Stany Zgromadzone na imię Władcy, i
 jakiej wyraża doskonałości, że święta materya którą wam przesyłać jest mi
 no, jak gorliwego potrzebuję ducha troskliwym obuw sercem, gdy bym usiłował
 przyświadczyć doświadczenia, Stępną prawdziwą myślą, że widać mi musiałe mi przesyłać
 też wiem przed jakim mowić być narodem, przed narodem który we wszystkich
 czasach y najtrudniejszych Okolicznościach niewiedziennie Rozsądowi Rzymickiemu
 powoławszy przy wyłączeniu natychmiastowych chęci. Celem y Bohaterskie okazywał
 dowody. Zastompi niewiedziennie Stępną y wyrażenia mego dotkliwie duszy, który po
 kilkakroć na tym Synie gdy oubispięciemie Wianę J. panującą chwile przyświadczenie
 Skatalionie. Wiedzieliśmy niedawno w Compie Święta, dwa równie poważnie prze
 ciwnym natychmiastem srużesz w oświecku siedzący na radzie Rptey widowiska. Je
 dno które was do Zjedzenia przyprowadziło, gdyście obaczyli Postaw pokoju, groźny
 czyk wam moją y powagę swoich Monarchow, Drugie które was uradowało górnym
 ko skrowione brzojki niebezpieczeństw Szuby, glos usłyszełi Pastora. Ten was
 od Synu rozprostowa, wyrażenia oddzielonym, wspólny wianę, wyjąk mianem y obro
 ju Zjedzeniem być radzie y do stateczności zachwał. Tępną mowami ustanow
 ludź rożnych obyczajow do kładu y rady Rptey, dopuszczać popużali. Ostatek się to powinno
 was ruszą którym przy wstrząs Rptey oddat Rptey Rozsada y Zjedzenia Waszego je
 wianę Narame, przesyłać, oświecki y w tych trudnych Okolicznościach doradzić
 i inicyj mianem. Będziecie mianem, będziecie mianem, tego potrzebę w
 cępną bytyłony, to dawno ostrzegły ustawy, aby usłotorku wasa panującą wianę
 mianem Stępną ciępną nie Ciępną. Wianę już nie wziępi w tych oświeckich wiekach
 Zjedzenia myślenia wleciach do religij natychmiast, również Zjedzenia wianę narode
 wny sprawy Zjedzenia spotępnosi Zjedzenia na cępną, którą kładę osobny Duch obry
 tny, Stępną nie powstępną sprawuje myśli y Zjedzenia. Zjedzenia wynika to pro
 bora Zjedzenia Krajow postanowienie dwuych panującą na Łone swoim
 ciępną Religij. Jako dwie Dusze nie mogły być w widnym Ciele Zjedzenia.
 Zjedzenia drugą przesyłać Zjedzenia dobre chęci rożne Zjedzenia przyprowadziła
 do skutku, która swoje preferując. Wianę. Podobne Zjedzenia w Ciele przesyłać
 Rptey sprawity by dwie Religie, które istotnym są Duchem obry
 cym Akcyj Zjedzenia, y potępną zjedzenia wykonania Cnych.

by jedny
W

by widnym Januchem wiele spojonym Gyniwanis. Czyt trzeba Rzyty ty
stornis? tych Ktutni? tego Jamustania? tych mustelstiwosi ktorych
ta protel tyle lat polki Dysydentom bezprawnie musie sie wspolustwo
rady Lanstwa dopustakala. Czyt Libtydoskich, Zboroskich, Gorkow. Strzys
ty w Samicy nastcy, ktorych suchwalstwo wsparaty Zagranicznq sity, jak
walne Isturmy Rpty Kolataty, y Taliduo do ostatney nieprzyprawadze
tychy. Czyt stobitnie Francyi, Niemiec, Trzydziestolitnie Czechow, Anglyi
kropne wojny smutnego a Tuzycy nam do przestroyi skubkow
wistenia nie wystawusi obrazu? Wslystkie wieki, wslystkie narody, do
dy swoiz doswiadczyly ty prawdy, ktorzy nauke, Polska Krowiz swoiz
y obciw przypatcala. Ktoz rotumie ze udzial y Takizy etyis prerogaty
panuizuy wiary Katolickuy, niuda tyle moizy Dysydentskuy, tedy sie
Zmiz brownie ~~nie~~ mogta? Kto tak rotumie sibi y byctyng Zawodci: Kuspa
ctny ten etyis w nieprzyisielowis byt odebrał, nizeli ten co go w proch wa
potwodał mu nozici. Istwali Rpta teraz kilka urzadow, dopusis publicis
Zborow, lub prywatnych Bratow, wymie wladzy Straznikom wsary. Swalno
przyctyn, Inayda wdalszym etyis, niudobite przyctynny, trzeba bycti (o
uy postompi, daly poydy tamis jako to widzeli przodkowis nasz, Bsigdy
nat, podnosz Wisty Kosciolow y moizy, rzucz sie na prawowirnych
y oparucz Istody. Wslystli oni wiek drugi temu w pokornoy y Jamidbar
postaci wstacyte strony, nikt sie nie spodiat, y rzadki ktopylnowal, alisi
ten lat Ceterasbu Zaratona Kacerstwem Polska witycha pod Ceterom
prozne staty sie wistkach gortiwych, patriych Duchu Boskiego swiezych
Low Biskupow prozne Starania; niudobne Zabiegi etas y pobolnizi Krowiz
dwo usonizystyly tego Kzokolu ktorzy jak byt Zaglusztyd dobre
Bozdaybym niudyt wistkiem; wrocz sie wrocz smutne wieki
gusta etasy, kiedy wtych trudnym ratie, wtych Zwisdnym mornenise
wiek docturumy Intorysowi Krtwydy wiectnego poblatyise, kiedy mystky
obymniew etasow przyctylych z przestemis, kiedy pokatuse sie
Zis na Polskow przestoi, nizeli sie godzi Prawowirnym.
Kietal bycty gdyby taki fundament probimys swoizy smals. Istadony na
prawach byctyctyck albo przyraymny choi na uy mozonych
Dopusista Bpistitnozi Ctery Zawisbne na prawowirny religizy mornenise po
onych w Polsteki Lat Istecisist w Litwie Dwuchet etasak, kiedy wstyt
Kacerstwa praw Surowosizy ustrastone za granice piuntchaty.
Kurusty Klina Ktory R La Panowania Zygmunda Augusta, ktorzy
wily pod rokiem 1563. pokatuz Dysydentis godne swozch Archibiskop
dlicto mazyce widocne faksbu charaktory. Data przywistiy tego 6. July
ist potelona

nie położona pod pieczęcią Michała Radziwiła, który w ten czas jak byłby to
 świadectwo Działy zwoyżkiem z Niemka ugnod pod Smoleńsk. Wiadomo że
 Dział z Król Zygmunt August pierwszy w Roku 1560. wyjął się z mocy sw
 wodawstwa; a latym przy wileju nie mógł dawać bit z Litwością Stanow.
 Wreszcie ukłós Dyploma mnie za ważne jakże nie mnie zawadne piec Dyktora
 od Tępot Króla przelisiu dysydencom pierwszy, a potym w roku 1564. ostatniemu
 surowości na nich wydane. Wreszcie nie można żeby tak nieprzyjacieli do
 stoiswa Kanoniczego, tak dżyste były etymione odmiany. Wredniały otym
 dyploma przy najmmey Szym Ławicki w 1564. kuretyse prawem po
 wsia gascy y samy Dysydenis o Approbaty Onego staneby się nieomie
 stkali. Na Konie chwał by był y nieomyślony, nie miałby widzieć walne
 się z prywatnie wyszedł z Kanullary y z od tego Króla który dyploma
 z Rptę obwarował; Jt ukłósby się w Redy na stronie Dysydencom, pka
 ców Prawu poszanowato Ładny moey mnie nie ma.

Posmianis tego Monarchy druga na Kosciół Polski powstała burza, gdy w kil
 dni po zakonitonym Konwencyonym Szymie w roku 1573. Żukwale sobie
 Dysydenis obwarowali pokoy; przyrzekli niektórym Katolikom do podnau
 mimo Żukle wpricod od Arcybiskupa Łwowskiego, potym Szymasa Uchwał
 go z latym Duchowianstwem y listny Wólto protestacy y wżardy całej ma
 z polskiej prowinyi w Krakowie stanowiąc Dekretow ad Paiba Concor
 za Henryka Walezyusta od Rptę podane w Paryżu Jan zborowski stawnym
 chy Obywatel w dżyż ten punkt natężnie a nie cheyemu pan Królowi
 przysegi, dla protestacyi Łostow Katolikom Łamieństwem pogrozit Szym
Ne approbaveris Nec Poloniam non esse. Ten udywie stodek ratował Religij na
 naszym Prawo, Jt Łamiesione przel Łostow Rptę protestacyie od Króla chey
 przysegi, y dołożono warunk inquantum Juri ubruay gendis Poloniam non est
 Contraria, a w Łodpisie salvis Juribus romanae Ecclesie.

Świadectwie się przelito Królwikis in diplomate oporniwolnowi, niepodważenie tu
 Szymie, odrzucone przel Ład Ławstowski w Roku 1574. moe się pretendowa
 sey obrony i niszczyle y dalo przykład Stefanowi Batorowi, a żeby podobny
 przyms in diplomate ogłosis y od praw, wolnie stanowiąc przel całej
 Rptę oddzielit. Dysydenit

Także chwila natury wosis Dysydencom na Katolickę Religij Szymie z
 gmunta Łstwiego przyności. Czym Konfederacki w Warszawie pod
 Łasky Krystofa Radziwiła Hetmana Polnego Katwinckey Sekty obrony
 Łstwy punkta Dysydencom przyiatnie przyici niechędnie musied. Łstży aby
 w miastach Królowskich wolne nabożnstwa mieli Jt aby Łbony Kłone były
 pod gwóci ubezpieczone Łostaly, Ł broniono aboli nowe budowai. Jt Szym

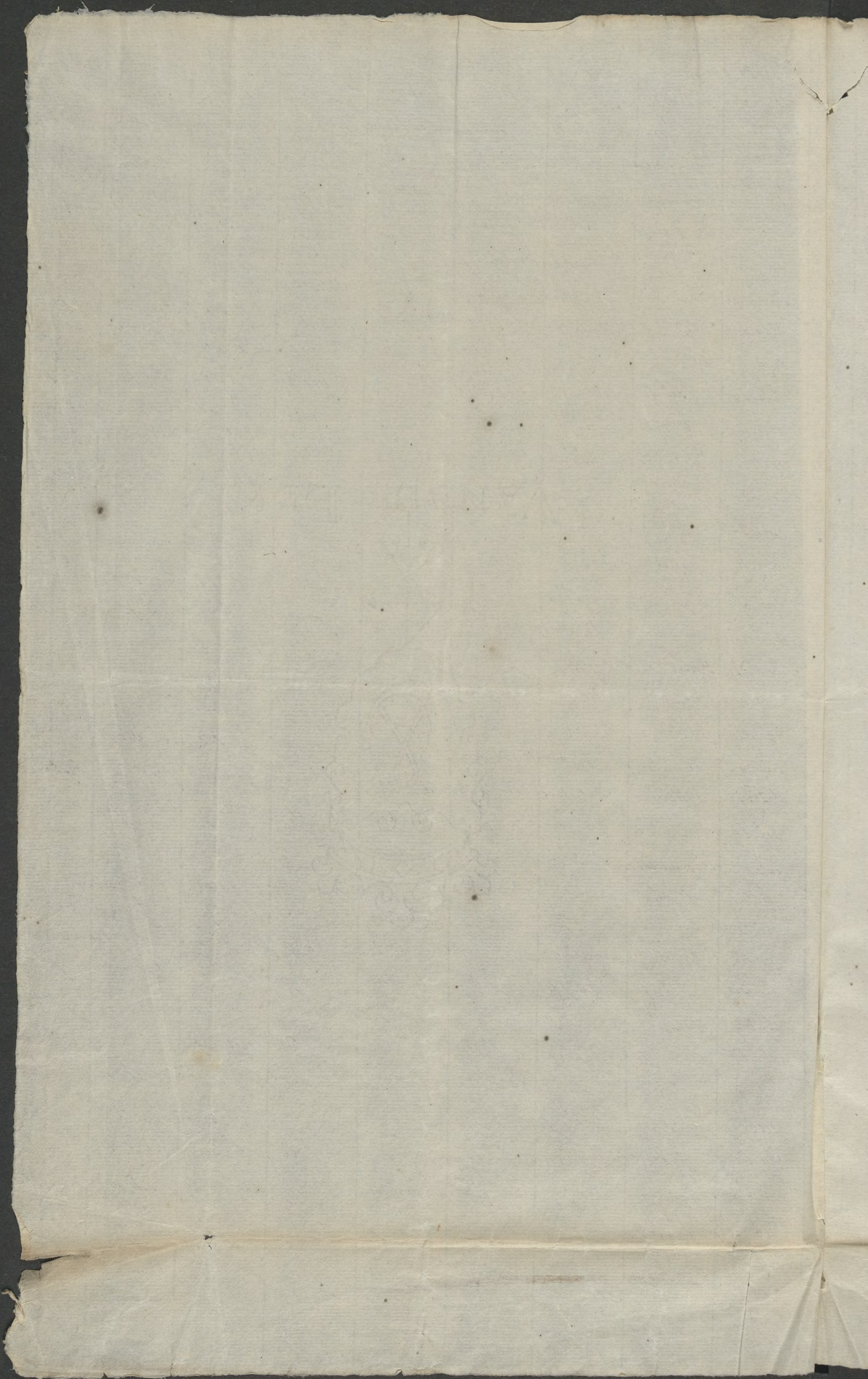
Katolickość

Nabożnictwa był spiewana y kasana górze Liborow nie było potworono. Ten paktow y
sydentami Casplawie przyjęty wile kołtradykcyami, y podpisani od wile y Słow y
wzłony uisnion znowe trusiatą Bykylina aż do Jana Katsmarla Kudy spodnie
szceny Słucej jstno, na nowo znowe przy muszoną zostata.

Czwarty klasow przypadek na Ukwaranie. Bykyliny od Boga wyznacłony dodat Dyf-
dentom smiotos, atchy pokoy oswoy religij Krawajm grantowali bojin. W
strastona byka Apokurawya pokoy na nowym królu Prymasie y Marstakku
czkcygo ksta Sta Dyfidentow we dwa dni po Seymie 1560 na którym zost
onogo ani dedwoie ani obicai mechuski, Wtylei Skwidkuy moy y pogrodek przy
katak bliwskich, y gdyby Gpatstnoie nie utmoerata sora Obywatelow nastych, gdy
Brandibursko Kozel Jmiorum Sana swego mielabonit, powstebnoie Dyfidentow
w Sasdwach Apety nayduieca se zostalby pod probekoy ni graw Bykylitych ad
potygo Sycickoy. Stanata sedruk Kest na tym, iż tylko miestom Pruskim ubraja
ctone Wolnosie Religij ktorą rateragie był blywaszty niustustowosie rikt niupotr
Traktat Grymut Koskcygo Dyfidentow tylko sluty y pod kondycyami, ktor z
stoy tylko strony są wypetnionie. Uprybrzyt bym se Stanom Zgromadłony
gdybym od pocztku kwitruy wiary katolickoy aż do dni nastych moe y
mnoyosi ustaw Apety wspierasztych y ubspieckasztych wzny Sarszcy od
przycałskich najidow jstidziowit wylicke. Potwosie sobie przy pom
Traktat wiecysty wileku plynacyego Tiedmnastego roku z posrednictwem Wa-
kcygo Siostr uctyniony, ten był powinn fundamentem niinarustonyi, ten
mit będzie regule postempowama Apety z swoin roznosy wiary oddielony
poddanstwim. Dwuzie lat pocztkowu Suterskoy y Salswonskoy iektly ka-
try, dwuzie lat jak niestebliwos, domowyk Klotni, rollania Kwi, bojn
ustawitny dotracieroy; y gdy umonystona Dyfidentow jut poritonyk ma
try liety, takie ckyrie Sarszcy, iż nie trawni jut ale z monarchami do
niunia momy. Coł gdy go pudygnowai Salswony, gdy wtroni we wnetno
sesach Bykylitoy; gdy se rolnosy degerus Fidi partus. Obacty znowu Sa ni
stebliwa smatka, jak owa Rebecka dwa walczy we wnetnosach narody
a mlodstego do starstinstwa przycy sa gwaltownie.

Z tego praw y dziejow dawnyk Liboru y wywodu, ktor przed bity wam ab
ny Zgromadłone przetolytem, jasnie widziei iż Sadnego wyratnego praw
Dney Gstraw Dyfidentow od pocztkow aż do nastych dni. Apeta naidawata, ty
ko z mitoria przytwesty smate bramate przistladownia, y rollania Kwi ma
dy Dciemi, widziei se na utwierdzenie wiary Sarszcy panuszcy potkowstoy od
Wladystawa Jazythy aż do potnego Jcy Sotomka Stanotawa Augusta od Sapa
dow y silnyk wdawisny doprivogatyw Katsolickich natarckowosie, Katsolick
Stanata Sany. Widziei se tylko stow y niubspieckonyk wybrlymata rakter
jako twarda y nieprilyta smata gwaltownosy piemnyk se watom bota pur
stania swoygo mielobawita potnaki, stalsny wzny jak moy zbudowony na
Zastelty panuszcy Religij odpor dazy niuprywarion.

Jakże odważeni mamy być Łotomkowi wielkich myślow niespełnionych
 Drodzom naszym, którzy i Fortuny y Lycu Atardem zastawiali się za fałszy wie
 ry! Także sprytny byli nam Bogostawianstwa Koskie, które na B. byty
 katolika sugasta gorliwie pobożnych obywatelów, którzy domy prole, y rękoma
 ste Cnoty w tym kraju rozkładowi? Także sprytny byli się Bylekare (Przecieżam
 które niktę porządku. Ręce dotąd ubliżymy, że sami świętopiędnie rękę dotąd
 niespełnili wieżym Łotomkowi prawem, Sapory otworzyły Hirsbylińskie
 tutek omi byrny cały naród, mięk tural się Solibylekny w ostatnie wpada Łem
 tancis, mięk urstare Czei obywatelów pod obę Ręce wtudę zostają. byleby pa
 szczy religij miłyli poddam. Pełkary Ławisnie, ołdama niepodobne do Umystu
 Solkiego! jeżeli świętore ślechy sktore idie nie nudyne wyledu; jeżeli trabis, nie
 ciemtwo bytykny mi grzebice, jeżeli mistore y ustanowanie Boga mi ma jak we
 ciek następk miyut. Śmiechle wtudę do podobowania nad sobą Łotomkowi na
 se sktore w tym fatalnym smomencie, tym skropny publickney ustawy, nam na
 wieżne klasy ostabiam. Zostają, którym dacie nowych nauczycielów, a nauczyciel
 otuchy y bezpieczeństwa dacie, Lety jak do rozwinowania postempkow Łucykasli; Lety
 nie świętego w snylact nie zostawili; byłko w natury albo ambicye powodem
 najlepszy Chuzon dogodnie może. Co to Łotomkowi nowych obywatelów pierwze mis
 sie de Ręce gotujemy; Co Łotomkowi nowych ludzi obmiedły formuszycy spo
 Lutnoie, który y do nie trwate y niepewne twiętko miszkai y dzargai byty. Dome
 ro włamtych smutnych klasach pokazese skutek tabous, y Łotomkowi Koskie, ta
 który by nie pokiaw Boga bytykny y Łotomkowi ubliżali; narzekali by wtudę na
 siłodkni swich niRokomnie, że się dawsty sktore bytykny, uwazi polonę a wisłone
 fałszywy rady ustypili Łotom, potwolali dobrnąc zadem, który powoli y Łotom
 cate Cate publickney Łotomkowi ogmier
 Świdkimte do mowę przed tym Krosie, który niedawno nauspanidym Tome swom
 jak na Łotomkowi Boga y jego wiele świętey uwokysty. Trube ubliżid ofiar, Łotomkowi
 wem Koskiewskie się ubliżid. B. Dzien pamiętkonyy się sktorey jak na Łotomkowi
 B. Dzien sktorey najpotomnyy twom nastempion od opatKrosie wstęno
 sktorey do nastadowania. Nie sktorey Krosie, nie Krosie ale dętki Łotomkowi
 obrony wsary Łotomkowi Basteron Łotomkowi wdomy upokroymosie od
 Świdkimte mowę przed tym gorliwym y miłuywionym gilec chodis o fałszy
 paruyuy religij sktorey y sktorey ryurskiss, Łotomkowi glos wmodłituy
 do Boga, mięk ubliżymie tego podobne y miękne przedsiwotuzisa, narodu, mięk
 mu nie widomemi drogami do Łotomkowi swata doda tyle sid y moy; ile
 Dat wspomianois

M O W A

J. W. Jmci Xdza Hieronima SZEPTYCKIEGO Biskupa Płockiego na Seymie Walnym Warszawskim dnia 22. Listopada Roku 1766. in materia Religionis miana.

Czego dawne wieki dla konserwacyi Status, który zdaniem naydoskonalszych Politykow Religione stoi, sobie życzyły, *ut qui esset Rex idem simul esset & Sacerdos* tegośmy się, iako w innych rzeczach *pro felicitate* ze wszystkimi cętować mogąc czafami w Osobie W. K. Mci, który *causam Dei* zawżze *Tuam* mieć chcesz, iakoś się w publiczney mowie swoiey przed Stanami oświadczył, doczekali, y mamy nieplonną nadzieię, że te impety y pretensye *liberi exercitii* Akatolikow przez pretendowane pomnożenie Zborow przeciwko tylu Prawom dobroczynnie jedwrócić zechcesz.

Ktoż bowiem nie widzi że wszystkie Kręlestwa porządne mają to *pro arcano Reservato Statistico*, to iest: *Causam Religionis ita cum ratione Status esse conjunctam, ut illa turbata vel mutata, hanc necesse omnino turbari vel mutari.* Bo za pomnożeniem przeciwnych sobie Religii, wraz następują y pomnażają się w Stanach wielkie rozróżnienia tykające się y samego Tronu, iak wyraża *Demosthenes* Polski Orzechowski: *Postquam discessum est à Fide Catholica, etiam à Fide discessum est Politica, nam neq; Rex Senatui, neq; Senatus Populo, neq; Senatui Populus amplius credere poterit.* że ustałaby *inter omnes Status* przez te pomieszanie Religii konfidencya.

Gdzież bowiem mówiąc o wszystkich Państwach tak Katolickich iako y Akatolickich, gdzie iest *Religio Dominans*, przeciwnych tej samey panującej Religii do Magistratur y różnych subelliow promowują? a teraz przez różne zagranicznych Państw usiłowania cisną się Dysydenci chcąc wnieść przeciwko tylu Prawom do wszelkich Magistratur, ktoż na to pozwolić może? doznała cała Rzeczpospolita w dawniejszych czasach przy zoszerzających się Doimowych woynach z ostatnią ruiną Kraiu różnych nieszczęśliwości w owych Sławnych Dysydentach Zborowskich, Gorkach, Zebrzydowskich y innych, którzy y Królom y całej Rzeczypospolitey bardzo byli ciężcy, mieli dosyc przykrości Stefan y Zygmuntowie Królowie y inni Następcy *etiam* z Miasłami różnemi które chcąc się wybić *ex Dominio* Rzeczypospolitey szukali protekcyi zagranicznej Dysydentskiej przeciwko całej Rzeczypospolitey, gdzie zabiegając takowym Postępkom Konfitytucye postawały deklarując takowych *pro Perduellibus.*

Ten to iest skutek pozwolenia *liberi Exercitii* że przez pomieszanie Religii, kray cały być musi zamieszany, więc *in minutis* należy *invigilare, ne incidamus in pejora.*

A

Ma-

Mamy Traktaty Oliwskie y Walawskie, któremi ostrzeżono aby kto wiakiey wierze przed wojną zostawał, to jest iakie były w Miastach znajdujące się Religie opisane Prawami, aby przy tych Kościołach y Zborach strony obydwie zostawały, czego wżytkiego dotrzymuie Rzeczpospolita.

Mamy dawne od kilku set lat Przywilecie od różnych Antecessorow W. K. Mci a w szczególności dla Xięstwa Mazowieckiego, mamy też y niedawne medyacye z Dworem Petersburkim w R. 1717. *Artic: 4.* przez Xcia Jmci Dolhorukiego Pełnomocnego Pośła podpisane, mamy tyle Konfederacyi y Konfytucyi Krajowych przeciwko Dyssydentom, y za szczęśliwego Panowania W. K. Mci trzy Konfytucye, dla czego Nayiaśnieyszy Panie nie prosimy o nowe Prawa, bo dofyć nam zostać przy dawnych Prawach, przy których abyś W. K. Mć raczył Nas Konferwować dopraszamy się.

Niech Ichmć Panowie Dyssydenci zostaną w granicach Prawami opisanych, niech się modlą w starych Zborach które pozwalamy reparować, niech y w prywatnych swoich domach nabożeństwa swoje odprawują, nieprzeszkadzamy, niech według prawa mają *suam Pacem*, Niech przez postronne zagraniczne Potencye przeciwko Prawom y wszelkiej słuszności *internam & externam Tranquillitatem* niemieszają, chcąć wnieść siłą *ad liberum Exercitium* przy nowych pretendowanych Zborach, na co według Praw Oyczytych pozwolić niemożemy, niech mówię zostaną przy Prawach z dawna dla siebie opisanych, to y my według Praw z Ichściami *Servabimus Pacem*.

Więc kończąc moje zdanie mówię z Kościołem Bożym do W. K. Mci Stanow Rzeczypospolitey: *Ecce motus factus est in mari ita ut Navicula operiretur fluctibus* od Ichmciow Panow Dyssydentow w pretenfyi *liberi Exercitii* przez pomnożenie Zborów; dla czego W. K. Mć iako Swiątobliwy Pan *sua Paterna Vigilantia* nie racz zasypiać, lecz *pro suo Dominio* chcey *Imperare ventis ut fiat Tranquillitas in Religione Catholica* pod szczęśliwym Panowaniem W. K. Mci, tak ażeby rzekł cały Kray *Qualis hic est Dominus quia venti & mare Obediunt ei?* niech te niesprawiedliwe żądania Akatolikow przy interesowaniu się W. K. Mci przeciwko tylu prawom usiłowane ustana, wszak W. K. Mć iako Pierwszy iestés Protektor Praw Oyczyzny, tak supplikuję abyś był y pierwszy *Defensor contra omnes Acatholicorum Insultus*, bo z naszej strony co możemy to czyniemy dla Ichmciow Panow Dyssydentow w czym się *plenius Nomine Collegii Episcopalis J.W, Jmć X. Biskup Wileński* wyexplikował.

A teraz *iterate* dopraszając się abyś W. K. Mć raczył Nas wszystkich *tueri* przy tylo Prawach, za co Panowanie W. K. Mci Pan Bóg pomnoży wszelkimi *desuper* Błogosławieństwami, abys nam iak naydłużey y nayszczęśliwiey Panował, *& sis Gloria eternus & Nomine Immortalis*. Podany zaś Projekt do Łaski w tey mierze, upraszam W. K. Mci y Stanow Rzeczypospolitey aby był akceptowany, czytany y podpisany.

M O W A

J. W. JMci Pana JOZEFA
 R Z E W U S K I E G O
 Woiewodzica Krakowskiego, Sta-
 rosty Drohobyckiego, Posła z Wo-
 iewodztwa Podolskiego, o przy-
 wroczenie Władzy Hetmańskiej,
 miana na Seymie Warfza-
 wkim.

Die 26ta. Novembris 1766. Anno.

*Najiasnieyszy KROLU, Panie Moy Miłosciwy,
 Przeswietne Zgromadzone Rzeczypospolitey
 Stany.*

O władzy Hetmańskiej mówiąc, Oy-
 czynie nie Oycu usłużny, Pofel-
 skiej, nie Synowskiej powinno-
 ści zadofyc czynię. Ze Hetmani szablą zara-
 biali na sławę Rzeczypospolitey, świadczą u
 Dzieciopisow : zwyciężony od Chodkiewicza
 Cesarz Turecki Osman, wzięty od Zamoy-
 fkiego Brat Cefarski Maxymilian, obrany
 Wielkim Monarchą za staraniem Zołkie-
 wskiego Władysław Krolewicz; Ze Hetmani
 krwi Synow swoich przy obronie Oyczyzny
 A nie

nie żałowali, pokazał to pod Zułtami wodami, Mikołaj Potocki; Ze Dufze wspaniałe broniąc Rzeczypospolitey mężnie wytknęli, *wytknęli* iawnie tego dowiodł pod Batowem Kalinowski; Ze głową własną wstęp do granic Polskich zawalili, mężnie to oświadczył wiekopomną śmiercią sławny Zołkiewski. Trudy, straty, Krew, y życie, Oyczyźnie poświęcone, były zawsze zaszczytém Miłośników Oyczyzny, Hetmanow.

Przejrzyć wolno od początku Urzędu Hetmańskiego, czyny y sprawy Hetmańskie, nikt w nich nie znajdzie, czymby Jm oko zaprurzył; zawsze Krolom wierni, Oyczyźnie życzliwi, wolności, swobod y granic Narodowych obroncy nieodstępni, wdzięczność Potomnych wieków, dzielnością sobie zasługiwali. Zamilczam dawniejsze y świejsze przykłady, Konfederacya Tyfzowiecka, przez Stanisława Potockiego y przez Lanckorońskiego Hetmanow zaczęta, nie wyrwałaz z ostatniey toni Rzeczypospolitey? za nieszczęśliwych Jana Kazimierza czasow?

Zostawuję potomności, wyliczenie zasług, terazniejszych Hetmanow, napomknę tylko, że czyste bez zmazy bez zakały sprawy Ich, y czyny, nie były od nikogo, ani pozwem, ani nawet manifestem naganione. Poniżenie Jch, y z władzy wyzucie, nie tylko by Jch nie bolało, ale przyjemne, y miłe im byłoby, gdyby widzieli że jest Oyczyźnie przydatne.

Ja

Ja z obowiązku Urzędu Poselskiego, idąc za powodem sumnienia, śmieie wyznać, y oświadczyć mogę, że odebranie Władzy Hetmanom, zdaie mi się dla Oyczyzny nieużyteczne, y dla tego dopraszam się, o przywrocenie Urzędu Hetmańskiego do dawney władzy y prerogatyw swoich; Wszak na Seymach iest pora y mieysce mowienia o Abrogatach Praw Narodowych, wszakże wiele Abrogat znayduie się w Konstytucyach.

Wspaniałość Serca Waszey Krolewskiej Mości; y Stanow Rzeczypospolitey opatrzna, na Dobro Oyczyzny baczność, czynią mi ufność, sprawiedliwych względow, na władzę, y niewinność Hetmanow, swoiemi iakiemizkolwiek, y Przodkow swoich krwawemi zasługami zaszczyconych.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

łask

w pe
cerst
nia,

ofiaro
wyfo

M O W A

*Jaśnie Wielmożnego Jmci Pana
FRANCISZKA CZAPSKIEGO
Woiewody Czelmińskiego, pod czas Seymu
Ordynaryjnego w Warszawie dnia 22.
Oktobra 1766. R. miana*

NAYIASNIEYSZY KROLU PANIE MOY MIŁOSCIWY.

Ręka przedwieczney Naywyższego Stwórcy Mądrości na Stan pierwszy Rządow wyniesionego, a przykładnie Berlem władającego Monarchy jest przyzwoita i cale właściwa wspaniałość Ludowi powierzonymu władzy swoiey w szafunkach łask przyzwoity podział czynić według zasług nagrody.

Te W. K. Mć P. M. Miłościwy, gdy na wielu Osobach, w początkach Panowania swego w Prześwietnym Senacie i Rycerstwie rozrządzeniem sprawiedliwego zdobyłeś umiarkowania, podziwienia w tym całym nie uczyniło Królestwie.

Ale że mi pierwsze *in statu Saculari* w prowincyi Pruskiej ofiarowałeś Krzesło, myśli, i pyta się nie ieden: dla czego tak wysoko W. K. Mci łaska wzięła górę nad zasługami memi?

A

Ja

Ja inſzey odpowiedzi na pogotewiu temu niemam pyta-
niu, tylko że W. K. M. P. M. Miłościwy, rozkazałeś: abym
z Kaſztellanii Chełmińskiej wakujące Woiewodztwa Chełmiń-
skiego zaſiadał Krzeſto.

Y gdy ſię woli Pańskiej ſtało zadofyć z mieyſca tego pier-
wſzym, ale podnieſionym na cały ſwiat głosem wyznaię, a wy-
znaię to com powiniem, że uſługi moje chlubić ſię u Tronu W.
K. M. Ci tym nie mogą ſzczęściem, aby ten wzgląd ſprawiedli-
wość wyiednać im miała, ale że ſię Naywyżſzey Władzy tak
uczynić podobało, ieſtem uczestnikiem Twoicy Nayiaſnieyſzy
Królu wielowładności.

Nie zakładam Ja na obfitych ſłowach wdzięczności wy-
rażenia W. K. M. Ci, bo te wynurzyć doſtatecznie i uſta niepo-
trafią. Bardziej te zachowuiąc w milczeniu, ieſtem tylko wła-
ſnego ſerca tłóma czem, że nie inſza krew przyrodzone oży-
wia zmyſły moje, tylko ta, która z Pradziadow, Dzia-
dow, Rodzicom udzielona, a z Ich wyſłana przezemnie wne-
trności.

Ac i mieli za własność Imienia nieuſtrażone do Królów Pa-
nujących i Oyczyzny ſwey przywiązanie, gdy Im do oſtatniego
momentu powinney dotrzymywali wierności.

Tych ci Ja Nayiaſnieyſzy Królu w pozwolonym życiu
naśladować moje nieprzeſtanne były uſiłowania, kiedy w Pano-
waniu Nayiaſnieyſzego Augusta trzeciego, obietnice przyſięga
uczynione ſpełniać przyzwiecie chciałem zawsze wiernego Se-
natora. Co naypierwſzą moją będzie teraz powinnością, te
ſukceſſy ſzczerych uſług Oyczyźnie, W. K. M. Ci pod Tron do-
brego ſkładać Panowania.

Dzie-

Dzielić zaś ich na sławne Osoby, przez których dobro-
dzieystw Królów dostępują Obywatele, nie jest gust Tronu W.
K. Mci, boś Najjaśnieyszy Panie-fam tak chciał uczynić mię tym
czym jestem teraz.

Tobie tedy Królu będąc winien honor, osłabiać sił dla Cier-
bie podziałem należytey nie powinienem wdzięczności.

Ale czyniąc ofiary podziękowania W. K. Mci Panowaniu,
niech mi się godzi śmiało na Majestat patrzeć zrzecią, abym
dał poznać z siebie, że: Wiarę, Sumnienie, Mężność, Bogu
Stworcy swemu, a przy niey Fortunę, zdrowie, wierność W. K.
Mci i Oyczyźnie w zasługach zostawić, wżysztkie będą moje sta-
rania.

Ośradłszy to z przeznaczonych wyrokow W. K. Mci Krze-
sto, ściśle brać chcę obowiązki wiernego w Radzie Królowi i
Oyczyźnie Senatora. Od tego zaś sądzę zacząć naypierwszą
powinnością, nayżywsze Majestatowi Twemu czyniąc podzię-
kowanie, żeś nie tylko Nam w Uniewersale do Woiewodzew,
Ziem, i Powiatow expedyowanym, pierwszą pamięć i staranie
o Wierze prawdziwey Naszey S. Rzymskiej Katolickiey obró-
cić iako prawdziwy Namieśnik naywyższego Króla przykła-
dnie raczył: ale też nayłaskawszym mówieniem swoim dałeś
poznać Ludowi, nad którym Panujesz miłościwy Królu, żeś
w niey wychowany przykładnie. Upewniaś niewiernych w
Państwie swym, że pierwszym na zamach i impet osłabienia,
iako naywyższa Stanow Głowa, jesteś Obronicielem. A gdy
każdy z nas prawowiernych Katolików jest zwyciężony na uę

my-

myśle i sercu swym, że mamy przykład z Ciebie gorliwy za
Wiarę naszą Królu, więc ci za to wszystkich Państw Katoli-
ckich i Antecessorow Naszych krwi rozlaniem, tey Świętey Wia-
ry broniących dziękujemy Imieniem.

M O W A

J. W. JMci P. BORCHA Woiewody Infantzkiego na Seymie
Walnym Ordynarynym Warszawskim miana.

Die 8. Novembris 1766.

Najiasnieyszy KROLLU Panie a Panie moy Miłosciwy.

Gdy o monecie mowię poczynam, gdy z obowiązku włożonego na mnie Urzędu Kommissarza Mennicznego, ustanowienie Monety nowej y wszelkie około niey rozrządzenia usprawiedliwiać, gdy pożytki z tego Monety nowej uregulowania, na kray cały nieomylnie spływać mające, przed Przeswiecniemi Rzeczypltey Stanami wywodzić, y przez niewątpliwe dowody pokazać zab eram się, z wnętrznego przeświadczenia mego, za nappierwszą u siebie kładę powinność, naygłębsze u Tronu W. K. Mci Pana Mego Miłosciwego złożyć dzięki, za tę bezintereslowaną około Dobra Pospolitego pieczosłowitość, że Najias: Panie instynktem wspaniałey Duszy rządząc się, nie tylko szkodliwego dla kraju, z idealności dotąd cierpianej zysku szukać niechciałeś, lecz owšem przynależące *Juri Majestatico ex Jure Monetandi* wypływające pożytki, pożytkom Narodu sakryfikując, taką Monetę Srebrną, y złotą ustanowić postarałeś się, iakiey Narod od sta lat niemiał, iakiey przeciągiem wieku żądał, iakiey w kwitnącym Rzeczypltey stanie, za Panowania Zygmunta Pierwszego, Zygmunta Augusta, y następcow Jego, a nawet y w początkach Panowania Jana Kazimierza używał, słowem, taką, ktorey wszystkie od naywiększego do naymnieyszego gatunki są tym w szacunku wnętrznym, za co się udają, y wiele ktory z nich ma naznaczoney w kursie Ceny, tyle każdy istotnego w sobie zawiera waloru.

Mamy w nowej Monety ustawie Czerwone Złote co do proby y wagi z naylepszymi Holenderzkimi porownane; Mamy Talary, Pułtalarki, Cwiartki, Złotowki, Puł-Złotowki y Czwierć Złotowki albo grosze Srebrne.

Ten naymnieyszy z gatunku nowych Srebrnych Monet pieniądz (ktorego przed pięcią wiekami Jmie w Polzrze używane było) iak za czasow Zygmunta Pierwszego, y Zygmunta Augusta był trzydziestą drugą cześcią Talara Jmperyalnego, tak y teraz takich groszy Srebrnych trzydzieści dwa na Talarbity z Jmperyalnym teraznieyszym porownany rachuje się.

Na Złoty idzie groszy Srebrnych Cztery, y lubo w Złotowkach Srebro jest lepszey proby niż w groszowkach, iednak tyleż jest Srebra w Czterech Srebrnych groszowkach wiele w Złotowce. Co y w inszych nowej monety Srebrney Gatunkach *exacte* znajduje się tak dalece, że z każdego tych Monet gatunku zebrawszy liczbę sześćdziesiąt siedmiu groszy Srebrnych, Ewaluacyi Czerwonego Złotego korrespondującą, tyle w niey Srebra czystego pokaże się, ile Fèynu samego za Czerwony Złoty Holenderki w Polzrze kupić można.

A

Liga

Liga albo miedź do Srebra przydana, wagę tylko powiększa, lecz waloru w Monecie niepodnosi, ale szczególnie dla obronienia Monety, od pretężego wycierania się, do większych gatunków, mniej, do mniejszych zaś iako w częstszym używaniu będących więcej miedzi przydać się, tak u nas iako w innych Krajach, gdyż doświadczenie nauczyło, że przez złączenie w ogniu dwu miękkich Metalow wychodzi twardsza kompozycja, y nie tak do wytarcia powolna. Z tego wszystkiego co się dotąd mówiło, pokazuje się, iż nie można sprawiedliwie pretendować, a podobno y niegodziłoby się, od potrzebujących Złota wymagać za Czerwony Złoty więcej nad Szesćdziesiąt siedm groszy Srebrnych, czego ja przynajmniej nieczyniłem y nieuczynię, będąc u siebie *probę* przekonanym, iż iak Złoto tak nowa Moneta w szacunku między sobą doskonale porównane, nie mogą być brane za Towar od utargu dependujący, owszem wzajemna tych dwu najdroższych metalow przeciw sobie Ewaluacja *fixum & immutabilem pedem* w Kraju mieć powinna, żebyśmy przez Deprecyacyę Srebra w Monecie tę tak dobrą *& ad internum Commērcium* wielce potrzebną, nie utracili monety, a własnych nie mając Minerazow, znowu potrzebą przyciśnieni nie byli złą Zagraniczną przyjmować monetę, która by Oyczyźnie nowe za czasem przez Redukcyę przynieść musiała utraty.

Nie mogę tu zamilczeć y niewynurzyć podziwienia mego, iak w tymże Kraju, ciż Obywatele ktorzy przed kilkonastą laty nie chętnie w Cenie osimnastu Złotych, Czerwony Złoty przyjmowali, ktorzy ochoczo Czerwony Złoty rozmieniali biorąc w Krajowej waloru wewnętrznego nie mający monecie Tynfow Trzyńście z dwoma Szostakami, czasem z jednym, a na koniec y Trzyńścią Tynfami kontentowali się, co na idealną Monetę Złotych 16. y Groszy 14. wynosiło, teraz w dobrej istotny walor Złota noszący monecie Sześćnaście Złotych y groszy dwadzieścia pułtrzecia brać wzbraniają się, co przeciw walorowi wewnętrznemu Tynfowej Polkiej monety wynosi Złotych 23. groszy 10. Moim zdaniem sprawuje to długie przyzwyczajenie się, y przywiązanie myśli *ad quantitatem numericam*, że w ostatnich czasach w drożyliśmy się w zwyczaj brania większej liczby Złotych idealnych w Zagranicznej monecie, y przeto żadnego na preferencyę waloru istotnego, a w nim rzeczywistej korzyści mieć nie chcemy względu.

Przypada mi tu z rzeczy mówić daley y dowodzić przykładami iak wielkie z idealności Monety Rzeczpospolita różnych czasow poniosła straty; Komu nie jest wiadomo, że przed kilką laty weszły w kraj nasz z innymi Zagranicznych monet gatunkami Baki, ktore równą pierwej z Tynfami Krajowemi miały kurrencyę, y równo z niemi po 38. groszy były udawane, gdy potym pierwśia redukcyę walor ich do 15. Groszy poniżyła, ten kto ie według pierwśey wziął Kurrencyi; utracił na każdym Baku groszy 23. Te po redukcyi przez handlową Cyrkulacyę z kraju wyszły w Cenie groszy piętnastu, a na ich miejsce weszły podleysze, pod podobnym Stemplem bite, ktore toż Jmie zachowały, a nie więcej waloru mają iak groszy puł ośma, tak że Szesćdziesiąt siedm Baków, walor tylko Czerwonego Złotego w sobie zawierają, a iako 67. Tynfow według dawney kurrencyi, wynosiło Czerwonych Złotych cztery, Złotych 12. groszy 26. tak lubo partykularne Osoby przez Cyrkulacyę stratę między sobą podzieliwszy, nie tak ią dotkliwą naliczyły, to jednak iest nieomylnie pewnym, że na Szesćdziesiąt siedmiu Bakach, kraj stracił Czerwonych Złotych Trzy, Złotych 12. groszy 26.

Z tego przykładu mamy iawny dowod wielkiej utraty na Cenie Krajowych produkcyi, ktora pochodzi z cierpianey w pieniądzech idealności, gdy pieniądze w mniemanym a nie w istotnym walorze do Kraju wchodzą. Mniejszy nieco ale dość znaczne Narod poniosł szkody na Wrocławkach z tą różnicą, że z nich w Kraju został walor czterech Czerwonych Złotych w liczbie Wrocławek 201, ktore weszły pierwej do Kraju w Cenie Czerwonych Złotych, Czternaštu, Złotych dwu groszy osimnastu.

Złotowki y Szostaki z pomiędzy Zagranicznych Monet najmniej idealności mające, przecie nam przez niedostatek waloru wewnętrznego trzecią część przyniosły straty.

Rozwiódłbym się nazbyt w explikacyi moiey, gdybym miał wchodzić w wyliczenie strat na każdym z osobna Monet Zagranicznych gatunku, a lubo to iest pewna, że najgorzszych więcej było w Kraju niż lepszych, gdy jednak większe straty na gorszych gatunkach mniejszemi w lepszych kompensując, według położoney wyżej demonstracyi zsummuieiny, dowodnie uznamy że Narod na trzech set Złotych, ktore w Zagranicznej monecie przyjął, ledwo sto w walorze wewnętrznym otrzymał, a najmniej dwieście na idealności urracił.

Miarkując się po wielości y wielkości Kapitałow w Monetach Zagranicznych, ktore po pierwśey y ostatney Redukcyi, z decessm z Kraju wyszły, y ktore ieszcze w tak obszernym naydują się Kraju, wnosić można, że najmniej Trzyśta Milionow w Zagranicznej monecie przez nieostrożność y niedozor Zwierzchności *successive* w kraj wpłynąć musiała, na ktorych podług wyższey dedukcyi nad Dwieście Milionow kraj szkodować musiał.

Pokazane straty na Monetach Zagranicznych z idealności wynikające prowadzą mnie dalej do odkrycia, szkód pochodzących z idealności utrzymywanej w Monecie Krajowej.

Gdyby Konstytucya 1717. Redukując docześnie Czerwony Złoty do Osimnaśtu Złotych zostawiła była Tyńfowi Jmie Złotego, iakie Tyńf do czasu tej Konstytucyi nosił, czego jest dowodem napis XXX. Grossorum na Tyńfach Kazimierzowskich, wyraźniej mówiąc, gdyby Czerwony Złoty na ow czas, do Osimnaśtu Tyńfow był Ewaluowany, tym samym całą prawie w tej Monecie *extingveretur fdealitas*, bo w 18. Tyńfach byłby walor dwu Talarow, który według owego czasu kurrencyi Walorowi Czerwonego Złotego korrespondował; Lecz gdy też Konstytucya uformowała Złoty idealny, iakiego do owego czasu Polska nie miała, Tyńfowi Ośm groszy przydała, zostawiła tym sposobem osimnaśtu Złotym blisko czterech Tyńfow waloru idealnego przeciw szacunkowi wewnętrznemu Czerwonego złotego.

Zostawiona idealność służyła ku pożytkowi tym, którzy *Commune Jus Cudenda Moneta* z nami mają, a Nam ku szkodzie, że *valorem extrinsecum* za Srebro, *ideam pro realitate* brać byliśmy obligowani. Ta idealność była napotym przyczyną że do niej kraj przyzwyczajony, a większej od mniejszej idealności rozeznac nieumiejąc, coraz gorszymi Tyńfami (iako się wyżej o tym mówiło) był napełniony.

Procz zachowanego w Monecie krajowej szacunku idealnego, wzruszenie dawnej kurrencyi Talarowej Monety przeciw Czerwonym złotym, y przydanie dwu Złotych nad dawną Czerwonego złotego do dwu Talarow Ewaluacją, ogołociwszy kraj z Talarow, sprawiło niedostatek Monety, y pokazało drogę do wprowadzenia Zagranicznej iako to Projekt o monecie obfzerniej opiewa,

Poki Rzeczpospolita Polska dobrą walorowi wewnętrznemu korrespondującą miała monetę, poki Zagranicznej waloru niemającej nieprzypuszczala, poki zwykłą w innych krajach między Złotem y Talarową monetą proporcją zachowała, iako to za czasow Zygmunta Pierwszego, Zygmunta Augusta, Stefana, Zygmunta Trzeciego, Władysława Czwartego, działo się, poty, wystarczała swemi dochodami, na tak znaczne wojenne wydatki, bo produkcje krajowe za istotny walor pożyteczniey przedawane, a Towary Zagraniczne za dobre pieniądze taniej kupowane, obfitość pieniędzy krajowi przynosiły.

Od Roku 1654. iak idealność do Monety została przypuszczoną, nie mogli zaraz złych jej skutkow kraj uczuć, bo ciężkie Woyny, głód generalny y morowe powietrze ruynować go pomagały. Lecz po Roku 1717. w głębokim zostawiliśmy Pokoju, od głodu generalnego, y powietrza morowego BOG nas uchował, z tym wszystkim Pięćdziesiątlatni Pokoy, pomnożenie Populacyi przez rozrodzenie Ludu, rozprzeszczerzenie rolnictwa, ulepszenie handlowey y wszelkiej inney Jndustryi, wszystkie te w kupie czasow naszych nad wiekami przeszłemi Awantaze niepodołały zabogacić Kraju, ponieważ idealności w krajowej y Zagranicznej Monecie, przytym wzruszona przez Konstytucją Roku 1717. Talarowej Monety do złota Ewaluacja, były to niby owe wewnętrzne robaki, u Medyków *Comedones* zwane, które więkizą część wynikających z handlu Zagranicznego pożytkow nieznacznie trawiły, y onym *in Substantiam* Moralnego Rzeczypospolitey Ciała, obracać się niedopuszczały.

Starała się zapobiec dalszym Rzeczypospolitey stratom Podskarbińska władza, przez ogłoszoną w Uniwersałach Redukcją Monet, na ow czas w kraju najdujących się, lecz ta Redukcja służyła tylko dla pokazania każdemu, co rzeczywiście miał w Zagranicznej monecie, służyła oraz do przestrogi Obywatelom tego Krolestwa, aby się iey strzegli, y więcej takiej lub gorszej od potronnych niebrali.

Lecz gdy gorsze pod podobnym stemplem wpłynęły Monet gatunki, y kraj cały niemi został napełniony, gdy zredukowane podlejszymi były wykupione, potrzebna była druga Redukcja, którą Komisjye Skarbowe obojga Narodow przezornie y z obowiązku powinności dawnemi Prawami na Podskarbach włożoney przyzwocie wykonaly. Przykład ten dowodnie pokazuje, że dla obronienia kraju, od tajemnego Zagranicznych, a coraz gorszych Monet wprowadzenia, nie dosyć było iedney redukcji, lecz trzeba było Redukowaną, na krajową przebieć monetę.

A dla osuszenia zródła wszystkich o których wyżej mówiłem dla Oyczyzny strat, trzeba było zgładzić w nowej monecie idealność, trzeba było taką iaką Krajowi naszemu iest przyzwocita, między Złotem a Srebrem umiarkować proporcją.

Trafiła do tego nayskuteczniejszego sposobu Rzeczpospolita na Seymie Konwacyjnym, gdy dla wykorzenienia złey Zagranicznej Monety, dobrą krajową bić postanowiła, która dobrą niebyłaby, gdyby którykolwiek z wyż opisanych defektow był w niej zostawiony.

Rozwiódłem się w głosie moim, abym dowodnie pokazał *vitia interna* dawnej Krajowej Monety, z których poznania wypływa naturalnie doskonałość ustanowienia nowej żadney z przeszłych przywar niemającej Monety. Dosyć mi zatym będzie w

krotkości namienić pożytki ktore narod w nowo ustanowionej monecie naydować będzie.

A nayprzed zniszczenie idealności przez ściąg waloru wewnętrznego we wszystkich gatunkach i waluacyą, oddala od Kraju wszelką tego Waloru niemającą monetę, a przez dobroć metallu uczyni nową monetę od wszelkich fałszywych łatwo rozeznalną.

Umiarkowanie proporcji położeniu Kraju przyzwoitej, między Złotem y Srebrem, sprawi to, że złoto taniej niż przedtym do Kraju wchodzić, a nieco drożey wychodzić, będzie y na obie strony Krajowi pożytek przyniesie.

Talary Hiszpańskie y Holenderski od naszych nieco lepsze w Cenie Talarow naszych wchodzić y masę Monety Srebrnej pomnażać będą, że przy naszej monecie, Zagranicznej drobney potrzebować niebędziemy, y też Same Talary ze znacznym pożytkiem do Turek wydawane będą przez powiększenie Złotego tak partykularne każdego, jako y Publiczne dochody, tudzież lennugi Woysku przyrosną.

Produkcyi Krajowych przedanie za pieniądze Jmienia swego warte y Towarow Zagranicznych tańsze za dobre pieniądze kupowanie niemają będą dla Kraju korzyścią, a nad te wszystkie pożytki oddalenie przyczyny dawniejszych strat, naywiększym będzie dla Oyczyzny pożytkiem.

Tak dobra tak pożyteczna a dla wygody Kraju potrzebna moneta aby Konstytucyą potwierdzona była, y aby Projekt o monecie Nowey już dwa razy czytany *pravia maturiori* ieszcze *deliberati*one w czasie swoim był podpisany z miejsca mego upraszam.

Zeby zaś Moneta nowa niższej od waloru swego przeciw Złotu niemiała kurencyi, y żeby w tym Lichwiarzow zabiegło się indultryi, przez którą srebro w monecie tanio za Złoto wykupowane, y tajemnie za granicę wywiezione być mogłoby, potrzebnym bydz sądzę ten Supplement do Projektu o monecie ktory dla przeczytania do Łaski oddaę; aby nad nim Prześwietne, Stany deliberować y na następującej Sessyi wyrok swoy wydać mogły.

Zoltaie mi ieszcze mowić o Redukcyi Monety Krajowej, tudzież uczynić *explikacyą Remedii in re Monetaria indispensabilis*, lecz dla opoznionego czasu w tych Materyach do Sessyi Poniedziałkowej głos sobie zamawiam.

MOWA

J. W. JMci P. BORCHA Woiewody Inflant-
skiego, na Seymie Walnym Ordynaryinym
Warszawskim miana.

Die 12 Novembris 1766.

Najiaśniejszy KROLLU Panie a Panie moy Miłościnny.

NA Sobotniey dopozna przeciagnioney Sessyi
folgując utrudzonemu codziennemi praca-
mi zdrowiu W. K. Mci. Pana Mego Miff.
a przytym niechcąc Przeswietne Zgroma-
dzone Stany zatrudniać wielością Materyi ściągających się
do tak zawiley, niepowszechnie u nas znaney, a przeto nie-
łatwey do pojęcia Mennicżney umiejętności, zachowałem
explikacyą dwu ieszcze Punktow w Proiekcie o Nowey
Monecie wyrażonych.

Teraz dopełniając powinność Kommissarza Mennicze-
go poczynam od obiasnienia *Remedii*, bez ktorego żadna
utrzymać się niemoże Mennica.

We wszystkich naydoskonalszych Mennicach zabiegają
subtelnyim Myncarzow wynalazkom, ktore *in defraudatio-
nem Publici* pod pokrywką omyłek wśliznąć się mogłyby,
z tym iednak wszystkim pobłażając nieuchronnym niedosko-
nałościom, do ktorych uniknienia umiejętność y zmyśły lu-
dzkie nie są dostarczającemi, we wszystkich Mennicach *ad-
mittitur remedium* dwoiakiego gatunku, iedne co do Proby
srebra, drugie co do Wagi sztuk Monetowych.

Dla pewności proby Srebra każdemu Monety gatunko-
wi wyznaczoney nayspierwey probuje się przez trzech przy-
sięgłych Probiezow Metal, gdy z Tygla ma wychodzić, y na
ow czas powinien być Metal nieco podlejszey proby w Ta-
larach y Pułtalarkach na puł grana, a w gatunkach pomniey-
szych na granow dwa.

Gdy potym po szrotowaniu Metalu na sztuki każdey Mo-
necie proporcjonalne, te blaszki idą do bielenia, Weynszteyn

A

y sol

y sol trawiać miedz *in superficie* tych blaszek, nie tylko pozor białości im daie, ale też probę Srebra poprawuie, w mniejszych gatunkach więcej, bo w tych iako cieńszych więcej się wytrawia miedzi, a w grubszych mniej, przez co każdy gatunek do przepisaney proby przyiść powinienby.

Ze iednak tey poprawy *gradum, ad ultimam exactitudinem* przywieść niepodobna, przeto niedostatek proby na puł grana niepowinien *vitiare* Monetę, y na tym zalega *Remedium* co do proby Srebra we wszystkich kraiach *acceptabile*. Zeby o wadze pułgrana wątpliwość niezostała, przydaie to objaśnienie, że puł grana iest pięć set siedmdzieściąt szosta część Grzywny.

Przy warzeniu tych blaszek zawisło wiele od ostrości Weynszteynu y foli, ktorych *qualitas* nie zawsze iest rowna, tudzież od wody, która czasem mniej, czasem więcej, zwłaszcza po deszczu cząstek hałunowych w sobie zawiera, y przeto w tych blaszkach więcej lub trochę mniej miedzi wytrawi się *in superficie*, a zatym co ubywa na wadze, przybywa w poprawie Proby Metalu. Przeciwnym sposobem co się miedzi nieotrąwi, zostaie w Wadze, y przeto sztuki z różnych fuzyi cale rowney wagi być niemoga, z tym wszystkim każda sztuka z osobna wewnętrzny walor mieć powinna, bo to od zmieszania metalu w Tyglu, y od Tyglowey zawisło proby.

Remedium co do wagi ztąd wynika, że choćby każda sztuka z osobna iak naypilniey ważona była, gdy ich więcej w kupie waży się, cokolwiek różnicy w Wadze pokazać się musi, przeto na Talarach y Pułtalarkach niedostatek iedney Cwierci na sto sztuk, na Cwiartkach iedney Trzeciny na sto sztuk, w Złotowkach dwie Cwierci na sto sztuk, a w niższych dwu gatunkach iedney sztuki na sto, *tolerare* należy, żeby *ob hos minutissimos defectus* gotowey Monety nie przetapiać.

Gdyby się zaś pokazało z swiadectwa trzech przyięgłych Probierzow, żeby *defectus* co do Proby lub Wagi *hoc concessibile Remedium* przewyższać miał, tedy ta cała fuzya kilkanaście set Grzywien wynosząca do Tygla wrocić się powinna, na czym Administrator Menniczny za niedozor koszt roboty traci.

Z tego wszystkiego co *de utroq, Remedio* mowiło się *infer-tur*, że *potissima pars massę Monetalis* powinna, ile można naybliżej, *accedere ad normam* opisanego w Proieckie Regula-
men-

mentu, y że te *Remedia* do przepifanych granic *in aliquota parte* Monety cierpiane być mogą; Owszem żeby te *Remedia pro irritamento* prywatnych zyskow nie służyły, to się *specialiter* obwarowało, żeby wszystkie iakiekolwiek być mogą, *ex utroque Remedio* pożytki, osobliwie w Rachunkach przez Oficjalistów Mennicznych Krolowi Jmci podane były. To *Remedium* w Proiekcie nazywa się *modicum*, ponieważ jest najmnieysze od tych, które w inszych kraiach są używane.

Przystępuję do Materji Redukcyi krajowey Monety, która z wielu Przyczyn zdami się być nieodbicie potrzebną. A naprzod ta Moneta ma *vitiū intrinsecum* niedostarczającego waloru wnetrznego, które dotąd powaga Prawa pokrywała. Gdy teraz Moneta Nowa y z dobroci zaletnieysza, y nowym Prawem autoryzowana, po kraiu rozchodzić się zaczyna, gdy Zagraniczna Moneta *ad valorem intrinsecum* jest redukowana, nie jest podobna, aby zła obok z dobrą w równym szacunku chodzić mogła. Poznana iey szacunku niedostateczność, wszędy ją dykredytować będzie, każdy iey iako wyfoko oszacowanej wystrzegać się, każdy, iako tey, która kiedykolwiek redukowaną być musi, przyimować nie zechce. Upadnie iey kredyt *in estimatione populari*, a zatym ta którey Prawem uczynić niechcielibyśmy, w powszechney akceptacyi uformowałaby się Redukcyą.

Na samych Kredytorow spadłby ciężar całej straty, gdyż ci przymuszeni byłiby według Prawa Monetą krajową nad iey Walor przyimować. Jako zaś rzadki Kredytor znalazłby się, któryby dobrowolnie onę *in Valore Ideali* przyjąć chciał, tak niepochybnie pomnożyłyby się przezto niezliczone kłotnie, y nieuchronne na Prawo wydatki.

Nad to iakie ta krajowa Moneta nie będąc redukowaną Kommissyom Skarbowym sprawiłaby zatrudnienie: każdy chciałby tą Monetą dochody publiczne płacić, Kommissya Skarbowa miałaby słuszną przyczynę, nie przyimować iey w wyższej Cenie nad tę iakby ona w kraiu chodziła, a oddający trzymałby się Konstytucyi 1717.

Jeżeliby zaś według niey Kommissya podatki przyimowała w starey Monecie, musiałaby ją równym kursem wydawać, a zatym y ubogi Żołnierz na dosyć szczupłym żołdzie, ieszcze tracić musiałby.

Wypływa ztąd kwestya, jeżeliby nie miała teraz nastąpić Redukcyą, czy całę nic o krajowey Monety Redukcyi w Kon-

stytucyi nie wspomnieć, czyli kurs iey do czasu Prawem u-
bezpieczyć należałoby.

Moim zdaniem, czyto zamilczy się o iey Redukcyi, czyli
Prawem *tolerantia* dla iey do pewnego czasu będzie za-
chowana, *in utroq; casu* rownie ciężkie dla kraiu wynikać
będą inkonweniencye.

Zamilczeć bowiem o iey, iest to ią barziesy dyskredyto-
wać, która y procz tego kredyt utracić musi, kiedy iuz aktu w
Rydze iest redukowana. Opisać zaś Prawem kurs iey *ad tem-
pus limitatum*, byłoby to nie tylko utrzymać *Publicum* w
trwodze y niepewności, ale też sprawić w handlu zamieszka-
nie, gdyby infzy iey kurs miał być w Miastach handlowych,
infzy w kraiu. Nad to Kommissya Skarbowa w dawnym
kursie biorąc tę Monetę w rownym wydawać musiałaby,
a Żołnierz drożey ią biorąc, według kurrencyi taniey wy-
dawać, albo drożey żywność taką Monetą płacić byłby znie-
wolony.

Miałem honor pokilkakrotnie naydować się na Konferen-
cyi Prowincyalney W. X. Litt: miałem oraz partykularne
dla siebie ukontentowanie cieszyć się z iedności umyślow, y
iednostayności zdań zasiadających tam zacnych z Senatu y
Stanu Rycerskiego Osob. Ta Prowincya więcey tey Mone-
ty nad inne Prowincye mając, naywiększą część straty w Re-
dukcyi iey ponosić będzie, ztym wszystkim nie iest daleką
od zezwolenia na tę Redukcyą z małą w Proiekcie względem
kassaty odmianą, zaczym *ex munere* włożonego na mnie U-
rzędu Deputata do Konstytucyi, meliorowany *ad mentem*
Prześwietney Prowincyi W. X. Litt. Punkt względem Re-
dukcyi, do Łaski dla przeczytania oddaie.

Plus w sonacie Pasztelana Czernichowskijs
Kithorodeta

A. R. P. M. M.

Dzisiaj Poznając Łaskę W. K. M. P. M. M. w miłosierdziu tylko
został, a ludzkiego świata Świątu Polskiemu widoczney, we wzniesionym umyśle
dosyć czynienniemi nie wypełnić; zdaloby się ukryć powinnosi, stui się od,
wodym syniem, ubliżać wspaniałosi Barńskiego Mawistatu, ktorzy nie sam
tylko Naród Polski z gębokim uczywiłbi unizeniemi, lecz cudy Euro,
pry Monarschii: ny Dyktator korony, i przy mierzonym rehowimim, uznaiac,
stanowimie z wobnygo Narodu Panowani, w krui Jagiellonskiy wyobrazone
szacuniu Barństwa tego ozdoby.

Niudowny na wyrażeniu dowodu tego, co wysoki Bostic szacu,
niekaj wyndności krwi prawem natury, w Tobie S. Pani Jaanuyck
przywiodłw oznaczyli dany, ale dostateknie wyrozumieci dla Dobra
pospolitego ukąstwowanie, rownie gorzby w stawu Tworicy szczazuy się ja,
snuie w patrzyć się, doskonale nie podobna, skutki awieł krotney Dobroci
Tworicy, na Synack Gyceryony wyznaczone, iak się, Tutaw, nam odbierac,
tak stawy ochreśli y policzyn trudnu.

Stworanie Kzptla wlasności szafunhu we wzniesionych Dobrociy
dzwystwo swoich, nie tak z ustaw Wulkich Porodkow W. K. M. iako
iako z wlancy zbierani cnot, do tak trudnego w Deym Krolstwu Gospodar,
stwa, przytaczyla natury; ktorzy pierszym beda dosyć chawny pracy zdo,
biowiu przyktadem czste y. Tomma, Winnicie Tworicy nie uzylczności,
stanow w niy Truciu, ych, z pozrowne czynny, sam Skwapliuszym nu
pomocnikow Dwuik, z przytożrony, Lestropawu zaszerpiles pozytki u,
mystem dosyć w krotkich czasie, doryznych owoiow widzienny dokłay
dni.

W tym zbieżna dzieła Łask Tworich y ia ulepione Stworzenie
A. P. czuje wybor Łaski W. K. M. P. M. M. ozywiasny ust moich, zasilo,
na przyimność nie smiertelney wdrzyczności wyznanie

I lubo W. K. M. na gawie niedawnu Senatorskiy w Socret
Wulkich Mezow sonatu mie polizyuszny ewidwzone w che wick owicy
muzeli w wyborze Staw gębokiu niezdyt odemnie obruc pod rekowanu,
tym bardziej w obecnosi Stawu Kzptly tu czynności od Wiernego
poddanogo im obowiazanszym wyptuaie sie dttayim iistem winien,
nie dostarczam, iednak lubo mie skutecznym umyśle meyo wyina,
luzkim, iako zamilzeł nie podobna, tak wydotaie wymianow spro,
widliwym przystoyney Istowicństwa W. K. M. na dziek czynienni wy,
nowy obowiazkow Polny, szere ust u. amnie nularzeni, sobi łosci ser,
ca zyczyci: Szere szwinie zyi Mzany Panie Skupę lednie tyle, Nie Staway
Porodkow Tworich padminety dwuile.

Nigdy Gyceryona do porzathu Panowania Krolow Swick,
wulkich, Mazonik, y Mazonych Panow ni bytu tak uszerzliwiona
aby te, cnoty wspolne, i zelności, y Mądrosci, z waleraych czystakno

między
m

mężczy sobo przyczyn, uprzykrzoney Synom swoim nie przyniesli wady,
iako Bziciopise wymalazky takowey okazyi staraj sie przyrzucnie
kladem pamieci.

Poobnie byla sprzeczka między Grekami y Rzymianami, ze
Pracy przywłaszczali sobie, iż u nich sa Prawa tyllio-Stanowione, Rzym-
mianie zaś szczylicie, ze od nich nędolklivie zachowane, potym
Pracy ozdoby Państwa Swego w M. W. wacke Rzymianie na chwale Bo-
gow y wspanileści kosciołow sobie zachowali.

Ta zlozonym cyniwem iest przykladny w Dostojstwie M. K.
Mię Madrocze, Dullnora y cwiatoobliwoci doszkodły przybytek ze w Czo-
bi Twocy N. B. zbior tych przymiolow Rzplta poznau skutki Kanowia,
nię Prawo y utrzymanie onych, wostropnym względem uprzywilejowan-
wieni, wiadom y kosciołow z wolnoscia ugruntowanie stojiacych cacioc w
bespieczasz, szczy o sposobach przyczynienia Woyska z Rusodu Szlachecy,
kię Polskiego rzdzie pozwilasz, y starania Swego dodajesz, oraz skar-
bow y przytkoro do nich przytkorasz.

Przed kilka dniami styszany la gto wielkię ro Cyrzyznie
Synatona czutego o ucaleni Wiary J. katolickiej Pastiera, wzbudza
Stany Rzplley do uienomyslnego zgodzenia sie, aby w następuacy
porzadku Seymowania przytkany Procht za Prawa, byl de taske
przyjety, tej myśli zbawiennej iest celem Ironu Pańskiego o swia-
czone przecie wzru, cie, w tej sfornosci do mooney twierdzy Swocy
upcowionych nie odstępną gorliwosci kazdego stonice zczegulnosc,
za osobliwym zdania stacię krolewskiej Paawidta nastudowca.

Naj Jasniejszy krole dajesz dowod prawdziwego obywa-
lelstwa znakomitosi, wyrazasz zes z Jona tej Matki polzety z Cha-
Orla Polskiego narodzony, mlekiem Wolnosc wychowany, cnota Wi-
gy katolickiej na Iron wyniesiony pieszczony Synom Swym w Ho-
dkim Panowaniu dajesz życie, Wiary Swobod y wolnosc otwierasz
zazenie, a iakże moza sie przytkorzyć w Wikore J. katolickiej sz-
dliwa zaraza, kto na daw nemi wiekami nie wspominazac statutu y
kastytacy, w szysktem Stanom wiadomych nie powrotnym do daly-
szego szerzenia sie zgotzeniem, przez cnotę y starę Polskie przywiaz-
nie poczyszczona.

Kastylucyie kton od Zygmunta Treckiego pokoy z Gysyocle
mi ubospieczyle, cacioc Fortian, rownosc urodzenia, utrzymali, dopierow-
kudliwacych y zatabiajacych, z Postromnych Potzacy Szi, per Jura Jem-
tium wolnie szukac ucziowych zarobkow: Subo mnicy katolickiej w Za-
granicznych Potczyach zyskuu, przych honyzi y suchosci narodu
nego pozwolity, iako zas Stanke y manufaktury zagraniczne misz-
y zpodlara Soluny Obywatelów Państwa tego, a Bogaca uwrzych Sud-
za Franice wynoszących si tak te prawa gna Stajic by powietho, p-
ny by trzy lata kupiec lub remieśnik Heclyk zba wilozi, aby dli

pozylka

pożytku Ojczyzny porcelum przyiot incolatum, lub też wynosze się
 Jęziki swoiły polowi w Polsce, zebraney ad Jiscum zokawit.

O porządku Sejmów czytając konstytucyi 1763 gdzie jest
 przysięga Marszałka y Deputatów do konstytucyi Chrystopa, tudzież dnia
 1693. 1690. 1717. 1726. 1763. y 1764. Sejmu Ostatniego Convocacji,
 ois zupełne brzmienie słow w tych obrządkach zostaje, że nad te ustawy w
 wolnych głosach zklione w zdaniach idnomysłnych Szplty Szymow,
 nie wałpliwo, albo nadom Ojczyzstym, szkodliwym, co by poprawy wy,
 cągata nieznaudie.

To jest pewna że krytyczna czasów odmianna do poruczo ,,
 tnych xdan ludzi nakładzie zuryhta, a z tad ostroznosci przysięzemu
 formuie czasowi, gdy z ocerwistych dowodów niudawonych ta Maligra,
 tas uodzilasię w korzenioma, iz z bawimne Dzicta Szplty za prze,,
 sztych stawney pamieci Krolow Paoniowych zkażona, pozystki po w,
 dziekney zniwa zapalerywych podnioto ztosuiz zptomety, y do usz,
 szczykwieni checi, zyczliwych, Ojczyzny Szymow do tad zbio m swy,
 go zgtodnioty za obktogowale appetyt.

Alc coz zostało w nagrode uci miżliwie utraconego zniwa
 oto czas tylko w kłowym ciu piuących y ocerkuuących pod Młodnym W.
 h. Mui Panowaniam, czy nazyw nawtiece polepszeniu porządków do
 sprawowania dzieł naszych, teraz zistocza, kłox tym deskonało za ko
 gzyse przyniosła yni wolniejszy sposobem do poprawy Wierni Włk.
 Mui Poddani wtozeni będą.

Przysięga Marszałka przysięztego Szymowego y Deputatów
 do konstytucyi a przysięga de legowanych do Rakunków skarbowych
 czyni różnice materyi, gdy onym maryne Szymy przysięzci, nietylko
 w samych materyjach skarbowych, ale obudki w potrzebach Szplty
 ztożone będą, a Marszałek z piuiacy w kłozawie zedri, w Materyjach
 do konstytucyi pod niu podpawiających, ktorz nie dystyngwuią iatosa ci,
 gubney od czasu idney, to e nie woluomi ydosam ale idnym głosom
 prze prz szaiących, potow jnych odmiennych Szymy kłkłodowa,
 ne zostana, ani osobnośc materyi do Szplty dla kłomsi jny wykony,
 wai zlecony, od wykonywających, y ustawow Dobre lub nie kry hca,
 zrych, zownyż poznania mić mić bęzie, a tak sta rzytna wolnośc zedni
 umie iktawit od Boga włana, potow idnym zedaniem mriey z zedni
 wstydzi, y Ojczyzi parowa wolnośc rozumienia.

Wiec iako w tym niezadzie do tad trawiają Szplta dosyć gromtow ,,
 ni Opalznoscią Beshę dotrzymaniem ciuszow y obowiazkow sąsiad,,
 kłom Monarchom, w twierdzy swoicy zostala, nie podobna aby ta wina, kłox
 z Wolności ku Boga zadliwy za cel otdoby wolnośc Starbdu zotawata,
 in aequilibrio, między innymi Panstwy ty Kłolstwa zachowuiac, osobliwosc
 Boga Juste poio spocę tych Monarchicznych Panstow przynociem, ni
 swoim klery kwitny w Pokoju granic niedozwolita.

Enaczey gdy do tej wolnośc glosu ubruty przysięzby zapewnie

przeczyby sąsiadzi Polacy dla swoich interesow mając Skarby i Wzrost
ska w pogotowiu, wiekdzoby zdani na Stronie swojej no materyach,
Wiany, Wolny Dekret Wolow, oderwana Prowincye i roznych innych
materyi porzewazyliby.

Tento glos udnego Lesta czyli Senatora duwal Narodowem
zaszczyt, Panickim Slawę, Pomoc Ojczyźnie, ze udnego Cudliwym
męznoscią, Prawa utrzymywane byli, ca tose granie zastepowal,
męzwaltowniejsze naciski i niebespużenięstwa klamit y oddalat.

Me Pieswietne Stany, ze nad zamiar wolnosci z Granie Zarzadz
tu Narodowego, wkonienony watoz. prowania Sejmu, ustoio ne ma
stepstwow Praw, spornate Gospodarstwo, wiec temu osmięteniu y sposob
do ratunku wyryzny potrzebne wymalęci rozumialbym; Aby toid y podob
wolnym Stosie obstawiaicy ber pucia y zerwania Sejmu zakonczony
miał Granie: To ust Prawem lub Instrukcyą sobie daną zastoniu
sie przy wolney zostal oppozycij tych materyi ktore ustanowito
wo, a zas w okolicznosciach od Skarbu lub od komisji wysherey
przychozacych, forma Iudiciaria per plurimum non obstante
quavis contradictione, co sie tykko rachunkow dotywie z Podatkow
y Prowentow wolnem glosami uchwalonych niech konczone do
Lest

24
23
22
21
20
19
18
17
16
15
14
13
12
11
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1

Mawa
N K
Dwoja

Mowa dyktująca za Kasztelaniz Petrkę naszymi warszawskimi 1766.

96.

N K P. M. M.

Dwojaki głos mój N M K. ^{omniadający} ~~omniadający~~ ex turno zdanie moje, wypropnowanych Ma-
kryach do Rewolucji Stanom, ^{z wyjątkiem} ~~z wyjątkiem~~ iście rakitad korupcy unajpoin-
niejszy wzdzi na idowie Pańskie, y wistrym posturzeniści Stoli
WKM. nie unkaranie wdzierności y dyktacyjności ~~wprowadz.~~

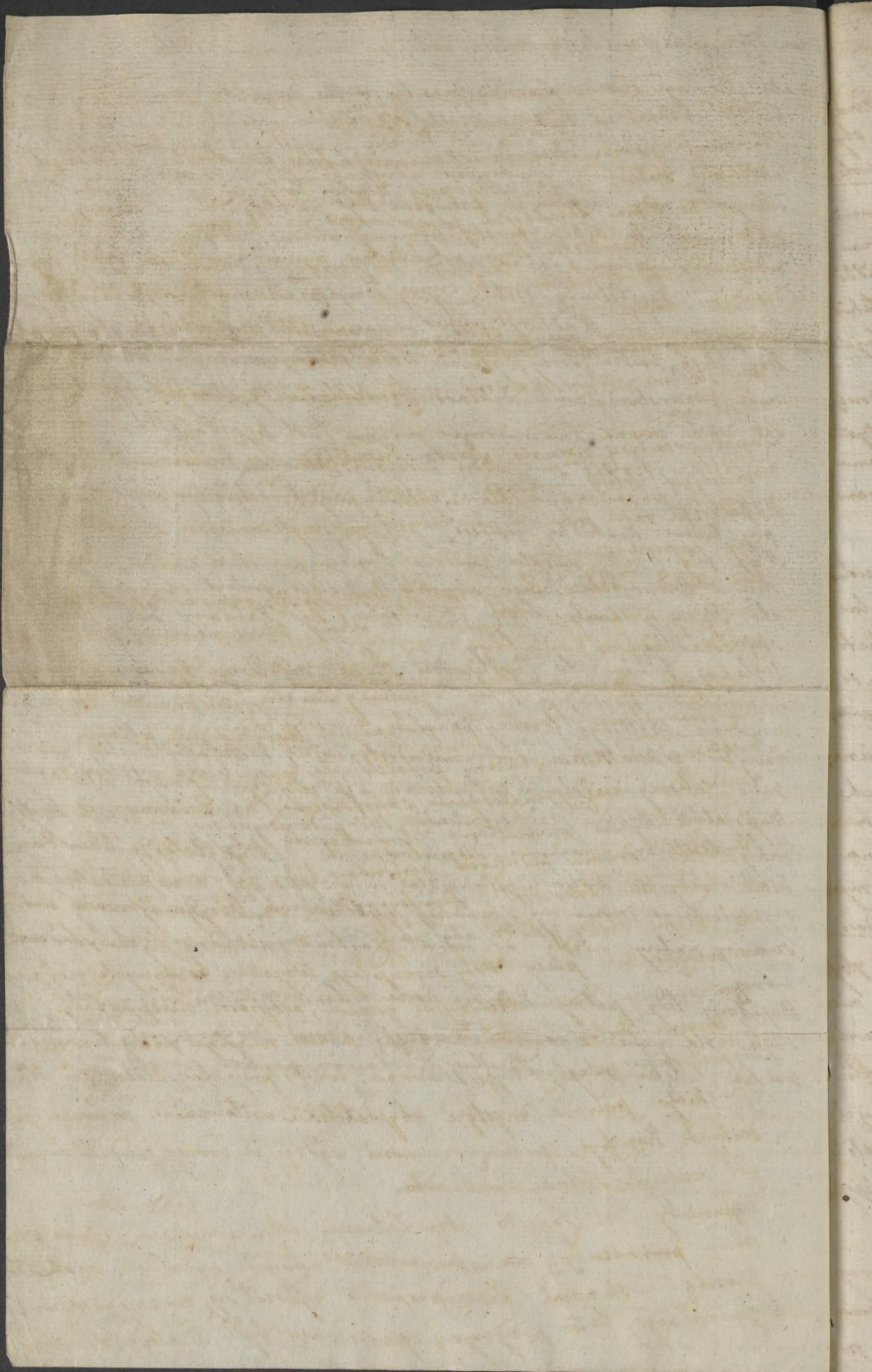
Tercer głos mój rany najgę z miysca tego na ktorym miz Dobrowy na
WKM. osadita Ręka, prosty wymowz utozone, ale zgruntu y gęz bolosie
wdziernego y obowiazanego serca dyktacyjny gohodzycie wypry za od-
dane mi Kasztelaniz Petrkę y propnowyrenie moiz, wotyle szay wyppoy
Rency pospolitey Kadie nisz do Tronu WKM P M M.

Boz ktory, osadra Trony, widacie Berla y korony, wotwierdy y kwatosi utry
mie Mocarstwa, niek dielnosiz wszechmocny szoyz Potyzi, szuyz
Lat WKM mowa, znie mizny gminem (not tego Pańskich, ktore ngydny
narod z naywyszy swy widzi korysiz, ktore wiekow dawnyz bydy upa-
gnieniu berstwicanyz, ktore wiekow przydyz bydy jedyznyz awsem z
pryktadem apobidky zausi.

Niek tedy N M K niebylo poddane Panowaniu WKM granie, nieja bylo
obserne Europeyskie brzi ale swiate catego wotyz obeymiz yterne
cho stary y chwaly WKM iz w sobie tego Pańskiey (noty Tron Pol-
ski osiadacz.

Wyliwa bounim to notliwosci mowe, obfite na krdygo z poddanych
strumienie, jasam, ja N M K Dobroci Pańskiey, wspaniatosci y wielko-
sci Dupy wielkiego Krola y Monarchy, nawobie moizy znowy noszy dowody-
ranyz WKM P M M. odobie miz dostoy nosiz Kasztelaniz Duskiej y miewe:
katis lubo znieudolnych ust, ale winnego przy zgromadzonych Stanach
Majestatosi swemu dyktacyjniam, ten podimpytes miz na krdygo krdygo-
laniz Petrkicy y wgrono Deputowaniz do konstytucyj policyz y miewe:
wielkie tedy te dohodricystwa dla mnie okaranz, te wspaniatosci du-
szy wielkiego Monarchy, bardziej gtybokim serca y duszy moizy mi-
szeniem naley nizeli ad rouni Szachow upodlong wychna ale miz

moizy
Dopedyz tedy pedny Dobroci Krola y Panie moizy Mitozizny, Szach
snyz dla mnie ad a godla uny sluzenia moizy to jest do krdygo-
wania Ręki swey Pańskiey Szachow prawol przydyz

Voluntate naregum d. 29. Octobris 1766.

Drogi czas sejmowania naręcy, większą już potęgą prawem przepisane go czasu, niż na bezczynnościach N.K.P.M.M.

Uznajemy Ojcowską staranną Wkmcie niejedn tylko pieczołowitość, ale nieustannie wielkimi Dobrotami, co do? Najlepszy z Krolow krole ujęcy dla Handlu Przędem Tym od Pana Łanigoych powierzonego mozt ucyria, czego bys nie ucyria; oto ucyria Pruskie Stany potylikrotnie ucyria Laski Dwoie, ucyria wieniu szkoly Rzymskiej, wotworzeniu Mennicy, wotworzeniu Forty, wpryppro: sobieniu Amunicyi, ucyria wieniu znaczney, etta doskarbu Panskiego nalezy im portancji, acz nas najuicy do Naykashawskiego ucyria Pana ucyria: nie stobim ucyria Handlowi w li N.K.P.M.M. narod nap jest mity y ucyria.

Zapraszamy bys nalerato Stanom Pruskiym, na Przewodnie duiatle Im oniecajce Polski, ucyria czynnosci Szery do usitowania Panskiego skuteczne rady prur najpodobniejsz y ucyria serodki Doprowad: nego Doprowadzajcelu.

Ktoz nie ucyria. Potreb Pruryprospolity, treba Icy sity wotworzenie, treba daune Har: du stawe, dodawnego przyprawianie stawe, ktora znacznie prur cza y upada bezrydne, teraz gdy pod Przemem Mzdrogo sprawiedliwego a Kochajcego Ocyria Krola z gnyrow y cawalin niepanicyi dobywasie, narodowa stawa, treba je podrygnz, y podrygnz silnie.

Zniestomij N.K.H. znawny podatki etta generalnego y ucyria, a zniesliomy między materjami skarbowemi, na Fundamenie Konfytu: cy 1764. Sejonas Convocationis x Coronationis aby materje skarbowe Pluralitate Forma iudiciaria decidowane byly, y gdy nam zwotconego na sie obowiqzku Pruskie Komisje Skarbowe Obogga Narodow tak na zastypienie etta, jakota aby moztu bydz emisione potowne, tudziez na powyzkszenie ptacy bryzruptego Woyska, bo nie wystawajgu y dopilnowania dosze obrzecznych granic, adopierow niesposobnego do Ob: ny Wiarys. Fortun y cawosi narzyby; tudziez na inne nieuchronny Pr: cy postpolity potreby, wypracowane podatki projekta; Alisi Hof Manu Łazyckiego murara myslge obywatelskie usitowania, prurara y Pr: sinitnych Komisji prawny czynnosci, szdrgc in rodray podatkowania jest materja Status anieskarbu.

Dopusciaby Im. Łazycki etta Ławosiz, wlymze miejscu y tywice spr: sobem powinien by na ustanowienie nowych podatkow, zialy Ła: twosiz restanami Pruryprospolity zgodit sy, na zniesienie etta generalnego; bo ter przyeryny popierajz, bydz Materje Skarbowe y

podatkom ustanowienie, które wyperswadowały Jm. C. Czajkiemu znie-
sienie sta generalnego yweunstrznego. y rozumiem w jako dobry oby-
watek y swemu wyuznieniu wyuznieniu, swoje do Prawa przystosunie wole.

Cate wiez tres sadzenia naszego N.M.K. osposobie podatlowaniam
sitypulismy zdanie Jm. Pana Podlaskiego aby Starostwa prost deussum
salvis modernis possessoribus do Starostwa przytzerone byly apodatki
zniesie wszelkiego rodzaju, niewchodzy in questionem lubocby tatur
zuypprowadzonych kwart doic, czyliby na zniesienie uniwersalnych
podatlow wyplacaly.

N.M.K. ten projekt w prawo Majestatyczne y Prawo wolnosci narodowej,
z odmiennia innym prostae, ruc jest curussta, dauna to byta Statyptem
maxyma non progredi est regredi; ajako Ciriup swe wyzara zdanie,
Regum Majestatem difficillius assummo fatigio ad medium delvati, quam
a mediis ad ima precipitari.

Tac to N.M.K. dziedicznych przodnym Krolow Polskich po nadanyet nam wolno-
sciaek prur uszytlie lat przeziggi wobraneych wolnemi gtozy Krolow
y Kark, wraz z Berstem wladnyym, ^{wielowladztwo} prerogatywy prostae yokrasa, tac to
wolnosci wobyte praw opisu z treck Pierwszego Stanu Wolnosci, tac to
dla wierneych y Wyuznieniu y Panu wrykach Panskich zostawiona nadgroda.

Nie podosi dury, w podkhebtwie swe zalitadajica siedlika, nie na-
drizja ptonna, abym sobie z Twoich Najjasniejszemu Krolu Saskaunych
wryglow obiecował przytki, bo wiem, w stumy zasturonych y zasturonych
rych odemnie Joznu Panskiego z blira obacrajz stolicke, niezadna
w ryku mych dierzawa, ^{bym i jawnie lub potomstwu ustawit,} bo wy radney nieman, wymupa mych
moich wynurzenie, lez Majestatu Wladra y zasturonych nadgroda.

Powotane y Przeswiecne Dulhorinstwo Jm. H. Opai y H.
Kupi Ritus Podlaski, rozumiem j. byle abawis Capitibus zniesc nie-
przywoite przytuzny i w jednym znami zarywaizg praw swobod
y wolnosci, jedner cigzary znami druzigae odwarzisz a osoblina
Jm. H. Opai Klawstabi & Prepositi Regulares majze w pamizci
confytacyz de educandis nobilibus pueris Anni 1550 tudziez constituc-
tionis Synodaly Inesrenjow y Petricorienjow pod Bernardem Maciejowicem
w Krole 1607.

Konny zdanie moie zostawuizg sobie przymanie nie sig przy
projekte s choty Ryerskiej, aby Stany Kreyzpos polity informow
ne byly oszhole Ryerskiej znacnym sumptem ufundowaney przy

akademii Krakowskiej przez Krzysztofa Mirowskiego, która to Fundacya
 dwoma konstytucjami stwierdzona pierwszą 1676 vol. 5 fol 302 drugą 1677
 vol 5 fol 476. która to szkoła i nigdy in executione niebyła
 ynie jest: swego czasu dopraszac się był aby Preswiczna Akademia
 una cum annuo proventu nauzey krajowi od WłkM ufundowa-
 na oddata szkole Rzymskiej.

Konue dobrej Statuty Pelspera zdaniem abysmy adobych skutecznosc
 rad wrrastajacy narodowej stanic nieczynili zaważ Pamcl
 existimatis semel obtenta, sive bona, sive mala, semper adheret
 magna, presertim vero si ex Plurachi consilio illustrata facta
 veluti nova fomenta concepta Pamcl adjiiciantur.

Dziwiodt Jan P. Podlaski przyktad, jako glos wolny ywkonfederackich obradach
 byl wyson powazany, gdy konfederackie zatamowat obrady; ię glos wolny
 konfederackie mogt zatamowac silnosic swojz obrady nieprucie temu, leu
 ię niemogt na ustanowione niepruwalac prawo, ~~zabrac~~ niawyc: trudno nie
 przyznae bo Lex jubet non disputat. wyperswadowac sobie powinno
 ię prawo 1764 Materye skarbowe wojshowe y Jurisdictione forma judic
 aria decidowac kaze, winno ię tedy temu prawu proutusrenstwa, orpostu
 renstwa exekucy, ^{aydy} leu exekucy wramy wykonywajacy legislacy, cy nie ię
 ystano iemy umateryach wywaronych nie ję moze konfederacy leu moze prawa
 bo jęli sę podoba Stanow Preswicznego wresie sę ję miece ywui gae konfe
 deracy generalny, bydy potym nastypowaty sę ję rydem wolne sę ję, ajednak
 Materye skarbowe wojshowe y Jurisdictione pluralitate, forma judicaria
 decidowane bydy, bo Constytucia 1764 Firmiter moze robus douinno
 sobie powigae bydie proutusrenstwa.

K.N. 10

Luboc

[Faint, illegible handwriting covering the majority of the page]

Luboi wewnętrzne przekonanie przeryje bymi karata supra equalitatem Dyptykoyom niektórych Osob, gdyż ani udzielnosc Regdow jakichkolwiek cum jure gladii ztżerona popiera tej usurpacji nie dać się, albowiem kości udzielne stżywa ale gdy incorporowane w całości Przewyprzpolity statum in statu formowae niepowinny y niemogą.

Atoli Dobroć Serca Panskiego WKM P. N. M. jako napetnia obfiteroizdaski szych kodeksy zpodanych, tak kodeksu cyni zaufanie w darow Dobrocynnosci Panskiej zabostwie owcow

Stych ja powodow ytego zaufania zanoszę proby do Bronu Panskiego o zniesienie Punktu Convocationis seymu względem ubylenia Baldachinu, Tym, ktory udzielnych stżygt Dyktum cum jure gladii Zarocyeni y Archy seymu Teraroiyorego ustawę unus Baldachinu był powolony J. Stżyciu Jmci Biskupowi Kwaloskiemu. J. Stżyciu Jmci Biskupowi Warmińskiemu, J. Stżyciu Jmci Stżydu Biskupowi Plochiemu jako Stżyciu Pultowskiemu y Stżyciu Jmci Schempskiemu. Large tu mogę na poparciu Selsarowskiemu stow powagi ktory poddytalem 25. O Biskupach wtych mowi Słowach

Nam Ipse Prepositus Plocensis integrum territorium possidet estq. de. premus Dominus Nobilitatis Illius, quod ibi manet, sicut & Episcopus Plocensis Pultoviensis territorii supremus est Princeps, ne ab illo datur provocatio ad Regem, sed ita Nobiles sunt ipsi subditi sicut & Episcopo Pravienski in Ducatu Severid aut Varmienski in suo Episcopatu. Habet etiam Episcopus Plocensis oppidum suum dictum, in totog illo territorio jurisdictionem suam exercit.

Gdy tedy rownie se dostoznosci zaruczaję się prerogatywami, on uny względy z Dasky Pansky dopuszczam się w majestatu WKM P. N. M. y Przewyprzpolity Stanow.

Rownie zas zastżyguję się byczenie y Panu rowna być powinna nad grada, apweto naprzywrynienie Odel Jednemu, zedmowieniem Druzim Sadow miarę praw obli bpa niemogę.

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint handwriting on the right edge of the page, possibly from an adjacent page or a margin.]

Mowa Amb. Awaryta Andrija Kuroprabnickiego kasztelana
Petaliego miana d. gbris. 1766. nastepnie w Warszawie.

NKPM.

Nieznawomy dar Słubios jest, dobry krol; uczestliwona bo wiem pod
dobrym bycem Awaryta; ani uznawa dolegliwosci cigzaru ry-
drony narodu, gdy nadziwego starannosc nasiebie piecnotowitosci
bierze jarzmo; tego wutosci z spobynosc utrzymuiesiz pu-
bliczna, y paleto sie oddalajz niuczestliwe przypadki, ktore
wewngtr lub zewngtr, na rzube narodu powstawae moze.
Ktoz nie za szczytliwz urna Rzeczpospolita, z mozie Rzeczpospolita,
ktora, gdy mistyczne z utonlow Rzeczpospolity sktada postac,
stanie swiz uszytlicie podlegajz utonbi; te mozie Rzeczpospolita
wktorez dobry krol ser y dobrym panuie poddanyw, od ktorych
ktory tego wiesnosiz, wktorez mozie y przemyslu awborem
wsparte bywajz.

Ktoz wzajem zapodlegajz bliskiey niewarna ruinie, gdy sicuty skry-
powane wignitew jurktery widi y uznawa wigniesiz umisty-
czney postaci, gdy awara wignozz dotkierzdu sktonnosz yoma-
mione ^{zupierzenie y a} ~~wktorez~~ wktorez awborem wolnosci blaskiew chcy.
Ten jest stan narz N.M.K. ta jest postac sytuacyi narzey, cieszemy
siz zchwacz y radoosiz arardrosiz usson narzych in nam wob-
sobie wkm Nieba daty Pana, ktory jedynym jest upragnicieciem
yubochaniem nyzronego narodu, ktory wladzycyz bertem
wskaznie wickopromny stanz mgdzych sluych ktorych wchadz-
cz sie po wotogach Europejskich krajow. Ser namyktaw
unas obywatelack do nierezdu yberozymnosci narodowa sktonnosz
zaomuca yrozparae lare.

Jedynie ranczanie ^{zobacz} wktorez wzmiania Irony y utrzymuie moiarstwa.
wktorez N.K.P.M. wzmiania walcziesie yuz upar-
czazie obywatelskie serca yumysly, yczyni nadziejz, in mgdre
wkm skemielwo nawe Awaryty narzey wlych burrach wz-
kotypanego morza od ^{fatalnego narazy ruzine sktonnosz} ~~ktorych~~ y ~~wktorez~~ jedynie ochronie moze.

Dzielay nize w kelli Krole urodzonych wspaniatosci Swietych Liny, tu
co li mędrze wlana y Religia wskazuje, costawa trosze y Ma
rodu, co powaga Majestatu acatoe poddanych yu Dobie May
skawry Panie uycizgaig

Jaras z poprzyzyczoney WKM P.M.M. y by nuznie moicy ziernowsci z
swa mego catoe wiary swiety Panuigey, catoe kisciota do
orac praw swobod y wolnosci Ma nadanych zalecam y ucy
cowshy oddac opieky, straz y protekcyę

Nietylko boniers prawowierne Wiary swiety sentymanta, wktorey
mi sig Bog Zaskany urodzie y nyc powolił dotego pocięgaig
leer y swiura edanie, estum quippe est, etiam ethrica attes
stante superstitione, omnia prospera evenire colentibus Deos,

Ala ktorey to utrzymania Wiary swiety, nietylko naroczniegane
w tym czasie Konfederacyi leer ^{y na zniszczenie zgluszenia} ~~na nymenierzeę~~ ^{odmiane konstytucyi seymu}
Convocacionis approbowanego powaga seymu faciens li w seym
WKMui Koronacyi pisac ~~na nymenierzeę~~ ^{bym die niemogę, rozumieję} ~~matruę gę y~~
sędat y mowę, obausad bym sig tej dlasiebie kroytyli, Ma
gna tandem temeritas est vicino porrigere awilia, nę
ctā propria domo.

Leer Sytuacya nasza nierozpliwra zbernydnęk wyprkajęca warow
nierownosig y nierędgę ucunękbyę tym bardziej sęisniona, acę
nazyngszę wyględ na dęiadow nęymenierzeęk interępnigękbyę
swabę y plęcia edanie moję Ku rędaniom Postow tyęk Potency
wstętey. Objasnienia Convocacionis seymu

101.

Zdanie ex turno w Senacie d. 17 głoſis w materji Rei Monetae id.
N. K. P. M. M.

Czasu już dość używanego y niemyślającego prawnie na obrady sejmowe nie napetruiam pochwałami znieudolnych ust moich dla W. K. M. P. M. M.: gdy sam już chwytę swoję y sławę majestatu swego.

Powolites N. K. M. K. przez czas dość przewlekły na interesie menci-
cznym rozognie umysł nasz zastanowie, abysmy narodowemu
szczęściu dogrzemu do mety pomysłności pod Panowaniem
W. K. M. bitrę wyrobili drogę.

Złych powodów podane wielorabie projektu informują nas,
iż wszystkie pędem monetarium approbują jednakoſer liabe
sztok srebrnych w porównaniu do złota rachując, lub ~~waż~~
waler yszacunku niestanowiący wstawiwszy na sztok osma-
nie przebie usiłując; a z tym y nas wszystkich radzących po-
cigają zdania ad approbationem pędis monetarii.

Więc cota tu jest bres grunt y fundament: dla którego radzą
walerę myśli, y ujedności niekrypią zniegłku: / uwzględnienie monij
Debitorow y kredytorow składających równie narod; które to
obie kondycje narodowego ludu pod Twoim aśloſkim Panowa-
niem N. K. ażeby więc mogły równy pomysłności.

Trojakie wtey mierze sposoby wtrojakich widziemy Projektach.

Projekt W. K. ad Ligamenta & descripta transaktionum nabli-
narij, a górzeby orewistego niebyto monet wyprarcenia, te dy
w ow czas dawania doprawnie ustanowionego szacunku
złota y Talerow referowae się Kare.

Projekt J. S. L. S. S. Podkomorze Koronnego Dobrodziej
grosz srebrny do groszy miedzianych osmie, złoty do groszy
32. a czerwony złoty do groszy 17. y groszy 26 podnosi.

Projekt Jm. Referendarza Koronnego wsamym wyplaceniu
sum kupieckich z handlu lub kredytu. za towary lub wexle
wynikających ulgę Debitorom czyni.

Je wice w projektach sposoby, gdy idnomyslności Dotych czas nie
wity, nalezatoby przesuictnym Stanom Rzeczypospolity wiazp
takowe media, ktoreby, jednosc w radie, dla kredytorow
adla Debitorow znakomity ulge y niewytpliny ustanowity
Kredyt.

Ja tak gdy wosobie moicy obojzy Kandydy y durnika y por
cratnika wyrazam postae, miosc wlasnych moich por
kow, sgdzie by mogta wytecznie dla siebie, wice
nie moie zproba o obmylenie ulgi dla Debitorow, a
by skutecznie obmylena byta; postusonym krynie wy
kom Stanow Prusuictnych Rzeczypospolity ktore nastyp

V
W
Korn
wior
Pans
nig
dopra
wpr
il y
Legu
deur
ado
nie
aby
in
zLa
sive
Dep
Con

Votum napropocyu dwójaki 21 Otbra 1766.

102.

W K P M M.

Konaryles mię w K P M M. Deputatow do konstytucyi nad mi
wzorowyrup, za ktore wryly Dobrotliwy zaskany do Bronu
Kanskiego w K M naryzby nioy dięty, dla zachowania rufatopi
niędy niewyrupny niary zsumienia mięy zkollegow mięch
doprapand się w K M. ystanow Rucypropolity zmięsu mięy abypny
wpryryjcie f. ktory wylonae bydie naryz powinnowic; i mieli dotozong
w ięznowic; pmetezae byę abypadno konstytucya in volumen
dequę niewichodita yppodpisowae nięby natitorgby onniun ordinar
Klucndum formam seymowania nięzofita zyda.
ado danyjey Propocyji Doprapand się Fakus w K M wygnane
nie deputatow daprmyrenieis zahumlowe shtarow oboryz prawdu
aby nięby uycizony waf awyppotrebny seymowu ustanow, uim
in w K M wygnany fakowz osoby, ktoryz stany Rucypropolity
zŁaufanum powierze mozz swy catosie, wutarera in nie deci
sive niepostyę, tytko stany Rucypropolity od sknoscow
deputatow detransactif in formowanę ad mentem konstytucyi
Convocationif forma iudicialna deidowae byę

sporob. d
nienia s
repedal
Kobacyi
Kiwosny
ziwuy
Liem
wiedli w

Tych w
wony
mnie

Procent
terar
wcat

AKP mm.

Zwaraw wszędzie według wewnętrznych przesądzenia iż ulgę debitorom auz
nie powinniśmy wzniesienia procentu swanego.

Wzajemnie AKP mm. w tej postaci op. ydumienia y Korywalwa wosobie
swojej procentnie apruto trazy najednym y bliwat byt adrujem.
Lec abym wzdremy kondycji ludu i on siebie iż zaru^{# Ktoś podurze #} niebra[#] # myśli moie
wzajemnie jest moją powinnością.

Jedni są którzy przyczyniają dla rybku. Druzy którzy sumy lub sumki sąjednym
sposob. dozycają mają; trzeci którzy dla uspołojenia dleżoń y lury
wienia są sposobnie dołstaj. Oczymy Dobra d i e d i u r b n e
z p r e d a l i. ~~Dobro~~ adla większej inbraty na procentowej stoyliji
koleczy.

Pierwszy Rodzay lichwie podlega, drugi rodzaj przez obfitorstwa
jony niernaznie ^{sposobnie} za matę i Ktoś nie ma glony y porzby
Lecni Ktoż przedzierna popełza ancyra wypta, trzeci
wiedliwego Oczymy wyizga wrygju.

Dych raptownie y gwadromie przez moc legislacyi oddali od trybuna
wornych; i data by się nie bardzo przybra y obizrajca ju
mnie nie nape. Wye bardziej bym się pisat w subsepen
Procent opisae Juceli do Kiednie Duchowny Dajislin
terarniey raz według opisow dofermine satisfakey
wcatosci wstawisz.

N.K.P.N.
Таровичи

№ 12. 18. 18. 18.
вотны ильден (вотны) Копиаров.

N.K.P.N.M. ^{zostawiamy}
 zapobieganie kosztom Prawnym & Szywnosc Sprawiedliwosci, sz to zrodka Dobro
 czynnych Rozdaw dla Obywatelow. Nosz ja Proby do Dronu Pan:
 Skiego WKM. aby da ceteri Dobro krolwskich WKM. dla Zakhonienia
 wronych Subscliact prawney, dla Rozdanego uspochojiniu
 Pod Danym WKM. mogly nastypic Korzranicenia Starostwa
 Buskiego y Potowynskiego uwojewodstwie Bethkim Czeg
 cyh. y co intuiie napisane projektie do Kasli oddaie

[Faint, illegible handwriting on aged paper]

[Decorative flourish]

J.
m
B

[Decorative flourish]

re
ni

M O W A

J.O.Xcia JMci PONIATOWSKIEGO Podko-
morzego W. Koronnego, Posła Woiewodztwa
Bełzkiego, na Seymie Walnym Ordynaryinym
Warszawskim miana *Die 16.8bris 1766.*

Kiedy nas myli nadzieia, Nayaśnieyfy
Krołu, Prześwietny Senacie, MWMćPa-
nowie Bracia y Dobrodzieie, aby Proiekt
na dniu wczorayszym czytany brał swoią
rezolucyą przez Głofy *per turnum* zabrane, rozumieć
nie mogę aby wstret w nim iaki mogł znaleść ktory

A

z Kol-

z Kollegow naszych, bo iako całe Panowanie W. K. Mci tym umysłem jest rozrządzone, abys Oyczyznę naszą uszczęśliwił, tak y ten Proiekt nic więcey w sobie niezawiera, tylko to szczegulnie, aby rady teyże Oyczyzny bez podstępu żadnego z zupełnym zachowaniem Praw dawnieyszych brały swoy skutek.

Obraziły niektorych te słowa w Proieckie wyrażone, że Marszałek w przyśiędze swoiey y Deputaci do Konstytucyi ktorzy mają bydź naznaczeni, mają wykonać przyśięgę w ktorey wyrazić powinni, że Proiektow podpisywać nie będą, ktoreby za zgodą wszech Stanow, *unanimi voce* nie były approbowane, lub też *Pluralitate Votorum* rezolwowane. Ktoż nie widzi, że tych słow ostatnich opuszczenie pociągnęłoby za sobą zniesienie Prawa ostatniego 1764. ktore kazało *formâ Iudiciaria* rezolwować Materye Skarbowe, Wojskowe, y Jurydyczne. Ktoż nie dojrzy, że intencya tych, ktorych dołożenie wspomnionych słow obraża, mogłaby bydź tak tłumaczona, że tych słow niedopuszczając, subtelnie chcą dążyć do zniesienia Konfederacyi, od ktorey związku uszczęśliwienie krajowe, w czasach ciężkich y trudnych zawsze zawisło. Komuż nie wiadomo, że Rezolucye Seymu Konfederackiego wszelkie, *Pluralitate Votorum* biorą swoy skutek; Jakże ma Marszałek y Deputaci do Konstytucyi podpisywać Proiekta, ktoreby tylko większością głosow na Seymie Konfederackim stwierdzone były? Ale żeby się wszystkiemu dogodziło, takowe podaje

me-

medium: ktore przy układaniu tego Proiektu nie przy-
szło do myśli Wafzey Krolewskiej Mci, poniewaz
żadna ktoraby kiedy dążyć mogła do uchylenia wol-
ności, ani w sercu Pańskim, ani w Polityce Jego nie
bywa umieszczona; To iest: aby do tych słow, gdzie
de Pluralitate w tey przysiędze Marszałka y Deputa-
tow do Konstytucyi wzmianka, dołożyć, że ta *Plura-*
litas szczegulnie na Seymach wolnych, do Materyi
Skarbowych, Woyskowych y Jurydycznych ściągac
się powinna według opisu Prawa iuz dawniey ferowa-
nego; ktore Prawo na Seymach Konfederackich, y do
wszelkich Materyi iest rozciągnione. Po tym przy-
datku rozumiem że naytrokliwejsze myśli będą uspo-
koione, y że każdy iawnie wyzna, że nam wszystkim
należy wznosić ręce do Boga, dziękuiąc mu szczerze
że Wafzą Krolewską Mość wyniosł na Tron w tym
czasie, w którym tak ciężkie okoliczności Kray nasz
otaczaia. Niech gorycz trudności ktore Wafza Kro-
lewska Mość uznaiesz, nie odraża Go od tych chęci,
przez ktore z ostatnim ażardem narażenia się, z osta-
tnim nadwątleniem majątku swego, ratuiesz Oyczy-
zną. Odważam się mowić prawie Prorockim Du-
chem, że przydzie ten czas, w którym to ziarno, ktore
się zdaie że Wafza Krolewska Mość teraz rzucasz na
zafchlą y twardą rolę, przynie sie w swoim czasie obfi-
te zniwo; kiedy umysł narodu przez ustawiczność czy-
now tak zbawiennych Wafzey Krolewskiej Mci, bę-

dzie wyprowadzony z tey szkodliwej imaginacyi, w ktorey zostaie do tych czas, przez przykłady ustawiczne nierządu okropnego, w którym przez lat kilkadziesiąt tenże narod zostawał.

Słyszę niektórych zdania, którzy wolnością upragnioną zowią ten nierząd, tę nieczynność naszą, y którzy okropne wystawiali widowiska wynikające z poprawy niektórych Praw naszych. Jeżeli duch prawdy zagrzewa ich serca, jeżeli wolność słodka im jest y miła, jeżeli Wiary Świętey dochowanie zapala ich, łącząc będą swoje zdania do zbawiennych myśli Waszey Krolewskiej Mci, które wielbić mam sobie za powinność, iako Obywatel tego kraiu, bliski Boku Waszey Krolewskiej Mci, y któremu ślaskawie pozwalasz rozpatrywać się w naywiększych skrytościach serca swego. Niewiáže mię ściśleley obowiązek krwi przez którą mam ten honor, tak blisko do Waszey Krolewskiej Mci należeć, bo odważam się wyrazić, że to mię naybardziej do Waszey Krolewskiej Mci przywięzuie, że iawnie widzę, iż interes publiczny zawsze przekładasz nad swoy własny, y że inszego nieupatruiesz zylku, nad ten który znaleźć możesz w sławie Panowania swego.

Wracam się ieszcze do niektórych słow ktoreby trzeba dodać do Proiektu uspokaiając wszelką boiaźn, ktoraby mogła wynikać, to iest: aby warować żeby materya Świętey Religii, żadnym pretextem pod ma-

terye Skarbowe, Woyłkowe albo Jurydyczne nie mogła być podciągniona. Tymże samym sposobem niech będą warowane inne Materye *Statūs*, iako to: wolność, zawarcie Traktatow, wypowiedzenie wojny, zawarcie pokoiu, wysłanie Poselstw.

X. pociągających się do handlu krajowego.

Niekładę w tę liczbę uchwalenie Podatkow, niech to słowo nikogo z WMW Mć Panow nieobraża, proszę o cierpliwe wysłuchanie zdania mego, oraz proszę Boga zastępow, aby w tym samym czasie, kiedy ja słowy do WMW Mć Panow mówić będę, On duchem swoim napełniał Ich serca. Ktoż nie zna! Ktoż nie widział że Podatkow uchwalenie szczególnie gwałtowność okoliczności iakiey może na nas wycisnąć; Ktoż bez gwałtowney potrzeby chciałby sobie albo współ Obywatelom swoim uczynić iaką uciążliwość. Coż jest okazyą y terazniejszych myśli, dla których nowego gatunku podatki uznaiemy być potrzebne? Mamy Woyłko tak źle płatne, że z uciążliwą uciążliwością narodowi uprzykrza się, tak na swoich konsystencyach, iako też y w przechodach swoich, w których Krolewsczyzny y Dobra Duchowne tak wiele nie raz ucierpiały. Cła Kwidzyńskiego zawieszenie, pod tą zostało kondycyą, aby Cło generalne było skaffowane. Nakoniec, jeżeli nowego gatunku podatek nie będzie uchwalony, iak się mamy spodziewać, aby Podatek Pogłownego, który jest tak uciążliwy y przykry narodowi, mógł być kiedy zniesio-

fiony. Teraznieysze przykłady uczą nas w iakich okolicznościach myśl narodowa może bydź skłoniona, aby nowy gatunek podatkowania przyjąć, ale też przykłady oświecają, że iezeliby ta chęć ułożenia Podatkow nowych, przez iaką przeszkodę nie wzięła skutku, w iakim nieszczęśliwa Oycyzna nasza pozostałaby stanie. Czyżby trudno było przeszkodziwszy iakimkolwiek pretextem uchwaleniu nowego Podatku, znaleźć sąsiadom racye, do odnowienia Cła Kwidzyńskiego, y do odięcia sposobu ulepszenia z wszelkich miar sytuacyi naszey.

Mamy z sobą wespół rządzące Duchowieństwo, ktore boiaźnią może bydź zdjęte, aby *circa Pluralitatem* od stanu Swieckiego nie było przeagrawowane; Prześwietne Woiewodztwa Pruskie, ktore zawsze ochocze bywały do ratowania Oycyzny w potrzebach Jey, mogą bydź tąż boiaźnią przeniknione. Przydadymy zatym do tego Proiektu, naygruntownieysze y naymocnieysze upewnienia, że w równości z nami do Podatkow należeć będą, y że ich kondycya nigdy nie będzie mogła bydź uciążliwszą, nad tę którą sami na siebie dobrowolnie wkładać będziemy.

Kiedy takowe zaydą ubezpieczenia, ktożby się nie spodziewał, że ten Proiekt tak dokładnie poprawiony, znajdzie generalną u WMWMćPanow akceptacyą; którą iezeli pozyska, wyznam, że to nie będzie dzieło słow moich, ale iawny dowod, że Opatrzność Boska chce

chce

chce ieszcze ratować nasz Kray od upadku, y że Waszą Krolewską Mość, na to, na tym Tronie osadziła, abyś skutkiem uszczęśliwił Oycyznę naszą.

Tę Materyą skończywszy przychodzi mi ieszcze rezolwować pytanie, urzędem, wiekiem, y zasługami dystyngwowanego w Oycyznie y zasłużonego Hełtmana W. W. X. Litt., iaki jest gatunek tego Seymu, dowiadującego się; w tych krotkich słowach zawieram odpowiedz moję: Jestem obrany Posłem z Seymiku Konfederackiego; czynność moja w tymby momencie ustawała, w którymby istota Konfederacyi naszej była nadwątloną. Spodziewać się nie mogę aby tak cnotliwy Obywatel, chciał bez rady w tym czasie nas zostawić, w którym gdyby nie było między nami tego związku, trzebaby go uczynić ratując Oycyznę naszą w potrzebach swoich.

J.O.

12

Nay

M

fze,

neg

iey,

zda

nim

M.V

M O W A

J.O.Xcia JMci PONIATOWSKIEGO Podkomo-
rzego W. Koronnego, Posła Woiewodztwa
Belzkiego, na Seymie Walnym Ordynaryi-
nym Warszawskim miana.

Die 22. 8bris 1766.

*Nayiasnieyszy KROLU, Przeswietny Senacie,
M.W.M. Panowie, Bracia y Dobrodzieie.*

Lubom się niespodziewał Mowy zabierać w
tey okoliczności, w ktorey zgadzać się z tą
zarliwością, ktora cały nasz Narod zapala, za-
wsze gotowem; iednakowoż odezwać się mu-
szę, bo mnie do tego pobudziła reflexye, ktorem dnia o-
negdayszego uczynił W.M.W.M. Panom w Mowie mo-
iey, ktorych ztwierdzenie kiedy zachodzi przez wielkie
zdanie Xcia JMci PRYMASA, y kilku Biskupow przy
nim się odzywających, rozumiem że tym większą u W.
M.W.M. Panow znajdzie approbacyą.

Ostrzegafem naymoenieysze warunki, aby Wiara, Wolność, Traktaty nie ściągające się do handlow, wypowiedzenie wojny, y zawarcie Pokoju, pod żadnym pre-
textem podciagnione bydź nie mogły pod materye Skar-
bowe, Wojskowe, lub Jurydyczne. Pónawiam też wa-
runki teraz, y rozumiem że te racye, dla których Mowa
moia cokolwiek Łaski u W.M.W.M. Panow znaleść mo-
gła, y teraz Konwikcyą myśli Ich za sobą pociągną.

Chwalebna iest gorliwość, ale trzeba żeby była roz-
tropna, nieprzy spieszająca za sobą nieszczęśliwość Kraio-
wa. Przywiązanie do Prawa iest naywiększą Obywatela
pochwałą, kiedy na to zażyte, aby kray swoy uszczęśli-
wiał, y ubezpieczał. Kiedy zaś subtylizacye rozumu, na
to tylko są obrocone, aby nieczynnych nas uczynić, y
zbawiennie postanowione ku pożytkowi Krajowemu
dzieła, naruszyc, wyzuwamy się z postaci dobrego Oby-
watelstwa, y nieczyiey konwikcyi za sobą niepociągamy;
bo iawnie każdy widzi, że chęć dokuczenia, bardziey tą
myślą rządziła, iak upragnienie szczęśliwości publiczney,
Wykorzeńmy z Serca naszego ten sentyment, z ktorego
gorzyc się każdy mogłby, zapatrując się na ślodycz Pano-
wania Waszey Krolewskiej Mości.

Jeżeli w czym nagłość roboty sprawiła, że bystrość rozu-
mu niedostrzegła należytego opifania w Prawach naszych
dawniey ferowanych; Zażyimy tegoż rozumu, nie na to, aby
wymyślać nieprzebyte zawały, w ktorychbyśmy sami
swoie zdania tylko uwikłali, ale poydźmy przykładem
godnego Męża JMci Pana Sosnowskiego Pifarza Polnego
W. X. Lit: ktorego szczerość y pokora na dniu oneday-
szym

szym, prawdziwie że mię za serce ujęła. Te są prawdziwe drogi, ktorými dobry Obywatel chodzić powinien; ten jest sposób myślenia, ktoręgo każdy z nas trzymać się nieodstępnie powinien. Tym sposobem mówiąc, pociągnięciem za sobą prawie iednomysłność Narodu, który do więkzszego przychodząc oświeceni, nie daie się już uwodzić próżnością słow oświadczałających przywiązanie do Wiary y Wolności; ktore mam za próżne, kiedy na to tylko są obrocone, aby nas nieczynnemi czynić. Dowod dany na dniu onegdajszym że wysłone tym kształtem Głosy żadney prawie impressyi nie uczyniły, iawnie pokazuje, że taki sposób mówienia tych tylko uwodzić potrafi, ktorzy oświeceni żadnego niemając, omamić się dają umiętnością mówiącego.

Mam sobie czego winzować, że Los szczęścia mego, pozwolił mi w tym czasie pozyskać affekta Braci moich w Woiewodztwie Bełzkim, kiedy widzę Jzbę Poselską napełnioną tak godnemi Posłami; Rośnie nadzieia, że przy Jch pomocy uszczęśliwiona zostanie Oycyzna, y że napiszemy Prawa, ktorých słuchać kazdemu będzie słodko, y ktore wyślawiać wiekopomne czasy po nas będą. Tobie zaś Nayiaśnieyszy KROLU, y zdrowia przybędzie, kiedy tak słodką korzyścią cieszyć się będziesz; tey Ci życzę, bo wiem że nic bardziey Cię nie martwi, iak kiedy widzisz, że masz racją obawiać się, aby się nieskaziło Powanie Twoie ustawą szkodliwą Krajowi Twoiemu. W ten czas będę wierzył że troskliwość o zdrowie Twoie jest prawdziwa, kiedy uyrzę żarliwość w oddaleniu tych przyczyn, ktore Cię martwić mogą. Słodziey mi było patrzeć
na

na tę iednomyślność prawie Narodową, na dniu one-
gnayszym, iako słuchać tych słow, przez ktore wyrażał ka-
zdy ukontentowanie z przywroconego zdrowia Twego.

Niechże y tey Mowy moiey będzie teraz ta ko-
rzyść, aby też samą iednością utrzymywany był porządek
Seymowania naszego, y żeby każda Materya, w swoim
czasie traktowana bydź mogła; Do czego dążąc, proszę o
kontynuacyą Projektow Skarbowych, y żeby żadne inne
do Łaski nie były podawane, ani przez JMśc Pana Mar-
szałka Seymowego przyimowane, poki wszystkie Proie-
kta przez Kommissye Skarbowe y Woyskowe podane,
nie będą rezolwowane, według wyraźnego opisu Konsty-
tucyi 1764, którą nieodstępnie trzymać, każdy z nas ma
obowiązek na sobie, poki nowym Prawem nie będzie
odmieniona.

M O W A

J.O.Xcia JMci PONIATOWSKIEGO Podkomo-
rzego W. Koronnego, Posła Woiewodztwa
Bełskiego, na Seymie Walnym Ordyna-
rynym Warszawskim miana.

Die 6 Novembris 1766.

*Nayaśnieyszy KROLU, Prześwietny Senacie,
M.W.M. Panowie, Bracia y Dobrodzieie.*

Kiedy *ex turno*, Nayaśnieyszy KROLU, przy-
muszony iestem zdanie moje wyrazić w okoli-
czności w ktorej przestrzegać powinienem
szczegulnie Rzeczypospolitey pożytku, nie
wątliwaby była myśl moja iak się determinować, gdy-
bym widział pewny, prędki y niezawodny zysk oneyże.

Wiel-

Wielkie zdanie JMci Xiędza Arcy-Biskupa Lwowskiego zupełnieby moje za sobą pociągnęło, gdybym pewność windykacyi długu Rzeczypospolitey u sukcesorów ś. p. JMci Pana Siedlnickiego upatrywał.

Nie moja rzecz byź szczerym z dochodow Rzeczypospolitey, ale miarkując że taż Rzeczpospolita długim a niepewnym dochodzeniem tego długu musiałaby się zatrudnić, a wiedząc iak jest inonerowana ta substancya, rozumiem że nikogo niegorzszą, kiedy pewny a prędki zysk Rzeczypospolitey choc mnieyszy teraz na oko, będę preferował, nad dalsze tylko obojętnościom podległe.

Takbym sądził, że niepowinniby się urażać y Bracia nasi w domach pozostali, kiedy zważą, że nie przez rozrzutność niepotrzebną, tak sobie postąpiliśmy, bo każdemu z nich wiadomo, iak trudno y z iaką pracą przychodzi podobne substancye windykować.

Nieupadnie zatym ochota w żadnym z nas pociągnienu się w potrzebach Rzeczypospolitey do ratunku oneyże, kiedy będziemy przeświadczeni, że szczegulnie pewnieyszy y prędzy pożytek Rzeczypospolitey nas do tego zdania nakłonił.

Z tym wszystkim, iako w tey okoliczności, wewnętrzne przeświadczenie każdego sumnienie powinno determinować, tak y ia wyrażam, żem się z tego przykładu zbudował, że wielu Jch Mościow przedemną mowiących dało ten dowod że są wyperfwadowani, iż W. K. M. po
ni-

nikim niewyciągasz, aby wotował przeciwko swojej konwikcyi.

Ta cnota Twoia Panie Miłościwy zawsze Cię czyni y czynić będzie nayukochańszym, że z tą łagodnością y dobrocią rządysz wolnym narodem, ktorego coraz bardziey serca do siebie zniewalasz, im bardziey zdaiasz się ulegać y zdaniu ktore się czasem niezgodzi z własnym W. K. M. przeświadczeniem.

Tey powolności swojej pewną odbierzesz nadgodę, przez generalne zadufanie, że kto chce skutecznie a dobrze usłużyć Oyczyźnie, trzeba aby w Twoiej mądrości wyrokach czerpał sposoby o niey radzenia.

Dasz Panie Miłościwy y na dniu dzisieyszym wielki tego dowod, za ktory zamilczec nie mogę imieniem Woiwodztwa mego winnego W. K. M. podziękowania, kiedyś darował Rzeczypospolitey 20. y kilka Tyfięcy Czer: Zło: ktoreś erogował ze swego skarbu na Jey usługę.

W ten czas osądzę Oyczyznę naszą zbliżającą się do mety szczęścia swego, kiedy będę y w obywatelach naszych widział ochotę naśladowania tak pięknych przykła-dow ktore im daiasz Nayiaśnieyszey KROLU.

Przydą te czasy gdzie się y w nas wznieci ta emulacya naśladowania Ciebie, ale w ten czas dopiero cieszyć się będziesz Panie Miłościwy słodyczą tego owocu, kiedy latorośl którą teraz szczepisz w sercach naszych, przez długość Panowania Twego wezmie zupełny wzrost
swoy;

fwoy; czego Ci życząc, kończę głos moy, prosząc moim
y czterech Kollegow moich przytomnych Jmieniem, aby
były przyjęte teraz ofiarowane 300^m przez Pana Podsto-
lego Koronnego, y żeby na Fundusz Szkoły Rycerskiej
applicowane były.

M O W A

J. O. Xcia JMci PONIATOWSKIEGO Podkomorzego
W. Koronnego, Posła Wwdztwa Bełskiego, na Seymie
Walnym Ordynarynym Warszawskim miana.
Die 12. 9bris A. 1766.

*Najiaśniejszy KROLU, Prześwietny Senacie, M. W.M.
Panowie, Bracia y Dobrodzieie.*

W głębokim milczeniu. Najiaśniejszy Krolu, na dniu on-
gdayszym zachowałem się, kiedy się agitowała mate-
rya Monetowa, bom zważał że wielkiego oświecenia
potrzeba, kiedy ma zayść decyzya, od ktorey uszczę-
śliwienie generalne Kraiowe y los każdego Obywatela w szczegul-
ności dependuie.

Różne zdania słyszałem wypracowane z wielką usilnością;
każdy z mowiących iak najmocniey życzył, aby iak najlepiej y nay-
po-

pożyteczniey radził Kraiowi swemu, ale różnemi końcami do tego dążąc, miało zjednoczenia zdań naszych, ten skutek nastąpił, że teraz gruntowniey będąc wszyscy oświeceni w tey materyi, większe ieszcz w sobie przy decyzyi oneyże, bojąc się byśmy czego szkodliwego nie zrobili, uczuwamy wstręty.

Trudność pogodzenia tych trzech okoliczności ktore tu niżej wyrażę, wszystkie nasze obojętności sprawuie.

Każdy z nas jest przeświadczonym, że pierwszy fundament dobrej Monety byź powinien, aby proporcyja srebra do złota tak była zachowana, żeby ieden Metal nad drugim nie mógł mieć preferencyi. Druga Kondycya dobrej Monety byź powinna, aby w kurrencyi swoiey ze szkodą Kraiową niewychodziła, y żeby zagraniczne Monety w złych gatunkach bite nie mogły łatwo wchodzić z okazyi teyże Monety. Trzecia kondycya dobrej Monety byź powinna, aby do pojęcia dla każdego była łatwą, y żeby tranzakcyje, zapisy, iednym słowem wszelkie kontrakty nienaruszone zostawały. Temu wszystkiemu dogodziwszy, rozumiem że każdy się zgodzi, y że wszystkie trudności, ktore różnią do tych czas zdania nasze razem się uspokoią.

Przyznać trzeba że proporcyja 67. Groszy Srebrnych do Czerwonego Złotego, tak jest doskonale wykalkulowana, że ktoby chciał w tym najmnieyszą czynić odmianę, mocnoby uszkodził Oyczyznie swoiey, ale utrzymując ten sentyment, trzebaby się rezolwować łamać wszystkie dawniey czynione tranzakcyje, na co ia się żadnym sposobem pisać nie mogę.

Chcąc tedy tym dwom obiektom dogodzić, takowe na to podać *medium*, niech Grosz Srebrny będzie do waloru ośmiu Groszy miedzianych podniesiony, to jest puł Groszem wyżej iak teraz idzie; to kurrencyja Czerwonego Złotego wyidzie na 17. Złotych y Groszy miedzianych 26. Co iak nastąpi wszystkie dawne tranzakcyje *in robore* zostać mogą, bo ten co winien, tylkoby cztery Grosze na Czerwonym Złotym dokładać musiał, ktorey straty nawetby nieuczul, jeżeli wypłacenie długu swego mogłoby mieć do dwóch albo trzech lat odłożenie. Taka zaś Kurrencyja żadney szkody Kraiowi uczynić nie może, bo miedzi zagraniczny kurs żaden w Polsce nie może być pozwolony. W srebrney zaś Monecie y po tey odmianie, tak iak teraz 67. Groszy Srebrnych będzie trzeba dać za Czerwony Złoty, y wszystkie gatunki nowej Monety wybitey nietykane zostaną y *pes monetarius* zostanie nienaruszony.

Z tego całe nasze zakłucenie wynikło, żeśmy niepotrzebnie Czerogroszowce chcieli dać denominacyą Złotego; co gdyby nastąpiło, zwielałoby to było krzywdą poddaństwa naszego, bo każdy Pan

ktory przed tym od poddanego swego lub od Arendarza Złoty wybierał, pretendowałby na to miejsce czterogroszówkę srebrną. Chęć tego zysku, może była okazyą tych wszystkich trudności.

Więcey nie mając co przydać *in re Monetaria*, ieszcze muszę objaśnić zdanie swoje, iakbym życzył aby sobie Rzplta postąpiła z dawnemi Polskimi naszymi Monetami. Na redukcją onychże niepiszę się, bo znam iaką z tąd szkodę y zakłucenieby miało wielu Obywatelow naszych; zostawić Jch także w kurrencyi nie można, bo są podlejsze od nowey Monety, y redukcyi nie czyniąc, iak się nowa Moneta namnoży, to nikt oneyże brać nie zechce, z czego między Obywatelami wielkie mogą wyniknąć kłutnie.

Te obiedwie trudności miarkując, inszego nie widzę szrodka, tylko ten, aby tey starey Monecie kurrencyi pozwolić aż do przyszłego Roku *ad imam 7bris*, obwieściwszy teraz, że potym terminie kurrencyi żadney mieć nie będzie. Tym sposobem każdy z Obywatelow będzie miał czas z oneyże się wyzuć, przebić ją na nową Monetę w Mennicy, y wszystkie trudności ustaną ktore nas teraz przerażają.

To jest pewna, że żadney na świecie odmiany zrobić *in re Monetaria* nie można, ktoraby na razie ktoremu z Obywatelow nie była ciężka, ale kiedy każdy potym poczuie, że intrata Jego jest w samey rzeczy powiększoną przez dobrą Monetę; przykrość aktualna w sfo-dyc się w dalszym czasie obraca. Dziedzic czy zastawnik w dobrych pieniądzech wybierając Intraty swoje będzie bogatszym, y temu mi-ley będzie kto ma summy na Prowizyach, istotną odbierać, kiedy teraz ziemi pieniądźmi wypłaconą mu liczono.

Z tego przykładu iawny tego będzie dowod: Gdybym pożyczyl komu stu tysięcy w złocie; Prowizya od nich po 7. od sta rachując, Monetą złą mnie była wypłacana, którą redukując znowu na złoto, w samey rzeczy, pięć tylko od sta mi zostawało. Teraz zaś w nowey Monecie Prowizye biorąc; y te siedm Tyficy rowny ze złotem walor mając, żadney straty nie będą ponosil.

To tylko obwarowanie trzeba przydać do tego zdania, że- by zapłata woysku, płacenie Summ, y prowizye od onychże nie mogły byż miedzianą Monetą wypłacane.

Do tego wszystkiego Projekt porządnie spisany podać do łaski, o ktorego przeczytanie proszę, y iezeliby nie znalazł generalney aprobacyi, aby mogł byż *per Turnum* rezolwowany,

Krotkość czasu zostawiona obradom naszym, y wielość Inteffow ktore ieszcze rezolucyi potrzebuują, rozumiem że wielu do te-

go pociągnie, aby życzyli prędzey determinacyi tey materyi, która nas już tak dawno zatrudnia. Ten będzie nayprędzzy sposób zakończenia, aby moy Projekt y Projekt JMci Pana Woiewody Infantyjskiego razem były do decyzyi Stanow oddane, na który będzie większość głosow, ten się utrzyma, y będzie *tandem* koniec tey materyi która już nam tak wiele czafu zabrała.

M O W A

J. W. Jmci Pana WIELHORSKIEGO Kuchmistrza W. X. Litt. Posta Wołyńskiego miana dnia 6. gbris 1766. na Seymie Ordynaryjnym.

Znam Ja cześć, y respekt Tronu W. K. Mci winny; znam y to, że Tron Polski, który W. K. Mość osiadał z rąk naybardziej między innemi słynie Tronami, że Król Polski wolnemu Panuie Narodowi, ale sądziłbym wielką podłością, y nie zmażanym grzechem, abym przeciwko wewnętrznemu przekonaniu dla iakichkolwiek względów zdanie moje miał odmieniać.

Przypominam sobie do iak znaczne pomnożenia dochodów publicznych pierwszy Projekt Czopowego, y szeleżnego był podany, pojąć nie mogę, iak w tak krótkim czasie umnieyzyło się potrzeb Rzpltey kiedy za dwa milliony osmkroć sto Tyficy summy sprawiedliwie przez znacznych Kommiffarzów do wyplacenia już oładzoney, oprócz milliona dwóch kroć sto Tyficy Pod deczyą stanow Rzpltey odesianych, większa część tych zgromadzonych Stanow trzykroć sto tyficy przyjąc zdaie się. Ja zaś chcąc nieiako sprawiedliwość z miłosierdzieniem pogodzić, a nie mając ani tey zuchwałości w wielkich W. K. Mość naśladowania czynach, ani tey sposobności hoynym Jego wydolać darom, rozumiałbym, ażeby przez wzgląd zasług Jmci Pana Podstolego Koronego MWM. Pana już w Oyczyźnie uczynionych, a do dalszych go zachęcając połową winney summy kontentować się; wszakże nie sam Jmć Pan Podstoli Koronny ten ciężar znośić będzie, ale y inne głowy zarówno z nim z Sukcessyi korzystające, również przyłożyć się powinny.

Służnie a żeby dłużnicy byli na teyże Substancyi pomieszczeni, y pierwsze mieli miejsce, ale tylko ci którzy przed obięciem Podskarbstwa swoje dawali summy; inni zaś którzy już *in trańu* Podskarbstwa s. p. Jmci Pana Siednickiego pożyczali, służnie także aby po uspokoieniu Rzpltey swoją odbierali satysfakcyą.

Mamy od Braci Naszych Instrukcyą zlecenia sobie powierzone, nie możemy więc bez wyraźnego ich pozwolenia zdania Nasze z uszczerbkiem Skarbu publicznego dawać, y sftłaniać.

M O W A

Tegoż J. W. Jmci WIELHORSKIEGO Kuchmistrza W. X. Litt. Posta Wołyńskiego miana dnia 18. gbris 1766. na Seymie Ordynaryjnym.

JUż Seym terazniejszy zamierzoną Prawem przeszedł inercę, a czas wfzystek na samych prawie Ekonomicznych materyach przepędziliśmy. Gdy zaś podobalo się Stanom Rzpltey przedłużyć go do dwóch niedziel, nie zgizeszę rozumieniem, kiedy w tym czasie to wniośę, do czego mię izczera ku Dobru pospolitemu zagrzewa gorliwość. Rzeczpospolita Nasza trzech tylko rzeczy obawiać się powinna: graniczących z nią Sasiadow, zuchwałego Obywatela, y mocnego Króla.

Equilibrium w Europie między Potencyami tak jest głęboka ułożone polityką, że do utrzymywania onego wfzytcy wspólnie interesują się. Też same *Equilibrium*, nie tylko w zaiemną między Sasiadami Naszemi względem nas mieć ka-

że ostrożność, ale też y odległych od nas Państw do ustawicznego czuwania przy-
musza, aby ciż Sąsiedzi nasi ani przez krzywdę, ani przez znaczne Stanu Naszego
polepszenia sami nie wzmocnili się, a przez to, tego nie zwruszyli *Æquilibrium*.
Z tych więc przyczyn graniczących z nami Sąsiadów obawiać się nie powinniśmy.

Odięte są władze Podskarbin, y Hetmanom, każda iedney osobie służąca, a
większa ieszcze nadana Jurysdykcyom z szesnastu osob złożonym,

Kommissya Skarbowa ma pozwolenie zapozwania *wszystkich pretendujących*
Cel wodnych, y lądowych pro reproductione jurium, a tych gdy się pokażą nie nale-
żyte Prawa znosić, a za należyte dwudziestoletni Prowent wypłacać ma władzę. Za
nadane zaś od Krolow y Xiążąt fundacye Duchownym, taż Kommissya Skarbowa
[mówi Konstytucya 1764.] *raz na zawsze kontrakt uczyni, y wynikającą sumę*
annuatim punktualnie wypłacać będzie: Jeżeliby (słowa dalsze teyże Konstytucyi]
Prawa żadnego, albo wątpliwego; y nie należyte na Cła per abusum praktykowane,
którzy pokazali, takowe Cła cum. pretextuosis Juribus, uchyla y skassuią y więcey
brac zakaza sub refusione in post branych, & duorum millium marcarum przez też
Kommissyą irroganda.

Pytam się iaki sąd w nayabsolutniejszych Państwach przymusić kogo może
do ustąpienia Prawa y Przywilejow nadanych, a dwudziestoletnią kontentowania
się zapłata? W jakim jest Państwie wraz *prima & ultima Instantia*, któż upewni, że
nayrozsądniejszy, y naysprawiedliwsi Sędziowie kiedykolwiek, iako Ludzie na swo-
im nieomyła się zdaniu? A żadna nie jest wspomniona appellacya, gdzieby są-
dem uciążeni krzywd swoich dochodzić mieli.

Kommissya Wojskowa cale przeciwko dawnym zwyczajom z nie zachowa-
niem zwykley Przodkom Naszym wtey mierze ostrożności ustanowiona. Kon-
stytucye 1630. 1634. 1673. 1690. y 1703. przydają Hetmanom Deputatow do
Rady wojenney w czasie niepokoiu, tu się dzieie przeciwnie, bo pod czas wojny
zupełna Hetmanom oddana władza. A jeżeli jest się czego od Hetmanow oba-
wiać, to pewnie bardziey w zamieszaniu, niż w pokoiu.

Te to są Kommissye, w których tak w szczegulności, iako y w ogulności zu-
chwalego strzedz się nam należy Obywatela, aby władza swoją do Rzymskiego
Decemviratu podobne nie były. Należy nam za tym iak naydośćateczniej ich
opisać, a obranie Kommissarzow nie innym, tylko miłości Braci y szacunku o-
sob poddać względem. Ale dalszym to Stanow. Rzpltey, lecz w ciągu iednak re-
razniejszego Seymu oddać uwagom. Nikt lepiej znać mocy nie może, iako
ten, który iey zażywa, y który ją znosić musi.

Znali ją bez wątpienia Królowie Nasi, a Przodkowie W. K. Mci, a że ją znali
Narodowi szkodliwą, zrzekali się iey powoli, doświadczając skutkow łagodnego
w Wolności umysłu Narodu swego.

Mi iam inne, czytam tu tylko Statut Króla Alexandra wyzuwającego się z
wielowładnego Praw stanowienia, a poddającego iednomyślności wszystkie na dal-
szy czas ustawy. *De non faciendis Constitutionibus sine consensu. Consiliariorum &*
Nuntiorum terrestrium., Quoniam Jura Communia & Constitutiones publicæ non
unum sed Communem populum afficiunt, itaq; in hac Radomiensi Conventione cum
Universis Regni nostri Prælatiis, Consiliariis, Baronibus & Nuntiis Terrarum, æ-
quum, & rationale censuimus, ac etiam Statuimus, ut deinceps futuris temporibus
perpetuis, nihil novi Constitui debeat per nos & Successores nostros sine Comuni
Consiliariorum & nuntiorum Terrestrium consensu, quod fieret in præiudicium grava-
menq; Reipublicæ & damnum atq; incommodum cuiuslibet privatum, ad innovatio-
nemq; iuris communis & publicæ libertatis. A. 1504: Vol. I. fol. 299.

Przezorni w czynach swoich Przodkowie Nasi wszystkich bez żadnego wzglę-
du używali ostrożności do ubezpieczenia y utwierdzenia nadanych Im Praw y
swobod, czego Konstytucye *Annorum 1576. 1607. y 1609.* iawnym są świad-
ectwem.

Nie należy przecież y Nam! przyganiać, żeśmy dawniejszych Konfederacyi
w Roku 1668. 1674. 1696. y 1733. nie naśladowali względem przymierza Kró-
low Naszych.

Powierzył Ci się Nayaśnieysz Królu P. M. M. Narod zupełnie o dawnyc zapomniawszy przepisach, w żywey tylko mając pamięci szczerą W. K. Mci przy Wierze Świętey Katolickiey, y przy Prawach Oyczytych gorliwość. Przydał c Nayaśnieysz Królu cztery Gwardyi Regimenta szczegulnie ku Twoiey wygodzie, y wspaniałości Tronu. Przywrócił Tobie Samemu Prawo Mennicy przez Zygmunta III, ustąpione w nie płonney nadziei, że bicia monety na z bogacenie Kraiu użyiesz.

Trwa do tąd tenże Narod w nienaruszoney w W. K. Mci ufności, że przez te tu przytoczone względy, przez wrodzoną do Oyczyzny miłość, przez prawdziwe naostatek do wspaniałości Braci przed tym, a teraz Synow swoich przywiązanie racysz Nayaśnieysz Królu być pierwszym powodem do obiaśnienia Konstytucyi 1764. ażeby materye *Status*, iako to: Podarki, wypowiedzenie wojny, Traktaty, y inne tym podobne pod więkzości Głosow nigdy niepodpadały; tym albowiem sposobem od wszystkich zamachow y boiazni swobody, dostoieństwa y fortuny Szlacheckie na zawsze ubezpieczył.

Mamy już Nayaśnieysz Królu do wewnętrznego rozrządzenia Kraiu Ekonomiczną, do zapłaty Woyska, porządnego ułożenia, y utrzymania onego, Woyskową Kommissyę; mamy już sposob rozważania, poprawiania, y odmieniania tak tych materyi, iako y sprawiedliwości na wolnych nawet Szymach *Forma Judiciaria* przepisany. Ale pomnożenie Podatkow, powiękzienie Woyska, wypowiedzenie wojny, y wchodzenie w Traktaty *belli defensivi & offensivi*, iako nie są rzeczy do porządku służące, tak od więkzości Głosow wyłączone być powinny.

Jeżeliby zaś pomnożenia podatkow nagła wyciągała potrzeba, którey z wyżey namionionych, a *ex aequilibrio* wynikających przyczyn obawiać się nie należy, będziemy ie zawsze mogli uchwalić, gdyż pewnie żaden na ów czas dla ucalenia Fortuny swoiey nie sprzeciwi się temu Obywatel.

Pomnożenie podatkow bogaci skarb publiczny, którym Kommissya Skarbowa rządzi w władzy swoiey ieszcze nieograniczoną, ani też obieranie Kommissarzow z dostateczną ułożoną ostrożnością.

Zostało w Skarbie przeszło trzy milliony, oszczędzi się pewnie więcey dwóch millionow z expens Extraordynarynych, gdyż tak Kommissya Skarbowa tyle na reparacyą Zamku łożyc, ani Pałacow więcey kupować niebędzie, iako też y *Senatus Consilia* w lepszey bez wątpienia mając pamięci Konstytucyą 1717, tak hoynie Skarbem Rzpltey rozrządzać nie zechcą.

Ułożyliśmy nowy podatek, na sześć millionow najmniej wynoszący, rozumiem więc, że przydatek z oszczędzeniem y rozsądną expensą złączywszy, wystarczy na poprawę Zołdu, y podwyższenie Woyska według Porcyi Konstytucyą 1717. Ustanowionych.

Powiękzienie Woyska będzie przyczyną z niszczenia Obywatelow, przydania więkzey mocy Kommissyi Woyskowej, podobnież ieszcze w swey władzy, nieograniczoney, y ściagnienia może którego Sąsiada według zdarzonych Naszego wieku przykładow w Austryi, Hiszpanii, y Francyi, Wielkiego Authora w tey okolicznosci przytoczę zdanie: Nowa Choroba (mówi on) po całej rozeszła się Europie; wszystkich Królow y Xiążąt dotknęła, każąc Im trzymać nie umiarkowaną liczbę Woyska. Ma też choroba wzmagaiać się często paroxyzmy, y staie się nieodbitie zaraźliwą albowiem iak tylko które Państwo przyczynia Woyska, inne zaraz, swoje pomnażają, a tym sposobem żaden z nich nic więcey nie zyskuje, tylko że wraz do wspólney przykładają się ruiny.

Wypowiedzenie wojny jest przeciwko wszystkim Rzeczypospolitey Maxymom, które nie przyczyniać Granic, lecz w własnych utrzymywać się nakazują. Nikt mi rozumiem teraz nie zada, że bez Woyska utrzymywać tych Granic nie możemy, kiedy sobie przypomni, com wyżey o ułożonym *Aequilibrium* powiedział.

Wchodzenie w Traktaty *belli Defensivi & offensivi* jest dla nas nayniebezpie-

piecniejsze. Słusznie podobno wszyscy Bogu czyniliśmy dzięki, że przy zapa-
onym Prawie w całej Europie wojennym ogniu, spokojnie każdy z nas bez
najmniejszej boiaźni swego doglądał majątku. Słyszałem wiele uskarżania z
przechodow tylko Woysk Sąsiedzkich jako Przyjaciół, niech każdy sobie w nie-
sie, czylibyśmy byli dotąd ocaleni, gdybyśmy się byli do której kolwiek przy-
wiązali strony.

Nie, N. W. Mcwi Panowie, nie jesteśmy tak mocni, ani życzyć tego sobie
powinniśmy, żeby dla Dobra cudzego własny Kraj Naiz niebezpieczeństw, y
zgubie podawać. Wszystkich nayodleglejszych Państw dla własnego Interessu
bez zawarcia z nami Traktatow [jako nas długie uczy doświadczenie] bronić
całości naszej jest Polityką. Prawdziwa Obywatela do swej Oyczyzny miłość
Dobro powszechnie nad wszystko przekładać powinna. Żądza wyrownywania In-
nym Państwom, y mieszania się w Ich wojenne czyny nie miłością Dobra pó-
wszechnego, lecz wyniosłą ambycją jest zapalona; Dobro albowiem wolney
Rzpltey natym zawisło, aby każdy w niej w szczególności Obywatel był szczę-
śliwym.

Nabycie przyszłej sławy bez poprzedzających, a kraj niszczących kontry-
bucyi nastąpić nie może, skutek iednak onego zawsze jest obojętny; który albo
upadkiem grozi, albo wygranej cieszy nadzieją.

Rozumiem, iż dobry Obywatel żadney do wybrania między istotnym do-
brem a wątpliwą nadzieją trudności mieć niebędzie. Nie przewyższy w nim
chęć przyszłej sławy iawnym zniszczeniem poprzedzoney, à trwogą, upadku
umiarkowany, nad pewną, bo kilkudziesiątletnim doświadczeniem stwierdzołą po-
koju szczęśliwość. Ambycya y zbytne wynoszenie się całej rządow Rzpltey są
przeciwnie ponieważ albo zazdrośnych sąsiadow na spokojność Rzpltey wzrusza-
ją, albo ku odmianie fundamentalnych Oneyże ustaw zmierzają.

Dwa są wielowładności rodzaje, ieden otwarty w gwałtownych rządach,
drugi ukryty, w którym przez nateżone z różnych okoliczności sprężyny, uci-
skające wolny Narod ilużowizę Pierwszy Głowoscią do niecierpli-
wości Narod przywodzi, drugi będąc sposobem pierwszego, iagodnością do po-
słuszeństwa przyzwyczajają. Otwarty, skrytych do podźwignienia się środków szu-
kać każe; ukryty, otwarte do nie poddania się sposoby brać przed się przymusza.
Tym obydwom większość Głosow toruje drogę, a iednomysłność jest strażą Wol-
ności.

Nie dla tego N. W. Mcwi Panowie *liberum veto* utrzymywałem, abym zie-
dnął dla siebie wśród Braci y Obywatelow kredyt, który zawsze mocno mi jest
szacowny; nie dla tego y teraz mówię o nim, że wiadoma mi jest podobna myśl
Sąsiedzka; nie przez to za nayprzyzwoitszą rzecz rządow naszym wystawiam, a-
by wpoione we mnie z wychowania do niego przywiązanie, w upor żadną Dobra
powszechnego racją nieprzełamany obróciło się, ale z tey iedynie przyczyny
przy nim [śniele rzekę) upieram się, że przy uchyleniu w niektórych mate-
ryach *liberi veto*, innego sposobu Wolność naszą ubezpieczającego w tym cza-
sie ani mi wynadywać, tym mniej ieszcze podawać przystoi.

Wszystkie swobody, y Wolności Nasze, których dotąd szczęśliwie używamy,
[iakom już wspomniał] Przodkowie W. K. Mci a ieszcze Dziedzice, dobrotliwie
nam użyczyć y nadać raczyli, a co na ów czas łaska Ich, y względ na wierność
całego Narodu sprawiła, to teraz tychże Wolności y swobod utrzymywanie stało
nam się obowiązkiem y powinnością.

Nie trzeba mieć za złe wolnym Obywatelom, że w tych okolicznościach,
w których złe dla wolności przeglądają skutki, wtzelkich, y godziwych do ugrun-
towania iey szukają środków.

A że teraz przyzwoitszego znaleźć nie można, podaję Proiekt do Łaski o któ-
rego przeczytanie upraszam

M O W A

J. W. JMci Pana CZACKIEGO Podczaszego Koronnego, z okazji odkładania Projektu Wiary

Die 22. 8bris 1766. Anno miana.

Rzecz okropnego y żałosnego podziwienia godna, że ochotne na zniehlenie Prawa Konwokacyi 1764. dla Delegacyi Kommissarzow do Konstytucyi przez nas wstrzymowane dla boiaźni odmienienia Przyśięgi onych, za ktorym dawnego narodowego nastąpiłoby wywrocenie rządu, tudzież na kalkulacyę Kommissyi Skarbowych przez Kommissarzow, mimo opis teyże Konstytucyi zachodziło zezwolenie; teraz gdy idzie o ubezpieczenie Wiary Świętey Katolickiey przeciwko ustawicznym natarczywościom Dyssydentow, iakoby przez powazenie Prawa 1764. Ekonomiczne Materye nappierwsze *judicaria* Stanow Rzeczypospolitey poddaiący *potestati*, tenże Projekt Wiary od Tronu W. K. Mci y od Stanow Rzeczypospolitey pochwalony, przez Xcia JMci Biskupa Krakowskiego czusęgo Pasterza, przezornego Senatora podany, dalszym Seymowania zostawiać czasom.

Miiam to, że ta powazna Materya Religii należec może do Materyi Ekonomiki z przyczyny żądanego rozkrzewienia Rzemiolf y handlow, wszak ta była od Dyssydentow naypryncypalnieysza przeciżona pobudka. Miiam że Uniwersały W. K. Mci, Instrukcye nasze ucalenie Wiary prawowierney za nappierwszy myśli y pilności naszych wystawily widok; ale idąc za nayistotnieyszymi prawdziwego Chrzescianina powinnościami, za przykladem Przodkow naszych, y owszem iuż w terażnieyszym czasie przy spisaniu Konfederacyi, przy Konwokacyi y Elekcyi pokazanym, w obronie w każdym czasie y miejscu, w ubezpieczeniu iey przez nappierwsze punkta, znaiąc naywiękźze na Wiarę Świętą y Oyezyznę z różności Wiar niebiespieczeństwa, upraszam

A

iak

jak najufilniej Prześwietnych Stanow, aby jak najgłówniejszą Materyą wiążącą serca y umysły, dla ktorey życia y krew ofiarować jest naypożądanejsza, naypierwszym ubezpieczyć, y ocalić raczyli prawem. Niech będą w żywey naszej pamięci pamiętne Władysław Łokietka Krola naszego słowa: Polacy wolność nad życia y fortuny považają, a nad wolność Świętą považają Wiarę.

Już to nieuprzedzenie iakowe, nie boiaźń czcza y prożna, nie fanatyzm, do tey o całość Wiary pobudza, y przynagla troskliwości, komuż nie są wiadome usilne przez trzy Scymy Konwokacyi, Elekcyi, y Koronacyi, y w terażniejszym czasie zabiegi, y starania Dyssydentow, dla rozprzeźtrzenia swych błędow y wolności, ktore dotąd wdziejczona od wielkich Przodkow W. K. Mci, Jego pobożność, y Stanow gorliwość wstrzymowała, a gdy Synowie ciemności swych nieprzeżająć, a iakże Synowie światłości czuwać niepowinni.

Potrzebna jest w tey mierze czułość, mała ta iskra prędko nieugaszona wielki y szkodliwy zawsze czyni pożar, mała tego kwafu prędko nieoddalonego całą zaraża masę, niewspominam Angielskiej, Szwedzkiej, Duńskiej, Szkoekiej, Norwedzkiej y innych Krajow Historji, okropne z zniszczeniem Wiary prawowierney, utraty wolności Narodowey, targnienia świętokradzkich rąk przeciwko Krolowi Angielskiemu Karolowi pierwszemu, y osadzenia Tronu Angielskiego Kromwelem Człowiekiem podłego urodzenia przez Dyssydentow zostawione przykłady; temi niebezpieczeństw potrzebney nas uczą ostrożności. Francya pod absolutnym Krola swego zostająca rządem, z różności Wiar blisko dwóchset lat domową wojną zniszczona, ledwie od ostatniego upadku dzielnością Ludwika Czternastego rzecz y Imieniem wielkiego przez wypędzenie Dyssydentow została, do obfitych handlow, Rzemiost y bogactw przysła, nie można tyle pozytkow obiecować z rozkrzewionych handlow y Rzemiost przez Dyssydentow, ile szkody jest y utraty, przez wzruszenia przez nich publiczney spokojności.

Lecz y na Domowych niezbywa przykładach rozszerzających się odzszczepieństw, samą dyssimulacją prawowiernych, mieszkających spokojność publiczną, przeciwko Krolom y Rzeczypospolitey powstających, iasnie to świadczy Władysław Jagiellona Statut w Wieluniu Roku 1424. przeciwko wśliznionej y zaraz rozszerzonej Husytow zarazie: *Quod cum sub dissimulatione praterire non debemus, imo arcemur Divina Legis perpetuis institutis pestiferos Hereticorum errores, quos in Dei contemptum, & in Christianae Fidei detrimentum, & enervationem, politiaque iacturam, iniqua perverforum corda conflagaverunt, etiamsi quaecunque oporteret nos subire pericula, a sinibus nostris propulsare &c.* Po śmierci tegoż Władysława Jagiellona ożyła też Hydra Husytow Sekta, swe błędy rozszerzając, z zamieszaniem spokojności publiczney, Dobra Biskupom z obowiązku swego napominającym gwałtownie odbierano, przed Władzami y Urzędami niechciano stawać, y dla tego to Stany Konfederacją zawarły w Korczynie, Roku 1438. przeciwko Heretykom, Ich utrzymującym, y nieposłusznym Prawom.

Już zupełna była aż do Zygmunta pierwszego wewnątrzna spokojność, Odzszczepieńcy iey nie mieli, wzruszone tylko w Gdańsku zamieszanie w Roku 1525. z prześladowaniem Katolików, z sprofanowaniem Kościołow na Zbory obroconych, naczynia Świętych, zrzuceniem, Katolików wszystkich z Urzędow, mocą woysk Rzpltey y Xiążąt Pomeranckich Siostrzeńcow swoich od tego wielkiego y świętobliwego Krola uspokojone; Tenże Zygmunt pierwszy wyrokiem swoim do Piotra Kmity Kasztelana Sendomierskiego, Marszałka Koronnego Starosty Krakowkiego wydanym ostrzegł pilnie, aby przeciwnym Wierze Katolickiej Naukom
nie-

niedopuszczając się szerzyć, y według przestępstwa karał, w Roku zaś 1543. pozwalając wyciezczać za Granicę, z Nauk y Xiąg usprawiedliwiać się nakazuje.

Samą tylko dyssymulacją Zygmunta Augusta tak się wzmogły odzłupienieństwa, że po śmierci onego przynaglone Stany niebezpieczeństw domowego zamieszania warowały im mimo manifestu Prymasa, Biskupów, Wojewodztw Rawskiego, Płockiego, Mazowieckiego, y Podlaskiego Posłów, żadnego do Honorów y Urzędów niedając pozwolenia, a przeciw od Roku 1573. tej Konfederacyi, do Roku 1587. przez lat czternaście tak się wzmocnili, że Zygmunt trzeci na ten czas do Tronu przychodzący pięciu tylko Senatorów Świeckich zastał katolików. Czytajmy Konfederacye 1632. 1648. ktoremi dla zewnętrznych y wewnętrznych niebezpieczeństw mają najwięcej pozwolonych sobie Przywilejów, wszakże *usu* tylko nie z mocy Prawa pozwolone stojące zbory w Dobrach Krolewskich konfederować pozwolono; zakazując nowych stawiać. Wszakże wiemy z Historji że Dyssydenci dla rozprzestrzenienia swej Wiary zamieszaniu chcąc iednać pożytki, najwięcej do rozerwania Elekcyi Zygmunta trzeciego, do wzmocnienia rokoshu przeciwko niemu przydali; Wiemy że z Karolem Dziewiątym przeciwko JANOWI Kazimierzowi, z Karolem Dwunastym Krolami Szwedzkimi przeciwko Augustowi wtoremu Krolom y Panom swoim łączyli się, y prawie liczbą swoią Woyska Szwedzkie przewyższali; sama Konstytucya 1717. opisuje złośliwe przeciwko Wierze y Oyczyźnie Dyssydentów postępk.

Niewspominam Historji Toruńskiej z wżgardą Świętey naszej Wiary, y powagi Rzeczypospolitey, Jey najwyższych Praw nieszczęśliwie za wieku naszego przypadłej, przymuszone były Stany Rzpltey Konstytucyą Seymu 1724. Woysko swoje ruszyć na asystencyą wyznaczonemu dla ukarania tej zuchwałości Sądowi; Milczec y zapomnieć nie można zaciętego Gdańszczanow na tak wiele Konstytucyi Seymowych, Relacyinych, Assessorskich Dekretow uporu, w nieoddaniu Katolikom Kościoła Panny Maryi, gwałtownie przez Dyssydentow opanowanego, y dla tego to dyssymulować Dyssydentom, aby oni w swych tryumfowali złościach, y w nich się zatwardzali, a Rzeczypospolita y Wiara prawowierna w ustawicznym były niebezpieczeństwie, y poruszeniu.

↳ Niozę do Tronu W. K. Mci z tym Projektem Wiare prawowierną, ktora niewrzuszone Krolestwa y Trony najmocniey utrzymuje, Niozę do Was Prześwieatny Senacie, ktorych wielkie Cnoty, wielkie zasługi do tego wyniosły starszeństwa; Niozę do Ciebie przezacny Stanie Rycerski godni Kolledzy moi, na ktorym iako na pierśiach Morałnego Rzeczypospolitey Ciała całość Wiary y Oyczyzny zasadza się, tę Wiare prawowierną ktorey istotnych Nasładowcow owoce pokazują, ktora bez uczynkow iest umarła, y wzajemnie bez nihey uczynki, a najlepiey na żarliwych w obronie swoiey gruntuie się umyślach, y czynach; ktora aż do grobu za nami poydzie, y od Sędziego Boga według naszej gorliwości, lub oziębłości rozeznana y sądzona będzie, y mowie słowy Polityka starego Polskiego: *Amo libertatem in Curia, in Senatu suspicio, in Armis pradico, ubique veneror, ubique depereo, sed tamen non ad Aras, mihi enim Libertas Religionis non politiam, sed politiam, hoc est confusionem, turbas, seditiones, pestem Reipublicæ redolet.*

Już na Sessyi dowiodłem słowy Prawa, ktore są y być powinny najwierniejszym świadectwem, że ordynaryinie w bezKrolewiu Konfederacye iednomysłną stanowią Prawa zgodą, że extraordinaryine lubo dla różnych zawsze nagłych Rzeczypospolitey potrzeb przedsięwzięte bywały Konfederacye, *nigdy* się iednak do stanowienia Praw niewdawały, tylko na początku Seymow rozwijały się, dawny rząd wprowadzając y ubespie-

czając głos wolny *in Jure vetandi* zaświadczony, że nigdy długo nieotrwały. Podobano się jednak Stanom Rzeczypospolitey mimo niektórych Senatorow y Nas Posłow niewchodzących formować *turnum* na zniesienie Cła Generalnego od Szlacheckich własnych na Gruntach swoich wydanych y wykarmionych Towarów, a w tym przywrocenie iedney z Swobod Szlacheckiego stanu, na znak bowiem wolności od tych Celi dawnemi Prawami stan Szlachecki był uwolniony, z przyłączającemi się swemi Wojewodztwy *per pacta subiectionis* ta wolność była nadana, nie tylko iednostayna zachodzić powinna zgoda, ale zgodne W. K. Mci y Stanom Rzeczypospolitey dziękczynienie; lecz iakom mówił słowy wiekami całemi pamiętnemi Władysława Łokietka; że Polacy nasi Przodkowie Wolność nad fortuny y żyja poważali, a Wiare nad wolność przeważali, tak po podpisany ubezpieczenia Wiary Projekcie, za zniesienie Cła tego wolnościom Szlacheckim szkodliwego, dziękować mieć będą honor.

Mości Panie Marszałku Poselski nasz wielce Mci Panie, y Prawa inaczey niemogą być tłumaczone tylko iak w sobie brzmią, według dawnych Statutow y Konstytucyi, tym więcęcy Przyśięgi, przyśięgłes Waszce Mości Panie Marszałku Poselski nasz wielce Mci Panie. *Zadney Konstytucyi na ktorąby zasza Kontradykcyja, o ktorą trzykroć pytać się powinienes, in Volumen Legum niepodawać, y niepisywać.* Przyśięgli Jichmć W. M. Panu do pracy przyłączeni nie iak Konfyliarze do Konfederacyi, ale iak Kommissarze do Konstytucyi wolnego Seymu; z pilnością przestrzegać, aby żadna Konstytucya in Volumen Legum niewchodziła, na ktorąby *Omnium Ordinum* niezasza zgoda. Ta przyśięga ustanowiona była na wolnym 1678. Roku Seymie, na wolne Seymy ta przyśięga nieprzerwanie aż dotąd na wolnych Seymach była w użyciu, inney ani w Historii ani w prawie nieczytamy. Marszałka Konfederackiego inne są obowiązki, inne przyśięgi, statuta, Konstytucye nie są inaczey pisane y stanowione tylko *de unanimi Consensu* lub za zgodą *Omnium Ordinum*, tak ufam, gdy Senatorowie y my Posłowie niepozwalamy na podpisanie tego Cła generalnego projektu, przed podpisaniem projektu ubezpieczenia Wiary, nie podpiselz, przykłady przeciwko wyraźnym Prawom nie są tylko gorzącym bezprawiem.

Grożono nam Cudzoziemską mocą, mam ufność mocną że tych sprzymierzonych z Rzplą Monarchow wyroki aż do poruszenia Wiary prawowierney Narodu Naszego wolnego nikomu niepodległego zachodzić nie mogą, ani powinny, pogrozili nam Kolledzy wygnaniem, mile by nam było, y owszem sama śmierć naypozadańsza za utrzymanie Wiary, wolności, naywyższego Prawa. *Salus Reipublica suprema lex esto ne quid detrimenti Respublica patiatur?* y ktorzy mam honor teraz ścżyć się z przezornemi Nieba y miłości Oyczyzny pełnemi Xcia JMci Biskupa Krakowskiego Sentymentami, radbyin Go przewyciężyć y poprzędzić założeniem Głowy moiey fundamentow, ktoreby miały być kopane na wystawienie Zborow lub Oratoriow iedno znaczących dla Dysydentow schadzke na Nabożeństwa, a pod tym pozorem może na bunty iako się trafiało niefortunliwie; a do Was kończąc mowę moię Prześwićne Stany mówię; *Aut vestris stabit, aut ruet Roma lacertis.*

M O W A

J. W. JMć Pana CZACKIEGO Podczaszego Koronnego, na Seymie
Warszawskim die 30. 8bris 1766. Anno miana.
Najiasniejszy KROLU Panie Moy Miłosciwy. Prześwietne Stany
Nasi Wielce Mciwi Panowie Bracia y Dobrodziecie.

Trzy są najszczegulniejsze y najmocniejsze oprócz innych Kardynalnych
Praw Krolestwa naszego zawiasty, Religia różnością Wiar niezmiészana.
Wolny głos na wolnym zafadzony niepozwalam, iako Konstytucya 1718.
y inne Prawa świadcza. Bepieczestwo Osob y Fortun Stanu Szlacheckie-
go. Pierwszey ubepieczczenie mimo tak żwawe Dyssydentow zamachy usta-
wicznie czynione na dalszy czas odłożone, dałby Bog aby przynajmniey
w dalszych seymowania postępkach było powrocone. Drugie pluralitate złamane, wszak dawne
Prawo y ustawy Seymu Konwokacyi 1764. to nazywa zupełną wolnością, gdzie wolno
niepozwoić, inaczey brzmienie tylko jest słow z parą niknące. O trzecim to jest o bepie-
czeństwie osob y fortun Szlacheckich z przyczyny żądanych podatkow mam honor domowić się.
Z Sparthy, z Rzymu przykłady gorliwosci oboicy pfcii w obronie swey Oyczyzny są go-
dnie naśladowania, lecz nie trzeba zafagać Historykow, co stan Szlachecki dla całości Wiary
Świętey, miłey swey Oyczyzny, y dostoiestwa Krolow czynił, wyznają to dobrowolnie sami
śaskawi Monarchowie w swoich Statutach, które przywodzić wiadomym byłoby prożno czas
dosyć wycienezony iészce więcey ścieśniać. Zgoła od tego Stanu, od tey znaczney części Kro-
lestwa honor Krola y obrona Rzpltey zawiśła, y dotąd jest nayspowinniejszym tego Stanu obo-
wiązkiem swemi własnemi Osobami, z swych własnich Fortun bronić Oyczyzny, y dla tego
wżyskich wiekow Prawami te Dobra nayswięcey ubepieczczano.

Wiem ja że podatek Czopowego y Szeleżnego na potrzebę Rzpltey był pozwalany,
ale nie mniey mi jest wiadomo, że między innemi swobodami y tę ma naydawniejszą Stan
Szlachecki, że podatkow nieopłaca tylko te, na ktore dobrowolnie zezwala.

Miam ja co się za Mieczysławow drugiego y starego działo z przyczyny wymaga-
nych podatkow, przysiępuję zaraz do Władysława Jagiellona, że ten dla publicznego będąc
potrzebnym pieniądzy interessa, to jest dla wykupienia od Krzyżaków Ziemi Dobrzyńskiej
w Roku 1404. Seymiki złożył, dla ściągnięcia przez nie żezwolenia Stanu Szlacheckiego na
ten podatek.

Kazimierz Jagiellończyk Statutem swoim pod Choynicami Roku 1455. Vol: 1mo Fol:
186. wyżnaie, że Obywatele Woiewodztwa Kujawskiego w pilney Rzpltey potrzebie dobro-
wolnie, nieprzymuszenie złożyli podatki, otrzeza żeby to za powinność nie szło y Jch Przy-
wileiom, nie szkodziło, a w Roku 1463. Fol: 202. wspominając Obywatelow Woiewodztwa
Brzełkiego Kujawskiego dobrą wolą w wypłaceniu podatkow na woysko przeciwko nieprzyja-
cielowi do tegoż Woiewodztwa zbliżającego się, obowięzuie się. Słowa są Prawa: *Promitti-
musque quod Contributio non debet in posterum venire in sequelam neque aliquam Contributionem
de predictis Dignitariis & Terrigenis Terra nostra Bresensis ipsis invidis & Contradictionibus exi-
gere & extorquere deinceps volumus & promittimus.* Zygmunt pierwszy Szlachtę dla ciężaru
obrony Rzpltey od Czopowego w Miastach z Piwa warzonego na swoją potrzebę uwalnia, ten-
że Zygmunt Pierwszy w Roku 1539. w Krakowie obroacę Rzpltey po długich sprzeczkach za
zgoda Senatu y Posłow Ziemskich postanowił.

Zygmunt August 1552. za zgoda Senatu y Posłow Ziemskich podatki stanowią *pro hac
una vice, & non ultra*, a w Roku 1569. Vol: 2do Fol: 747. od wżyskich poborow, myt, &c:
uwalnia Obywatelow y z wolnościami Koronnych Jch porownywa. W Przywileiu przywro-
cenia Woiewodztwa naszego Wołyńskiego do Korony iasny jest Punkt: *Także y okole ruszenia
na woynę y w dawaniu iakich podatkow wedle uchwały a Konstytucyi Koronny Seymowey y z pozwole-
nia Jch, Posłow na Seym Wsaly Koronny z zupełną a niezamierzoną mocą przysłanych na wżyskę
Koronę Polską położoney, oni y Potomkowie Jch od nas y Potomków naszych będą y mają być zachow-
wani wiecznymi czasy.* W przywroceniu zaś Woiewodztwa Kiiowskiego Vol: 2do Fol: 761.
*Także y okole ruszenia na woynę y w dawaniu iakich podatkow wedle uchwały a Konstytucyi Koron-
ney Seymowey y z pozwolecia Posłow na Seym Wsaly Koronny z zupełną a niezamierzoną mocą przy-
slanych na wżyskę Koronę Polską położoney, oni y Potomkowie Jch od nas y Potomków naszych będą
y mają być zachowani wiecznymi czasy.* Wszakże Prawa za ktoremi łączą się Narody wiecznie
powinny być dochowane, My niepozwalamy na ten rodzaj podatku, uznajemy że to jest ma-
teryja *Statús* iakże sądowym na nas ma być włożony obrządkiem.

Wżyskich Kraiow ktoregokolwiek rządu naywyższej jest władzy stanowienie po-
datkow, jest materyja *Statús*, Rząd naywyższy ją decyduje, a iako *Constitutivum* jest naszej
Rzpltey jednolstyna stanow wola, tak od tey stanowienie podatkow zawiśło. Dembiński
Polityk Polski dostatki stanu Szlacheckiego nazwał krwią, ktorey wyniszczenie, to polityczne
ciało ślabiac, śmiertelnym bydz może Rzpltey razem.

Czytamy iuz nie Historye, ale Prawa w każdym czasie na zgodnych, y wolnych Sey-
mach dla potrzeb Rzpltey stanowione były podatki, zwycięstwa, rozszerzone Kraie, utrzymanie
Wiarey Świętey, swobody, wolności, Granice nie tylko zachowane, ale y rozszerzone mamy.
Strażnemi byli nasi Przodkowie nieprzyacielow, Przyacielow pożytecznemi. Widziemy y teraz
potrzebę poprawienia żofdu staremu woysku, ile przy podnieśieniu Ceny żywności y Towarow,
widziemy y znamy potrzebę pomnożenia Woyska przynajmniey dla utrzymania wewnętrznego
be-

bezpieczeństwa, nieumkniemy dobrowolney z Fortun naszych ofiary na proporcjonalny Zofid, ale nam trzeba wchodzącym do rządu publicznego wiedzieć iak przeszle obrocone są podatki, iaki z nich publiczny wyniknął pożytek, iaka ma być ordynaryna przyszłych czasów expensa, co mamy na nadzwyczajne zoftawić kosztu, iakie y iak wiele mieć będziemy Woyska, abyśmy przy ustanowieniu zofidu, wiedzieli co mamy dodać, wiele nowych mamy na siebie przyiąć ciężarów, do wypłacenia tych kosztów, ale chcemy to uczynić dobrowolnie z miłości Oyczyzny wszystkie przewyższające racye, łatwiejszym który być może sposobem, y niespokoynością naszych wespół Obywatelów w domu pozostałych nieobciążając. Coż byto był za gospodarz, któryby dawnych swych dochodów niezmiarkowawszy, nieubezpieczywszy sobie spokojności, bez ułożenia plany determinowaney czynił wydatki. Cożby to był za gospodarz aby rownych z każdych gruntów y Dobr żądał zysków, musi ie według stanu ich, położenia, konsumpcyi, rzek portowych, zbycia, sposobności poddaństwa miarkować,

Między innymi równości przymiotami, y ten iest aby ciężary Rzpltey rowno znośić, jednak iako na Seymach wolnych zgodnie Rzplta w swych gwałtownych potrzebach przeciwko swym nieprzyjaciolom stanowała podatki, tak Posłow odwołujących się do Braci mających ograniczoną władzę do przyięcia tych poborów nieprzyniewalała, y owsem dla potrzebney Wwdztw rezolucyi Seymiki wyznaczała, tudzież niektóre podatki według stanu y sposobności swych stanów wyznaczała, stwierdzam słowa moje świadectwem Prawa.

W Roku 1578. *Vol: 2 do Fol: 980.* Gdy Woiewodztwa Krakowskie, Sandomirskie, y Sieradzkie mając *limitatam potestatem* uchwalonego zgodnie przez inne Woiewodztwa nieprzyięty poboru, mieli naznaczone Seymiki, z których nayıpierwey Woiewodztwo Sieradzkie, potem Krakowskie, y Sandomirskie do iednostayney przystąpili zgody, z kondycjami umiarkowania podatku od piwa, y obciążenia Artykułow ciemno napisanych około wybierania tych podatków. Uniwersały tegoż Roku 1578. 1581. 1588. 1589. mocą Seymow uchwalone od podatków na wszystkie Woiewodztwa z kmiecych rol wzięły, W. X. Lit. Woiewodztwa Kiiowskie, Wołyńskie, y inne z przyczyny niewymierzonych stanów, z wloki iedney zabierającej dwa Dymy Złoty ieden rozkazały dawać, a Ziemi Halickiey y Wwdztwu Podolskiemu zacząwszy od Lwowa nie z stanów ani z wlok, ale od pługa po Złotemu dawać wyznaczyły, y w Głach między Prowincjami Litewkiemi a Koronnemi różność uczyniły. w Roku zaś 1591. gdy Prowincya W. X. Lit. z swemi Senatorami y Posłami ograniczoną mając władzę uchwalonego zgodnie przez Prowincye Koronne niechcieli przyiąć podatku, chociaż woyna z Tureckim następowała Państwem; wyznaczono iey Seymiki na zwykłych miejscach dla dobrowolnego przez nich na te pobory pozwolenia z upewnieniem obroczenia tych poborów na woysko, tamże od poboru z kmiecych rol dla W. X. Lit. dla Wwdztw Kiiowskiego, Wołyńskiego, Podolskiego, Braclawskiego rowne iako wyżej stanęły Excepcye; w Roku zaś 1593. gdy niektóre Wwdztwa Koronne wszystkie Litewskie, y Prulkie uchwalonych przez inne Wwdtwa Koronne podatków dla ograniczoney sobie władzy przyiąć nie chcieli, iako w Roku 1595. Wwdztwa Poznańskie, Kaliskie, Łęczyckie, Ziemi Dobrzyńska, Sochaczewska, Gołyńska, Seymiki im naznaczono na też podatki; dla W. X. Lit. Wwdztw Kiiowskiego Wołyńskiego, Podolskiego, Braclawskiego y Ziemi Halickiey też czytamy excepcyę; Konstytucya 1596. o dobrowolnym na przeźforyczne podatki Ziemi Dobrzyńskiey na swoim Seymiku zezwoleniu, y o wzięciu nowego podatku do Braci wspomina, a Uniwersały poborowe 1598. 1601. 1602. 1603. zgodnie od wszystkich uchwalone dla wyż wyrażonych Woiewodztw y Ziemi dawne popowidy excepcye, iako też dla Infantów aby nie z haków ale z pługów chłopi płacili. W Roku 1607. 1609. też excepcye dla tych Woiewodztw, iako też nie którym Wwdztwom dla przyięcia poborów y wybrania Poborców pozwolone czytamy Seymiki; w Roku zaś 1611. 1613. 1616. zgodnie przyjęte y uchwalone pobory, a podobne iak przedtym dla Woiewodztw czytamy excepcye, w Roku 1618. Niektóre podatki, niektóre Wwdztwa do Braci wzięły, w Roku 1619. 1620. 1621. 1624. 1626. 1627. Wwdztwa różne sobie wybrały y ustanowiły podatki, niektóre wzięły do Braci. W Roku 1635. pozwolone są Wwdztwom do wybrania podatki, w tych latach różnię się podatki Prowincyi Koronnych od Litewskiey, na drugim Seymie tegoż roku 1635. żądanie Krolewskie Stanom Obojga Narodów przełożone, gdyż za niewiadomością Braci w domu pozostałych skutku wzięść nie mogło, na Seymiki odesłane, Konstytucya 1640. Uchwały podatku przez Wwdztwa do skutku przywoździć nakazuje.

Skracając resztę lat panowania Władysława czwartego, wszystkie Jana Kazimierza, Michała, y Jana Krolow naszych iako ustawiczną napewnione były woyną, tak nietylko Prowincyi W. X. L. od Koronnych, ale też samych Koronnych tudzież Prowincyi W. X. L. Wwdztw różniące się podatków czytamy sposoby; inne brane do Braci na Seymiki.

A Konstytucya przywiedziona Roku 1690. Deklaracyę podatków od Wwdztw znosząca Konstytucya 1703. do następującego odłożona Seymu, y Radą walną Warszawską 1710. do innego ieszcze *ad discernendum* odłożona Seymu; w Konstytucyi 1717. Wwdztwa Kiiowskie, Wołyńskie, Podolskie, Braclawskie y Ziemię Halicką od generalnego widziemy wyjęte głównego podatku, y tylko podymne wypłacające, iako też Prowincyą W. X. Lit. oprócz podymnego, Cło generalne, Czopowe y Szeleżne wypłacającą.

A gdy się dowiodło dawnemi y ustawicznemi Prawami że różność podatków nieszkodzifa potrzebney równości, y podatki nie inaczey tylko za zezwoleniem Wwdztw, Ziemi, y Powiatów przez swych Posłow uchwalone bywały, a niemający zlecenia Posłowie do nich odzywali się, iak że tu przeciwnie wnośić rzeczy.

Z przykładów zgodnych ustaw podatków w potrzebach Rzpltey można wnośić że w potrzebach Rzpltey na rowney zbywać niebędzie gorliwości w zgodnym ustanowieniu podatków, lecz ustawę podatków poddawać niepraktykowanej dotąd większości głosów oprócz po-

poruszenia dawnego rządu jest wielkie niebezpieczeństwo dla Fortun Szlacheckich; gdyby to Piotr, Jakob, Jan, sami za siebie pozwalali, mogliby być skromniejszymi w pozwalaniu, ale że te Podatki na innych rozciągają się, łatwiejsze dla spodziewanych swych własnych pożytków być może pozwolenie.

Y dla tego łącząc się chciałem z zdaniem JMć Pana Łęczyckiego godnego Kolegi naszego w tej okoliczności, tylko mi głos nie był pozwolony. Choćbym równo iak on nie przyzwolicie znosił przykrości, Konstytucya 1609. nakazująca Połom na Seymach, Szlachcicom na Seymiku o całość Praw domawiać się, y przyrzeczone od przedwieczney Prawdy nie mogącey omylić przesładowanym dla sprawiedliwości błogosławieństwo, wzmacniać nas zawsze będzie.

Niech mi się godzi choć krotko wyrazić zdanie na obronę dawnego Rzpltey rządu, w iednymyślności zawartego, teraz obrzydzonego, że to nie był rząd bez czynności; że to nie był rząd Anarchią teraz nazwany, sześć tak wielkich Prawa Xiąg, zachowana Wiara prawowierna, swobody, wolności, rozprzeźtrzenione Granice, poważne Prawowiernego Krolestwa, ściany całego Chrześcijaństwa y nie czcze tytuły mocno rzetelne dają świadectwa. Wszystkie Narody wolne, obszerne dla większości głosów y wzruszenia lub odmienienia Praw Kardynalnych w niewolę wpadły. Miałam przypadki wszystkich wolnych Rzpltych dla oszczędzenia czasu, przykład Rzymickiej Rzpltey całym prawie władającej światem, krotko namieniam. Wszak wszyscy Historycy y Politycy od złamania wolnego nie pozwalają przez Tyberyuza Grachusa, Trybuna ludu w osobie Kolegi swego, Oktawiana, niepozwalającego na podział gruntów, było epoką niewoli tej mocney y obszerney Rzpltey. Cicero mówi: że iednego z dzieł sięciu Trybunów niepozwalanie złą dziewięciu wstrzymywało wolę, że wolne niepozwalam było najmocniejszą twierdzą tej mocney y obszerney Rzpltey, którą Tyberyuś niszcząc, śmiertelny iey zadał raz.

Przywiedzione uławy Konwokacyi y Koronacyi nie mogą w tej mierze przekonywać, nakazują tylko z uchwalonych na ten czas podatków sądowym obrządkiem dawne podymnego y pogłownego znosić, iako czytamy pierwszą Fol: 32. *Desideria y Projekta Skarbowe ku pożytkowi Rzpltey z iakiegokolwiek okoliczności ściągające się, z którychby nawet wynaleść można sposób, allewiacy dla przesładowanych podatkami Władztw ad cognitionem & resolutionem Statuum podać y de transactis suis sprawić się ma, a Stany Rzpltey figura iudiciaria to do cydować będą.* Drugą Fol: 35. *Tedy dla żądania wszech stanów Obojga Narodów postanawiamy iż zniesieniu tych uciążliwych Pogłownego y podymnego podatków daley iść w odwolę nie dopuszczamy iak tylko do przyszłego Seymu Ordynaryjnego 1766. na którym po wysłuchanych Skarbow Obojga Narodów rachunkach, skoroby z nich niepokazał się dostarczający sposób zniesienia tych ciężarów, inne najskuteczniejsze dla zapłaty wojska sposoby obmyślić y ustanowić będą się powinny.*

Po ustanowionym Roku 1717. pogłownym y podymnym doszły Seymy zgodnie 1718. 1724. 1726. 1736. Oprócz Konwokacyi zgodney y Elekcyi Augusta III. rozdwojoney pod Łaską Wielkopolanina Ponińskiego, na ostatek Wwdy Poznańskiego, a zatym o niedochodzenie Seymów nie można się skarżyć.

Niedochodziły za ostatniego panowania Seymy, gdyby większość głosów niemi rządziła, podobnobyśmy dwukrotnie przy zajętych w całej Europie wojennym upale większe iak Saxonja oplakiwali klęski, y to byśmy chwalili, co teraz ganiemy, wszakże interes Krola zmarłego wprowadził wojska Cudzoziemskie do Polski, wszakże dla interesu Krola poniesione od wśpół Obywatelów z przyczyny wojsk Cudzoziemskich dyffimulowaliśmy krzywdy, czyliby większość głosów do mocy y powagi, zawsze przywiązana tym mogła się zażawić niebezpieczeństwom, podobnoby ie była pomnożyła.

Nie z bogactw, bo w te najpodiejszego umyślu ludzie opływają, bo te wprowadzone do Rzymu, Sparthy, Athen, y innych wolnych narodów, niewolą onym sprawiły, nie z zwycięstw bo pomnożona zwycięstw Rzymickiej Rzpltey wielkość była iedną z przyczyn iey upadku, szczęśliwość iest narodów rozumiana, ale z wolności mowienia y czynienia, iako S. Paweł mówi: *festesmy Synami wolney nie niewolnicy, y Polityk: od dobra wolności nad wszystkie najszlachetniejsza Skarby, która gdy zginie, nie nie iest miłego, y owszem lepiej iest umierać.*

Zniesione iest Cło generalne iednymyślnością, bo ktożby sprzeciwić się mógł, abyśmy do iedney z dawnych nie byli na znak wolności nadaney przywroceni swobody. Podana tylko była propozycya dla oddalenia Projekta ubezpieczenia Wiary przez znacznych Senatorów y nas Połom żadanego aby nappierwey był podpisywany, czyli ma być zniesione Cło, czyli zachowane, nikt się temu nie mógł sprzeciwić, y niesprzeciwił, y owszem z postanowienia Cła generalnego większością głosów wolnościom naszym szkodliwego, a sąsiadom przykrego iawny dowod szkodliwości, większości głosów pokazuje się. Cło in Regno zgodnie iest zniesione.

Już w pierwszych głosach moich dowodem słowy Prawa, że Konfederacye Ordynaryjne w bezkrolewiu, extraordynaryjne dla różnych Rzpltey przypadków y niebezpieczeństw knowane, nigdy się w stanowienie przez Seymy Praw niewdawały, na początkach Seymów z ubezpieczeniem dawney Formy rządów y wolnego niepozwalam rozwiązywały się, że zaś dla spóźnionego na ten czas czasu niektóre opuściłem okoliczności, teraz ie krotko namieniam.

Rady Warszawickiej 1710. Seymem nazwać nie mogę, która z gwałtowney Krolestwa potrzeby zażawienia się Krolowi Szwedzkiemu Karolowi 12. uspokojenia wewnętrznego zamieszania, przywrocenia Krola własnego Krolestwu, Tronu Krolowi, ubezpieczenia Wiary prawowierney w tym zamieszaniu od Dyffidentów poruszoney stawała, gdy iey tytuł przez siebie samą y późniejszy Prawa dany więcej ieszcze opisanie iey walną Radą nie seymem nazywa.

Mowi ta Rada Warszawska Fol: 137. Vol: 6to. *Y niemogąc w terażniejszym na nader ab intra & ab extra niebezpiecznym stanie zarządzić trita & ordynaria przez złożenie Seymu Ordynaryjnego radzić o sey Rzpltey, wprzod Seymiki a potym niniejszy walny rząd sub vinculo & vi-*

* Nic niewkora! Agis Krol Sparthański dla uspokojenia y uszczęśliwienia swey Rzpltey z swoią Familią trzy części prawie Sparthy grunta posiadający, zbytek grunta do równości od Likurga ustanowioney ofiarujący, byleby majątniejsi za Jego postli przykładem, większość głosów na dziedzie ustanowionym bogaczom idąc śladami, te zbawienne y pożyteczne narodowi swemu odrzuciła ułożenie, y owszem tenże Krol Agis za tę chwalebłą ofiarę przez starania bogaczów, że był nadgodzony. Jeżeliby w niebezpieczeństwie była Wiara od większości głosów, która wszystkie przewyciężać powinna przyczyny, jeżeliby wolność była w niebezpieczeństwie od większości głosów, przykłady dawnych wolnych Narodów iako Danii, y Szwecyi nalezytey uczą nas okoliczności, lubo nie iest tajno że Obywatele pod Abolutnem Krolowem zotaiący rządami, nieznośnemi często dla wymyślności onych uciemiężeni zotaią podatkami. Coż dopiero o Podatkach rozumieć.

vigore generalney Sandomirskiej Konfederacyi złożyliśmy. Na którym nie ubliżając nic bynajmniej
Autoritati Sejmow walnych, ani na miejsc onych niewnosząc nowym formam Consiliorum owszem
uszelkie dawne Prawa, Konstytycyę około składania Sejmow in pleno do bore warując, y iak nayprę-
dzy te ustawy wpisane, y w krotkim czasie Sejm walny Stanom Rzpltey stante integrā & illis & ge-
nerali Sandomiriensi Confederatione złożyć deklarujemy; dalsze następujące proszę uważać sowa.
Chcąc iey antiquam formam statūs przywrócić, y w osobach dawnych uti liberam & legitimam &
sui Constituti vā ac Dominam iurium suorum iak naylepiej ufundować, y iakośmy od Tronu nasko-
go saluum ius vetandi ut pupillam libertatis deklarowali, tak y teraz omnimoda securitatem vocis
ostwa warujemy. Na tych ustawach podpisał się Denhoff Hetman Polny Litewki Miecznik
Koronny Marszałkiem Konfederacyi. Wiadomo bowiem że Hetmani z swych urzędow nie mają
miejsc w Senacie, y że w Roku 1672. Czarniecki złożył pierwey Kasztelanią Kiowską nim został
Marszałkiem Konfederacyi pod Tytzwami. Na teyże Radzie Warszawskiej 1710. w większey
liczbie iak zwyczaj jest Deputatow do Konstytycyi, Deputaci 44 sancitā podpisałi się, y przy-
tomność jest zapisana Senatorow, Posłow, Urzędnikow Dworskich y Ziemskich.

To trzeba uważać że Konfederacya Sandomirka dla tak gwałtownych Rzpltey po-
rzeb y przeciagnionych iey niebezpieczeństw Roku 1704. uformowana była w Rok po Sey-
mie zgodnym 1703. trwała lat kilka niewdając się w stanowienia Praw przez Sejmy, y owszem
na Radzie Warszawskiej 1710. ostrzeżone było ius vetandi unica pupilla libertatis. Na Seymie
zaś 1712. extraordinarynym tenże Denhoff podpisał się Marszałkiem Sejmowym y Delegaci
według zwyczaju do Konstytycyi złożonym, aby cny Narod Polski y W. X. Lit. cieszył się
antiquā formā Consiliorum; ten Sejm 1712. limitując się ostrzegł regres do Jzby Poelskiej do
proponowania y formowania Praw.

Sejm terazniejszy Walny Konfederacyi nie powinien być podległy, ale antiqua for-
mā z zachowaniem w całości, żrzenicy wolnego niepozwalam. Na Głosy niepozwalania były
Konsyderowane, a przecież głos wolny Konstytycyę, 1609. Posłowi na Seymie, Szlachcicowi
na Seymiku ostrzeżony, jest znakiem wolności, nie pozwalania zaś nasze na turnum, chociaż
turnus jest znakiem uciśnionej, wolności żadnego nie miały względu.

Projekta dawano nam tylko podobno dla zabawy, gdy nowy a raczey nowo poprawie-
ny ledwie przeczytany, ma być zaraz prawem authoryzowany gdyby zaś nie wolno nam było
Posłom y Senatorom rozważać Projektow niepotrzebna była nasza bytność.

Czytam instrukcyę moję. Chcąc prodesse Rzpltey w pemnożeniu iey sił pozwalamy koto-
we generalne po Czernonym Złoty na Rok od iednego kotła a ten podatek iako inne dawniejszymi
postanowione Sejmami na same pemnożenie wojska y poprawienie zoldu onemu obrocono by dō powinno.
A na Atyleryę dawne Pakta y Prawa dawnych Krolow dwa Starostwa naznaczyli, to ażeby nay-
przedzy do skutku przyszło J. J. W. W. Posłowie ostrzegę. Na żadne inne więcej podatki J. J. W.
W. Posłowie pozwalac nie mają. Y dopraszam się teraz pozwolonego słuźnie Prześwietyra
W wdztwom Pruskim Dobrodzieystwa, proszącym Posłom nigdy nieodmowionego, iako świade-
ctwa Praw przełożyłem.

A iako tu nie tak o Projekt idzie, iako bardzicy, aby Fortuny Szlacheckie nie pod-
padały rezolucyi Pluralitatis, tak na fundamencie Instrukcyi moiey a naywięcey bezpiecżeń-
stwa Fortun Szlacheckich, z których jest iedyna Rzpltey obrona, ani na turnum ani na Proje-
kta niepozwalam.

Wszakże Rzplta nigdy nieufając większości głosow, ostrzegła w Senatu Radach Kon-
stytycyę 1576. aby tych sentencya była konsyderowana, którzy się naywięcey ku Prawom,
Przywileiom y zwyczajom Kraiu zbliżają. Konstytycyę zaś 1717. habito respectu Pluralitatis
Votorum Legibus non repugnantium.

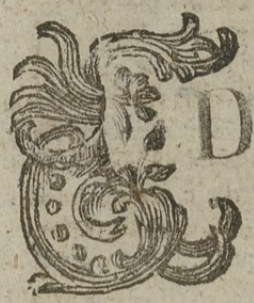
Kończę nie dając Votum przez poszanowanie wolnego niepozwalam dawnemi Pra-
wami Konstytycyę 1718. na Seymach, Seymikach y wszystkich ziazdach ostrzeżonego y aby
tym szkodliwym przykładem materya podatkow niepodpadała większości głosow, kończę
mowię statyły Rzymkiego słowy: Moribus antiquis, restat Romana virisque. nostra vero etas cum
Rempublicam sicut pistoram accepisset egregiam, sed iam evanescentem vetustate, non modo eam colo-
ribus isdem quibus fuerat renovare neglexit, sed ne id quidem curavit ut formam saltem ejus et
extrema tandem lineamenta servaret.

M O W A

J. W. JMci Pana CZACKIEGO Podczaszego Koron:
Polska Wołyńskiego die 8. 9bris 1766. Anno miana
z okazji Ewaluacyi Złota y Monety Srebrney.

*Nayiaśnieyszy KROLU, Panie Nasz Miłosciny, Prze-
świetne Stany Nasi Wielce Mci Panowie Bracia
y Dobrodzieie.*

O dobrego porządku y uszczęśliwienia Kraju należy iedno-
stajna, zgodna z sąsiedzkimi Narodami, y dobra Moneta,
tak Prawa nasze, tak Prawa Narodów, tak słuszność,
tak pożytek y spokojność każdego Stanu w Narodzie wy-
maga.

Rożność Monety w iednym Kraju czyniłaby zamieszanie,
rożność od sąsiedzkich Narodow handle potrzebne
wstrzymowałaby, podłość Monety przy podniesieniu Ceny Towarów Kupie-
ckich Stanowi Duchownemu y Szlacheckiemu nayszkodliwzaby była. Przymu-
szona była ustawicznymi Wojnami Rzeczpospolita dla więkzey w prowentach
aukcyi w Roku 1659. podleyszą od sąsiedzkich Krajow bić Monetę, ale w Roku
1667. iey iako niemającej przyięcia w postronnych Państwach bić zakazała, y Men-
nicę zawarła.

Od lat prawie dzieściu różne z Monety widzieliśmy odmiany zawsze
z krzywdą Stanow Duchownego y Szlacheckiego, Kupcy podnosząc swoje Towary
szkodować niemogli, iuż w początkach ledwie trzynaście Tyńsow dawano
zmieniając Czerwony Złoty dla niedostaku Monety, y oberżniętego Złota, przy
wprowadzeniu mimo dawnych Praw zakazy Monety małych główek ile pod
Literą T. do swey ceny Konstytucyą 1717. oszacowaney Złoto przywroczone
było, lecz gdy za szkodliwym przykładem przez niedozor Podskarbiego Siedni-
ckiego podleyszą Kray napełniono Monetą, iuż przed redukcją JchMciow Pa-
now Podskarbiech oboygą Narodow Koronnego terażnicyszego y Wojewody te-
raz Pomorskiego, więcey iak trzydzieści Złotych dawano, po redukcji nastąpio-
ney dwadzieścia kilka Złotych za Czerwony Złoty płacono, iako naywięcey z
Gdańska przez te lata y terażnicyszego Roku płacono po Złotych dwanaście y
grofzy kilka dobrej Monety.

Niechciałem tamować Kwitu zacnym Kommissarzom, gdy od Dele-
gowanych mieliśmy mocno rzetelne świadectwa w innych wszyltkich okazjach
pilności y sprawiedliwości onych, lecz niemożna się niezalic, nie dla obwinie-
nia iuż, ale dla ubezpieczenia na przyszłe czasy, że Prześwietna Kommissya sprze-
ciwiła się Konstytucyi 1764. Konwokacyi utwierdzającej walor y kurrencyą
Monety Uniwersałami JchMciow PP. Podskarbiech oboygą Narodow oznaczoney,
ieżeli nową podleyszą iak redukowana była przez JchMciow PP. Podskarbiech
wprowadzono do Kraju Monetę, trzeba było ją na skarb Rzpltey konfiskować,
iako niemogącą mieć kurrencyi, nie redukować, bo tak też Konstytucya 1764.
rozrządza, a do tego że się ieszcze znajduie według znakow JchMciow PP. Pod-
skarbiech opisanych moneta.

Nienależało Prześwietney Kommissy czynić Ewaluacyi Złota z poniże-
niem ceny Czerwonego Złotego do Złotych szesnastu grofzy dwudziestu trzech
y puł, Konstytucyą 1717. do Dsimnastu Złotych oszacowanego, skarży się o to
Woysko, że w tym łzczupłym który ma postanowiony ma znaczny uszczerbek
żof-

zołdzie, niechby była sprawiedliwość z szacunku nowej Monety, nie jest to jednak słuszną, że to exekwująca uczyniła władza Kommissyi Ekonomiczney, która samey Rzpltey należy stanowiącej.

Konstytucya 1717. o cenie Złota jako dawniejsza jest wiadoma, dla tego iey nieprzywodzę, tylko Konstytucyą 1764. Konwokacyi *Fol: 76. Tit: o Menicy y Monetic*, ktorey pierwszy punkt Cudzoziemskie nowe Monety, ktoreby po tey Konstytucyi były wprowadzone nie redukować, ale konfiskować na skarb Rzpltey nakazuje, a drugi kurrencyą według opisow Uniwersałow Podskarbach stwierdzoną ustrzymować: *Taż oraz Rada tak Koronna jako y W. X. Litt: ma zapobiegać wprowadzeniu Z. granicznych złotych Pieniędzy, ktore jako kurrencyi żadney mieć nie mogą, na Skarb Rzpltey do stopienia zabrane być zawsze powinny. Ustanowienie przy tym waloru y Kurrencyi Monety Uniwersałami W. W. Podskarbach Wielkich obojga Narodow opisane y ogłoszone, ztwierdzamy, y aby skutek swoy powszechnie miało, nakazujemy*; przeciwko Prawu sto Racyi nie mają mocy.

Y w tym mieliśmy krzywdę, że przez postulzenstwo Prawu biorąc Monetę, na Cłach od zboż naszych y Win Węgierskich na naszą prowadzonych potrzebę Złotem po Złoty osiemnaście przed tym a teraz już *immediate* przed Seymem w Warszawie y w okolicach iey Złotem po Zł: szesnastu grosi dwadzieścia y trzy y puł opłacamy, choć Czerwony Złoty nas kosztował Zł: dwadzieścia y kilka. Wszakże wszędzie Krolowie y Rplte przyjmują dochody do Skarbow swoich według ustanowionej kurrencyi. Lecz że się to już wrocić nie może, aby Kommissya Ekonomiczna nie miała mocy czynienia nowych redukcji y wdawania się w materje Seymom przyzwoite, y aby Skarby publiczne przyjmowały Pieniędze w każdym rodzaju według opisaney Kurrencyi, o obwarowanie nowym Prawem, dopraczać się będą, y więcej okoliczności do opisania Kommissyi przełożę.

Wiem Ja że Konstytucya 1717. do dwóch lat tylko podniosła cenę Złota y Monety, ale niemniej mi jest wiadomo, że chociaż Seymy 1722. 1724. 1726. 1736. szczęśliwie y zgodnie doszły, tey nieodmieniła ceny, a zatem każdy z powinney prawu podległości, tak brał y wydawał, w ufności publiczney Wiary, że iak brał tak wydawać będzie, y swoy pewny mieć będzie Kapitał, a zatem nieprzyzwoicie by było dla podległości Prawu w gotowych szkodować kapitałach, Złota y Monety Polskiej, a niesprawiedliwość sama wydawałaby się, y zamieszanie nastąpiłoby, gdyby przez pretendowaną niedościgłą *Ewaluacyą*, zapisy, kontrakty w dobrej Wierze Oyczyźnie swej czynione odmieniać się mogły, ścięśniały by się summy Posażne, Zenine, Sierocińskie, wyderkaffy, y wszelkie ewikcyonalne niemogące się umniejszać, *restantia pretia* od przedaź Dobr. Zapisy wszystkie y kontrakty naruszoneby były ktorych stałości spokojność wewnętrzna wymaga, mający osiemdziesiąt kilka tysięcy według tey *Ewaluacyi*, stu tysięcy mieć nie mogą iako mieli, biorący na dług sto tysięcy, czyli swoy dług dawniejszy opłacili, czyli kupili iakie Dobra, czyli wydał na iakie expensa, zawsze sto tysięcy biorąc, sto tysięcy wyexpensował, oddając zaś dłużnik osiemdziesiąt kilka tysięcy za sto tysięcy, za co pożyczający ma szkodować, gdy z osiemdziesiąt kilku tysięcy nie może mieć pewney summy stu tysięcy, iako miał, tenże dłużnik na oddanie tego Długu czyli z intrat biorąc, czyli od innego pożyczając według terazniejszey kurrencyi szkody mieć nie będzie, oddając tak iak kurrencya, zaco tenże Dłużnik z krzywdy pożyczającego ma pożytkować, sam żadney nie mając.

Oprocz zamieszania, y pieńi z tey miary szkody kredytorow, ktorąby naywięcej czuli ubożsi nasi Bracia szlachta w pocie czoła sumki zbierający, mający przez redukcye wielkie krzywdy, wiele traci, ktory wszystko prawie traci, co ma, y ta powinna być uwaga, że wielu nieuwodząc się potym zyskiem mieniania Złota, to jest Czerwonego Złotego za dwadzieścia kilka złotych, drudzy sami po dwadzieścia kilka Złotych Czerwony Złoty opłacali dla niepewności Monety, a pewności Złota Wiarą y powagą Rzpltey utwierdzonego, nad to więcej iak przewidyją roczną w Summach swoich traciliby, a zatem gdy się podobać będzie Stanom Rzpltey zniżyć na następujące czasy Złoto y Monetę, aby przynajmniej Summy według kontraktow, zapisow, skryptow w liczbie w nich wyrażony y w istocie Summy według opisu onych złotem czyli srebrem wypłacone były,

ly, potrzebne jest Prawem terazniejszym ostrzeżenie, iakoż w następującym czasie biorący według kurrency, tak wydając nie tracić niebędzie. Czytam w tej mierze Instrukcją moją do słuszności ściągającą się: *Zapobiegając różnicom z opisu kontraktom y zapisom pochodzącym gdzie Summy złotem wyrażone, aby według Kurrency złota przy niżeniu onego były płacone Złotem, z dopłaceniem niedostarczającej Summy, gdzie zaś Monety, aby także valore juxta Currentiam Monety.* Z przypadków przeszłych ale na przyszłe tylko czasy stanowiące bywają Prawa, przeszłych nie tykając, ani urażając do następujących ściągając się, a zatym choć by była na następujące czasy cena nowej Monety według opisanego przyjęta, Tranzakcyom w przeszłych czasach uczynionym szkodzić niepowinno, ani uszczerbku w kapitałach winnych, zapisanych, y jakimkolwiek sposobem należących przynosić. Konstytucya 1726. z przyczyny odmiany ceny Złota y Monety postanowionej, nie tykając dawnych czasów y w nich czynionych Tranzakcyi *in futurum* warowała *valore in Regno currente moneta in Contractu expressa* iak zawsze być powinno. Mieliliśmy różne w różnych czasach ceny Złota y monet odmiany bez przeszkody y uszczerbku dawnych Summ, inaczej podeyrzanaby była zawsze Wiara publiczna, która Kraje ubezpiecza, niktby swej nigdy nie był pewny własności. Zniszczony jest Kray ustawicznymi redukcjami, niech przynajmniej niebędzie uszczerbku w Kapitałach.

Wszystkie Rzplte przezornie się rządzące, wszyscy Krolowie czuli o dobro swych Krolestw pracującym godziwemi y pozwolonemi sposobami około pomnożenia sobie pożytków pomagają, ci ktorzy pozaciągali długie dla usług Rzpltey, będą obficie iako być powinni od W. K. Mci nadgrodzeni, a zatym nie niefracą; obciążeni długami dla Marnotraństwa lub złego rozrządzenia niegodni są politywania, y niepowinni być przeniesieni nad pracujących godziwie w pocie czoła dla używania chleba to jest fortuny, y zostawienia iey swym Sukcesorom, nadgroda pracującym zachęca do pracy; wsparcie niedbalstwa, leniwa, złego rozrządzenia, y marnotraństwa, te wady rozmnażać, y rozszerzać będzie.

Nie można mieć w immaginacyi więcej Summ y Kapitałów, iak będą w istocie, w immaginacyi swojej bogaty, w istocie jest ubogi.

Czytam y w drugim punkcie Instrukcją: *W powszechnym Woiewodztwa naszego y całego Kraju Krolestwa Polskiego zostając upadku z nieporównanej Kurrency z Gdańską kurrency, gdzie Złoto iak chcą podnosić, zarzym J. W. W. Posłowie u Staronow Rzpltey domawiać się będą, aby Gdańszczanie privata sui auctoritate nie wazyli się podwyższać ceny Złota, ale tak wypłucali iak Stany ustanowią.* aby iasnie y wyraźnie Miałom portowym y wszystkim do Rzpltey Krajom należącym nakazana surowie była taż Kurrencya, iako dawniejsze Konstytucye świadczą, dotąd bowiem wielką od Gdańszczanów przez podniesioną cenę Złota do Złotych dwunastu y Grosi: kilka dobrej Monety, ponosiliśmy krzywdę, tak Statut 1543. Konstytucyą 1620. 1623. y inne Prawa rozrządzaią.

Oprocz innych przyczyn utrzymujących starą Monetę, y ta wielka jest, że po zniszczeniu iey żadney mieć niebędziemy, albowiem nowa Moneta prawie niedoszła do Woiewodztw naszych, a nieprętko tak rozległe może napełnić Kraje, iakieby to ściśnienie Narodu było, a naywięcey ubogich Ludzi nie mieć żadnych w Kraju pieniędzy y monet.

Radbym wyrozumieć y prosić o objaśnienie tak dla moiej własney wiadomości, iako dla informacyi Woiewodztwa mego na Seymikach Relacyinych co to jest *te modicum remedium*, od Kommissyi Skarbowych Kommissyi Menniczney na Monetę pozwoloney; ale gdy JMé P. Kanclerz W. K. przyrzekł objaśnienie, czekać będę wyznaczenia czasu y miejsca.

A iako Samemu W. K. Mci powierzyła do iak naydłuższego życia Jego Rzplta pożytków z Mennicy swojej, ustąpionych Stanom przez Zygmunta III. tak aby słowa w Paktach w tej mierze wyrażone, były tu położone: *Nam zupełnie do życia naszego tylko powierzyła.* W. K. Mci samemu niech się ta dostaie ofiara.

Dopłacenie miedzą do Dziewięćdziesiąt Złotych Monetą Srebrną dziesięć groszami, aby czyniło Złotych sto, jeżeli od Menniczney Kommissyi Ekonomicznym w oddaniu wygodzonych pieniędzy dla skupienia materyałów, jeżeli w Długach, Summach, zdaie mi się być nieznosną całego Narodu krzywdą, Moneta

ta miedziana dla famey tylko w małych wydatkach potrzeby iest znoszona, iest zawsze szkoda Narodowi, y nigdzie iey wiele bić niepozwalają, a iakże chcieć wno-
sić szkodę Skarbowi publicznemu, lub Narodowi w wielkich Summach, nigdzie
podobney nieczytam ustawy, strate w nię upatrując Skarbow publicznych y
Narodu, pozwolić niemogę, y owszem należy teraznięszym Prawem ostrzedź, aby
pożne niebyło lekarstwo, wiele Mennica ma wybić Monety miedzianey.

Czytam Zygmunta I. Roku 1543 Vol. 1. fol. 570. statut. *Universi Senatores
& Terrarū Nuntii attendentes Monetam qua in Terris Prussie cuditur, adeo auctam &
noxiam esse ut diutius sine ingenti detrimento Regni tolerari non possit, statuerunt & de-
creverunt, unanimiter iterum S. M. R. humillime supplicandum, ut Majestas sua ipsam
Cusionem Monetae ubique tam in terris Prussie, quam etiam alibi sistere mandaret. Et
quamvis Majestas sua Regia jam de cessanda ipsa Cusione suam benignam ac propensam
voluntatem declarare dignata sit, tamen quia Illustrissimus Dux Prussie ab illa cudenda
desistere recusat, & indignum videretur antequam ille cesset, Majestatem Regiam desi-
stere debere, requiritq; Majestas sua consilium, qua ratione ille contineri deberet, omnium
unanimitis est sententia, quod cum neque Illustrissimus Princeps, neque Regia Civitates in
Prussia ullam unquam aliam facultatem habuerunt, neque habent Monetam equalem
Monetae Regni, & quae à Regnicolis recipi deberet cudendi, nisi à Majestate Regia no-
vissime Concessam, sua vero Majestas ut ex jure Regni ipsam facultatem Monetam cudendi
non nisi de consensu & Decreto Senatus sui habeat, neque illam sibi, Majestas sua,
at Illustrissimus Princeps hactenus usurpavit, ita hac facultate majorem & ampliorem
facultatem aliis concedere juste non potuit, neque illi eam sibi usurpare possunt, cum id non
solum juribus Regni sed etiam Transactioni & superioritati Regia contra ipsorum jus-
jurandum & tenorem Transactionis plane repugnaret, proinde supplicarunt universi e-
tiam atque etiam ut sua Majestas Regia habita ratione tanti detrimenti Regni sui, jam
 tandem & suam & aliorum quoque omnium cusionem ejusmodi Monetae in Regno reci-
pienda sisti jubeat, & rebelles jure & potestate sua Regia coerceat.*

Do Miast Pruskich mowię aby rowną z całym Krajem rzadzili się Monety
y Złota ceną, y że wielość Monety na ten czas chociaź dobrey, iako JMć P. Wo-
iewoda Infantcki oświadczył, Kray obciążała, y dla tego Mennicę zamknąć ka-
zano, coź dopiero mowić o szkodliwey Monecie miedzianey, tylko dla małych
wydatkow potrzebney, a iakże iey niema być wielość opitana.

Naostatek za co redukowano przed tym y teraz mająca się redukowac we-
dług zeznania przyśięgłych Probierzow Monetę pozwalac kassować Kommissyi
Ekonomiczney za rekwizycyą Menniczney, kto ją przyimowac będzie, spodzie-
waiąc się straty z prętkiego iey Kurrencyi przesłania.

M O W A

J. W. Jmci Pana Czackiego Podczaszego Koronnego o
Kommissyach d. 19. 9bris 1766 Anno na Seymie
Warszawskim miana.

Nayiasnieyzy KROLU. Prześwietne Stany nasi Wielce Mci
Panowie Bracia y Dobrodzieie.

Wiem Ja że dobry porządek chwalebnych iest Duszą Rządow,
wiem że przerywanie materyi wszczętych nowemi wszyst-
kich nieskuteczność y fame tylko sprawuie zamieszanie,
ale nikt wątpić nie może, ani powinien, że ustanowienie
Kommissyi Ekonomiczney, objaśnienie iey władzy, oczym teraz mo-
wię, tudzież objaśnienie co do Artykułu Ekonomiki należeć ma, o czym
poźciey mowić będę; do materyi Ekonomiczney należeć powinno.
Wolność mowienia naypewnieyszym iest wolności znakiem, *in libera
Republica liberat esse linguas oportet, nihil est liberum, cum non sit libera lin-
gua.* Prawo nakazuie wolne Szlachcicowi na Seymiku domowienie
się całości Praw y wolności, Posłowi na Seymie, przykład W. K. Mci
w równości będącego żarliwie o bezpieczeństwo publiczne mowiące-
go zachęca, y upewnia że W. K. Mć to wdzięcznie przyjmiesz, co go
godnym kochania, y podziwienia uczyniło.

Instrukcyja moja zasadzona na bezpieczeństwie publicznym przy-
musza mnie do wniesienia, y popierania tego sprawiedliwego żądania,
którą czytam: Starać się będą J. WW. Posłowie, ażeby nie na Seymie,
lecz po Seymikach obierani bywali Kommissarze, tak Kommissyi E-
konomiczney, iako y Woyskowej, ażeby na mieyscu zmarłych Król
Jmć nie naznaczał, chybaby zbywało to iest siedmiu, Senatorowie aby
per Turnum iak *ad latus Regium*, byli wyznaczani, aby też Kommissye nie
w Warszawie, ale w inższych mieyscach sposobnych łądziły się, aby
nie przywłaszczwały sobie władzy stanowienia lub znoszenia Praw, ale
tylko onych Exekucya, aby tak Kommissarze Ekonomicznych Kom-
missyi, y Woyskowych przy traktowaniu interesow Ekonomicznych,
Skarbowych y Woyskowych nie mieli na Seymie *votum Consultivum,*
nec decisivum, ale *informativum* tylko; obraby zaś niema swojej funkcyi
rezygnować. Podeyrzliwa iest y pełna boiaźni, wolności miłość, nay-
większa w zachowaniu iey troskliwość nie może być zbyteczna, łatwy
iey bez potrzebney ostrożności bywał y być może upadek, mowi Po-
lityk: *sunt sui ut Corporibus, ita & rebus publicis morbi, liberis Imperijs
malignum quiddam inest, ubi quantumvis tenue ac leve vulnus si negligas, in to-
tum Rplca Corpus pestifera promanat rabies.*

A

Każda

Każda mocy przewaga jest straszna, jest okropną wolności, moc wszystkie umysłu wzrusza skłonności, y bardzo niebezpieczną jest, aby ten któremu się godzi, co chce, niechciał czego się niegodzi; pamiętną zostawił przestrożę Łukasz Opaliński Marszałek Koronny: tak zepsuty stan Rzeczy chcieć poprawiać powiększeniem Królom mocy, jest gorzse od choroby lekarstwo.

Dostyc Tron Polski wzmocniony jest szafunkiem Łask, wszyscy się do nich ubiegamy, dla zaśluzonych są prawem wyznaczone, mało kto blisko przytomnemu sprzeciwić się może Majestatowi, boiaźń y nadzieja są to kołowroty, życia ludzkiego, czyny y słowa obracające, długie są Królom Ręce dla nagrody lub zemsty.

Znany sprawiedliwość y gorliwość W.K.Mci o całość publiczną, ale choć byś tey nieodmieniał w całym życia swego, y panowania najdłuższego biegu, iako o innych czytamy, że dobrze zaczęte rządy, nie szczęśliwie kończyli, iesteś Najjaśniejszy Królu, co przymuszony iestem z wstretem wymowić, śmiertelny; Sprawiedliwa zostaie boiaźń, aby Następcy W.K.Mci, ktoremu dla terażniejszego przykładu nasi Potomkowie odmówić nie będą mogli, sprawowaney w przytomności swoiey mocy Skarbu y Woyska nie użył na zniszczenie narodowych swobod, y wolności.

Trwożliwość o swobody swoje Narodu uspokoiona dopiero została, wolność zdawała się być w najpewniejszym bezpieczeństwie przy postanowieniu Trybunałów, y oddaleniu onych od miast rezydencyonalnych Tronu, że stan Szlachecki wybiera Sędziow, do sądow spraw swoich, niechże y postanowione Kommissye dopełniające obowiązki Skarbowych y Woyskowych Trybunałów, według Praw w Radomiu lub w Lwowie sądzonych dla upewnienia wolności na inne ztąd będą przeniesione mieysca, wszakże Prowincya W. Xięstwa Litewskiego ma te Dobrodzieystwo, a zacożby go Koronne dostąpić nie mogły.

Co się dotąd rzekło, nie powinno się stosować do chwalebnych W.K.Mci rządow, ani do dobrego przeszłych Ichmciow Panow Kommissarzow sprawowania się, lecz dla uprzedzenia niebezpieczeństw, aby późne nie było dane lekarstwo, aby ten przykład szkodliwych nie ściał skutkow, wszakże Ichmciom Panom Hetmanom odebrane są władze nad woyskiem, nie że źle czynili, ale żeby źle nie czynili.

Niech będzie przywrócona stanowi Szlacheckiemu w obieraniu Kommissarzow, na też Kommissye prerogatywa, którą mieli w obieraniu na Kommissye Lwowkie y Trybunały Radomskie.

Może kiedy pragnienie urzędu tego, nie tak dla pensyi, iako dla wrodzoney Ludziom w pierwszych Rodzicach naszych okazaney ambicyi, podnieśieniasię do najwyższego urzędu, dla rozkazowania w przytomności Króla nayodlegleyszym kraiom, pobudzić żądającego Posła do pobbazania y ulegania w nayprzeciwniejszych Dobru publicznemu okolicznościach, ztąd łatwo można poiąć, iak nieszczęśliwe były by konsekwencye, pisze historia o Satrapach Perskich, że nie tylko dla Królów, lecz dla Ich Ministrow y Faworytow z podłością się czoigali, aby surowie swoim wspaniałym obywatelom rozkazywali, y onych uciamięzali.

Doznawaliśmy nieprzyzwoitych żwawości od tych, którzy tylko mieli pozwolone z swych czynow usprawiedliwienie, przeciwko Senatorom y Posłom, mającym moc prawem pozwoloną wymagać rachunku z sprawowania tych Urzędow; przydał tu Jmć Pan Braślawski doskonałą uwagę, że Instrukcyje Wojewodztw z sprawami Kommissyi być mogą nie zgodne, a iakże w iedney osobie być mogą połączone, na ostatek gdy się to Wojewodztwom zdawać będzie w iedney osobie te obydwie, ziednoczyć funkcyje, niech to na Ich należy woli, na Seymach zaś wybierać Posłow za Kommissarzow, widzę rzez pełną w następujące czasy niebezpieczeństwa y pozwolić nie mogę.

Znam Ja że gdyby zaraz naszych żądania stawiała exekucya, musiałoby nastąpić szkodliwe sprawiedliwości y interesow publicznych do tych Kommissyi ściągających się opóźnienie, czas bowiem dla Seymikow od Seymikow do zaczęcia Kommissyi musiałby być przedłużony, przeczyć nie będę opisanemu prawu 1764 które jest w mocy naszej znieść, obraniu tu na Seymie y z Kollegow naszych, jeżeli się będzie zdawało Stanom Rzeczpltey, byle bym był upewnionym poprzedzającym podpisanym projektem, że już w Roku 1768 na Seymikach Poselskich będą obierani Kommissarze, że na miejscu zmarłych, lub niedbanych w zieżdzeniu nie będą za Przywilejami lub rekryptami inni dodawani, chybaby kompletu prawem opisanego nie dostawało, że Kommissye z Warszawy zaraz będą przeniesione na inne miejsca, a Senatorowie tak będą z porządku wyznaczani iak *ad Latus Regium*, byle by potrzebne jeszcze do tych Kommissyi ostrzeżone były warunki.

Jaśnie widzimy pożytki y bezpieczeństwo publiczne z przeniesienia tych Jurysdykcyi na inne od Warszawy miejsca, y obierania po Wojewodztwach Kommissarzow, jeszcze dowieść należy, że ani osob więcej przybędzie do sądow, ani wydatkow skarbow publicznych, ktorych iako nayspilniey y nayswierniey przestrzegać należy się.

Mamy wyznaczonych po dwanaście Osob z Stanu Rycerskiego do kaźdey Kommissyi, liczymy dwadzieścia trzy Wojewodztw, z ktorych połowa niech po iednemu *salvo alternatâ* na następujące dwa lata na Kommissyą Ekonomiczną, druga połowa na Kommissyą Woyzkową wysyła.

Koszt wydany na kupienie Pałacu Kraśńskich, gdy się tak zdało Rzepltey, tego chwalebne go nie powinien wstrzymywać dzieła, mogą się tam sądzić sądy Assessorskie, dla Posłow Rosyjskiego y Tureckiego według Traktatow mogą być naznaczone Rezydencye, ochroniły by się expensa Skarbow corocznie na te wydawane stancye, mogły by być Archiwa Rzepltey dawnych Praw y Przywilejow, tudzież Księgi kalkulacyi *Transactorum* corocznych Kommissyi, mogą być y inne potrzeby Rzepltey wymagające w tym Pałacu swego schronienia.

Jeszcze nie zawadzi ponowić Prawa, aby Kommissye nie wdawały się w materye Seymom przyzwoite, w szafunek skarbow publicznych mimo rozrządzenia Rzepltey, tudzież *Senatus Consultorum* tylko w nagłych y nieodbitych Rzepltey potrzebach, iak Prawa chcą, w sprawy innym sądom należące choć by *ex summisione* stron, mogą się bowiem, iako się często trafia, dwie strony z szkodą trzeciego godzić, kto-

remu dla powagi Dekretu tych najwyższych Sądów, więcej trudności y kosztów do podniesienia się przyczyniło by, tudzież to dodać należy, aby Projekta prawdziwie do Ekonomiki należące po Wojewodztwach na Sejmiki przedseymowe dla rezolucyi onych były rozestane, które na następującym Sejmie zgromadzonym Stanom miały by być podane.

Już wymierzony Prawem Sejmowania czas spędziliśmy, materye Ekonomiczne ieszcze zatrudniaią, Wojskowe nie zaczęte ani Jurydyczne, y tak ie to długo wstrzymywać zawzię będą te materye Seymy, że nigdy czasu wyffarzać nie będzie dla powrotu Posłom do siedliska wolności swey Izby, gdzieby zupełny iako Konstytucya 1764 świadczy używać mogli wolności dla iey ucalenia, przeczadzić należy te materye objaśnieniem tey Konstytucyi które przyczyny pod te podpadać mają rozdziały.

Jeszcze wspomnienie w tym projekcie przeczytanym zrzucenia Młynów na Rzekach Portowych w miejscach szkodliwych potrzebuie poprawy, te słowa umniejszają powagi dawnym Statutom Konstytucyom, wszystkie młyny, Jazy, na wszystkich rzekach portowych nakazującym zrzucac, te słowa przez trudność w przechodzeniu łatków potrzebne dla uszczęśliwienia narodu wstrzymają handle, te słowa zaważnienia y zazdrości między współ-Obywatelami wznieca. Każdy swoy młyn nieszkodliwym będzie rozumiał, a zatym gdy tak potrzeba Rzeczpltey wymaga, gdy tak prawa nakazują wszystkie podług nich rozrządzenia wypełnione być mają, Młyny, Groble, Tamy, Jazy, na rzekach portowych powinny być zruccone, y o projekt w tey mierze J. P. Marzałka Seymowego y Ichciow PP. Delegatow do Konstytucyi upraszam, a gdy im inne zatrudnienia publiczne tey pracy niedopuszczą, ia z rozkazu Wojewodztwa mego dla publiczney całosci ten wypełnię obowiązek y podam Projekt.

M O W A

J. W. Jmci Pana CZACKIEGO Podczaszego Koron-
nego na Seymie die 20. gbris 1766. A. miana.

Nie mogę nigdy bez ukontentowania czytać tego punktu Konstytucyi Seymu Konwokacyi 1764: *A po ustatkowaniu Stanu Rycerski ku formowaniu in plenaria ~~stanu~~ potrzebnych y Seymowi zwyczajnych Ustaw do Izby Poselskiej powroci.* Nie mogę tylko żądać tey Naywyższej Szczęśliwości, która nie tylko ludziom, ale y zwierzętom jest wrodzona, o ktorey świadczy Platon, że: *wpierszych początkach świata ta nieśmiertelna istota Bóstwa z śmiertelnymi się pokazała*, pisze Historya Rzymska, że gdy Quinkyusz Wodz Rzymki w podbitym w Grecyi Mieście Wolność, y dawne swobody kazał ogłosić, tak niezmierną lud był przeniknięty radością, że przez dni kilka za przynagleniem głodu ledwo na potrawy patrzeć mogli, tu nie tylko zrzenica wolności, wolne nie pozwalam wielością głosow zapruszona, głos wolny Prawami ubeścieczony Posłowi na odpowiedź przeciwnym zdaniom zabroniony, nie pozwalania na głosy wolne, które są znakiem trwalej wolności, mają swoje względy, nie pozwalania na *turnum*, który jest zupełnej wolności, y *Constitutivo Republicae* iednomysłności przeciwny żadnego nie mają; lecz głosy wolne do Propozycyi zabierane są odrzucone, iakoby ułożenie Propozycyi od Nas Stanow nie należało. Są to skutki szkodliwej wolności y cnotom samym głosow większości, ktorey bez żadne.

go poduszczania, z własnego przeświadczenia z wielolicznych przykładów sprzeciwiałem się, sprzeciwiam się, y sprzeciwiać się będę.

Z ułożonego przezornie prześwietney Prowincyi Litewskiej Proiektu wieloliczne wniosły się trudności, żeby Kommissarz nie był Posłem, żeby Posel nie był Kommissarzem, żeby po Woiewodztwach elekcye były Kommissarzow, Senatorow wyznaczenie z rzędu iak *ad latus Regium*, aby na mieysca wakujące nie byli wyznaczeni za Reskryptami Kommissarze, żeby na inne mieysca z Warszawy były przeniesione te obydwie Kommissyje, ale że tylko jedna, czyli Kommissarz może być Posłem rezolucyi Stanow jest podana, spodziewaiąc się że ieszcze inne będą przywiedzione, lubo razem mogły być złączone dla oszczędzenia czasu, do tey zdanie moje otwieram.

W obronie Praw Kardynałnych używałem y używać będę, słow przywiedzionych z Statutow o nieodmienności wyrokowanych, iako na nich publiczna zawisła całość, y nie mogą być naruszone bez znacznego uszczerbku lub upadku Narodu, lecz gdy idzie o odmienienie nowego Prawa, zkad pewne dawnych Wolności nastąpiłoby ubeśpieczenie, będąc w powadze stanowienia Praw, lub zniesienia uciemieźliwych, śmieie domowić się mogę, wszakże z mniey słuźnych przyczyn ustawiczne dawnych y nowych Praw widziemy odmiany, y ci ganić mi nie powinni, ktorzy naywięcey do tego przydawali y przydają.

Przydanie Assesorow do Sądow Assesorских, y Hetmańskich, obiecywane do Marszałkowskich, jest wprawdzie osłabieniem powagi *Ministeriorum pacis & belli*, ktore nie kiedy mocy Krolow zastawiały się; wszystko to władzy Berła poddano, Stan Szlachecki żadney ztąd nie ma korzyści, nie wybierając do tych Sądow Osoby sobie upodobane y znaione, y owszem stracił prerogatywę wolnego Kommissarzow na Trybunały Radomskie obierania, Kommissyje bowiem te nie tylko Podskarbach y Hetmanow powinności wypełniaią, ale Trybunałow Radomskich, y Kommissyi Lwowskich sprawują obowiązki, więcey powiem, więcey sobie pozwoloney mają mocy, iak te wszystkie, y coź więcey Krol w innym Narodzie mieć może, iak władać Woyskiem, Skarbem, y Sprawiedliwością, Kommissya Skarbowa krotko trwała, w Maiu Sądząca się, do Świętego Jana, y nie sprawowała się Seymom *de suis transactis* a zatym Kommissarz mógł być Posłem.

Wnie-

Wnieſiona uſtawicznoſć iednych Oſob na tey Funkcyi, iak *perpetua* przedtym w Rzymie Dyktatura, ſwym okropnym grozi przykładem, ſtraſzyć nas powinna, wymnie z równoſci wynoſząc nad innych, a w tym wynieſieniu długotrwałość dając, zkaż pewna wzgarda y uciemieźenie innych wſpol-Obywatelów, zaufanie w mocy tego charakteru nieznoſneby czyniło krzywdy.

W Prawach Karthagineńskich Politycy ganią, że wiele Urzędów na iednę oſobę kładziono, ktore albo ją podnoſiły przeciwko Prawu y równoſci, albo ją nieſpoſobną czyniły wypełnienia obowiązkow onych. Słyſzałem że Kommiſſarze po otrzymanym kwiecie, *in plena* już zoltaią *activitate* wolnego mowien a y czynienia, widzę że ſię to tak dzieie, chociaź w Prawie tey nie czytam excepcyi, tylko że ſamą remonſtracyą intereſſow Skarbowych czynić mogą.

Czyliż to tak gruby Narod naſz, żeby wybrani z pomiędzy niego od Woiewodztw, rzemioſſa Ekonomicznego y Woiennego doſcignąć nie mogli, czyliż zbywa po Woiewodztwach na doſkonaleſzych y ſpoſobnych do wypełnienia tych obowiązkow Meżach, ieſt to Narod czernić, nigdy Rzeczpoſpolita dla beſpieczeńſtwa publicznego długowiecznych mieć nie chciała Sędziów, wyſtarczą Woiewodztwa, Ziemie, y Powiaty do oſadzenia Poſelskiey, y Kommiſſarſkiey Funkcyi ludźmi cnotliwemi y umiejętnemi, napelnią potrzebujące te mieyſca, y żadna ztaż dla Stanu Rycerſkiego nie ſtanie ſię krzywda, gdy ten lub inny te poważne oſiadać będą mieyſca, y owszem przywroconą mieć będzie moc obierania, Senatorowie zaś y Podskarbiowie odmieniać ſię nie mogą, nikt by ich Krzeſeł zaſtąpić nie mógł, wyznaczeni do Kommiſſyi obydwóch, tak iak *ad Latus Regium* z rządu, lub wybierani na Seymie *in paſſivitate* będąc, przy Materyach Ekonomicznych odprawiających ſię, w innych *active* czynić mogą, wſzakże trzech mamy teraz zaſiadających Marſzałkow Trybunałſkich Senatorow ſwe Krzeſła oſiadających, czwarty Brat moy Staroſta Oſtrołęcki Marſzałek Trybunału Wielko Polſkiego z Stanu Rycerſkiego, bez uſzczerbku onego, ma honor ſłużyć u Tronu W. K. Mei, wſzakże po odprawionej Funkcyi Deputackiey nie wolno być obranym do niey, aż we cztery lata.

Nie traci to ſzacowney równoſci, że w Sądach na uſtępy wychodziemy iako y na te Kommiſſye poſtanowione Prawa tak nakaznią, a za coź ma ſzkodzić równoſci, za co ma umnieyſzać czyiey zacnoſci, gdy iak *privatus ex Conſule Civis* po ſkończoney ſwey Funkcyi iak prywatny Obywatel Stanom Rzeczypoſpolitey odpowiadać będzie, *in paſſivitate*, wſzakże gdyby nie byli obrani Poſłami, nie mogli by ſię uchylić *de ratione villicationis ſuæ*.

Nie jest to kara, ale zatrzymanie w równości Obywatela, aby ten który rozkazuje, rozkazującemu był w czasie posłusznym, na wszystkich stanowiącym Prawo nikogo nie uciemięża, a zatem odmiana Jch Mościow Panow Kommissarzow Jch sławie szkodzić nie powinna, więc stosując się do Instrukcyi moiej y słuszności, wolne Woiewodztwom Kommissarzow obieranie za Posłow zostawię, na obieranie onych na Seymie nie pozwalam, z innych miar gdy się zdaie Prześwietney Prowincyi Litewskiej Projekt iey pożyteczny nie przeczę z ekskluzyą tego punktu.

M O W A

J. W. IMci Pana , z *Kosarzewa* BORZEŃCKIEGO
 Staroſty Doſhańskiego Poſła na Seym *Coronationis*
 Woiewodztwa Ruſkiego Ziemi Lwowſkiej,
 miana na Seymiku Przedkoronacyinym
 w Wiſzni-Sądowej *Die 29. Octobris*
Anno 1764.

Jeżeli troskliwy żeglarz otoczony zewsząd nadzwyczaj-
 nemi burzliwego morza wałami, pewny swego zato-
 nienia będąc, gdy bez szwanku osoby swoiey y okrę-
 tu przebywa tę nawałność, szczęśliwym się sądzi;
 Jeżeli zdesperowany pacjent, od Doktorow zupełnie opuszczony,
 oſtatniego zadofyc uczynienia prawu natury oczekuiący terminu,
 gdy do pierwszego przychodzi zdrowia, z nayżywfzą wesołością
 nieſkończone Bogu zaſtępow zanofi dziękczynienia; Jeżeli wale-
 czny Wodz przypadkiem od nieprzyiaciela opafany nieuchybną
 przegraną przed sobą widząc, gdy przez aźard pokonywa prze-

) i (

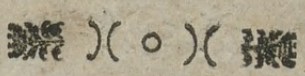
ciwni-

ciwników, y znaczne odnosi zwycięstwo, niezmierną napełniony radością, wychwala swe męstwo, naymilszy w życiu chełpienia się z tym mając dykurs; Jeżeli nakoniec po utracie ukochanego Jedynaka strapiony Ociec, gdy go odzyskuje, rozpływa się od ukontentowania, y niemogąc zbytney ogarnąć pomysłności, łzami się zalewa, słodki już sobie sądząc bydź śmierci wyrok, za pożądanego po sobie wynalezieniem następcy; Coż dopiero, za iak szczęśliwą Oyczyzna nasza mieć się powinna, całość swoją, honor, y uszczęśliwienie Narodu utrzymującą, od kilkudziesięciu lat straconą, do odzyskania prawie dotąd w umysłach naszych za niepodobną osądzoną, w sobie szacowną gdy odziera zgubę? to jest, Piaśta, na łonie własnym wypielegnowanego, z Oyca y Matki rodowitego Polaka, a ieszcze takiego, który naywyższe jest godzien osiadać Trony, STANISŁAWA AŁGUSTA P. N. Miłociwego, ktorego to wrodzona łaskawość ziednoczy szkodliwe dla Rzeczy-Pospolitey rozroznione umysły; Sprawiedliwość ubezpieczy Państwo; mądrość y roztropność w rządzeniu uszczęśliwi y w generalności wszystkich, y w partykularności każdego.

Coż mówić iak Woiewodztwo Nasze, y My wszyscy tu zgromadzeni cieszyć się y radować z tak pomysłney powinniśmy nowiny, że tego mieliśmy honor mieć Starostą Naszym, ktorego Bog wyznaczył, a cały Narod iednomyslnie obrał za całego Krolestwa Rządcę. Przeto nie rozszerzam się w tym, nie zagrzewam do tego, gdy pewien y wiadomy iestem, że J. O. J. W. W. Mci Panowie życzyliście, pragnęliście tego, y Krol Krolow dogodził żądaniom Waszym.

Przepomnieć iednak nie mogę, winney od całej Oyczyzny y nas wszystkich, miłey nam zawsze krwie Jagiellońskiej J. O. Xiążętom JchMciom Czartoryskim wdzięczności, za zbawienne Ich y sprawiedliwe zawsze dla Oyczyzny usiłowania, obmyślane tudzież tak pomysłne y doskonałe środki w sporządzeniu tego straszego w początkach na Rzeczptą: dzieła, ktore nam teraz przy tych Honor Narodowi y Państwu czyniących ludziach iedną miłą zdało się bydź zabawą. Za to gdy szczupli w możności nadgrozdzenia iesteśmy, a ta zacna Familia do Dobra samego publicznego przywiązana, y myśli tey u nikogo knować nie powinna; sądząc się przeciw absolutnemi ferc naszych Panami, tę na

zawdzię-

zawdzięczenie naywiększą w życiu ludzkim ofiarę tym J. O. Xiążętom JchMciom Dobrodzieiom z zupełną rzetelnością y statecznością na zawsze oddamy, o których zupełnie wyperfswadowani iesteśmy, y doświadczyliśmy, że żadnego dla siebie nie szukali zysku, iedno powszechnego upatrowali Państwa uszczęśliwienia, wypadłych z klubow Praw do swych obrębów powrocenia, y równości Istności wolności naszey utrzymującey przywrocenia.

Ośmielam się też, ale za pozwoleniem Twoim J. O. Mci Xiążę Marzałku Dobrodzieiu, za Twoie niespracowane dla Oyczyzny, y Woiewodztwa naszego czynione trudy, fatygi, y starania, nieiakię wyrazić podziękowanie; lecz nader trudney y niepotrzebney dla siebie podeymię się rzeczy, gdyż w każdego tu przytomnego Twarzy y chęci to wyczytuę; a Wasza Xca Mość Dobrodziey, iako wiesz przywiązaną treść myśli naszych ku sobie, niepotrzebuiesz czas zabierającey explikacyi; życzyć nam atoli nie zabronisz, aby naywyższy Nieba y Ziemię Rządca długiolatniego J. O. Waszey Xcey Mci Dobrodzieiowi życia, zacnego, użytecznego dla Oyczyzny, y upragnionego od Przyjacioł użyczył Plemienia.

A tu przyzwoita, iakieźkolwiek objaśnienie mającemu człowiekowi, przychodzi mi na myśl ostrożność, że może kto rozumieć te wyrażenia moje za podchlebne Xiążętom IchMciom Czartoryskim Dobrodzieiom; lecz nie mam tego z przyrodzenia, Bog wie, a Xżąt IchMciow Dobrodzieiow na świadectwo wzywam, ieżeli użyty czym, lub nąięty od nich kiedy w życiu byłem, gdyż kontent iestem z tego, co mi Moi zostawili Przodkowie; Niepoiętemu zaś życia y wszystkiego, co mam Dawcy memu z upokorzonym sercem naygłębsze zanofszę podziękowanie, że mi chciwey nie dał natury. Samo dobro publiczne, poznanie się na sprawiedliwych zdaniach J. O. Xżąt IchMciow Dobrodzieiow wiązało mię do nich, wiąże, y spoiło na zawsze, w tym upewnieniu będąc, że też y te Filary Rzeczp: trwałe y stateczne w dobrych y sprawiedliwych nieinteresowanych umyślach zostawać będą; Inaczeypierwey obowiązane Oyczyźnie przez urodzenie, od siebie, y sobie winnych, dobrowolnych, a niezaprzyięzonych uwolniliby mię obowiązkow.

To wyraziwszy, co poczciwość y prawdziwie Patryoty-
 czny duch kazał, nie mogę zamilczeć tego, że chełpić się Wo-
 iewodztwo Nasze sprawiedliwie z tym powinno, iż w tym Bezkro-
 lewiiu przykładem Innym było wiednomyslności, y w tym wszy-
 Ńtkim, co na prawdziwie kochającego Oyczyznę Syna przynależy.
 A ztąd mamy za co nieśmiertelne oświadczać podziękowanie J.
 W. IMć Panu Kasztelanowi Przem: Dobrodzieiowi, że nam ra-
 czył bydź, nieuwodząc się niczym, do tego powodem. Miśo
 mi przytym tak zacnego zgodnego y łaskawego na mnie nad za-
 miar zasług moich Woiewodztwa liczyć się bydź Obywatelem,
 znaiąc tę powinność dla siebie do zaszypania ziemią oczu, J. O.
 J. W. W. W. Mciow Panow Dobrodzieiow wielbić y chwalić w zu-
 pełney wdzięczności za świadczone mi Dobrodzieystwa.

M O W A

Jaśnie W. JMci Pana Hiacynta
MAŁACHOWSKIEGO Starośty
 Piotrkowskiego Marzałka Seymu
 Koronacyi, przy złączeniu się Izby
 Poselskiej z Senatem, do Nayia-
 śniejszego Krola Jego Mości
STANISŁAWA AUGUSTA
 miana, dnia 4. Grudnia
 Roku 1764.

Stan Rycerski ten ktory w dniu
 wczorayszym uſty ſwych Dele-
 gowanych należyta ſwemu Mo-
 narſze upewniał rekognicyą,
 dziś w zupełnym Mężow dzielność Woje-
 wodztw, Ziem, y Powiatow maiących Orsza-
 ku ſtawa przed obliczem Twoim Nayiaśniej-
 ſzy

58 X o X 59

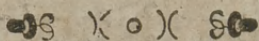
fzy Krolu, a nieumiejąc dzielić wkorzenionego ku lubemu niegdys wspól-Ziomkowi przywiązania, od przyzwoitego panującym respektu, składa pod Tron Twoy dwa oraz przybytki, miłości y ufzanowania.

Stawa Panie Miłościwy ten to Stan za Prerogatywami ktorego, dzielnie y walecznie tylekroć walczyłeś, nizeli Cię naywyższa Opatrzność z dobrego nader Oyczyzny Syna w istność naylepszego nieprzybrała Oyca. Stawiają, te trzy tu zgrómadzone a dokładność formuiące Stanu Prowincye, ktore wszystkie na przemian w Ofobie dziś Berlem władaiącey to w Pofelskich, to Sędziowskich zasiadaniach nosiły zaszczyt, starannego Pracownika.

Jezelić Narod cały w fzcycącey dziś Majestat Polski Ofobie chlubość swego swiatu głosi Ziemiaństwa, tym znakomitsza Stanowi Rycerkiemu chluby przyczyna, że ten Tronu zaszczyt, ta Majestatu okazałość, ta celna Narodow radość gruntuie się na wybranym y ulubionym w Stanie naszym.

Musiałby zaiste Stan nasz Rycerki w nieprzeftannych zatapiać się troskach, gdyby tracąc w Ofobie W. K. Mci P. N. M. ulubionego nam wspól-Ziomka, nienabywał zaraz miłej synostwa kondycyi, y niebył pewnym tēy wielkiej prawdy, że W. K. Mc słodkim swoim Panowaniem daiesz Narodom poznać, iako fzcześliwość powierzonego w rządy ludu icst pociechą Tronu.

Nachy-

Nachylamy ochoczym skłanianiem karki naszej, które sama niewoli łagodność, wprzegamy się w te wierności jarzmo, które przez przykład ubiegania się y stateczności w potomnych wiekować będzie dziełach, słowem mówiąc, Narod ten, który brzydzi się imieniem niewolnika, w swobodną sercu Pańskiemu poddaie się niewolą, y pragnie tą ukazać różnicę, iako chętnie y radowne pułuszeństwo celić się powinno od tego poddaństwa, które nie przymiotom ale krwi hołduie panującej.

Niech te Narody śwyc Monarchow zaszczyty gruntują na baiecznych zasadach procedencyi z linii pierwiałtkowych świata Monarchow, których na tym się kończy szczęśliwość. W Osobie zaś y Przymiotach W. K. Mci P. N. M. nietylko adorujemy ulubioną nam Jagiellońską krew, lecz oraz doznaiem iako wspaniałość duszy przydawać może celności zacney krwi, a czuła y przezorna Monarchy staranność swym przykładem wierny Panu lud do Oyczyſtych zagrzewać ratunkow.

Jzaliż serca nasze w buyną nader opływać niemają radość, gdy wMajeſtacie naszym, każdy bądź to rodak, bądź mieszkalnością samą zaszczycony Kraju Obywatel, przyznaje przywroczone nam wieki sprawiedliwych Kazimierzow, pobożnych Ludwikow, przezornych Stefanow, ukochanych Zygmuntow, rzeczywiście mówiąc, udzielaną w częściach wiekom niektórym szczęśliwość, w zupełnym zebraną teraz gro-

nie; wyznają bowiem Narody nasze w Osobie
 W. K. Mci P. N. M. w przymiotowych zdatno-
 ściach prawego Krola, w ukochaniu Narodow
 łaskawego Oycy, w uznawaniu swoich oczeki-
 wanego nam Pana, ktorego gdy na tym witamy
 teraz AUGUSTOW siedlisku, dorównywały
 niewątpliwie tey radości, którą napełnieni byli
 oczekiwający Zbawiciela Patryarchowie.

A gdy ci serca nasze na niezwiędłą poru-
 czamy ofiarę, dozwol Wielki MONARCHO,
 tę ucałować Rękę, która zwykła bydz wskazi-
 cielką łaski y Serca Tronow.

M O W A

J. O. Xiążęcia JMci Kajetana SOLTYKA Biskupa
 Krakowskiego na Seymie *Coronationis* Krola JMci
 STANISŁAWA AUGUSTA, miana dnia 7.
 miesiąca Grudnia Roku Pańskiego 1764.

Pierwszy głos na uczczenie Majestatu W. K. Mci P. M. M. zabierając, mam za cel nayistotniejszy, naygłębsze uznanie Tronu Jego lustrem naywyższych przymiotow napełniającego.

Naysprawiedliwszy natury instykt, ażeby Rządy Narodow naydoskonalszey cnocie, y naycnotliwszey doskonałości powierzone były, jest dowodem tak rzetelnego wypełnienia, kiedy oczami naszymi oglądamy na wysokości Majestatu tego, na którym W. K. Mć naywyższa doskonałość osadziła, ażebyś pierwszym był w Narodzie władaniem y godnością, kotoryś był pierwszą doskonałością.

Z Mędrcom starożytności nayuczeńszy Plato, nayszczęśliwsze na ow czas imaginował sobie Państwa, *si aut Philosophi essent Reges, aut Reges philosopharentur.*

Tak jest, Nayjaśniejszy Panie, z wielkości przymiotow Twoich Krolowskich bierzemy miarę nadziei uszczęśliwienia naszego, bo Opatrzność niekończona, nigdy nic próżno nie czyniąca, dając Cię światu z przeznaczeniem do panowania, y ozdobionego taką wielością darow sadzając na Tronie, wyznaczyła za cel rozporządzenia swego, chwałę, zaszczyt, y szczęście Narodu Polskiego, iako niegdyś udzielaąc Salomonowi obfitey mądrości, tymże samym udzieleniem do naywyższego wyniosła stopnia, blask, sławę, bogactwa, y uszczęśliwienie Krajow mądemu Jego iedyńowładztwu oddanych.

Też są nadzieie, teufania całej Oyczyzny, za mocny fundament wielkość duszy y przymiotow W. K. Mci mające, że gdy proporcjonalnie do tych Namieśnictwem wszechmocności nad nami władać zaczynasz, utrzymasz iako z Krolow prawowierny w naylepszym stanie Nayswiętszą Religiją, na ktorey wszystkich Krolestw gruntuie się trwałość, iako się Przodkowie W. K. Mci w tyłu kardynalnych wyexpikowali Prawach; utrzymasz Kościoła y Duchownych swobody, kotorych zaszczycać protekcją za powinność y ozdobę Majestatow nayślawnieyszy świata osądzili Monarchowie, utrzymasz w naypięknieyszej porze Rzeczypospolitey wolności y Narodowe Przywileie, dla kotorych Krolowskie W. K. Mci Dostoieństwo nad Trony świata całego jest sławnieysze, bo wolney Nacyi panujące.

Przy tych zaś powszechnych nadzieiach partykularne moje są życzenia, ażeby Krol Krolow y Pan Panujących drogie W. K. Mci zdrowie wiak naydłuższe lata, czerstwe y nienaruszone zachowywał; Rządy zaś Jego tak szczęśliwe, tak chwalebne, tak słodkie sprawował, zebys W. K. Mć

Sławę Dzieł y władania swego, przy nierozdzielnym tytule Oycy y Obrońcy powszechnego, Monarchow naywięcey uwielbiającym uniesmiertelnione naylepszych Krolow przewyższył czyny, y wszystkie potomne napełnił wieki.

Pretendowana Alternata od Prześwietney Prowincyi Wielkopolskiej niema za sobą wyraźnego Prawa, tylko do czynienia kwestyi y nadciągnięcia podobieństwo: ktore lubo y na przeszłych niektórych Seymach czynione były, iednak reprezentacyami zawsze ułatwione zostały przy Pierwszeństwie od wiekow zachowanym Prowincyi Małopolskiej Woiewodztwa Krakowskiego. Czego iako y na terażniejszym wolnym Seymie dały dowod *justitia & equanimitate* dystyngwujące się zawsze Prześwietne Woiewodztwa Wielko-Polskie, tak spodziewam się, iż na przyszłe czasy nie zechcą więcey tą Kwestyą zatrudniać Obrad Rzeczypospolitey. Alternata bowiem między Woiewodami Krakowskim y Poznańskim nie może y nie powinna szkodzić Prowincyi y Pierwszeństwu w Senacie Biskupa y Kasztelana Krakowskiego. *Pro tutiori* iednak, aby na potym więcey kwestye wzniecane niebyły, dopraszam się W. K. Mci P. M. y Stanow Rzeczypospolitey, aby toż Pierwszeństwo Woiewodztwa Krakowskiego nową Konstytucyą utwierdzone zostało, iako też y Alternata co do Seymow, którą gdy *gaudet* Prowincya Wielko-Polska, y Prowincya W. X. Litt: nie sprawiedliwszego, iako żeby y Prowincya Mała Polska trzecią Kadencyą Seymow zaszczycona była, iako w iednymże Krolestwie w równości Praw, swobod, y ciężarow zostająca.

Akademie Krakowska y Zamoyska tylo dawnemi Prawami, w ktorych się nie rozwodzę, abym czasu nie zabierał, y ostatnią Seymu *Convocationis* Konstytucyą ugruntowane, aby żadney od nikogo prepedycyi nie miały, gdy iednak y po ostatney Konstytucyi Jch Mć XX. Jezuyci (*aliunde viri docti, & ad instruendam juventutem habiles*) roznemi Skryptami, & *exercitio functionum* samym Akademiom *competentium impugnant*, y dawne y świeże Prawo, więc *ad tollenda quevis dubia* upraszam W. K. Mci P. M. y Stanow Rzeczypospolitey, aby na terażniejszym Seymie stanęła Konstytucya wyraźnie *usum aut potiùs abusum prerogatiwarum Universitatum* wznieconey Akademii Lwowskiej *castando & denegando*.

Miasto Krakow Stolica Monarchow Polskich, y do Koronacyi onychże tylo dawnemi Prawami wyznaczone, w rożnych swoich dolegliwościach miało honor podać Supplikę do W. K. Mci P. M. M. y do Stanow Rzeczypospolitey wydrukowane *desideria sua*, ktore y Ja iak nayufilniej rekomenduję.

Wspomniawszy Pierwszeństwo Woiewodztwa Krakowskiego, *Prerogatywy Universitatum*, proźby Miasta Krakowa, przepomnieć mi nie należy Kolegi y pierwszego w Woiewodztwie moim y w Oyczyźnie Senatora Swieckiego JMci Pana Kasztelana Krakowskiego Hetmana W. K. a ile w świeżey pamięci wypadła na dniu onegdajszym decyzyą W. K. Mci P. M. M. y Stanow Rzeczypospolitey dla wielkiego y pełnego zasług Ministra JMci Pana Marszałka W. K. w przywroconey Mu Juryzdykcyi Marszałkowskiej.

Teyże sprawiedliwości y wspaniałości serca W. K. Mci y Stanow Rzeczypospolitey wzywam z wszelką uniożonością y dla JMci Pana Kasztelana Krakowskiego Hetmana W. K. w krotkich słowach, bo za nim y Urzędem Jego mówią obszernie dawne Prawa, zacność Urodzenia, zaszczyt bliskiego z W. K. Mcią spokrewnienia, wierność nieskażytelna ku Monarchom y Oyczyźnie, y wielość zasług Jego. Niechay więc po zupełnym już Rzeczypospolitey uspokoieniu, po ugruntowanym już przez wolną Elekcyą y Kor-

Koronacya Panowaniu W. K. Mci, przy ukontentowaniu y uszczęśliwieniu nas wżyttych Krolestwa W. K. Mci Obywatelow, z Mądrego, przezornego, y łaskawego W. K. Mci P. M. M. Panowania, y Ten Godny Senator y Minister do rownego z nami przypuszczony będzie uszczęśliwienia, y ukontentowania, przez przywrocenie Mu władzy Hetmańskiej nad Woyskiem, ktorego Urzędu Prerogatywy iak są wielce dyttingwane przez dawne Prawa, tak przez też same, y surową przysięgę *abusus* tey władzy mocno obostrzone. A przeto możesz W. K. Mć y Stany Rzeczypospolitey *utrumque sanare*. Niechay Władza Hetmanow przy Prerogatywach swoich w dawnym Praw Obrębie zostaie; a na wychodzących z obrębow obostrzenia y przysięgi, niechay będzie nową Konstytucyą wynaleziona y ustanowiona niezawodna y nieodwłoczna rygorow exekucya.

W rozdanych Pieczęciach Koronnych y Litewskich, okazałes W. K. Mć widocznie *justitiam distributivam*, konferowawszy oneż godnym z Jmion, cnot, y zasług Osobom. Do teyże sprawiedliwości udaie się przychylaiąc się do zdania Xiążęcia JMci Prymasa, upraszaiąc o potwierdzenie na tym Seymie dawnych Praw o Alternacie między Duchownym y Swieckim Pieczętarzem do Wielkiey Pieczęci.

O podobież dopraszam się potwierdzenie nową Konstytucyą dawnych Praw y zwyczajow, aby *in futurum* Koronacye Najjaśnieyszich Krolow w Krakowie odprawione były, ile będzie czas przy dżugim W. K. Mci według życzenia Narodu pozyciu do wyreperowania Zamku Krakowskiego.

Nie wchodzę y nie szerzę się, w przyczynach, ktore mieli Przekowie nasi stanowić Prawa, aby swic podczas Obrad niezazywać, owfzem bardziey tego iestem zdania, aby dla krotkości czasu y potrzeby zazywać y tego oświecenia, bo co można w iednym dniu zrobić dla Dobra publicznego, nacoż na dwa lub na trzy dni rozkładać, y dla innych Materyi czas skracać. Gdy iednak znaydują się *in Volumine Legum* Konstytucye mianowicie 1678 *Fol. 547. Titt:* o Seymach Deklaracya, Tudzież Konstytucya 1690. *Fol. 763. Titt:* objaśnienie Konstytucyi dawnieyszich o porządku Seymowania zabraniające wcale swic; Ostatnia zaś Sýmū *Convocationis* Konstytucya, lubo pozwala użycia swic, ale *limitatè*, bo tylko do Elekcyi Marszałka, więc abyśmy wolni byli od skrupułu sprawiedliwego, ktory mamy w obowiązku zachowania dawnych Praw, poki te innym Prawem odmienione lub objaśnione nie będą. Zdaie mi się abyśmy *ante omnia* w tey materyi Prawo postanowili *ut simus tuti in conscientia*.

Wyższa deklaracya, aby *Pacta Conventa* na tym Seymie iako Extraordynarynym czytane nie były. Niedopominam się czytania onycha że kiedy ie w świeżey mamy pamięci, bo dopiero od trzech Miesięcy przez Najjaśnieyszego Pańa poprzysiężone, y tey nieomyłney iestem ufności, że nam *sacrosanctè* dotrzymane będą, gdy iednak *in hisce Pactis Conventis* Najjaśn: Pana czytam, iż na każdym Seymie czytane bydź powinny *in presentia omnium ordinum*; więc *non excluduntur* Seymy Extraordynaryne, owfzem *complectuntur*, przez wyrażenie na każdym Seymie, toć y Ordynarynym y Extraordynarynym. Czynie więc prekuftodycyą, aby na przyszłych Seymach *etiam* Extraordynarynych czytane były.

Jak będą Projekta podane do approbacyi różnych fundacyi, zachowię sobie przymowienie się do niektorych w moiey Dyecezyi. Teraz tylko potrzebną wielce Krajowi Fundacyą Szkoły rzemieślniczey w Opolu JchMciow XX. *Scholarum Piarum* do Approbacyi W. K. Mci y Stanow Rzeczypospolitey z usilną proźbą oddaie.

Do zupełnego Kraju uszczęśliwienia pod Słodkim W. K. Mci P. M. M. Panowaniem, ieszcze *restat unicum sed porro necessarium*, ewakuacya z Krolestwa Woytk Zagranicznych, ktora aby iak nayprędzey nastąpiła, racz Miłościwy Panie powagą swoją y usilną interpozycyą u Nayjaśnieyszey Imperatorowy Rossyiskiey tę ulgę dla Krolestwa swego skutecznie *efficere*.

Dystryngwował się zawsze Narod nasz z zazdrością dla innych, wiernością, przywiązaniem, y uszanowaniem dla Monarchow swoich. Jestem pewien, iż y terażniejszy wiek w podobney zostaie gorliwości y rekognicyi dla s. p. Wielkiego Krola Nayiasn: Augusta Trzeciego. Winna więc pamięć dla Krola swego, powinna rekognicya za Jego Słodkie, łaskawe, y spokojne trzydziestoletnie panowanie, obowiązana wdzięczność za łaski y Dobrodziestwa Tego Pana, z ktorymi każdy Obywatel Krolestwa tego przez tak długi przeciąg Panowania zaszczycić się może. A przeto upraszam o ułożenie na tym Seymie sprowadzenia Ciał z Saxonii do Krakowa *ad sepulchrum Patrum & Regum nostrorum* Ciał s. p. Nayiasn: Krola JMci Augusta III. y Nayiasn: Krolowy Małzonki Jego z rozporządzeniem wspaniałego y przyzwoitego godności Tych Wielkich Monarchow pogrzebu; z wyznaczeniem oraz z Senatu *& ex Equestri Ordine* do przyięcia na Granicy tychże Ciał, y odprowadzenia do Krakowa. Do ktorey to usługi przez wdzięczność każdego zdobiącą *ex Senatorio spiritali ordine* sam siebie chętnie ofiaruję.

Ta moja dla zmarłego Pana pamięć, wdzięczność y rekognicya, suplikuję, aby była miarą, z ktorey W. K. Mć brać będziez utwierdzenie moiey dla siebie nieskażytelney wierności, respektującego przywiązania y szczerzego życzenia szczęśliwego y iak naydłuższego nad nami Panowania.

M O W A

J. W. JMci Pana GADOMSKIEGO, Podkomorzego, Marszałka Konfederacyi y Posła Sochaczewskiego, na Seymie Ordynaryjnym Warszawskim miana.

Die 22. Novembris 1766.

Gorliwy Narod o całość Wiary, obciążone troskliwością myśli, do Was obraca Jaśnie Wielmożni Biskupi, pierwszością powagi uwielbione mieysca zasiadający w Senacie, dziś od Was żąda rady, zdania, y oświecenia. Wierzyć należy Prześwietne Stany, że to przewodnicze światło, prowadzić nas będzie drogą bezpieczeństwa, spokoyności, y utrzymania całości Wiary, zdanie zaś moje pozwolcie Prześwietne Stany przełożyć powolney Waszey attencyi: Tak jest y bydź powinno, że mocą serca y rozrządzeniem myśli naszych, władną te dwa nayulubieńsze obiekta: Wiara y wolność, ale niedosyc na tym, bo gdzie ich całość y powagę utrzymać potrzeba, należy koniecznie pilney uwagi styrem kierować postępkę. Widziałem nie-

A

śmier-

śmiertelney chwały godną na dniu wczorayszym Wiary żarliwość, ale oraz widziałem w nas y wolność *extra sphaeram* modestyi aż do urazy Majestatu; niepozwaląc tłumem aby od Majestatu solwowano sessyą, jest przywłaszczać sobie, moc w wyznaczaniu czasu Krolom, te są szczęśliwe Narodow czasy, gdzie Prawa y Krolowie roztropnie y łagodnie rządząc, widzą lud w wierności y posłuszeństwie, sławą y pomyślnością uwieniczony. Wie dobrze Najjaśniejszy Pan Narodowe Prawa, wie te ktoremi Majestat swoy obowiązał, ale wie y przywileje Koronie powinne, ktore najmniejszym dotknięciem urażone, powagi Majestatowi ubliżają; zaszczepiły do tego w tej Jzbie początki, kształtney industrii ręce, ktore w pięknych kolorach prezentowały tyle razy Majestatowi dotkliwé figury, ale otoczone serce Pańskie miłością Narodu, rządząc się wspaniałością Monarchom przyzwoitą, słabością to czyniących, a nie dotkliwością swoją poznawało. Prześwietny Senacie, nosisz znak na sercu przyśięgły *pro Fide, Rege & Lege*, wierności, otaczasz Majestat y formujesz powagi y wspaniałości Jego *antemurale*, boli cię przystęp najmniejszego cieniu ktoryby się ważył cisnąć do świetności Majestatu; Stanie Rycerki wierny zawsze dostojenstwa Monarchow obrońco, wiem że czuiesz wraz zemnia w najmniejszey Majestatu krzywdzie, własności Twey cnoty uszczerbek. Ten Monarcha, ktory tyle ma ulubienia w Koronie, ile nieśmiertelności sławą zdobić ją może dla Narodu, tyle gustu w Majestacie, ile widzi spływające z niego n. Poddanstwo pomyślności, znayduie takie momenta, że w tłumie gorliwości słyzy ogłosy wychodzące z karbu powinnego Majestatowi respektu; Przeworność myśli Twoich Miłościwy Panie, czuwająca nad spokojnością publiczną, wzięła przyzwoity środek solwowania Sessyi, zapędzonemu w gorliwości Narodowi; przekonany byłem tak o Pańskim sercu, iako

ko y całego Narodu, pełnym uwielbienia Wiary, nie-
 chciałem się szerzyć zarliwością w słowach, nie mając
 kogo w tej Jzbie w błędach oświecać, gdy wszyscy
 ochotnie pełnią co Bogu powinni, dotrzymam y ia
 wiernie moc zdania w czynności, chętnie życie moje
 na ofiarę oddając, tam gdzie nastąpi potrzeba, całość
 zastępować Wiary, ale tu przy gorliwości zażyć nale-
 ży y rozważenia. Nayias: Jmperatorowa Rossyiska y
 Nayias: Krol JMć Pruski, są to sąsiedzkie Nasze bliskie
 Potencye, wiemy iaka należy Jm od nas konfyderacya,
 iaka wzajemność, przez przyiaźń sąsiedzką raczą się
 intereffować, aby Prawa Nasze *in forma Regiminis*
 zostawały w całości; Nastąpiło znać uzalenie Jch-
 Mciow Dyssydentow iako widzieliśmy w Memorya-
 łach cudzoziemskich, że się czynią w Prawach swoich
 ukrzywdzonemi, niemogł lepiej Nayias: Pan toro-
 wać drogi do dania responśu w materyi Dyssyden-
 tskiej, iako gdy słyszę że oddał Jaśnie Wielmożnym
 Biskupom *ad trutinandum* cýrkumstancye; tu Prze-
 świetne Stany proszę o konfyderacya, co jest lepszego,
 czy wysłuchawszy Jaśn: Wiel: Biskupow zdania, w
 powolności reflexyi dać rezolucyą, która całość y
 powagę Wiary, y całość spokoyności naszej utrzyma,
 czyli zapędziwszy się w gorliwość, na żadne cýrkum-
 stancye nieuczyniwszy attencyi, napisać rzecz *pro li-*
bitu, po skończonym Seymie roziechać się, y zosta-
 wić *eventuali sorti* Oyczyznę, mowię do każdego de-
 likatności sumienia y uwagi, zastanowmy się moment
 Prześwietne Stany, y weyrzimy przenikającym ro-
 stropności okiem, w iakiej zostaiemy Sytuacyi, aby
 z tej świątnicy Wolności, która jest mistrzynią losow
 krolestwa, wypłynęła pomyślność, spokoynność, y u-
 szczęśliwienie Narodu; Miłościwy Panie, ieżeli o-
 bwinia nas postępek nasz, który mocą gorliwości
 przeważony wystąpił z granic modestyi, niechay Oy-
 cowski Twoje pełne łagodności serce, daruje Krola

urazy, niechay te przykrości ktore zrzadzać mogą ro-
żności wolnego Narodu zdania, nie wstrzymują zba-
wiennych dla Narodu myśli Twoich. Prześwietne
Stany tę nam mieć ufność należy, że w każdym mo-
mencie nieustanna w fercach naszych żarliwość o ca-
łość Wiary trwać będzie, że Najjaśnieyszy Pan wier-
ny w obowiązkach Bogu, troskliwy o sławę y całość
Narodu, pogodzi roztropności szalą żądania z szczę-
śliwością naszą, daymy sobie krotką cierpliwość,
weźmy projekt objaśnienia Konstytucyi Seymu *Con-
vocationis*, à iako ten jest węzłem trudności, tak gdy
go rozważywszy ułatwiemy, zakończemy ekonomiczne
materye, otworzemy łatwość dostąpienia skutkow żą-
danom naszym, więc z miejsca mego dopraszam się
o przeczytanie tegoż projektu.

M O W A.

Jaśnie Wiel: JMści Pana MAKAREGO
KURDWANOWSKIEGO Mar-
szałka Konfederacyi y Posła Wojewo-
dztwa Bełzkiego, donosząca Maještato-
wi obranie Marszałka, na Seymie
Warszawskim *die 6ta. 8bris 1766.*

Władaiące Narodami berła, nayszczegul-
nieyszą rządu swego sławę, nayznakomitse
wyrokow zalety, w mądrych ułożeniach,
rostopnych sprężyn rządowych poruszeniach, za-
kładać zwykły. Mądrość y rostopność Krolow,
wślawiac Trony, utwierdzać narody, uszczęśliwiać
Mieszkańcow ma prawo. Ta naywiększe przewyższa
dzieła, wszystkie skłania, y zamierzonemu celowi,
oddaie przypadki; Ta sprawiedliwy czasow prze-
szłych, terażnieyszym równaiąc wymiar, przyszłych
przewidzić naucza obroty; Ta naostatek fame w
hołd podbiia szczęście, gdy w granicach władania
swego, Temistoklesa zdaniem, toczącego się cafac
wprzeciwność zabrania mu koła. Gdziez są naywspa-
nialsze czynności, gdzie naywalecznieysze Bohatyr-
stwa, ktoreby nie tey mistrzyni Prawami sporządzo-
ne były? Jm mozolnieyszą nabywana pracą, tym wię-
kszym przydatnościom wydoskonalona, niewypo-
wiedzianych rządzonemu ludowi, kosztować po-
zwala szczęścia owocow.

Widzi z zazdrością Europa, promieńmi blasku te-
go ofypany tron Polski, ktory wrodzona Tobie N.
K.P.M.M. rozsiewa przezorność; Zna lud Poddany,
ze Panuiącego Mędrca dowcip przewyższa kro-
lestw bogactwa.

Wpatruie się dzisiaj mowie naycelnieyfza część
świata w narod rządzony mądrością, bo sprawy swo-
ie radnie czyniący. Ogląda podnoszące się do rowni
Mocarstw swoich Krolestwo, wierząc z doświad-
czenia, że tym na szczęśliwym rządzie niezbywa
krainom, gdzie gruntowne odkwitaią rady.

Doznaią Państwa Twego N.P. Mieszkańcy, iż
z krynic rostopności Twoiey czerpane rady, wazą
wyroki, gromią bezprawia, a zaczętych dziełom bro-
niące wzrostu łagodnie uprzataią zawady.

Ochroniłeś Naydoskonalszy Monarcho Solono-
wym przykładem, dla różnic obywatelskich podo-
bnych Ateńskim, w iaskinie upadku lecącą od zg-
by Oycyznę, gdy niesłychaną prawie od wyniesie-
nia swego na Tron, zaszczepliłeś w niey iedność.

Zywy tego dowod daie stan nasz Rycerski pie-
czołowitym Oyca Oycyzny na to tu mieysce zgro-
madzon zwołaniem, stawił się w dzień wyznaczony
Narodowey radzie, dopełnił świątobliwych prawa
obowiazkow, przyspieszył pragnącemu widzieć
szczęśliwość oycyzny sercu Pańskiemu ofiarę, gdy
z cnot y zasług znakomitego Meza JMci P. CELE-
STYNA CZAPLICA Podkomor: Łuck: w ieden
cel biiącemi głofami do Seymowey stanu naszego wy-
brał Łaski. Włożony słodki na mnie obowiazek, ob-
wieścić W.K.M.P.M.M. to początkowe obrad dzie-
ło, tym mi iest szczęśliwiey dopełniać, gdy mi ra-
zem upragnione, iak nayprędzszego twarzy Pańskiej
widzenia, y z Prześwietnym Senatem, położoną w
pierwszym rzędzie po Monarchach radą, łączenia się
stanu tego żądze, nieść przed Tron W.K.M.P.M.M
zlecono, z prozbą, abys wazącą szalę usług miłey
Oycyznie czynionych rękę Pańską iako nayprę-
dzez ucałować dozwoлил.

Mowa Ju Mariana Jana Strabi a Gora Skaroka. Kapitelana Jmowstactaskiego
na Podziękowanie za Krzeszto teyte Kapitlanij
d 29. Obriv 1766 do miana

Suprażensem udzielenosi otuieraiage sie, usta poniewoznie w sobie zatrzymuia
słowa, kiedy niemi rzedzaciag mysł uolna w niewoli sie biedi

Czyli Matce Syna w Oycu, czyli Oycu w chnie Matki, przedym Pani juz Poddan-
ki, sawniey rzedki, czyli Tobie N:P. uierney Oyczyzny. czyli Ciebie Cyczyznie resp rzed
przyzwidpa winzowai. A dluższym sepiete tej Dwojposi trudzataby sie rozwi-
zywaniem, gdyby z Pierwiastkowych istot. takowego dla siebie nieuytaurta Pod-
bierstwa, ze ogniovi Cepta, ani widzie uirgou, nie ziemi Lyznosci, ni Powiehu.
subtelnego ozjurania, ale z nich Lzie wzrost, y Cluynosi horagemu przystoy-
nieyza winzowai Plemieniu.

Ktoz to jest tak dostatnim dla nas Dogodnikiem sezele niety N Wielki K N. M. S.
ktory tuiecy nieprzemieniacag breici, w breici Lzuyonych, nietytko potrosze sposobem
uyrażonych wdziatow, ale cale na lożer meubuwaiucey morza Petnosci, miejsca
ie Studkiej Przymnosci Lzlew, w uiermo-ptynosci upstaurasz sie nasze Bogdy.
spanialszej Duszy Skuricy pozwalasz uwaiaci utapnosci, jut sie zaraz w Pe-
nawaniu jch. bez umnieyplenia twego, każdemu udzielasz rozumowi

Dz las urodzone ku nam uylewasz mitosci, serca radoscia, az do rozkoszy, rozko-
sie, az do samey napetniaj Lubosci. Zaebie saho z moralnych Lzuyotow Lzie Clucie
y wsiie każda rozumna uolnego ridu Dupa. Lze bouiem teraz dopiero rzeduw
Lackyna, porzedney oddechom uolnosci, Clucie mile Lask Panskich dotkniemia, woi
Labiiera sie w stawie, y w ubezpieczone gorowac swobody.

Terazte perpuwce lumpyt mychay surie poznaiag jrdosci ktore gruntuone do
użycieluienia sposobu za Dwardowa na uolnosci ozdity Lardzke. Ste mech fm.
bedzie wlotem w Lasklepionych Lawalinach pod uiezdzone nad niemi Drogę sie.
Dzicy mieszkancee ktory nieuyrzykzonym bo ueluykaiwym uchem. przeczdzaiac
yeh Lwónych krajow Lierpi. ^{u nad obzow} Kestety, a gdy na Poprawe tej Jego Gemnicy Przemiesh-
nicze nieuzyczajne uolnosy Lntoty, nouych rzedcy teka sie, aby takim mechs przytu-
miony Ciesturem az uszedzity na ludok Ciesty se dopiero, gdy uspaniata. Dlasiebie
obacy Budownia

Tuzgi to naypracowitszy Panie Starannosi ze zpod btegu nad karkami naffemi
Brakki, z pod Laskotou naiezdziacych Sazadow, z Mlepiakow Latochty, nie stauy
na Drowey rady wychodzieemy Powiehrze y ruynowane, przez Clas uemaly przema-
gucyeh sitami niezgodami y wónemi beprauiami, teraz poprauiona Pzadow
naszych ogladamy strukture.

A tak to N:P. dla przedzey na Dobro Lgody, niedosugta sprauuiesz tajemnica
ze do Inacelnych Staran twioch uydakow, az dopiero w skutkach porzdnosci uytar-
cla nam Dochedow. To tytko jawno urdai, ctego nam dla nas z nai samych w.
Catoei brakcie. nieznayduiac nie naffego. coly niemiato by z twego.

Dla ctego

Dla czego chodźm chęsat dla ustatuowania Dowcipu już też, aby od nas podaney uwrzo-
wać ci Korony, to yte Ciagnacy się ludu Okręży jako spadkową Turcję z Krwi Ja-
giellonow wżue ci polecit w Dziedzictwo. A do tego wykupites się sobie z Szesudzie
niepokutney od Postronności Dzierżawy, nieostawianemi od Nieba upiorkami, Pry-
miotow Darami, nie tylko w Gęzłych, ale w Obcych Stanowanemi Narodach.

Pradziwe Tron ten przykłada, Pobożności, niezmiara, Par. mądrości, wolnym
do Łaski przystepem, Najzasniejszych Dobrych Przewodników twych przewyższ-
ający następcom. Wolnym rozrządzą się ludem, boi z cyna wolności lednosty-
nym Łaz pouszczelnym Etosem, Gycem równości wykryknony, aby jako wybrana
z Kosci naszych Kosci utracona, y uż prawie przegrana, odegrał nam Stawę. Wska-
tege to nie Tobie N.P. Korony na Etowie, ale Tobie Gęzłemu moja Etouy w Koronie
przysłusze uinstauie. Na bowiem głęboka uwaga, o Tworzej nieuspakaisię spro-
kowności udzielenie Łaski Łastużonym, nieradżona rozporządza sprawiedliwosci.

A co wieksta aby się Znayprzyemniejsza bo przywidżona nierozstawata wolno-
ści, y przy poeznaniu się z nią, rowney nieuczuta przykrości, takiej natura do-
znaie, gdy nie, byż przeztaię, ale oustem aby przy dawnych Subordach, z nay-
Łacniejszemi Narodami rownata się, w Stawie, uwidżony y uychowany niegdy w
tey Stodrycy Spotecznik, przyiemna Łachega uistnosie.

Terazże szęszlwa pouszczelnosia Postkie nad sobą sprawy, w Bzigu Pomysł-
siu Stan y Staw. Lec tak zęcznie panuie Stanisław, ja co w Sercu ym u-
uwiecz konkluduje. Lży lata Dobrych Krolow lednego po Drugim
Niek się Nadprawnik, cęsty twym Kładem Długim.

Ze Łas ukmomm. z Posredka Łastużonych, w Poduzżżeniu dawnych Imion Ła-
skawe na mnie wykonateł Pozełtki, y ukrydżone w Ławionych podchlebnym
nadskakuwaniem Ołasach, Łacłateł nadgradżai Łastugi, osadżaię mnie w Kke-
szle Kapłelanij Inuictostauskiej. Przybliżam się przed Najzasniejsze Oblicze
Turie, ale już tylko prawie martwa, Czoba, bo Dufka uigcey w Kochaniu jak
w Okywanu przebywaięca, a przeto tajemnie uysciwaięca more wstę, już się da-
uimey szętera Przychyknosie, poźney po przydżężone, napel miona uiernoscia, pod
Najzasniejszym Stolyta Majestatem.

A tak kiedy uszytkę udięcknosci uprażenia Łabrata z sobą sposobnosci teia w
Dęckępnieniu Pragnieniu, oschte gdy Łamykam usta, Dżuriek Łastużku Imienia mego.
w Postępie Potomnej Turiey pod Najzasniejszym niech Łaspe brżmi Tronem. HABAANK.

MOWA tegoż. cęz, Au poźney na Sejmie miana z 30 obrs

Krolujsz, Krolowati y inzi, petne Dobrodziejstwu rozucwaf Łarici, czynili te Dawniejsi,
Łaka, Łas dokładna frokliwosca, z wysitnosy ku nam miłosci, o ten szęzegulny Starafsz
upnatalek, aby Pradow naszych uystauienie, y Narodowey uystauienie Stawy, na Nay-
użyłym ustanouit Stopnie, już też w tym brakuie ci Par. Ła co niecznie w nas pomna-
Łaię się, Ładania, tylko aby Pradca wiekow, to twego N.P. panowania Stodryca, nad
Prawnujszych naszych nakarmit następcom, Lżyłbym dżurę gdyby szętera Lżęszwosć
moja, poźbyż się mogła do cępnosci, ktora kiedy po najdłuższym trwatosci Pręcięgu
swęgo dopię musi dokonczenia, a natenczas ani Łan Łanu, ani Łoddani Łoddanym nieby-
waię podobni, na dal szępiegujące uypłamy Mysli, co uiaie y wolności w Pręziłtosidek

Czasow ubezpieczai może, gdy zas już N. S. przez Ofiarę Bógu najmiłszą, dajesz Tyu
 Zarek, do gruntownego Usary Smęty utrzymowania, nierówności z tą, Jurisfoscia
 Tronu Berta y wtawnego Lysia, Zato w Pragnieniu Ingezenstwu, w Długim Powwa
 niu Tworim pewne u Nieba Zamourtes Bzogustawienstwu, w krajach w tej uierze
 kuitnacych niesmiertelna, Stawę, u Naridow z uolnoscia, Tobie podanych w Zrastaia
 cz, udluczność y nieprzetamana, pomnożytes uierności. Po uierze gdy Głowna naj
 pżyrem niepszy uolnosci następie sprawa. Doznaiemy że w tej utrzymaniu Sta
 bori doktadnescia, zmedbalstwu troskowsia, niedozer nap, turia, N. S. Zastepuesz
 Przetornoscia, kiedy upadacica, tych swobod strukture, uynależiona, opatruiesz
 kwiendle, uęzi z ochota, spieszemy do skladania Danin, abymy przyker do zna
 nym Przypadkom nie zostali podani, jedyny tylko Zaktadacie uarunek aby Do
 datkowe Projekta, już nigdy na Dalszych obymach od Skarbowey niewych odzidy
 kommissji, bo w tym prawdziwey uolnosci Zauiera sie, istota, abymy od nikogo
 tylko sami od Siebe w takoych dependowali ractach, wszakże niedawno niezno
 sna była mniejszym Clatkom od mocniejszych doznawana Prepotencya, cięż. tak
 daleko była gdyby w ktadaniu Podatkow uieksza mniejsza przyuskata Strone, Pra
 wa dla niej pisata, do uykonywania tychże Praw przymuszata. Ktoholwiek ieste
 ktory uieksza, na uiekszosci Głosow Zaktadacz uolnosci, y dowidzisz, że jeden po
 urstehna, famuie Zgode, a w sakowaz uszytkich uprawnien niewola, ale weprzyci
 mosze, tak dobra Zgoda w dobrym tak nierownie w złym jest lepsza, przeż kudo
 bo chowaz Zgody Clafem braknie, nie jest to już takim krepm, aby na peym Gdz nie
 miata, pozwoluiesty zas raz Ztego, albo nepodobna, albo bardzo ciężko, rozpredzenie
 Jego, Zatomowai. A do tego czyli to do Ztego czyli do dobrego przeszkoda, nieieft
 ułożonym na nikogo Prawem, uiekszosc zas Głosow, uspokoiac chaczeych, przymusza
 przeciacych, a zezeli Stan Rzeczy nie na lednych, woli, y nie na drugich fundue sie nie
 woli, toz przez uiekszosc Głosow, mieszaiac z niewola uolnosci, uyrucac sie, Catosci.
 Na koniec Zważ uolny Naridzie, że co lednych uspot Prai tuwisch, Dwis od Drugich
 potyka, jutro pierzym od Poslednich toz samo. w przykerce może sie, postawie Ztej:
 przez co uiekszosc Cardinalis libertatis, Status, ale y przyrazi w Zemle, Doufa
 tosi w Sudoze Zamienia sie postępy. A że rżecz tyżacac sie, tych trudnosc, orbtie
 gtem obcie na przestym Convocacionis Seymie, Salwa Colectione Nuntiorum
 ad normam Constituta Colectionis Deputatorum, uęzi y teraz ten mey przy po
 minam uarunek, aby między pomienionemi Ctekcjami, rowny Pluralitatis
 Votorum był ustanouiony Porządek, bo smactey mogłyby sie, Zrywai Seymiki
 a w snatosci Postow nsemogłyby Gdz tak doktadny dozer, sakeby skoto uszale
 sklusienia Gętylony Gdz potrzebny, niechay uszyscy radia, aby sie na nikum owo
 bna nie zostata uina. Dopomoz że do tego dobrze Gętylony powierzonemu
 Ludowi N. S. prowadz oddane Naridy przewodnicza, starannoscia, tuwia
 do sDauy y ratunku Gętylony, a uymagaciem Postupenstwu muw do Nas
 stowami. Quisquis ades Fili Patrie Succurre Cadenti. Nam Patria
 State Filii Ipse Cadit.

MOWA Józefa Wielhorskiego Kuchmistrza. Wdlib Posta Wo-
lyń. d. 11 Obnis 1766 do miłana.

Wypisze się nad wszelkie Pochwały, uspaniate Dufy z Umysłu WkmsPMM. przymieści, których Tronu Dostojenstwo nieprzymnożyło, ale tylko Wasku z jasności w oczach całego Narodu dodało. Uwidziacie N:K:PMMid. od Młodości Powinności Dobrych Czynności, z Łaskawych Krolow Obowiązki; Dales sepcze potniai w równości Joli-wości przy użyciu Prawach, z Szubodach Gwałtownych; Nadgrudzites tylekwi raży z w naszym Wdłhure otwarte w Ukłymowaniu Wiary, z wolności Dobrych Petyto-łow a uspod Praci nastęch Starania, Za w ja z miejsca mego Nappoumniey zle WkmsPMMid skadam Dłęki. Należy mi in Ptena Actiuntate uray Zgro-madzonym Dłętky usprawiedkuić się Stanom, z WmęPana, MęPanie Marszałku męmęPanie Za przerwany Głos na Dniu wczorajszym przeprosić.

Stuchai z radzici się, Dwie tak Dalekie od siebie rzeczy, że pierwsza Monarchicznych Druga wolnych Kłędow jest istota, Ma Kład wolny przepisane Prawem Granice Za które przestępowai Mysł moja nigdy niebyła, Mamy Porządek Sejmowania Kon-tytucya 1690 z ostatnia 1764. opisany, ale też z mamy Praw, z Postoi na Sejmie, a szlachcuowi na Sejmiku. domouie się wolno, To jest gruntem wolno-ści nastęch które wkruszyły, cała waki by się musiała struktura. Nieużytna cła to czasu do domouienia się bytko mowi: że wolno szlachcuowi na Sejmiku a Postoi na Sejmie domouie się. Zdada mi się z uszkiem rzec naturalna, z do Porządku szlacha. aby inney niezaczynai materji polki pierwsza uspokojona, albo przynajmniej zdanie o niej uprzedzone niebędzie.

Użytnaiz ci że Pamięć moja tak uszle uraz złączonych Materji ex Resultati Senatus. Consiilor Inzei' niemote uproskam z tym WkmsPMMid z Przesuz Zgro-madzonych Stanow, ażebym niektórych przynajmniej Materji mogł mieć exier-pta komunikowane, do których przymouenie się w każdym czasie, kiedy w Wdłhujm Głos mi był zabroniony, zachoumie sobie.

Tegoż Coz do d. 20. Obnis.

Kiedy konfederacja już do Inozlenia ugrałnego Prawa. 1764. przystempnie nzeik mi się godzi wszelkiego Senatora Rzymskiego mowi Stouy.

In Consijs de Reptca Caput est nosse Rempublicam. a uraz zptae się WmWmęPa-nou z prosi o Objasnienie w sakieyto Ręptley, w sakim by Kładu sposobie, pod Jakum na Ostatek Prawem, zyc z radzici mamy. poniewaz według wspomnionego Rzymskiego Authora, Amicus, non solum succum, et sanguinem, verum formam. et colorem Antiquae Civitatis.

Ostatni znak dawney Gwałtowny nastęch. jest konfederacja gwałtna Stanow Ręptley. na konuszkaci utołona, Po ktorey zaraz nierozwiązanej, druga znouu bez Petytadu, bez publicznego na walney sakiey Radzie podniesienia Łaski; Trobna bar-żley Majprum niel: usztykich Ręptley Stanow konfederacja. Mowię że bez Kłurazania pieruslep, poniewaz zkonfederowanych Stanow na konuszkaci, Mar-załek podnowid Łaske

podnosić Łaskę, na Sejmie Ciekry, y onę tego wolnego Sejmu obranemu oddat Marszałkowi, którego Zaczynająca się władza, nie tylko starego, Generalnego lecz wszystkich Partykularnych po Włtkwach in Ordine do konwokacji obranych Konfederackich Marszałków może Urząd y Powagę skonczyć, a przynajmniej według dawnych Praw y Zwyczajów skonczyć być powinna.

Kiedyż po tym wolnym Sejmie tej nieudziatney Konfederacji, podniesiona na Nowo była Łaska, usiłekże ta przez Electionis wolnego Sejmu Marszałka, Jan. Rejendarzowi M. M. Panu oddana była, z którego ręk. Um. Panu, M. Panie Marszałku Stanu Rycerskiego dostata się, jakimże się sposobem y kształtem, Konfederacka, mogła Zamienić bez uprzedniego Stanow Ręptley postanowienia, którego. w Tytule wolnego Coronationis Sejmu podług Praw Zwyczajów y dawnych Wydziałny Rządu niht odzukać, nie tylko Znaleźć by niepowinien, ale że zta Sejmowa Łaska, owa nieudziatna Konfederacka w moey władzy y istocie swojej ma trwać y Zostawać, Albo tedy ta Konfederacya do Sejmow Sejmikow y Obrad Ręptley sięgać się niema, /: lecz aby Znacząca, albo kiedy Znaczący ied, niech mi się spytać godzi, co przy trwającej tej Konfederacji, y jej Marszałku, co mówić Zaczynać y Władza Sejmowego Marszałka, Czyli jest Magister Equitum pod Dyktatorem, czyli tylko Cquestrii Ordinis Marszałek, pod Generalnym, który w Znaczących przynajmniej Stanach te słowa, podnosić by powinien Łaskę, a wszystkie Inne unieść y tłumić. Usprawiędliwem Zdać mi się przynależone na Postętku moym moey Rzymkie słowa w sak najkrótzych, y najustrzemieżliwszych dowodach, z których nic innego wnosić mi nie należy, tylko że Konfederacya sama przez się ustata.

Gdybymy pod Konfederacyą dalsze nasze Sejmowe odprawiali Obrady, Zanimyż nie mogliśmy Praw y Konstytucji Stanowić, albowiem Znać Um. Pana, M. Panie Marszałku kota Rycerskiego, intaminatam fidem, wierzyć należy że czyniąc Obradkowi Przyjęci swoy Zadozyc, Zadnego Projektu do Konstytucji niepodjętę, na którejby iaka Łaska Kontradykcyja, y okropny się pierwej po trzykroć nie spytał szeli. Zupetna jest Zgoda.

Względem Deputatow do Konstytucji nieustydliwym się, choćy y w materii podobie publicznie na Prawie ugruntowane Zdanie, może oswiadczyć ale że dla Zgwałtowania uprzedniego Prawa y przekonania we wewnątrz ustater ied Konfederacji na Turnum niepozwalać, usztydzić się więc y sam Zostać niebude, gdy Zdanie moje w miłczeniu Zachowam.

TCQZ D, 22 obris

Spzeciuiatem się, Turnu, na Dniu onegdajszym bo mi przynależone w moim moim Konfederacji Stopnie Obranie Marszałka, y Rota Przyjęci jego uczyniły teyte Konfederacji wątpliwie y podady ia, w Obowiązku, Ztych więc przyzłym bez najmniejszej kogożkolwiek Obradzenia chęci, Zdanie moje w miłczeniu Zachowam. Kiedyż zas podobato się Przeswetyym Ręptley Stanom dalsze Sejmowanie Obrady pod Konfederacyą odprawiać, rozumiem Zehy się to y Zdawniemi Zgodzato Zwyczajami y Z porządne, uoknowia, ażeby Zuzę Ine Uniewuda Ruski jako Generalney Konfederacji Marszałek

[Signature]

Marzatek w Oczyszczeniu ze wszelkich miar zastulony, y peten wiadomych (atemu Narodowi Przymiotow przy dawce swiecy Znami Zasiada. Zostawie to Przeswiecnyemu Stanom do uzbrowienia, albo pod Laska Obranego Marzatkka. Ie ze y Deputaci do konstytucji wstnego Sejmu wta przysięgli, in plenaria Sejmowai Libertate albotez pod konfederacya pod Laska y Dykecja Hmz Marzatkka Generaknego Konfederacji. Wzgle dem Innesienia Sta Generaknego gdy uiz Pouztekna Laska Zgoda, nie mi mousi nieczestai.

Spodziewam sie, iestem pouztek pewien ze te Przeswiecne Stany, ktore zwawaj szetera ku liwerze, y utrzymaniu Prawu pabaiu, goduowosca, za wtruszcziacego Pokoy pouztek chny mnie niewezma, y nieozadze, kiedy o ubezpieczeniu mousi Wiary. uizakiz tez same Stany w wyznaczeniu Deputatow do konstytucji y Delegatow do Rachunkow Skarbowych uchylenie Prawa 1764. Za potrzebne uznady.

Pog wie nad wszystkie Prawa, czyliż Materya Wiary nie tytko Dorzeposi, ale y ucieznosci tykaiaca, przed Innemi Puruszenstwa miei niema. Czyliż konfederacya w kazdym Czasie y Przypadku bronii Wiary sprzytziłona, Obourztkom suzim uchylie mousi Czyliż to mato tych Obourztkow, ktoreby do bronienia Wiary nas przynagli, a czyliż usete, leden tytko Projekt do Gij ubezpieczenia, ktol nas Przeswiecne Stany ubezpieczy, ze te na Wiare Zamachy ktore Hmz Prymas uiz La istotne, y w krotce podobno do skutku przyciuci sie maiace uznad, ktol mousie nas ubezpieczy ze te Zamachy w clamey rzezy w krotce do skutku przyciuczone nebede. Ktor rzezy mousi ze te ustne ktorym keraz thniemy Zdanie w ouym Czasie do ktorego ubezpieceni Wiary odhadamy Oczem przyciuczone nebede.

Ta jest Pora ten jest Czas szeregudny, w ktorym albo na usietna Zastudemy chwate, albo wtgardę na siebie od Narodow suagnemy.

Nie Numę Panowie, niema tu nikogo tak, o uszytkich jako o sobie rozumien w tak Zecnym y Licznym Przeswiecnych Stanow Zgromadzonym Gronie, ktoryby ubezpieczeniu Wiary sprzecuiad sie, Mam Lupedna ufności w uspaniaych Prawu uiernych y goduoych Umumę Panow umyslach ze z tej stauy ktora sama podacie Pora y Okolozności korzysta ne zamiedsai ale y oustem zpowinna lednomyslności o Przeklytanie y Podpisanie przed Innemi Projektami Projektu ubezpieczenia Wiary uiaz Lemna, domouicie sie.

MOWA TEGOZ D. 30 Obis

Cheadem na kilka mow Zdanie moje Materyi Ekonomicznych tykace sie podzielie ale kiedy dopraszaiacemu sie po kiltakrotnie stos mi nebył pozwolony, upraspar uimę y Przeswiecnych Zgromadzonych Stanow, abysie tego co gdz mato podzielone uroz keraz szetene przynajmniej ex Turno Laskawie y uicpture wyszuchai racyli.

Ta Pzplka według stawnego Autora Zdania najmocnieple, szadku sie mousi w ktorej Prawa nie prelet Zjojzani ani prelet wzgledy, lech prety mutolc unidzena y goduowosi tak w Rzymie y Lacedemonie sa utrzymane.

Uszytkie Panstwa y Absolutnych niewystezkam, maiu Peune Wlad gruntuiace Prawa ktorych nay wielowladniysza Moc wtrusca y tamac niudy nieowadzaiac Senat w Moskure, Parlamenta w Francji suwie maiu Prerogatyuy, Miasta w Stanoyzi y Atzacji pod Absolutnym Panowaniem sa dotad nienanupenie w swich zachowane Przymi

lepiet. Coz dopier mousi

Cz dopiero mowic o wolnosci, wladajacych sie Narodach gdzie w kazdym iak Magna Char-
ta w Anglii Jura Cardinalia Ladney niepodlegle odmianie Znajduja sie;

Res. Catholicus esto, neminem Captivabimus nisi Jure victum. Wolne Krolow Obieranie
y Liberum veto przy Prawie tego u nas sa rodzajami, ktore nie tylko wiekstercia Jstow, ale,
y Jednomyslnoscia nawet tym tylko chyba znosci godzi sie Prawem, ktorzym utornowi
Ludka Ruskie przesstepnie Prtykhania

Materje albo Rationes Status, nie tylko dla tego tak sie nazywaja, ze sa Zapie Zgroma-
dzenym Rzymskiej Stanom, lecz w Luptej wolnosci wedlug Potrzeby rozwalaniu, Odmia-
nie y Poprawie podlegle atakz Le Cagna, Za soba Prawu Kardynalne Liberi veto, Za-
dnemu wkom iuz namienid Zniepeniu niepodpadajace.

Przyznat to wiektami y do Nastadowania gdnym Zdanem Jm Podskarbi Nadzid Le
Podatkowanie jest Materja Status, a gzy tak jest, czemu nikt pewnie nie sprzeciwy
lakke ia pod Ekonomike, podciagae mozemy. Jezelii moca Prawa 1764. ktore naka-
zuje kommissji skarbowey podai Desideria y Projekta skarbowe ku Polztkowi Rzymskiej
Zakicy, Kluwick, Okolicznosci stajajace sie, To tym tłumaczeniem nie tylko kazda
Materja Status, ale nawet Jura Cardinalissima podpadalyby Puralitci. Co albo-
wem wzlum Ludzki uzmysli, aby ku Polztkowi Rzymskiej nadagncione byt niemozto.
Wolne Krolow obieranie, przez Rozjato Rewolucyi usrzy muie Zapie Obywatelow od
Dobrego Gospodarstwa. Broni Jm uspaniatemii kraj, zelobci Patacami; Pdzkroscura
Obywatelow niszcza, y kraj pustostka, Liberum veto, tyle kwi racy nanaletzycie naciaga.
ne Dobremu Gzyltyni przetkadia Rządowi, y co przedhm gromtem y nieuwzruszoney
wolnosci byto kamieniem, tego wiektu jest tylko Zawada do Zamierzoney Dyzscia mety
Urzeczy polwiem co Za Przetokow nastlych powstetchnym byto Zuzycajem to jest Jedno-
myslnosc teraz jest Sudem przetwanu. Urzytkie te racye bardziej sie Zwiaia na
Rozor mocene coz potym kiedy nam Luptetna Rządow gnta odmiana

Nata Poprawe nieprzytulowitosci, ktorzych Dlugie, a nie byt szkodliwe ukaznie desurad
cienie Z zachowaniem Dawnych Praw Dobry Obywatek przetkadiai powimien nad Lupted
na tychle Rządow odmiane, Z ktorey Zdarzenych w cztajie, a krajowi niebezpiecznych Sko-
licznosci nabystrzejstly wzlum Ludzki nigdy przetkadi y przetknae niepotrafi.

Nikodwie szatelnia u nas szierad, sprauds spokojnosci w kraju Zpwnosi obftosci y Sklachek
kuch Dochodow pomnozienie, Coz nam lepszego Nowosi przyniesza, obftosci u niedostatku, a-
przymnażacie sie coraz Dochody Sklacheckie urzeczy tak w ktelcia cztajie Skaty Zamienila.

Nierefem sa tak, Zastepiony fanatyk, abym przy Nierzedney upierad sie Zo-
stai wolnosci, ale tez, y nie tak, podlego umyslu, aby mi lakie, kotuwick utgledy
mysle co Cztie mowic co mysle, Zabronidy.

Dwa sa tylko do Zniepenia Prawa sposoby, albo go uyratnie nouym a protecionym
Przepisem odmienie, albo tez nowouprowadzenym Zuzycajem uszykie y w Zanied-
banie pusci. Jtem botwey nam tu nakezy Zazy Uwagi.

Juz to wleci skym Mire Panowie iak Liberi veto lubo przy Prawie Ladney niema
komponderacji, uyratnie jest Prawo 1710. Jako Jtos wrotny fundujacy sie in Jure vetandi
jest nayprzetemniejszy Klepnos wolnego Narodu tej Rzymskiej tak Manutentionem onego
na sey, mach ceymikach y uszytkich publicznych Ziaadach in perpetuo konstruowai
przyrzekamy. To sa, Towra Prawa.

Coz Laidy Publiczne
[Signature]

1
Coż Szczęśliwe Publiczne Znaczą, jeżeli nie Konfederacje. Przekonany Prawem, które jest tylko da-
waniem większym, i obywatelom. Konfederacja 1696. Zapewnić Libero veto, jak
już znaczni przedemną, namacelną Postawie w Catoji Zachowają.

Niemowię N. Królu y Przesławne Zgromadzone Stany, o przeszłych Czynach,
które nam pełnego mądrości y starania o dobro państwa naszego Króla na
Wronie osadziły, za co najwyższemu Bogu czynię Dzięki i szanuję obywateli.
Ale każdego z nas rozumem jest powinność, dostatecznie uszytkie rozstrząsać
Prawa, y myśl naszą, szczerze do tego przywiązuwać, abyśmy Ciemne obywateli
szkodliwi odmiennali; a zarazem tak, rozważnie opisywać, ustawy, żebyśmy ich
sami w Bisk, albo dwa przestępować y tamai niebyli przymuszani. Sprawiedli-
wa y Doskonata Jm. Przemysłowego godnego y Zaczynego Posada refleksja, że ta naj-
przerusza każdego Prawodawcy myśl być powinna, a żeby tym sposobem tym Celem.
y tym ustaważeniem uszytkie Stanowit Prawa, jak gdyby wiecznie trwać miały.

Podatkowanie lubo ceteris materia Status, zdaje się przecieć już być pod
Ekonomikę, podciągnięte, kiedy między materjami Ekonomycznymi y Projektami
przez Komisya Skarbową, podaniem miesiąca się.

Wszakże Podatki na komplet Wojska y przychodzenie Lotdu pojąć maia Kłębaly
wraz z uprzed komisya Wojskowa podata Status Wojska, opowata potrzebne y nie-
ochronne dla niego expensa, a dopiero gdy ujdziei będzienym, uszytkumy potrzeba wy-
ciągać, po dostatecznym przez Jm. Delegatów, do Rachunkow Skarbowych objaśnieniu
po ułożeniu expens wyjątkowych y ekstrawagantnych, obaczemy uszytkumy do poda-
nego przez Komisya Wojskowa Projektu niebędzie uprzywilejować. Niechaj peunie tak
niezależnego Głównie swego Obywatela, aby Zwartnego Majetku do istnego się niechad
się przytoczyć Dobra. N. Królu Przesławne Zgromadzone Stany, niechajże ro-
zumem gdy powiem. Miłoby to dobremu było Obywatelowi y swemu ukontentowa-
niu, y swojej nawet uiać potrzebie, gdyby był dostatecznie wiadomym na jaki się wy-
czyny Półtek uszytkumy tego wstawni Obroci. Cieszy się każdy przynajmniej weużytkumy
a pewna nadzieia, że zmocności swego przydad szkodkow do uszytkumy Główny.

Wielki to jest wierności y ufności Obywatelow dla Króla Douru, kiedy niewatąże
na państwa Politykow maksyme, która równie na Potrzeby Rzeczy, y potrzeby Obywa-
telow uszytkumy mieć każe, po stylu krajowych niebezpieczeństwach, w szczerze każdego
dotykających, po znacznej, kilkokrotnych y niespodzianych nawet redukcjach Stra-
cie, już Zadney o uchwaleniu Podatkow nieczynią sprzeczeki, ale tylko o sposobie wy-
należenia onych radzą, y głębokie do Wkme y Zgromadzonych Stanow Rzeczy Za-
noszą, proszą, aby Podatki jedna z najwyższych Materji Status pod Ekonomyczne
mi interesami niebyła rozważana. Ten albożiem y inne poprzywilejające Przykłady
mogłyby się na Łausze wiażąc lub Pluralittem, a gdyby tym sposobem ex materia
Status w Ekonomikę zamienita się, jużby y Komisya Skarbową bez najmniejsz
tego Praw Przekształca mogła w niej decydować y co chce Stanowić.

Sprawiedliwie są niektórych Zaczynych Postow uwagi, że gdyby te Podatki a Pluralitę uszy-
tę, Zadneybyśmy już nie mieli nadziei Zmieszenia onych Jednomyslności, y tak jak Bogto-
wego y Podymnego y to uagnachymy Łausze musiel Jarzmo. Tak na to Zdanie mo-
żem poddać, go rozstrząsać Przesławne Rzeczy Stanom odpowiadam.

Terazny
JST

Terazniejszy uchwaleniej maicy Podatek będzie dopiero Położeniem Zmocnienia sit. Później
ktora gdy się coraz bardziej wzmagać będzie, i jako nieomyślnie pod przelotnym Ukazem Panu-
waniem mamy nadzieję) myślei nawet niepodobna, aby tej Potrzeb używato. Jeżeliby zaś
jakim Przypadkiem o czym sądzić nienależy, że Podatki nie na Wojsko, obrócone być, mo-
żna Zmniejszenie onych ta, a nieinna, Kondycja poddać. Pluralit.

Nie jest to albowiem ledno uymowiać co dodawać Ligkaru, Pierwsze jest mite każdemu, Z tych
za sobą, nieciągnie skutkow, Drugie Zmniejszeniem Krapui grozi. Uczyli tę różnicę Zacię y
przelotni Konst. 1764. Prawodawcy Ksedy w jednym Miejsce in Materia Status Komisji
Skarbowey udawać się, Zakażali, u Drugim zaś Zmniejszenie Podatuney y Podymnego Zalecili.

Tak Konstytucya 1764. wyznacze że Wódhwa Ziemi y Powiaty są z Podatkami obtao-
wane y dla tego do alieuacji onych nakazała Komisji Skarbowey podać Projekt. Na-
dniu Dłusiejszym dopreń przez Podanie Projektu Zmniejszenia Podatuney y Podymnego
temu Prawu Zadosyć się Stato. ale potrzeba było odtaćcy Projekt Zmniejszenia Podatuney y Pody-
mnego od Projektu Cypowego y Zalecenię albowiem Pierwszy jest Zmocy Prawa, Drugi zaś Z
nieprzylucitego Przymiastżenia, bo jest naprzymy paktniejsza Materia Status.

Nie jest to dwoje przyczynie Skarbowi Dochodow, niedosyć jest Wojska przymnożyć ale na-
tym najbardziej upisai umysły nasze powinno byśmy aby tak, Dospolenstwu Tronu Pol-
skiego, jakoteż y Państwu naszemu od wzmagaiaey się w czasie tychże Komisji mo-
cy y od większości Głosow utwierdzić y ubezpieczyć.

Żyły nam N. P. w Turcyi Osobie, w ktorej mądrości y Przemysłowości Zamięskata, uszech-
mocności Polska, jeżeli nie nieśmiertelności to przynajmniej Przeważających Głosow
osadziła, niktby rozumem ani o Dostojenstwie Tronu, ani o losności upadek nie pora-
żał. Do urzędzone w Tobie N. Królu do usłowności przysiężanie upojona Zuchowama
y tytekności raży ukazała przy wierze y Chwobodach nastęch gorliwosci Zjednywa usyżt
kich Obywatelow Zupetnie w Tobie Zaufanie, ale Ze usyżt N. Królu co przysiężony jestem
wymowić, iż równie taskami bez ktorych malo się kto w Głębokości od Majesttu obezdnie, ja-
koteż y nie taskami, ktorych się każdy obawia, większości Głosow Zaufste Sprawie mużna,

Tuż N. Królu daj Proże po jak najdłuższym Panowaniu Turym Następcia. mogły po-
kazanym Sładem a raczej udrożonym juleforem Głębokości nasze przysiężenie do upadku.
Komisya zaś Skarbowa gdyby sama, jako jest w przedostatnim Punkcie Projektu Cy-
powego y Sklepnego Wzysku pdać miała, niekliczone ciągnie za sobą nieprzylucite-
ści, Pierwsza przysiężenie z Wódhwa do Komisji Pieniędże, a potym ze Znowu na Re-
gimenta y Choraguię po odległych Miejskach rozstawione odysdai. przysiężenie
albo spotnienie się w Zapadnie Wojska, albo usyżeranie przed Terminem Podatkow
po Wódhwach; Powtore umniejszyloby się co Pał w Wódhwach Pieniędż. gdyby te w.

Skarbie Komisji Wojskowej Zesady, lub na onie Potrzeby w chokey tytko Komisji Zacięwa-
ne były z kad oetruiste Obywatelow wymknętoły Zmniejszenie. Potrzeue co jest najmniebezpie-
czniejsza że te Komisye mogłyby Ksedy zkolucik do Zuchwatey przysiężenie myśli tak przeciwko
Majestatowi jako y Turcyi Głębokości na owczas nieptatae przeciwnym Chęci jeh Regi-
mentom lub Choraguiom usyżtoby najskuteczney do skutku przysiężony.

Powtarzam Zdanie moje że ubezpieczenie Domow Szlacheckich, Usalenie jeh Majetku a
Zahm y usyżerowanie każdego usyżerowności naszym najbardziej Zacięwa. aby Mocy.
Władza tych Dwoch Komisji dostatecznie opisana y ograniczona była.

Co się tytko podanego Projektu, kiedy już nie do rozważania, ale do odrzucenia, albo przysiężania
w Catosci jest pod Deytym Stanow Przetey poddany, nicby mi już mowić nie zostato. prze-
cier jako jedyn z kolega moim Zaciężony Instrukcy. abym bardziej miękko do
Zgorszenia nie dat przysiężony Dacie miie Zupetnie do kolegi mego Łaże.

Nowa Legoz.

MOWA Tegoż d. 6 Gbris

Znam ja Ciele y Respekt Tronowi WKM winny, Znam y to ze Tron Polski, który WKM osiada
Zgad najbardziej między Innymi Stynie Trunami, ze Krol Polski wotnemu panuie Narodowi, ale
szedubym wielka podtosia, y niezmazanym grzechem, abym przeciwko weungfranemu Przeko-
nanu dla takich kotuiek wzgledow Zdanie meie miał odmieniac.

Przypominam sobie do jak znacznego Pomnozenia Dochodow publicznych Pierdy Projekt Poprowego
y szedubym byt podany. pozay niemoz^{jak} w tak krotkim czasie, umniepzyto sie Potrzeb Duplety, kiedy
za Dwa Milliony sam krowe sto tysicy summy sprausedkuie przez Zacznych Komisarzyow do wy-
ptacenia juz osadzoney, Oprucz Milliona Dwuchkrowe stotyicy pod Decytra, Stanow Rzpltey ode-
stanych, wieksza Ciele tych zgromadzonych Stanow Prbykrowe stotyicy przycze Zdanie sie, za tas Ciele
niejako sprausedkuowic i Mitosrednem pogowkie, a niemauac ani dey Zuchwatosci w wielkuk WKM
nasladowania czynach, ani dey sposobnosci korynym Jego wydotac Darom, rozumiatym aby przez
wzgiad zastug JmP Podstolego KorMwnyS. juz w Oczywne uznionych. a do dalszych go Zuchwauce
potowa winney summy kontentowai sie, usatkie nie saon JmP. Podstoli kor ten cezar znosic bydzie
ale y inne Jtowy Zarowno Znim Zolukcepi korystajace rownie przystoly sie pouinny.

Stupnie azety Dkuznicy byli na teyze Substancji pomiejszeni, y pierusze mieli mieysce, ale tytko ci
ktory przed obicciem Podskarbitwa swoje dawali summy. Inni zas ktory juz in traktu Podskarbitwa
S. JmP Siedmickiego podziatali, stupnie takie, aby po uspokojeniu Duplety, swaz odberali satysfakcy.

Namy od Praci nastęych Instrukcy, Zlecenia sobie powierzone, niemozemy uic bez wyratnego
sich Poluwienia Zdania nafce z upierbkiem Skarbu publicznego dawac y sklamac.

MOWA Tegoż d. 10 Gbris.

Juz cym teratniejszy Zamierzony, Prawem przeszed metrya czas uszytek na samych Prawie Okono-
mucnych Materjach przepedzilumy Gdy zas podobalo sie Stanow Rzpltey przedtuzyc go do Durok
Niedziel niezgrzesze wotniem kiedy w tym czasie to wnioze do ciego mie szczera ku Dobru Popo-
litemu Zagrzewa gorliwosc. Rzplta nafca trzech tytko rzeczy obawiai by sie, pouinna, grani
ciagcych Znia, Zagradow, Zuchwatego Obywatela, y mownego Krola.

Aquilibrium u Europie między Potencjami, tak jest głęboka, utowne Polityka, ze do utrzymania
Onego uszytek uspolnicie interesuia sie, tez same Aquilibrium metytko wzaimna między wladza-
dami nafkami wzgledem nas mie kazde ostroznosc, ale tez y odleglych od nas Panstw, do ustawiczne-
go Zuwania przymusza, aby lit szedubym nasi, ani przez krzywde, ani przez znaczne staru nafce
go potepienia sami niewzmocnili sie a przez to tego niewznusili Aquilibrium, z tych wazę przytyn.
graniczacych Z nami Zagradow obawiai sie niepouinnimy. Owie sa w sadze Podskarbitm, y
Hetmanom kazda sedney osobie Szulca, a wieksza ieprze nadana Jurisdikcyom. Z szepnachu szedubym
stolonym. Komisya Skarbowa ma potuwienie Zapozwania, uszytkich pretendujacych Cet urw-
nych y ladowych pro Reproductione Juris, atych gdy sie pokazal menatetyke Prawa znosic, a za nale-
zite Dwidliscioletni Prowent uppdacac ma w sadze. Za nadane zas od Krolow y szedubym Fundacye
Duchownym taz komisya skarbowa smoui Konst 1764. raz na Zauske Kontrakt uicni y
wynikajaca Summe annuatim punktuatnie uppdacai bedzie. Jezeliby s. stowa dalsze teyze konstytu-
cy) Prawa Ladnego, albo watpliwie y menatetyke na Cia. per abusu praktykowane, ktorey pokazali
takowe Cia w szedubym Junibus uchyla y skafnuia y wiecy brai Zakata, sub refusione in pt branych
et Duor Mld Mar. przez tez komisya umoganda.

Pytam sie taki sad w nay absolu-
tniejszych Panstwach przymuie kogo moie do ustapienia Prawa, y Przynitepi nadanych a Duruzi-
stoletnia, kontentowania sie Zapata. W jakon jest Panstwie uraz Prmajet ukoma Instata ktuz
upeuni ze nayprawniej y nayprausiedlus, szedubym kedykolwiek jako Ludzie na swoim niemyla
sie Danu. A Ladna niejest wspomniona Appellacya gdzieby sadem uicatem. Krzyw swich dothowki
meli. Komisya wopkowa late przeciwko Dawnym Zupstajom. Z nie zachowanem Zupstaj
Przedkom naszym w tey mierze szedubym ustanowionu. Konstytucye 1630. 1634. 1673. 1690. y 1703.

Przydacia Hetmanom Deputtow do Rady wojenney w czasie niepokoju, tu sie dzieje przeciwnie, bo podetas
Wozny Zupedna Hetmanom oddana w sadze, A szedubym jest sie ciego od Hetmanow obawiai to peunie bardziej
w Zamieplanu niz w Pokoju. Ze to sa komisye w ktorych tak wolie szedubym, iako y w szedubym
Zuchwatego szedubym nam nafety Obywatela, aby w sadze, swaz do szedubym Decemni raku podo-
one nalyz. Naley nas

niebyly.
Praci y
Seymu o
Znat
kali sie
Mijam
nia, a
nie loz
n umi
Latri
incepi
umio
mied
Przew
prezlen
sa, su
1668. 1
Powie
Lamie
Cttery
same
na D
ze pr
tek d
Pawo
woyn
s por
Zaus
do La
poro
nych
wy po
tak
gale
nar
niey
wym
lar
ost
ya
kot
ben
m
sta
me
m
y
po
m
n
po
la

niebly. Należy nam zatem iak najdosłateczniej ich opisać, a Obronie Komisarzyu niemy, tylko Matysi
Braci, y Szacunku osob podclac wględom. Ale dalszym to Stanow Rzpltey lecz w ciągu jednak krazniejszego
seymu oddaj uwagom. Nikt lepiej mocy znać niemoze, iaku ten który sey zastawa y który ją znać musi.

Znali są, bez wątpienia Krolowie nasi, a Prédzkowie Wkm. a że są Znali Narodowi szkodliwa prze-
kali się sey powoli, do usadziac skutkow Zagodnego w wolności umyśtu Narodu swego.

Mijam inne clytam tu tylko Statut Alexandra. wyznuwajacego się z wielowładnego Praw Stanowie-
nia, a podclajacego lednomysłności uszytkie na dalszy czas ustawy. De non faciendis Constitutionibz
sine Consensu Consiliarior et Nuntior Terrestriū Quorsā Jura Comunia et Constitutiones publicae
nō lund sed communē Populū aspiciūt, staty in hac Radomieny Conventione cō Universis Pni nri Pro-
latis Consiliarijs Baronibz et Nuntijs Terrar equō et rationabile censuimq, ac etia Statuimq, ut de-
inceps futuri temporibz perpetuis nil novi Constitui debeat per nos et Abes nros, sine Comuni Consili-
arior et Nuntior Terrior Consensu, quid peret in Prajudiciū Gravamenq Reipbicae et damnu aliq plem-
mēdis cupislibet Privatū, ad Innovacionemq Juri Comunis et publicae libertatis N° 1504. Vol. 1 f. 299.

Przetorni w clynach swych Prédzkowie nasi uszytkich bez żadnego względu używali oszoldności do ubez-
pieczenia y utwierdzenia nadanych im Praw y swobod ciego Konstytucy Anno 1576. 1607. y 1609. Jaunym
są swiadectwem. Nienależy przecież y nam przyganiac, Lemy Dawniejszych Konfederacy w Roku
1668. 1674. 1696. y 1733. nsenasadowali, wględem Przymierza Krolow nastzyh.

Powierzył ci N Krolowi Narod Zapemniały Przepisach, w Zwoy tylko maig
Pamięci Szezeru Wkm. przy wierze skatela y przy Prawach Czynnych gorliwość. Przypadci N Krolu
Cztery Gwardyi Regimenta, Szezegulnie ku Turcyy wygodzie, y uspaniatosci Tronu, Przynocid Polie
samemu Prawo mennicy przez Zygmunta III. ustapione, w miejsconny Nadziej że Dzia monety
na Zbogacenie Kraju używiesz. Trwa dotad tenże Narod w nienaruszoney u Wkm ufności

że przez te tu przytoczone wględy, przez uradzona, do Czynny milosci przez prawidlowe na Spa-
tek do Wspot Braci przedym a teraz Synow swych przywiazkanie raczył N Krolu byz pierwszy
Powodem, do Objasnienia Konst 1764. ażeby Materye Statu. iakoto Podatki uppowiedzenie
woyny Traktaty y inne tym podobne pod wiekszosci glosow nigdy niepodpadady. tym albowia
sposobem od uszytkich Zamachow, y Bojazni swobody. Deprojektowa, y ofortunych szachek na
Zausze ubezpieczył.

Mamy już N Krolu do wewnętrznego rozładzenia Kraju Ekonomycznay
do Zapłaty woyska porządne ułozenia y utrzymania onego woyskowe Komisye, mamy już
sposob. rozważania poprawiania, y Comieniania, tak tych Materji iako y sprawy celownosci na ust-
nych nawet seymach forma Judiciana przepisywany. Ale Pomnozenie Podatkow powiększenie woyska
y powiększenie woyny. w Traktaty belli defensui et offensui iaku nie są rzeczy do Porządku Trzace
tak od wiekszosci glosow wytlaczone byz powinny. Jeżeli by, zas Pomnozenia Podatkow nagła upia-
gata potrzeba, ktorey Zupley namienionych ai ea Equilibrio wyznakiących przyltyn obawiać się nie
nalezy. byżdem się zażycie mogli uchwalic, gdyż pewnie Zaden na owczas dla Obratenia Fortuny swiey
nieprzecui się temu Obywatel.

Pomnozenie Podatkow bogaci Skarb publiczny kto-
rym Komisya skarbowa rządzi. u wstady swiey sepsze nieograniczona, a nitez Obratenie Komis-
zarlow z dostatecznaya ułozone oszoldnosca. Zostate w Skarbie przepite byz Milliony
ostzedzi się pewnie więcej. Dwuch Millionow z expens extraordynaryjnych, gdyż tak Komis-
ya skarbowa, tyle na Reparacya Zamku Łozy, ani Palatow więcej kupowai niebył, sa-
kotek y Senatow Consilia w lepszy bez wątpienia maig pamięci Konst. 1717. tak hegnie Skar-
bem Rzpltey rozładzaci niezechca.

Ułozylimy Nowy Podatek na szeci Millionow nap-
mniey wynoszący. rozumieć więc że Przypatek Zoszedzeniem y rozładnaya expensa szczytly up-
starczy na Poprawę Lotdu y Poduzszenie woyska według Porcy Konstycy 1717 ustanowionych.

Powiększenie woyska będzie przyczyna Zmniejszenia Obywatelow Przdania wiekszej
mocy Komisji woyskowej. podobniez sepsze u swy wstady. nieograniczoney, y sciągzenia
moze ktorego szynada według Darzonych nastęgo wieku Przdawow, w Austryi Hiszpanij
y Otrancy. wiekszego Autora w tej okolicznosci przytoczę Zdanie. Nowa Choroba (mori or.)
po całej rozlepta się Europie, uszytkich Krolow y Ziąt dotknęta, każac im byćmai nieu-
miarkowana, szobę woyska. Ma też choroba utmagaiące się szęsto Parazytymy. y stare się
nieodhicie zaradluwa, albowiem iak ktore tylko Parazyt przyczynia woyska. inne zarad swie
pomnażaią, a tym sposobem Zaden Z nich więcej. nieżytkuie, tylko że uwal do wspólney przyltada-
sa, się rusny.

Uppowiedzenie
Pom

Wypowiedzenie wojny. Jest przeciwko wszystkim Rzeczom, które nie przystąpią granic
lecz w własnych utrzymują się nakazując. Nikt mi w tym czasie nie śląda, że bez króla
utrzymują tych granic niemożemy, kiedy sobie przypominam, com uszy o utraconym Equilibrio
pouiedział. Wchodzenie w Traktaty Belli Defensivi et Offensivi jest dla nas niebezpie-
czniejsze. Sztucznie podobno uszy Bogu czyniliśmy Dzieki, że przy Zapalonym pra-
wie w całej Europie wraennym ogniu spokojnie każdy z nas bez najmniejszej pomocy
swego dożył do dzisiaj. Styszałem wiele uskarżania, że Przechodzący tylko króla do sied-
kich, jako Przyjaciel, niech każdy sobie uniesie, choćbyśmy byli dotąd ocaleni, gdyżbyśmy
się byli do ktorekolwiek przysiężali Strony. Nie Nuncjuszowie nie jesteśmy tak
mweni, ani Syty tego dobrze. Powinnismy. Zeby dla Dobra ludzkiego w całym królestwie niebył
prezentsu w zgubie podawani. Wszystkich najodleglejszych Państw dla własnego interesu
bez zawarcia z nami Traktatu, i jako nas Stugie uczy doświadczenie, bronie latosci na
tey seit polityka. Prawdziwa Obywatela do chęci Syty, i myśli, Dobro pouzeczne nad
wszystko przechadzi powinna. Zała wyrównawania innym Państwom w mieszaniach
w ich własne czyny, nie miedzią Dobra Pouzeczne, lecz wzniosła Ambrya, jest Zapalona.
Dobro albouiem wolney Rzeczy na tym świecie, aby każdy w niej uszczególnosi Obwa-
tel był szczęśliwym. Nabycie przysiężki stały bez poprzedzających, a Kray mieszających
kontybuji nastąpić niemoże, skutek jednak onego zawstę jest obojętny, który albo upad-
kiem grozi, albo wygranej cęsty nadzieia. Rozumiem, że Dobry Obywatel żadney do-
wybrania między istotnym Dobrem, a wątpliwą nadzieią, trudem i niebezpieczeństwem, nieprze-
stę w nim chce przysiężki stały, lawnym Impulsem poprzedzoney, a krógi upadku umiar-
kowany nad pewną bo kilkadziesiąt letnim doświadczeniem stwierdzone, pokeyi szczęśliwość
Ambrya w Szytne wynoszenie się, całe rządom Rzeczy są przeciwne, ponieważ, albo Łaz-
drożnych sąsiadów, na spokojność Rzeczy wzruszają, albo ku odmianie fundamentalnych
oneyże ustaw zmierzają. Dwa są Wschodzący rodzaje, jeden otwarty w gwaltownych
rządach, Drugi ukryty, w którym przez natężone i wzajemne Okoliczności sprężyny, usiłujące
wolny Narod stanowią się, Prawa. Pierwszy burzowski, do niecierpliwości Narod przysu-
dzi, Drugi będąc stopniem pierusłego, łagodnością do Posłuszeństwa przysiężają. Otwarty
ukrytych do Podziwienią się Srodków Sztuki, które, ukryty otwarte do niepoddania się sp-
soby brać przed się, przymusiła. Tym Obdwom wielkość Srodku toruje Drogi, a jednym jest
lecz szata wolności. Nie dla tego Nuncjuszowie liberum veto utrzymy-
waniem abym zjedną dla siebie uspot Pracy, w Obywatelów Kredyt, który Lawstę
możno mi jest sławny, nie dla tego y teraz mówię o nim, że wiadoma mi jest podob-
na myśl sąsiadka, nie przez to za najprzysiężki, lecz Rząd naszemu upsta-
wiam aby wpojone we mnie z wychowaniem do niego Przywiązanie, w uper żadna
Dobra Pouzeczne racya, nieprzetamany obręto się, ale tey jedynie przysiężny, przynim
i. Smiele rękę upieram się, że przy uchyleniu w niektórych Materjach liberi veto Inne-
go sposobu wolności nastę ubetprecającego w tym czasie, ani mi ugnaję, tym mniej
lepiej podawaj przystoi. Wszystkie swobody y wolności nasze, których dotąd szczęśli-
wie używamy, i. takom się wspomniad. Prędkiem uknę a jeprze Dzielice, dobro-
tliwie nam uszy y nadaje rękę, a co na ow czas Łaska jest y utygląd na Librosi
Części Narodu sprawita, to teraz, tychże wolności y swobod utrzymywanie, stato nam się
Obowiązkem y Powinnoszą. Nie trzeba mieć za złe wolnym Obwate-
lom, że w tych Okolicznościach w których złe dla wolności przegadają skutki uszcz-
kich y gwałtownych do ugnęowania jest Sztuki Srodków. A że teraz przysię-
żki Inaczej niemożna, podaję Projekt do Łaski o ktorego przeczytanie upraszają

Nowa

Pogłębienie i Nitaj Pokoju i ciżby na takoby bez silnego y bez radnego Prokosta
zrost nie bliższe mieszkancom gminy naypowinnyżre pewnie, porożku w
mądrości pirowpemu po Bogu W. K. M. C. M. M. czyni pewinny iżienki, iż
czymsi samychre tej Rplity Stanow jasnie Ustawane, uwalnie rostrugane
mie pragnie. Dotolyta Cecortowity Monarchu Bywyskiego Pararia aby
Cute nawszthie potrzeby Comstwa Ministerium poprzyjżoną Bogu Najp
towi y Bywyskiego Wiarę, Ustawiana Egdan y Potreb Skarbowych stowię
do Czepru Prawa wyracarę spowoby, czytai iż rekultentowamion, woluła
Iradoniu pewinnyżre, ze moe Napianego jęz Prawo, tak Iławiermyr Por
Kudawania spowobem Laidono, potrzebne Bywyskiego, arawcy grunt swy
stiwosi nasyey krajmacye Skarbu iżteresa pewnie Prowyż y ustawia
Mole.

Styżci Dady mi iż wielkie Ldania Inakomitych w Bywyskiego Mysłow, Kłow
naypowinnyżre oryż wielkie man powinno, iż wielkiy bojadr Laidonacye
w Sobie aby Materye Skanu pod Ustawony w iżerose gtorow poigzane nicby
Styżaton jasne y doktadne wielkie Lemitrow Numarowania ze Materye
Skanu Imatorjami wewyżtanego gospodarstwa Kraju tonzone mieszpane y j
Ladnyie wolumjane byż nie mogą, czytatem wyradne 1764. Prawo Rai
Ukonomiowacy w Materye Skanu w dawai iż Laidonacye Styżaton, na orat
wielkie prapryj pełne gtorow godliniżego y Prędniżego Laidonacye Comst
gtoy, do Kłowych w iżerose przydat nie iżerose potrzeby, y dragi iżerose oryż
a o jedynmle prapryjanemu Prawu Comstowstwie moie nichozę przy
pnie Dopraw Skarbowych naywinitomy Upraszam.

M O W A

J. W. J. P. DZIEDUSZYCKIEGO Cześnika Koronnego,
Posła Ziemi Halickiej, Die 24. 8bris w Jzbie miana.
1766. Anno.

Jezeli nikt inaczey w tym Stanow Rzpltey przeza-
nym zgromadzeniu ust otworzyć niechce, y przez
sprawiedliwość nie może, iak od wyznania nay-
pierwey winney Majestatowi Pańskiemu reko-
gnicyi, za uszczęśliwienie przezornym, łaskawym,
y pracowitym rżadem Oyczyzny; tym bardziey ia głos pierwfzy
zabieraiąc, a nie tylko w powszechney nam wszystkim z panowa-
nia Twego. N. K. smakuiąc słodczy, ale nad zamiar, y wieloraką
w tym czasie, y okolicznościach łaską Pańską zaszczycony, sercem
pełnym wdzięczności nie ustami radłbym mowić, y Bogu Naywyz-
szemu za opatrzenie nas tak dobrym Panem, W. K. Mci za tak łas-
kawe dla wszystkich, a w szczególności dla mnie względy przy-
zwoite dzięki oświadczył. Bez dania bowiem do tego przyczyny
powzięta przeciwko mnie nienawiść, y złączony z tą *spiritus con-*
tradictionis, by nayzbawiennieyszym Projektom, y zamyślom, gdy
do wykonania dobrotliwey, y nad sam skutek ozdobnieyszey dla
mnie destynacyi Pańskiej, y korzystania z łaskawie dysponowa-
nych dla mnie serc Stanu Rycerskiego, nieprawne zawady po-
czynił. Wynikłą z tąd dla mnie przykreść lubo przez dobrowolne
poddanie się pod Rugi, ieżeli mi osłodziła w Jzbie Poselskiej *uno*
labio Stanu Rycerskiego uczyniona sprawiedliwość, nad to nad-
grodziło mi te nad wszelkie zaszczyty ozdobnieysze z Tronu łas-
kawe wspomnienie.

Każę słuszność, pobudza wdzięczność wyznać to, co należy
tak dobrotliwemu, y tak troskliwemu o dobro tego Krolestwa, y
ożywienie sławy Narodu Polskiego, Panu. Ale lubo dla nay-
mniey wymownego, obfitą podajesz rżadem Twoim, y sprawami
N. P. do wyśławienia tych materyą, nie byłoby iednak z ust mo-
ich te godne Twoich czynow. Dogadza zatym wielce niezdatności
w tym moiey wielkość umysłu Twego N. P. przez którą wolisz
na pochwały zarabiać, iak te odbierać; wolisz nas widzieć pilnie w
radzie czyniących, iak by naywymowniey, y naypiękniey o To-
bie mowiących. Względem czego pamiętna mi iest na Seymie
Coronationis przez usta J. W. Kanclerza przestroga. Niechay się
tedy wyśławianiem twoim zdatnieysze zabawiaią wymowy, przez
naywybornieysze dowcipy, pewien iestem, że wiekopomność ko-
ło tego pracować będzie. Odemnie zaś za winną Ci w tym ofiarę
przyimiy N. P. nieufność w tym siłom moim, y dogadzanie Twey
woli. W tym tedy tylko wyznaniu z głębokim do Majestatu Pań-
skiego respektem do rozpoczętych materyi przymawiam się.

W ubezpieczoney teraz radzie przez Konfederacyą, y wprowadzonym sposobie decydowania przez większość głosów materjach Ekonomicznych, gdy nas *suspicax libertatis amor* w troskliwe wprowadza myśli, y w mniemanie umnieyszenia wolności, obezrzawszy się na dawnieysze, rozpatrzywszy się oraz w terażnieyszych okolicznościach, zastanowić się pierwey dobrym rozmyśłem należy: byliśmy, czyli jesteśmy wolnieyszymi?

Już ta Świątnica wolności, dla ktorey stanowienie Praw nayozdobnieyszą y nayprzyjemnieyszą jest ofiarą, zelżona tyle razy, przez złe zażycie wolności utraciła była powaby swoje, y gorliwych nawet o dobro publiczne nieciągnęła do siebie ale odrażała, gdy tyrannizująca nad wolnością złościwość płaszczem tey obłudnie pokryta, odieła była moc prawdziwey wolności, y przez wyzucie tym sposobem Rzpltey z rady iak z duszy, martwemi częściami Stany Rzpltey uczyniła, a to miejsce rady, w miejsce tylko burzliwych zjazdów, Jmie Polskie w całej Europie fromocących zamieniła, y boiażnią upadku wolności, przez wolność serca dobrych Obywatelów napełniła.

Przykro, y wspomnieć N. P. większą część wieku naszego, który u potomnych w hańbie, y podziwieniu będzie. Widzieliśmy Seymy, wchodziliśmy w te, miewaliśmy zupełną moc powierzoną sobie od Woiewodztw, y Ziemi, od których wysyłani bywaliśmy do radzenia o Oyczyźnie, do stanowienia Prawa ku pożytkowi tey; ale niezczęściem czasów naszych, czyli bardziey przewrotnością Prawa fundamentalne do woli y prywat swoich podciągających. Tu gdzie się najlepiej okazywać powinna wolność nasza, & *activitas* wiązana, y tamowana bywała czyiażkolwiek złą wolą. Utraciliśmy już byli moc, *activitatem*, y wolność do radzenia o Oyczyźnie, do ratowania tey ku upadkowi nachyloney. Została się już tylko była moc, *activitas*, y wolność do pfucia Seymow, do tamowania *activitatis* zgromadzonym na Seymie Stanom. Głos nawet wolny, który jest zrzenicą wolności naszej, nie był nam wolny, ale w tyrańskiej mocy tego każdego, kto się zuchwale odważył ten wszystkim zatamować, & *per sistentiam activitatis* odiać. Naymocnieysze Krola, y dobrych Patryotow usiłowania ieden źle chcący mógł wywracać, y wolnemu Narodowi tyrańsko rozkazywać, ażeby milczał, ażeby nieradził o potrzebującej rady Oyczyźnie.

O! iak smutna bywała postać wszystkich prawdziwie kochających Oyczyznę przy każdym dniu ostatnim zerwanego, lub *per sistentiam activitatis* zniszczonego Seymu! Jak żałosne z płaczem, y przekleństwem na zabijających tym sposobem Oyczyznę zęgnających Marszałkow mowy, z takim uciśnieniem serca mowione, iakby już na pogrzebie wolności! Ten chyba nieutytkował na to, albo y dotąd nieutytkuie, kto tego Oycoboyckiego przeciwko Oyczyźnie występku bywał auktozem, albo instrumentem. Ten

144.
chyba, kto różnicy między rządem Republikańskim, a Anarchią y tyranią, *inter libertatem sentiendi* przy Prawie, iako Prawo wyraźne mieć chce, & *abusum libertatis* niezna, albo znać niechce, chcąc być wolą swoią woli y wolności wszystkich współ-Obywatelów tyranem.

Ustawiała już przeto ochota y w kochających Oycyznę do Seymowych Funkcyi, gdy iadący wykonywać te, nic sobie obiecywać nie mogli, iak pewne czyli to przez zerwanie, czyli też wycięczenie czasu niedoyscie Seymow. Z tąd nierząd, bezprawia, y niesprawiedliwość, zubożenie, y słabość sił, która nas Sąsiadom nikczemnymi, nam Sąsiadów strasznymi uczyniła.

Inne teraz, niech będą Bogu naywyższemu dzięki, pod panowaniem Twoim N. K. czasy, inne dobra publicznego nadzieie, y otuchy.

Naywyższa, a litościwa dla nas Opatrzność, gdy do osiągnięcia przeznaczonego Tobie N. K. nam panowania, y Tronu drogi torowała, razem chciała, ażebyś wolnemu, ale przy wolnościach dobrze się rządzącemu Narodowi panował; y dla tego panowanie Twoie, to ustanowieniem nowych tak użytecznych Praw, to dawnych do exekucyi przyprowadzeniem poprzedzić chciała; do których ustanowienia przykładałeś się tak, iak dobry Obywatel, ażebyś dalsze potrzeby Rzpltey dopełnił, iako Wielki Krol, y dobry Pan.

Ze pomnożona sprawiedliwość przez ubezpieczone elekcyje Podkomorzich, y Ziemstw, przez rozdzielenie Trybunałów; a przeto nie tylko przysporzenie sprawiedliwości, ale też przybliżenie dla dalszych Prowincyi Woiewodztw; że przez opisany sposób elekcyi Deputatów ubezpieczone Trybunały od tumultow domową wojną grożących przedtym zawsze przy Reassumpcyach, od gwałtowney ekluzyi dobrze obranych, utrzymowania źle obranych, albo wcale nie obranych, y na Seymikach nieprzytomnych, iak trafiało się, Deputatów, a nawet od praktykowanego nawet naszych czasow zrywania wcale Trybunałów, y upadku z gruntu sprawiedliwości; że powiększone tak znacznie dochody Rzpltey, *nervus rerum agendarum*, y tychże dochodow publicznych niezawodny sposób wybierania, y Stanom Rzpltey z nich sprawowania się, obmyślony, y ubezpieczony; że Kupcy, y handlujący od prywatnych zdzierstwa, miasta zruynowane od dalszego upadku ochronione, y z rozwalin swoich oczywiście powstawać zaczynają, skutki to są doszłych w tym czasie *sub vinculo Confederationis* Seymow, do utrzymania równości, zniesienia prepotencyi, do zmocnienia sił Rzpltey, a przeto lepszey konfyderacyi u Sąsiadów, do wewnętrznych, y zewnętrznych pożytkow, wygod, y ozdob kraiu szrzodkujące.

Ale nad to wszystko N. P. że nam rada Seymowa jest przywrocona, która jest duszą tey Rzpltey, przez reasumowanie Praw

Annorum 1673.1690.1636. przez przepisany iasniey, y dokladniey porządek Seymowania, na Seymie *Convocationis*, y *Coronationis*. Powaga Krolestwu, rząd obszernemu Państwu, moc Prawom władza Rzpltey, wolność Obywatelom przywrocone zostały.

Zasiadałz teraz Tron N. P. nie ażebyś ten tylko Majestatem Twoim zdoł, ale ażebyś na czele Praw, ktore postanowione będą, ozdobnieyszey, y trwalszey nad wszelkie, krusce, y głązy materyi, Jmie Twoje, Jmie oraz stanowiącego Narodu naydalszey potomności na zaszczyt, Rzpltą na ocalenie, nam, y po nas będącym na prawidło podał. Senat iuż jest nieprożney tylko powagi posiedzeniem, ale nie tylko wierną dla Ciebie N. P. wierną dla Rzpltey, lecz y skuteczną radą; a dla nas Stanu Rycerskiego, nieprzyćmionym *per abusum libertatis* światłem.

My Stan Rycerski całego Krolestwa reprezentuiący, iuż nie tylko Funkcyą Poselską na sobie nosząc, ale do sprawowania tey *in plenissima activitate* ostatnim Prawem, y związkiem Rzpltey, gdy od wszelkiey niemocy ubezpieczeni stawiamy się, miło nam być powinno na tym mieyscu Rady prawdziwie, nie ziazdu, znaydować się. A w tym mieyscu rady gdy w skutecznym sposobie radzenia znaydujemy się, zacoż od tego oddalać się mamy? Gdy tyle korzyści wspomnionych przezemnie z wprowadzonego sposobu radę doświadczamy? Zacoż ten mamy rzucać? Zaco do dawnego nierządu, y bezradności wracać się, y upadek Rzpltey przysparzać?

Przeczytany Projekt nic nie ma w sobie nowego tylko to co jest ustanowiono na Seymach *Convocationis*, y *Coronationis*, porządek tylko traktowania materyi Ekonomicznych przepisuie. *Pluralitas* zaś w decydowaniu materyi Ekonomicznych *extra questionem* iuż być powinna, iako Prawem Seymu *Convocationis* ugruntowana.

Ale gdy ten Projekt, y nad nim deliberacya do dalszego czasu jest odłożona, odkładam obszernieysze do tego przymowienie się.

Co się zaś tycze wszczętey Kwestyi względem Deputacyi do Konstytucyi; gdy Konstytucya Seymu *Convocationis* chce, ażeby materye Ekonomiczne były determinowane *ante regressum* do Izby, *regress* nie może być determinowany; poki też Projekta Ekonomiczne nie będą rezolwowane, y determinowane; Determinacya zaś Projektu polega od podpisu Marszałka, y Deputatow do Konstytucyi; Niechcieć Deputatow do Konstytucyi jest niechcieć determinacyi Projektow Ekonomicznych, ktore przed *regresse* do Izby podług Prawa Seymu *Convocationis* powinny bydź determinowane. Obojętność zaś w tey mierze Prawa ku ułatwieniu porządku ninieyszego Seymowania, nie ku zatrudnieniu powinna być tłumaczona. Y co się tycze Deputacyi *regressu*, przepis Prawa ściaga się do Seymow przyszłych *formâ ordinariâ* agitować się mających. Konfederacya zatym, pod którą teraz Seymuiemy, powinna ułatwić w tey mierze skrupuł. Y iako *ante omnia* jest potrzebna Deputacya, tak o tę upraszam.

M O W A

J. W. JMci Pana PIWNICKIEGO
Miecznika Ziem Pruskich, Pośła
Woiewodztwa Chełmińskiego
go dnia 20. Listopada 1766.
miana *ex Turno.*

Radbym Nayaśnieyfy Panie iuż dofyć przedśluzonego ukrocił czasu; ale radbym oraz dowiodł, że nie z uporu, nie oslep, nie bez fundamentu moie otwieram zdanie.

Już widzę na podpisanie projektu W. Xięstwa Litewskiego cała Prześwietna zgadzają się Jzba, y ia przeciwko niemu nic niemam do mowienia.

Zostaie kwestya, czyli Jch-Mc Panowie Kommissarze Skarbowi y Woyskowi mogą bydź wraz Pośłami na Seymach. Między sprzeciwiającemi się temu zdaniami, nayokazalsze y naybardziey uwodzające zdają się bydź dowody. *Pierwszy:* że Krolowie będą mieli więcey władzy y mocy czynić co będą chcieli, bo mając w ręku rozdatnią sprawiedliwość, do tego kilkudziesiąt Kommissarzow sobie przychylnych, meliby większą liczbę zdań do woli swoiey. *Drugi:* że ciz sami Kommissarze będąc liczni w Jzbie Pośelskiej,

A

nikt

nikt się nieodważy gromić ich o złą administracyą Skarbu y Woyfka, boby próżnie naraził się à nic nie wskorał. Tak myśleć, jest to malować strażydła, aby było, czego byśmy się bać mieli. Spodziewam się, że kto żąda, aby Krolowie niemogli tego wykonać co chcą, nie ma za cel sprzeciwiania się woli Waszey Krolewskiej Mości; bo, ktokolwiek czytą zrzecią zapatruie się na Panowanie Twoie Najias: Krolu, nic w nim, tylko iako nayszytsze do dobra powszechnego upatruie chęci. Każdy mowi że ta ostrożność potrzebna na przyszłe czasy, aby Krol niemógł czynić, gdy będzie chciał co szkodliwego Oyczyźnie.

Niech mi się godzi y tych Krolow następcow W. K. Mci tak obwinionych w oczach terażnieyszey usprawiedliwić Rzeczypospolitey.

Pozwolmy na moment że Krol może uczynić co chce, czego bym bardziey życzył Oyczyźnie moiey niżeli się spodziewam, nie idzie z tąd, że Krol chce co szkodliwego Rzeczypospolitey.

Kto zgadywać zamysła czyie intencye, kto czyie przenikać chęci, powinien wprzod poznać prawdziwy chcącego Jnteress. Gdybym się tu każdego w tey Jzbie zasiadaiącego spytał, ktore y iakie są Krolow interessa, po długim zbieraniu y kleieniu obłąkanych myśli, każdy byłby wyznać przymuszony: że, bydź mocnym, sławnym y kochanym, jest szczegulnym Krolom właściwym interessem:

Moc

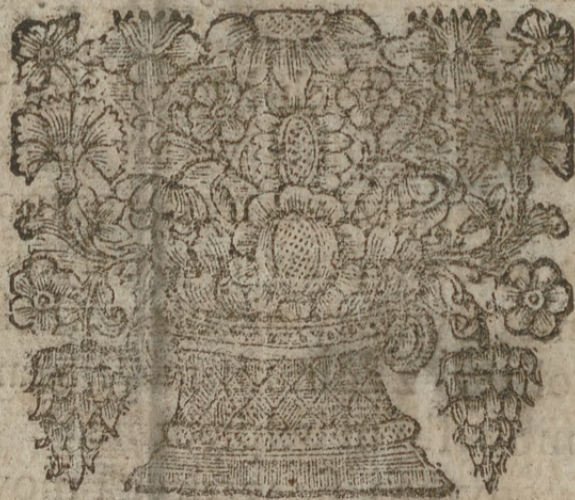
Moc przeciw nieprzyjacielowi, sława u postronnych y potomnych, miłość u poddanych, są rzeczy, ktore, wszystkie Krolow kierują chęci. Czyliż może bydź mocnym? iezeli słabemu y niedoświadczonemu panować będzie Narodowi? Czyli będzie sławnym? iezeli nikczemnym y od wszystkich wzgardzonym rządzić będzie ludem? Czyli go poddani kochać będą, iezeli nie będzie łaskawym y sprawiedliwym. Moc tedy y sława Narodu obfitość y sprawiedliwość Kraiowa, iako iedynym są Krola Interessem, tak też iedynym bydź muszą zamysłow Jego celem; czy iestże co w tych zamysłach szkodliwego Oyczyźnie? Zyczyłbym serdecznie, żeby tym sposobem myślenia członki Rzeczypospolitey na zastarzałą chorobę niedowierzania Krolom uleczone, dobro powszechne za punkt ziednoczenia umysłow wzięwłzy, w zupełney konfidencyi, wraz z Krolom starały się o utrzymanie onego.

Co do mocy Jch-Mciow Kommissarzow w kilkadziesiąt Osob w tey Jzbie zasiadających, niewidzę przyczyny dla czegoby wzdrygać się mowić im prawdy. Gdybym widział na terażnieyszym Seymie uszczerbek iaki Rzeczypospolitey z administracyi Skarbu wynikający, mowićbym bezpiecznie.

Prawdy kto się wzdryga mowić obwinionemu, nie iest skutek mocy obwinionego, iako bardziey słabości albo podłości wzdryga-

gaiącego się. Zaczyn, iako to jest w mocy
naszey, nie bądźmy słabemi, à Jch-Mć Kom-
missarze na Seymach przestaną być mocne-
mi.

Jnne dowody tych, ktorzy oddalają od
funkcyi Poselskiej Kommissarzow przywie-
dzone, iuz są od mowiących przedemną go-
dnych Senatorow y Posłow, osobliwie Xcia
JMci Podkomorzego Koronnego zupełnie
zrzucone. Dla tego nie widząc sprawiedli-
wey przyczyny dla czego by to być niemo-
gło, piszę się z wszystkimi Kolegami memi z
Woiewodztwa Chełmińskiego, aby Jch-Mć
Kommissarze Skarbowi y Woytkowi mogli
być oraz Posłami na Seymach.

M O W A

J. W. JMci Pana ŁOCHOCKIEGO Staroſty
Oſieckiego y Błońskiego, Poſła z Woiewo-
dztwa Pomorskiego, na Sejm Ordyna-
ryiny Warszawski.

*Najiaśniejszy KROLU Panie à Panie Moy
Miłościnny.*

Wielbić ſławne dzieła, y gorliwe czyny W.
K. M. P. M. M. ieſt oraz okazać moc
tę, która iedynie roſtropnie rzą-
dzącym właściwa Krolom niewidzial-
nym poruſzeniem ſerca y umyſły ku powolności znie-
wala; Jeſt oraz mowieć okazać wielkość przywią-
zania tych wolnych Narodow ku Maieſtatu, które
tak wyſokie pobudki, z tak chętną przyimuią ſkłon-
noſcią.

Te to N. M. Krolu tu zgromadzone Narody, go-
dne walecznych Rycerzow plemię, które tak piękne
powinney żarliwoſci czyniło okazy, gdy iuż ſwią-
tobliwego ſwego tak mężnie dokazały przedſiewzię-
cia, pokażą nieoboiętne zaſzczepionej w ſwych ſer-
cach ſprawiedliwoſci dowody, aby nazyściem umy-
ſłom

ślom niedały do żalenia się y skarżenia pochopu; Ukażą to przed Niebem y światem, że w zapędzie świątobliwym nie uniosły się żadnym niepomiarkowanym zapalem, ale wrodzonym sobie męstem, Staropolską dzielność y obowiązki prawdziwego katolika Rzymskiego okazującym. Zastanowią się tutaj nad sposobami najsukuteczniejszymi ziednania sprawiedliwości, skarżącym się o uciemżenia swoim spoś Obywatelom; A przez takowy pomiarkowany postępek niezostawią nic sąsiedzkiemu Potencyom, o coby nas przed Europą obwiniac lub oskarżac mogły? Już bowiem Przesławne zgromadzone Stany dopełniłszy chwalebnie, czego ubezpieczenie całości Wiary, od wszelkich w tym y dalszym czasie natarczywości od nas wyciągać mogło. Zostawiliśmy następcom naszym ten okazały tor, ktorem nam cni Przodkowie nasi, w przezornie opisanych zostawili Prawach. Zostawić ieszcze gotowi ieszemy y te ślady, ktore nam po zboczonych choynie wylaną krwią Przodków naszych polach, niezliczone mogiły y z wiekiem niewygasłe Dzieciopisow okazują świadectwa.

A kiedy tak przykładną pałamy cnotą, dopełniaymyż Jey w wszystkich nayscisleyszych obowiązkach, ktora bez udziału każdemu należytey sprawiedliwości, doskonałą bydz y nazywać się nie może.

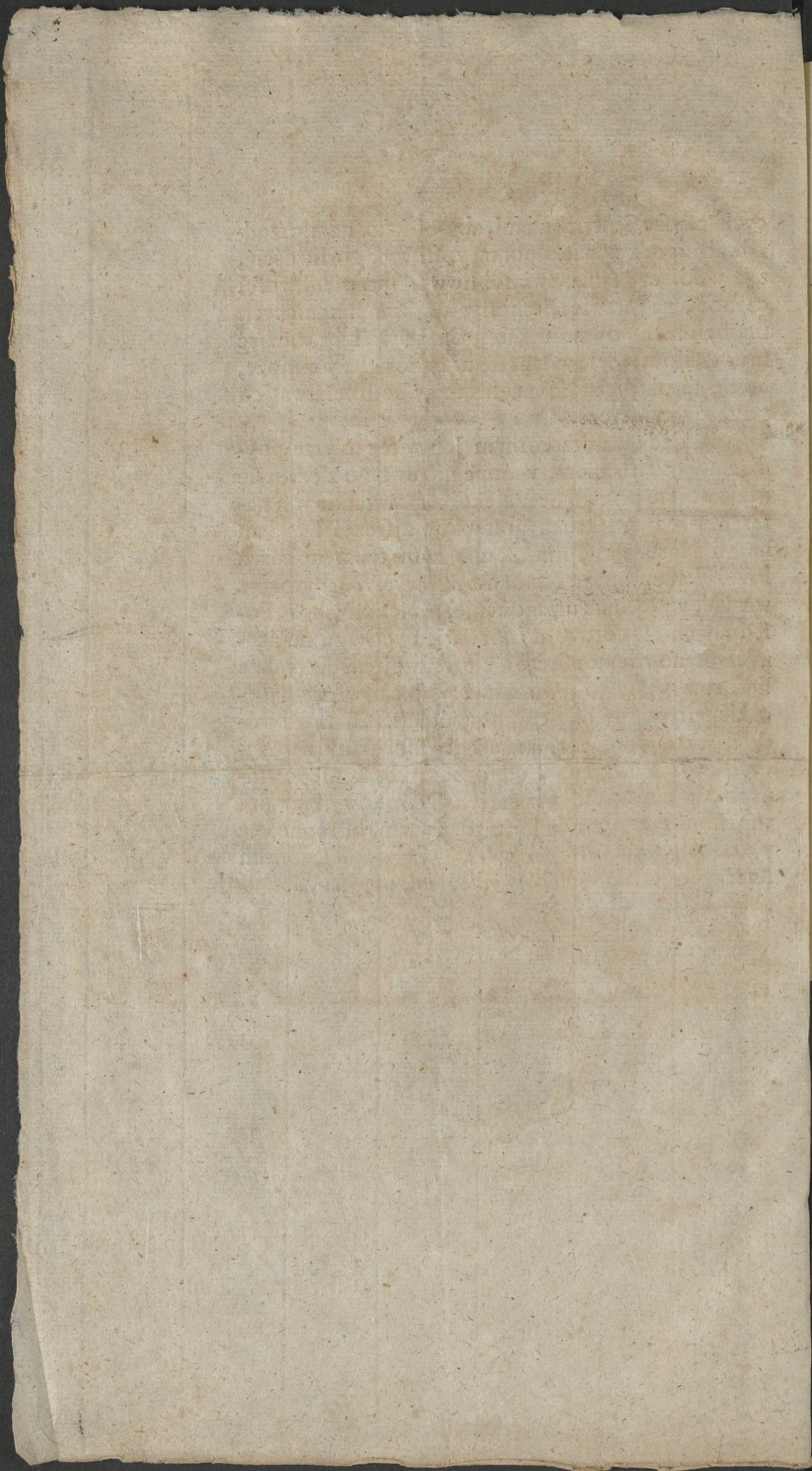
Nie iesz bowiem ani była kiedy myśl nasza nielitością nad bliźnim, ani umysłem uciemżenia wspoś Obywatelow uwodzić się; Traktaty utrzymywać, Sojusz wiernie zachować na pilney zawsze mieliśmy pieczy. Tamęśmy tylko niepomiarkowanym zapędem położyć usiłowali, y nieprzełamana mężnie oznaczyliśmy; Rownie teraz iak to dzieło gorliwości naszey było, tak teraz rozważnego starania bydz powinno, przychyłać się do wielkiego zdania J. O. J. W. Arcybiskupow y Biskupow, Pasterską czułość, z wspaniałemi sprawiedliwości, powolności, ludzkości, łączących

U-
 a-
 m
 ka
 n-
 o-
 o-
 y-
 k
 as
 o-
 y
 d
 s
 n
 e
 -
 -
 e
 -
 .

cych zawsze Sentymentami, aby Ci iako nam przodkowali godną wiekopomney sławy gorliwością, tak y do działania świętobliwych sprawiedliwości czynow, na prawie Boskim y ludzkim fundujących się, byli nam poprzednikami; Oni nayiaśniej widzieć mogą, ilo y wiele w tym się uczynić należy y może, bo się ta okoliczność nayistotniej dostoięstwa Jch y Prerogatyw tycze.

A kiedy za przezornym Jch w tey mierze poydziemy oświeceniem, y dopełniemy tego z czym się przyzwoicie przed sąsiedzkimi z sprawiedliwych naszych w każdym kroku postępku uiszczac będziemy mogli Narodami, niezostanie nam tylko upraszać Prześwietne obojga Narodow *Ministeria*, aby przez wzgląd, y powinne uszanowanie, zaniefionych od Postronnych Dworow do Prześwietnych zgromadzonych Stanow remonstracyi, z przyzwoitym dla tychże Dworow winnego poważania y dochowanej sąsiedzkiej przyiaźni okazem, przy dostatecznym dowodzie, każdego wolnego kraju z iedynowładctwa w rządach swoich nikomu w odpowiedzi bydz niepowinnego, a ogólnemi wszystkich Narodow Prawami wspartym y zaszczyconym, z znaną nam roztropnością y przezornością swoją, za wyraźnym zgromadzonych Rzeczypospolitey Stanow zleceniem, odpisali.

M O W A

*Jmci Pana PLATERA Woiewodzica Mściławskiego Pošta na
Scym Ordynaryjny z Xięstwa Inflantkiego, miana dnia 12.
Lisopada Roku 1766.*

*KROLU Najiaśnieyszey Panie mój Miłościwy, Prześwie-
tne zgromadzone Rzeczypospolitey Stany.*

Znaiomą dobrze miłość tey Oyczyzny ktòrey z dro-
giego syna ukochanym stałes się Oycem Najia-
śnieyszey Panie, gdy należycie szacować, prawdzi-
wie czuć y godnie wielbić mam z bowiązku wła-
snego przeświadczenia y pozostałych w Domach
Braci rozkazu powinienbym słusznie od Twoich Królu Najia-
śniey-

A

śniejczy Pochwał zaczynać, ale że tę powinność skutkiem wypełnić występkiem byłoby dla wyraźney woli W. K. Mci P. M. M. a żebym te dwie sprawy w istotney zawsze między sobą będące różnicy, a dziś uspolone pogodził, Panu raczey a niżeli Poddanym iego będąc posłusznym; milczę w tym co w szczególności W. K. Mci P. M. M. winienem, ażebym w ogólności dla całego Narodu usta moje otworzył y do tey z mieysca przymówił się materiy, dla której głos uproliłem.

Mennica to i Moneta nie czynne me do tych czas dziś otwiera usta, a wyprowadzając z niemoty dla tego naybardziej mówić przynagla, ażebym do poprzedzających zdań y moje też przyłączył, nie chcąc bynajmniey nikogo refutować, lecz tylko dla zażycia wraz z drugimi tego kleynotu, którego Państwa iedynowładcow mające gdy zazdrością wolny Narod: w nim naybardziej swą zakłada swobodę kiedy każdemu myśleć wedle chęci y mówić wedle myśli wolno.

Podany nam do roztrząśnienia Proiekt pod tytułem nowa moneta wzbudza we mnie niektóre uwagi z dwoiakiego pochodzące zródła z nowey Ustanowioney y starey redukowaną być mającey Monety; ale nim w szczególności o każdey w tym mówić przyidzie, ażebym daidowod iż parcyalnie bynajmniey mówić nie chcę, niech mi się godzi nayprzód te początkowe przed zgromadzonemi Stanami wynurzyć reflexye, na których iako na mocnych gruntach całą treść mowy moiey zakładam.

I dla tego w powfzechności Monetę biorąc y na dwa dzieląc ją gatunki, prawdziwy walor mającą, y idealny lub mniemany mam nayprzód za rzecz u siebie pewną, że pierwa z tych gruntem będąc powinna być sama w sobie dobra, a druga gdy nie dla czego innego ustanowioną, iest, iak dla łatwiejszego y
dro.

drobniejszego rachunku ten tylko powinna mieć szacunek y tę wziętość, którą, iey moc bicia Monety mający, naznacza.

Daley iefzcze za monetę prawdziwy w sobie mającą walor mam złotą y srebrną, za drugą tę miedzianą, którą wszystkie kraie dla mnieyszych zażywaią wydatkow, y dla tego ani od miedzi brać można proporcya, ani też gdy na trzydzieści groszy ustanowiony jest (od nad-Dziadow naszych y teraz nawet] złoty mówić można iż tyle wart, gdyż to, w mocy było, Kommissyi Mennicznej jaką chcąc liczbę groszy postanowić, nie szukając tego bynajmniey a żeby z dobrej był miedzi, tę a nie inną miał wielkość, y cała ich kwota w złoty w chodząca wewnętrzny swój szacunek z nim równający się miała. To tylko jedynie w uwadze mieć potrzeba, iż takowa miedziana moneta, gdy nie jest wedle wewnętrznego szacunku bita y dla potrzeby w mnieyszych używana Rachunkach, gdyby iey nadto w kray namnożyło się, szkoda y uszczerbek w summach nastąpić mogłyby.

Do tego wszystkiego przyłączyć iefzcze potrzeba tytuł lub nazwisko, które ze sztemplem daie się, y do którego tym mniey przywiązywać się nam potrzeba, iż rzeczą nie czyniąc wedle upodobania tylko zwyki być dawany.

Te początkowe uczyniwszy wytłumaczenia, gdy w myśli rozbieram y szukam przyczyny, dla czego by moneta kruszcowa ustanowiona była, chcący z tąd poznać iey pożytek, zaraz słuszną y sprawiedliwą u Politykow nayduię, odpowiedź, iż gdy w początkowych wiekach handel y zamiana była rzeczy na rzeczy, ta gdy uprzykrzoną a nigdy dostateczną w potrzebach ludzkich pokazała się, szukano takiego sposobu y takiego środka którymby wedle szacunku wewnętrznego y należytey proporcji eo potrzebnego na rzecz mnieyszey ilości zamieniać można było;

A

ło; a gdy nad kruszec złota, srebra y miedzi nic lepszego, spo-
sobniejszego y trwalszego nie wynaleziono, te od całej Naro-
dow powszechności przyjęte na monete zostały; która dla tego
pospolitą miarą wżytkiego do potrzeby ludzkiej służącego na-
zwaną została.

A z tad każdy z rozwągą rzeczy rozbierający może to ła-
cno przyznać, iż jeżeli takowa Moneta służyć ma na zamiarę
rzeczy swój wewnętrzny mających szacunek, powinna tedy y
ona tak być dobrą, ażeby w cenie w rzecz zgadzała się. Ta zaś
cena gdy gruntuje się na wadze y tey między kruszcami nale-
żytey proporcji, która wedle ich mnogiej lub szczupłej ilości
wywyższaną y zniżaną bywać zwykła, do dobrego więc należy
rozrządzenia, ażeby wedle wziętey od powszechności proporcji
mając zawsze złoto za cel, srebrna moneta bita była.

Od tey Ogulności, która dla wszystkich służy Państw biał-
cych monetę, do naszey tedy Oyczyzny obróciwszy się, a w niey
dwie iakom mówił mając pobudki z powodu nowey ustanowio-
ney y starey redukowaną być mającey monety, to co się zdaie
niech mi się godzi tu przelożyć: a nayprzód co do nowey: czu-
łość Twoja Najjaśnieyszy Panie y te nie spracowane starania,
z któremi szukał dobra Kraiu, chcąc gubić y niszczyć, cokol-
wiek ze szkodą być może dla niego, dostatecznie pokazały się w
niedawnym Mennicy otwarciu, kiedy wybrawszy z datnych Mę-
żów, tym przez swój przykład gdy takąż Oyczyzny miłość wra-
zileś, iaką sam patałz, ci przez usilne swe starania tego dopieli,
czego żaden do tych czas nie uczynił, pomnożyli bogactwa w
Kraiu, to naprawili co Państwo gubiło, słowem nową a dobrą
monetę nam przyśpolobili.

Ten gdy należyty a z wrodzoną doskonałością uczyniony
styzeliśmy wywod, nayprzód przez J. W. Kanclerza Koronnego,
a potem J. Pana Woiewodę Inflantkiego, nic mi więcej nie zo-
sta-

staie, iako z całą Prowintyą Naszą Litewką wychwalać y wyśławiać tego Króla, który był początkiem, y tych wielkich Kommissarzow, którzy chęć dobrą doskonałym wykonali skutkiem.

Niech to nas bynaimniey nie zatrudnia, że czerwony złoty ma teraz przez nową Ewaluacyą złotych szesnastie y groszy trzy srebrne, y dla tego nie rozumiemy, czyli też bardziey tak u siebie źle nie tłumaczymy ażeby złoto tańsze było, gdyż te mając zawsze twóy wewnętrzny walor, który się nigdy nie odmieńnia, srebrna moneta, iakom mówił, gdy do niego stosować się powinna, moim zdaniem gdyby ligi Niemieckiey nie powinna była pilnować Kommissyja, wiey było mocy na dwanaście na dzieścic y na mniey nawet części podzielić monetę, tenże sam zawsze zachowuiąc złotego tytuł y proporeyą złota do srebra, iak jeden do czternastu, a jednak dla tego nigdyby mówić nie można było, iż upadła cena na złocie, iż czerwony złoty jest redukowany lub Ewaluowany. Day Boże ażeby w równey w Państwie wszystko było dobroci, a co do monety śmieie rzec mogę, y cała ze mną Oycyzna, iż mamy Bogu za co dziękować, że nam takiego dał Pana, który we wszystkich władzy y powierzonego sobie Naywyższego rządu postępkach nie zapomina nigdy o tym, lecz y owszem to ma za swe naywiększe prawidło, iż Królem nie jest dla siebie, ale dla ludu.

A gdy nic bardziey Państwa gubić nie może iak różność monety y pomieszanie złey z dobrą, dla którego ostatnia wedle powszechnego doświadczenia łatwiey wykupowana zostae, gdy iuż to całemu Polskiemu Światu wiadomym jest y aż nadto, że ta, którą starą zowiemy moneta wcale niepodobna jest w dobroci do tey, która w początkach przed stem lat bita była, trzeba oddalić to złe, a oddalić go zawczasu.

Ta prawda gdy nie ochybną jest y ugruntowaną na przyśięgłych

głych Probierzów doświadczeniu, czyż może takowa moneta nazwaną być, iakom wyżej namienił, pospolitą miarą wszytkiego, co do potrzeby ludzkiej jest służącym, kiedy nią handlują nie wedle wewnętrznego szacunku, ale tylko omylnego rozumienia powszechnego za rzecz, którą pieniędzmi zamieniam w cenie równego nic nie daję, a przez to przedającego ukrzywdzam; ten zaś gdy rozważnym będąc y swey unikając straty podwyższa rzeczy cenę, aby iuż ukrzywdzonym nie był na swym towarze, na ten czas My znowu skarżemy się na drogość, a tym sposobem nigdy by najzdrowsze o szacunkach rzeczy ustawy nie mogły do doskonałego przyjść skutku.

Trzeba więc odmiany monety, trzeba redukcji, która gdy Namiuż jest podana w tymże samym, o którym namieniłem Proiekie, Tynf do dwudziestu siedmiu, a Izostak do dziesięciu zniżający groszy, tym chętniej na nią zezwalam, im mocniej pewien jestem, że pracujących koło Mennicy, iak w stanowiąc nowey, tak w redukowaniu do wewnętrznego waloru starey, cel był iednakowy, to jest dobro publiczne.

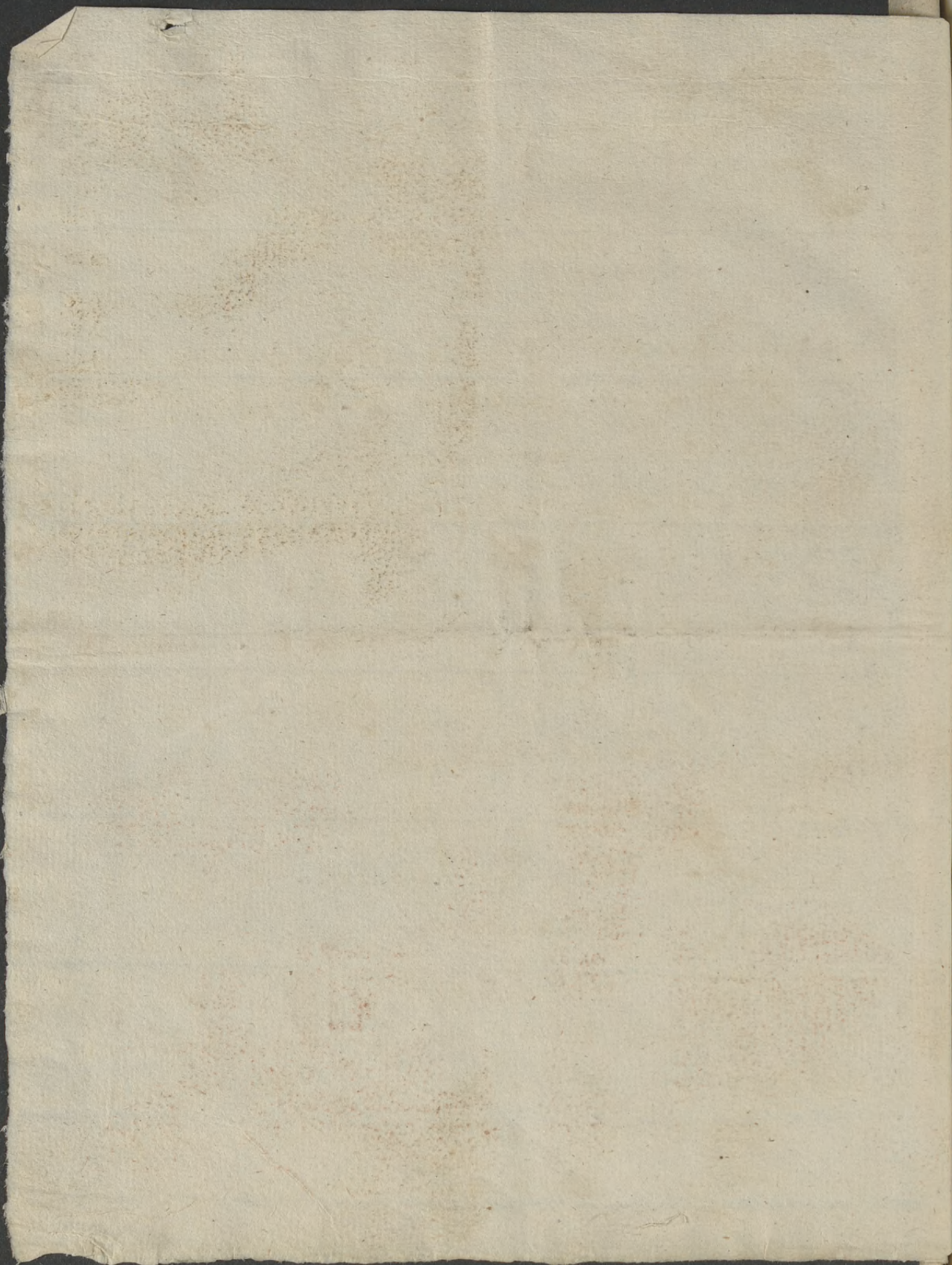
Długobym mówił, a tym samym uprzykrzenie, gdybym miał wyliczać wszytkie niezwyčajności, któreby nastąpić mogły starą monetę w swym zachowaniu iestestwie, a do tego gdy iuż największe wyliczył przedemną mówiący Jmć Pan Woiewoda Infantki, zakładam tamę dalszym słowom moim z tym oświadczeniem, że nie żadna prywata lub interes Partykularny do tego wiedzie mnie zdania, ale nauczony wedle wewnętrznego mówić przeświadczenia; nie chciałbym moich dla Oyczyzny usług zaczynać od złego w tym rozumienia, na czym pomysłność kraju całego i uszczęśliwienie każdego zawisło.

**

na-
iego,
nie
po-
wne-
zaś
eczy
ten
gdy
ko-

gdy
cie,
gro-
że
du-
to

iaf
arą
ek-
ki,
nie
nie
ia;
w
e-

152
Nowa

Smu Pana Generala Wilczkiewicza Dosta Wojewodztwa Malbor-
skiego Sroimyi Sroimicy w Materji Sadanego Priektu are-
by Aukya Wyzka y Stanowienie Sadatow niepodpadao
Pluralitatis votorum ktore Administracie Dworu Cudzo-
ziemskich utrzymowali, a Smu Pan Wilczkowski, tak nanie, jako
y na zwinienie Konfederacyi nieporwalat poty Sobie Ministro-
wie Cudzoziemscy Ratione Dyssydentow Pretensyi swo-
ich nieodstajac, a Priekt utrzymicy Religii Katolicki
Arzymby niebdzie podpisany. na Sejmie Walnym War-
szawskim 21 Novembris 1766to Anno.

Je
Krolu Najjasniejszy Panienasz
Mitosiuy

Taciest Monarchow wolnego Narodu Slawa, ktorych zie-
dnoczone Seray Umysly Obywatelow, na swoim Sadzaiu
Tronie, taciest N. Panie Krolestwa Twojema Zaszyt y sta-
wa, ze nie na blisko do Korony, ale na godnoscie y z miedzy sie-
bie wiwnylismy Glow. Niepowiem wigcy N. Panie. azebym
z Bogdniego czyiego umyslu niezaszyt sobie na Chwate Sad-
chlebstwa, Czas Dzieiow Twoich a z nich wymykajaca Szeregli-
wosc Sta Cyryzmy zemna, murie y suidery by dy. Alez
tego zamierzac niemoze co wrysa w Waszey Krolewsney
Mosci przyrzeli, przyznali, y bwiad czyli. Wyznali N. S.
Panie, ze Wasza Krolewsna Moci Panasz Mitosiuy
iestes Katolikiem. Nayprawdziwszem, naypewniejszyym kcyie
Wiany Arzymkay Obrony naydowodniejszyym przylet-
dem dotrymania nam wolnosci, y Praw naszym, iestes
Pan y Monarcha Naywspanialszy w Umyslach, naysprawie-
dliwszy w deyrzach, Naydoslonalszy w Rozumie, naypewny-
szy w Wiadomosciach, naymeczorniejszy y nay

w Arzydrenia

w Brzeczem, iednym slowem ze wazy stliuk Krolow nay
przy Krol y Monarcha, Cemu? bo Bracia Czyni WK Mui na
prieswiadczaj, ze dobre y szczerne myslisz dla Oyczyni
Ludu twego.

Niewiem tedy Najia snieyszy Panie cobym miat wigay zyc
a tobie przydai dla uszczestliwienia y Stawy Krolestwa twoiego
chyba to, co wnas ieszcie Dotyd botarsua, a wong trano siami d
brego Obywatclu radbym przyuzynge Wiary y ufnoji w W
szej Krolewstwiey Inwie Samem moim Mitosiuym a znac my
szczerce y prawdziwie zmienajce do dobra Pospolitego bez lita
to Instrumentow WK Mui ze wazy stliemi temi Talentami o
opatrznoji nad nami, a bdnaw samych tylekroc przyznane
nie przy turniej szego dla tej mitey Oyczyni uszyni nie
trafi sz potji, polu mitosi Prawdziwa Obywatelow tejze
czyni niepewaj y niepobezna, pnieirnych mysliz In
uji, z ia luegi kolwieh Inwentu y Powietru pochodzajcych.
A co, niewiem, zastuzyla ta lochara y mila nam Matka O
czynna nasza, pmenywaie wniey izly, z Podnyeh y racnych ztozo
Postow; pnetrzydai wniey ungtroisii, z Pneszragtnejo Se
tu reformowane, siggai az do samey ukoronowaney Pto uy
ny Bog palcem Luclowi wythnag dla wian y chwaty sw
sniety a ztyd uszczestliwienia Narodu Catego. A kiedy ta
dzicie, toci nie druw ze pmemika zpnyciaizych Oyczynie Syno
mujic Krola tak mydrego iulowmy mu przyznali, a niechom
tych Talentow y myslie jego dobrych zaryc dla dobra Pospolite
ale dogadrajce kaszym Pnezornosi naszym, ktadzimy tem
dobru mocne kamienie, zawaty y Pneszchody, a pmeto uprzyta
droge Prosta. Niepnyia ciotom wian y wolnoji naszej, ktow
by gtaclko unisi mogli do pneszlad rania Obrad naszym
y Czynow Potrzebnych dla Oyczyni.

Daleko bardzo najia snieyszy Panie patny by stre Olo, Pto
iest Inzba Doshonatego mysliwca, ta albowniem pmerwara y nap
kna blischo mieszka izcego Sz siada, pnyczynu bywa Chata
Klotni y Postrachow pod Sz siad tej Inzbie pnieirnych.

Niewy

Nieuustraszny iednak najwięlszym szminem Chatasem pod
 mądrym i wostroprym Panem na swoim przedliw od wielow
 międzykucygo Prawa; Mądry albowiem i bezorny Pan, wier
 nych, ko chciących siebie, postu sznych Prawu mających Koddan
 nych, spokojnie umyślach dla Cyryny zbawiennych, cho
 ciey na Twardym Umęgu swojego Spirywa werg dwin.

Przyimie od wunych Ofiarowane Przyimie, nieoddala od rzu
 mu i Prawa swojego perwoloney i dżeczności: Dziwuzi Przy
 iaioty Nieprzyjaciot swoich nżare, przyimie wiernych i nie
 wiernych Koddanych Supplili, roznydra sprawiedliwości, do
 głędu iey Cynow, statami nito iardie, sprawie przegłyda
 medtura rady, aruigial moie stawę y Dobro Ludu swojego,
 przez Wiel Opuszczonego. Cyryny iednak choc w ciężkim
 sporyntu na Hata, y Hasto mciune Wiene y Prawom Cy
 cryny swojej. Rodnosi Płowę, Otwarą Dory, merywa
 myśli, swięga Ostabione Blamiona, Frontuie z nieuinnozi
 Ludu swojego ufnozi, radę y pomoc, w Opaczności tego,
 który go natym Dż dżwym oradut majestacie.

A. Któr w suruie Najiesnieyszy Panie Tomaszem będzie, kto
 cy u w tym niepoznat Obrakle, którego Instrumentem ty llo
 natura, a Opaczności Baska swię wlasny informowata rżly
 Któr Cauriem zna Katolikow inzego bydz moie umyśle, zely
 nieurienyt zę gdy Bóg dowego swojej Dotery woli y rżbi ari
 cy ony zapomniat y swojej otasney od strę pit chwały.

W tym tedy Najiesnieyszy Panie od tżi iud y nieprzyjaciot uir
 ny narzey przypadku, my Lud twoy wierny y Ciębie Kocha
 iący podnosimy, niemocnem rżkami, Obrat rżmie oniku two
 iego, ariely dopodrzygniemia Onegry y naw zmim upadaiących,
 iessore swojej najmocniejszey rżazy! Dotrzyć rżli; a przed wili
 u siebie na paręty inami do woiary t roboty.

Mamy do zliany naszej Najiesnieyszy Panie zc do Dieta Pruckie
 go a z bawienia narzego wlasney woli y Prawy naszej do dżyżi po
 tneba, a natenczas nam Bóg Błogo stawie będzie.

W tym tedy
 /

M O W A

J. W. JMć Pana Piotra LUBOWIECKIEGO Woyskiego
Bełzkiego, Poffa tegoż Woiewodztwa, do J. K. Mci P. N.
M. miana w Warszawie dnia 26. Pazdziernika R. 1766.

KROLU Najjaśniejszy Panie Mój Miłosciny.

Jaśność wysokiej W. K. M. P. M. M. doskonałości, przewyższa-
jąca wszelkie przeciwności wspaniałość, głęboka y zdziwia-
jąca rzeczy przenikłość, wysokie dufcy W. K. M. przymio-
ty, są to spływających na obżerne Kraiu tego rozłogi, rzado-
wi Twemu Najmędrszy z Krolow Monarcho poddanego,

szczęśliwo ci przyczyny.

Ojcowska W. K. M. około Dobra publicznego pieczołowitość, usil-
ne około zafaczycenia Narodu starania, gorliwa ocalenia Wiary miłość, są
to werności naszej jako Panu. przychylności jako Krolowi, miłości jako
dobrotliwemu Oycu nieodmowne obowiązki.

Ktoż nie widzi ile pod słońcem Twoim N. Krolu panowaniem ca-
łemu Narodowi przybywa szczęścia y sławy? gdy Oycowskiej Twoiej ku
nam miłości najżywiez dając dowody, a głęboką prawdziwey doskona-
łości przewidziawizy uwagą co szkodliwego oddalić, co wątpliwego obja-
śnić, co pomyślnego uczynić, co zaniedbanego wykonać, Twoje są iedyne
ustlowania.

Jawym y oczywistym to stwierdzać raczyśz dowodem, gdy nie
tylko od ganiących się tłumem, zewnątrz y wewnątrz zachowałeś nas
ucia liwości, ale też od ostatniey zubożenia Kraiu zguby zaffonić nas ra-
czyłeś, kiedy idealną tylko przedtym mającą w sobie kurrencyą do sprawie-
dliwego kazawizy zredukować waloru, dobrą y wewnątrznie wartującą
Kraiy cały napełniłeś monetą.

Dajesz poznać N. M. Krolu przywiązania Twoiego do Narodu sto-
pień, gdy znając dobrze ile zależy do uszczęśliwienia edukacya młodzi,
w tym osobliwie Kraiu, kędy samego los szczęśliwy Szlachcicem urodze-
nia formować się zdolnym na usługi swey kaze Oyczyźnie. sposob dobry wy-
myśli wizy cwiczenia, swoich własnych nie załowawizy dochodow, tak
wielkim do tych czas utrzymywać raczyśz kosztem.

Pokazalesz N. M. Panie szczodroty Twoiej hojność, gdy nie z za-
dnych włożonych na Cie obowiązkow, ale tylko wspaniałość swoją, y fer-
deczne widzieć Kraiy w tak najlepizym porządku żądze, tak znaczne sum-
my na zamożenie Arsenafow w Amunicye potrzebne, y reparacyą Fort- cy
Kamienieckiey nayznakomitszey Kraiu naszego twierdzy erogować
raczyśz.

Tak czyniąc, Panowaniem Twoim szczęście nasze N. M. Krolu nie
wymowną Narod cały napełniaśz radością y sławy chlubą; bo czy to na
własnych honor nam przynofzających obeyzrzemy się Monarchow, czyli na
postroonych wiekopomney sławy rzucimy oko Krolow, to w Twoią z niemi
N. M. Panie wpatrywając się równią, z ukontentowaniem wyznać musi- my,
że w prawdziwym Tobie Jagiellonow Potomku, mężnego Stefana, doskona-
łego Ludwika * sprawiedliwego Kazimierza, a co naywiękiza nayślaka-
wizego mamy AUGUSTA.

* Ludwiska XIV.

Do-

Doznają Słodkowladnego Panowania Twego N. M. Krolu korzyści mieszkańcy Woiewodztwa Bełzkiego, cząstka ludu Panowaniu Twojemu poddanego, kosztują miłey każdemu Rządow Twoich Słodczy, y gdy tak wielkie łaski W. K. Mci świadczone z naygłębszym uwielbiaią respektem, swoją przez ulta nalze naywiększą W. K. Mci oświadczyć żadaią rekognicyą, do ktorey oświadczenia, gdy wielkością obecności Twoiey myśl strwożoną, dostatecznych zmieszaniem ięzykowi nie dodaie wyrazow, wiernością ziednoczone wespół Obywatelow moich serce, a usiłowanie moie w uiszczupłoney wymowie za winną Tobie N. M. Krolu racz przyjąć Daninę.

Pozwol ieszczé N. M. Panie gdy ci za wzwyż świadczone w powszechności dobrodzieystwa, sweię Woiewodztwo Bełzkie oświadcza wdzięczność, w szeregulności obligowane za zaszczycenie go Kasztelanią y Podkomorstwem Bułkim, tudzież przyczynienie piątego Posła wyrazić mogło podziękowania, a oraz iako naypokornieysze u Nog Twych złożyło supplikowanie: Wybiera z między siebie grono mężow wiernością ku Panu y miłością w Oyczyźnie znacznych; z tych pierwszy J. O. Xiążę J. M. Podkomorzy Koronny, nie tylko skolligowaniem W. K. Mci, ale też szeregulniyszymi w Oyczyźnie znakomity zasługami J. J. W. W. Cerner Woiewoda Bełzki, Kurpatnicki Kasztelan pierwey Bułki, teraz z łaski W. K. Mci, Bełzki, Kurdwanowski Marszałek Konfederacyi Woiewodztwa Bełzkiego, Choloniewski Podkomorzy Bełzki, Wydzga Chorąży Bułki; mężowie znacznymi w Oyczyźnie na różnych urządach zaszczyceń czynnościami, ktorym że danych nienaruszoney Obywatelstwa całości dowodow nadgrodzić Woiewodztwo moie nie może, Twoim Jch nayłaskawszy Krołu poleca względem.

Raczylz ieszczé N. M. Panie w okazaniu Ci naypowinnieyszey wdzięczności z wiernego ku Tobie poddaństwa pochodzące, nayłaskawiey przyjąć życzenia, ktore Ci wielkiego wiekow swoich Stracytly oświadczam słowy: *Dei Tibi Deus imperium inzulume, domum sospitem, exercitus fortes, Senatium fidelem, populum probum, orbem quietum.* A tak byś dni y lata Twoie pomyslnosciami licząc panował nam gdyby można nieskończenie.

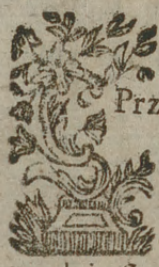
Te Instrukcyi moiey wykonywaiąc obowiązki biorę śmiałość, lubo własnych nie mający ieszczé zasług, chęć jednak w sobie znaiąc wielką Majestatowi zasłużenia się, ile Przodkow moich do tego wiedzion przykłady, nieprzebrany mię W. K. Mci polecieć łaskom, a oraz o uszczęśliwienie mię pocałowaniem Ręki Pańskiej naypokorniey dopraszać się.

M O W A

J.W. JMć Pana Onufrego KAMODZINSKIEGO Cze-
 śnikowicza Braclawskiego, Pofla Woiewodztwa Bełzkiego,
 do J. K. M. P.N.M. miana w Warszawie dnia 26.
 Pazdziernika Roku 1766.

Nayiaśniejszy KROLU Panie Moy Miłościwy.

Przewyższaiący dolę śmiertelnych Opatrzności Boskiej,
 a oobliwższemu szczęściu Narodu przyznać to nale-
 ży, że Tron Polki takim zażczyca się Krolem, kto-
 ry nie tylko naylepszym z Monarchow, ale y nay-
 cnotliwższym z ludzi w rządach y sprawach swoich
 wydaie się.

Doznaie tey pociechy Oyczyzna z naypożądańszego pier-
 wey Syna, teraz Oyca y Pana swego, widząc iawnie Celem zamy-
 słow W. K. Mci P. M. M. sławę y pomysłność swoię; y wiel-
 biąc w Ołobie Pańskiej wybor cnot wspaniałych.

Wiara S. wolność, y pokoy, dary niebios Narodom nay-
 droższe źrzodła wszelkich na Rzplę wpływaiących pożytkow,
 w stanie zupełnym zachowane, czyliż nie są oczywistym dowo-
 dem miłego Bogu, y ludziom W K M. P. M. M. Panowania? y czy-
 liż nie okazują Maiestatu Pańskiego, pobożnością, mądrością,
 łaskawością, y innemi wyłokiemi przymiotami na podziw
 ozdobionego? pochwały nasze z cnotami W K M. P. M. M. wy-
 równać nie mogą, y z obowiązkow dobroczynnemu Panu win-
 nych, nigdy dostatecznie wypłacić się nie zdołamy.

Oprocz powszechney dla Narodu korzyści przez usta Kol-
 legi m:go wyrażoney, podobało się W. K. M. P. M. M. szczegul-
 nieyszym Woiewodztwo nasze Bełzkie, w postanowieniu Ka-
 sztelanii Buskiej, y Podkomorstwa teyże Ziemi, także przyda-
 niu piątego Pofla, uczcić dobrodzieystwem; znam włożoną na
 mnie miłą powinność, za to wszystko naygłębsze u Tronu Pań-
 skiego powtorzyć dzięki; tudzież wybranych do polecenia łasce
 W K. M. P. M. M. Obywatelow, godnością, y zasługami zna-
 cznych; z których pierwszym, jako drogim Domu Krolewskie-
 go Skarbem, szczyci się Woiewodztwo nasze, naypokorniey
 przypomnieć.

Nie

Nie godzi mi się przy tey sposobności mowienia przed W. K. M. P. M. M., którą między nayzczęśliwzym w życiu kładę po wodzeniu, zamilczęć nayściślejszey wierności moiey Maieństawi Pańskiemu; lecz im żywizą wemnie poddaństwa czuję własność, tym cięższą oświadczenie się cierpię trudność. Przymiy więc nayłaskawszy Krolu, obyczaiem wrodzoney wspaniałości na serce patrzący, szczere chęci za wykonanie myśli, y ohotne żądze za skutek przedfiewzięcia, a w dobroczynnych racz mię zachować względach.

Kończę mowę moią N. Panie usilnym życzeniem: Niech Bog który Krolow posuszniemi ludami, a dobrymi Krolmi Narody uszczęśliwia, utrzymuie sławę y pomyślność Rzpltey w nayczestwiejszym zdrowiu W. K. M. P. M. M., y naydłuższym życiu:

Teraz zaś przystępując do czytania Instrukcyi naygorętsze zanofzę prozby, abyś W. K. M. P. M. M serce swoje w Ręku Boskich, a w Ręku swoich losy szczęścia naszego mający, Rękę Pańską ucałować pozwolił mi łaskawie.

M O W A

W. JMci Pana GRUJI Starosty Kotelnickiego Podkomo-
rzego Nadwornego J. K. Mci. Posła z Województwa
Wołyńskiego do Nayiaśnieyszego Krola JMci miana
die 1. Novembris Anno 1766. w Warszawie pod-
czas Seymu walnego.

*Nayiasnieyszzy nie tak blaskiem Korony iak cnot lustrem
KROLU ! Panie moy Miłosciny !*

JUż drugi raz z powszechney całego Województwa
Wołyńskiego korzystując iednomyślności, obrany
Posłem y Mowcą do W. Krolewskiej Mci Nayia-
skawszego z Monarchow Pana, na drugim iuż Sey-
mie, za szczęśliwego (Bogdayby więcej nad stolet-
nego) Panowania W. K. Mci mam honor donieść o zgodliwych
y do troskliwego a na wzor wszystkim cale pracowitego, około
dobra Oyczyzny starania W. Krolewskiej Mci P. M. M.
iednomyślnie stosujących się całego Województwa moiego upe-
wnić zdaniach. Ktore upatrując w Osobie W. K. Mci P. M. M.
wysoką szacowney Krwi Pańskiej rodowitość, starożytny w nim
Domu Jagiellońskiego zaszczyt, wysokie y nader w samych Mo-
narchach rzadkie do rządzenia przymioty, wielką Duszy wspania-
łość, wrodzoną ku Oyczystey wolności y Religij miłość, niepo-
równaną y żadnym językiem nieokryśloną ku wszystkim saska-
wość, niezbitą ztąd widzi nadzieję, że torem Nayiasnieyszzych
Przodkow swoich idąc, tę Polką wkrzesisz sławę, ktora w zeszcley
krwi Jagiellońskiej zdała się bydz pogrzebiona; A iako na łonie
Rowiennictwa naszego wypiełgnowany, Prerogatywy Stanu
Szlacheckiego wesprzesz y pomnożysz. Okazałeś tego pracowite
dowody y w pierwiastkowych Panowania Twoiego początkach
wiekami żądany Krolu, y owszem wystawiłeś na widok światu ca-
łemu naywspanialszey Duszy Twoiey czynność, naymędrszego
z Monarchow Krola dzielność, to w otwarciu Szkoły Rycerskiej,
samą Krwi Szlacheckiej Młodzią napełnioney, to w dobyciu Lu-
dwisarni, to w obronnym Pogranicznych Fortec poprawieniu, to
w kosztownym Krajowey dobrej Monety biciu, to w wielu in-
nych czynności Twoiey dziełach, ktore potomne wyliczać będą

A

wie-

wieki. Praw zaś, Wiary, swobod y wolności naszych, obrońcą iedynym y naygorliwszym miłośnikiem iuż y na teraznieyszym Seymie nie bez podziwienia ludu całego rządowi Twoim powierzonego widzieć się dałeś, naywspanialszych myśli Monarchą! kiedyś to własnymi ustami wyrazi oświadczył, żeś dla utrzymania Wiary, y wolności nie tylko Berło y Koronę, ale y same nawet życie azardować gotow. Zeby zaś do zupełnego onych ucalenia na żadney nie schodziło pomocy W. K. Mci P. M. M. Całe Wojewodztwo Wołyńskie z znakomitych czynami y gorliwością w Oyczyźnie Mężów złożone; te to mowię Wojewodztwo! Które nayszczegulnicysze zawsze y stateczney wierności ku Monarchom swoim y nigdy niepozslakowanego męstwa dawało od wiekow dowody, czyni oświadczenie przez usta moje, że stoiąc y teraz statecznie przy Krołu, wierze, y Oyczyźnie, na utrzymanie Krolewskiego dostoięstwa W. K. Mci P. M. M. Wiary y wolności, krew, Fortuny y życia chętnie ofiarować gotowe.

A tak istotnych chęci swoich kiedy mnie samego iuż powtornym Wojewodztwo Wołyńskie mieć chciało tłumaczem, iakoby chcąc mię przypomnieć Oycowskiemu W. K. Mci P. M. M. sprawiedliwym względom, z mocną nadzieją, że te dwie naywspanialsze cnoty, któremi Tron Twój nayokazał zdobysz Nayiaśnieyszy Krołu! Sprawiedliwość y łaskawość, y na moiey osobie wyraźnie okazesz.

Pozwolże ieszcze łaskawie Nayiaśnieyszy Panie z obowiązkow Instrukcyi moiey wygurowanych zasługami Wojewodztwa moiego Obywatelów dobroci Twoiey Pańskiey polecić, mianowicie. J. W. JMci Xiędza Wolffowicza Biskupa Łuckiego y czulego Pasterza, y Wielkiego Senatora. J. W. Leduchowskiego Kasztelana Wołyńskiego. J. O. Xcia JMci Czartoryskiego Stolnika W. Xięstwa Litewskiego, JJ. WW^{ch} Czackiego Podczaszego Koronnego, Wielhurkiego Kuchmistrza W. X. Litt: Piałkowskiego Podkomorzego Krzemienieckiego, Czaplica Podkomorzego Łuckiego, Steckiego Sędziego Ziemskiego Łuckiego, Których nie tylko wielkie czyny, ale y same nawet myśli nayprzezorniey W. K. Mć z wysokości Tronu przenikasz.

Pani Karolana Kamieniecka znowu wzywaja swego M. Cesarza Krola
 ni wcale nie przestera, dostataciz tu Kopia Listu od niej do M. Pa.
 Locheys Starosty Smolnychowskiego w ten sens Pisanego

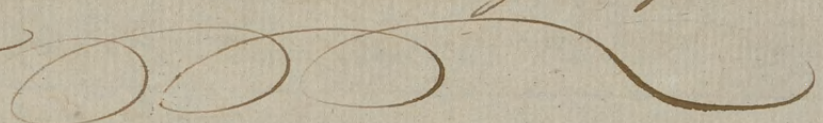
Nie ladna mi sie obliżawa, ale krew wstarna wzywam, powinnam mi sie wżaf
 dy nadstawic miyciu goliczki zachodzi ochotliwosc domu swego, a.
 dopiero gdy inż swego wrobiec Ley Krol w y wozpke Interes publi.
 cny, ktory sam w kiedym Patryoisie byc powinnin do gog do ubitaj
 nowaniu. Ze to krodki awktorzyk Ladney wybroczenia Antycypaci.
 wie nasi w dorozawali, y Krowem powieprawali na Karobienicob
 bis nie awgastey Pamizii u byczydry, y na wglgdy Krolow Pani
 icych naturas, chinyie wozpawowic z tych czasow wminety bae
 przyklad y awtor jakostey w dziejow opianych domu swego.

Nie przyjmie da ty od wozpawana wiadomosci do brzyd chwos ze
 mi dorozisz okazisci omiawozecniu jaszpolowanin mi nie do obz.
 Dow Marzathoryfik, bo znowy May humor y nie ady jone
 awlawgdy robawie clatymenta, mogtes da mi nie dai rozobuyy
 ze czechan zechota Forminow, awzgdzie spredziwamiy do gucia
 Sprawadziwosi; miatam Delaya ze nie M. Perofia Kalubi zostal
 Marszałkiem W. Krowem, to rozumie ze sprawy by Forminow
 nichep mała

Miata iak w Galiczu statow i zomna
 Wyrazilo w tym pan jakos saty satyga Na Monie ze P. Council nie zadal
 Marzalkin, to podobno Stanow Apelly nie zdalo iu by wadnym
 ty Funkcyi, do ktoruy dawno Prawa z Gromadzonymi Stanow Apelly
 oddaly wolnowe wybrania sobie i symowycy Marzalka. Ja zas
 Staneta przy Prawie Gwalt cispiowyr przy rownygo Sobie
 jak mi Prawo podwohlo dawne y chuire, Man y Dekret wy
 bunalski po sobie, iz sie manifestow nazywa otc Publikatami;
 wezdat zas Marzalkowyski przy wydanych Terminach ozekha
 byc Deylyi, czyli miatow Prawo stanje namicyem przy zwoty
 niedopuszczal do Poselstwy Funkcyi, is jast niezkalny Graher, Gm
 formowany byc, czyli liczyz gwaltu Prawo, czyli by ten post
 unym; Ciesze iu zas byc itego ze da Wzrymanie Prawo w
 tlyu Gmazyinayi P. Drukowalniczy szarano maro byc, Co
 Do Monie rozumien ze y Pa Inayde Sprawu i kowak napre
 ity nowo Prawo, trocha by wyperuwadowany, ze odwago,
 Mztho, y Saturnosa w Kontymentalach, moze iu zrobit y
 w P. i naprey.

Diera uin ze wygwina w Warzawie, bo ju sta przy Polko
 moriy Preparowal, aw Gmazyi rozumien ze mozy chedzi
 w Warzawie, iz ist Lepacez, gdyz datow dowo napredzete
 Kontrakty

Kontraktly ze mi mam dwy oram podtyca, dwy dawai, wosy Panu
 zar prosze zebysiz w korespondenycy ze Mny nie dawal dwy
 tercialek Fry Pana Dziurupytynoga, bo tak Latopny by Piesz
 icke dowody w tej Latili przednim ze nie wyprytan De trasy
 itatorz a Fry Panen Cornubion Owsia wyudy wosy Panu
 a Affektu Mego y powisimozii Cornubionfary, y zoblygajiz
 Matki wosy Pana przy pomina abys wiazary m eod stuzid,
 bo to nice Ceni Kszetelanowa Kaminska wyrazan
 y Lortaj

Latat
 m d
 Pptly
 zar
 Waz
 et Fry
 mi
 rekac
 Luwit
 y Fry
 postu
 0020
 y Co
 apne
 raga
 i y
 W
 ocko
 W
 p
 0

Feb

ca

n

y

d

h

z

The property of the ...
...
...
...
...
...
...
...
...
...

1772

M O W A
 W. IMCI PANA MICHAŁA
 Z ŁETOWA
Ł E T O W S K I E G O,
 Pifarzá Zięmskiego Krákowskiego po Ju-
 rámencie ná toż Pioro przed J. W. STA-
 NISŁAWEM KOSTKA z Dembian
 DEMBINSKIM Káosztellánem Woynic-
 kim wraz z WW. Sędziami Zięmskiemi
 wykonánym w Krákowie d. 2. Junij 1765.
M I A N A.

 Tey Swiatnicy spráwiedliwosci do kto-
 rey Nayiasnieyszy Krol IMC Pan Nasz
 Mílościwy w słodkich Pánowania swoje-
 go początkách blisko wiekiem zamkniętą
 otwiera bramę, á klucze od niey przez
 láskawe uprzywileiowania *in fide* sumnienia nášzego
 porucza y powierza; áżeby ubłogostáwiaiace zgody,
 iedności, pokoiu, y beśpieczeństwá, iákoby z nieprze-
 bránego zrodlá ná Kray cały Prześwietnego Woie-
 wodztwá Krákowskiego wypływały Dobrá. Niżeli
 Práwem

Práwem przepisanym pracowitey Urzędu moiego powinności postępię krokiem, wprzod podniesionym głosem wielbić mi należy wielkość Dobrodziestwa Pańskiego nád Osoba moia pokazána, że przenikájącym ná zasługiwánia się ochotę weyzzáwwszy okiem zakładájąc Tronu swoiego Krolewskiego wieczysty grunt y fundament ná sprawiedliwości do tey administrowánia wspólnie z wyboru Ludzi wybranemi Wielmożnemi Sędziámi Kollegámi y Dobrodziestami ná usługę wyznacza publiczną. Otwieram przeto wierne Krolowi Pánu moiemu serce ná podziękowanie, y niezámkniętemi usły z podobnym niegdys Rzymianow swoiemu Augustowi życzeniem odzywać się y życzyć nie przestáne: *STANISLAO AUGUSTO sit augusta salus Imperiumq; perenne.*

Po uczynioney powinney Ukoronowáney Głowie rekognicyi, do Ciebie J. W. M Ci Pánie Kásztellanie Woynicki Woiewodztwá Nászego wysoko estymowány Senatorze obrácam serce nápełnione wdzięcznością, mowę, w słowá uboga, ále wszczerość obfita. Zámilczeń álbowiem nie podobna tych łask, ktoremi nie tylko cały Dom moy, ále y mnie pártikulárnie okrywasz: przypominác wzbudzac y pomnázac nie przestáne wdzięczności y terazniejszy Ascens, do ktorego jako cię uznawałem y szánowałem, tak w nieskończonych obligacyach uznawác y szánowác będę Autorem. Aże zaś podług Rzymskiego Oratorá: *cum gratitudo referri non potest, quanta debetur, servanda Lex, Legem gratitudinis non habere*, nie położe przeto granic wdzięczności, owszem palájące ná odslugiwánia chęci codzienna zágrzewác będę ochota; á cokolwiek naywyższej sławy pierwszego Honoru w Oyczyźnie Nászey znáyduie się, te áżeby w Twoicy Osobie y w Twoim

162.
W Twoim Prześwietnym mieściły się Domu obowiązanie winszując y życząc.

Tu Wászey żadam Decyzji Wielmożni Sędziow y Podśędku Zięmscy, Generální Krákowscy, Kolledzy y Dobrodzieie komu miałbym, z wstąpienia ná Wásze Sędziowskie Urzędy powinšzować zaszczytu, czyli Prześwietnemu Woiewodztwu Krákowskiemu, że požadanych y práwie przepowiedzianych głosem powszechnym wita y szanuje Sędziow, czyli sobie ze mnie w dystygwowánym Wászym Koleżeństwie łaskáwa osadza fortuná; y lubo przez wrodzoná Wam modestyá nie spodźiewam się rezolucyi, konkludowác przecież u siebie bešpiecznie mogę: że iako Prześwietne Woiewodztwo Krákowskie wyprobowaney ubogáconey od náтуры cnocie, ozdobionym Sęskiem i Poselskimi Funkcyámi przymiotom, utopionym w mądrości spráwiedliwosci y roštropności zdániom Honory y fortuny swoje zaszczytem powierza, ták y ja szanowác Wásze sentymentá, wypisywác wyroki za pierwizá mieć będę y biorę sobie chwałę. Zyciesz więc Wielmożni Sędziowie iák naydłužey, ktorzy dla publicznego Dobrá włásne exponuiecie zdrowia, niech siły Wásze náteżone do wykonywánia Sędziowskiego Urzędu Naywyższego Sędziego wspiera y wspomaga dzielność, á Namiestnicza ná zięmi J. K. Mci Páná Nászego Miłosciwego w tym Krolestwie władza w pocie czołá poddeymowane prace, w nayprędszym czasie spráwiedliwie Łáski száfuiącym nádgradza wymiarem.

Prześwietnemu Woiewodztwu Krákowskiemu w generalności y pártikulárności káždemu z osobná ták tu przytomnym Jaśnie Wielmożnym, WW. Nászym Wielce Mościwym Pánom Bráci y Dobrodzieiom iáko y nie-
przy-

przytomnym głowę na uszánowanie, rámioná pod ciężar pracy náchylam Pisarskiey, wierność w czynnościach Przysięga stwierdzona, świętobliwie dochowywana przyrzekam: od czego nic mnie wymowić ani exkuzowác nie zdoła, iedná tylko niemożność, álbo wraz z życiem ustájące síły.

163.

*Mowa W. Jmci Pana KAZIMIE-
RZA na Choiecznie CHOIECKIEGO,
Woyskiego Bractawskiego, Porucznika
Ordynackiego, Imieniem całego Pułku
Ordynacyi Ostrogskiej, na przywitanie
J. W. Jmci Pana BRANICKIEGO,
Woiewody Krakowskiego, Hetmana W.
Koronnego do Dubna przybyłego,
w Roku 1755. Die 7. Januarij
miana.*

Jasnie Wielmożny BRANICKI, Woiewoda Krakowski,
Wielka Senatu Polskiego Ozdoba, Waleczny Woysk
Nay iasnieyszey Rzeczypospolitey, y nieprzelamany prze-
ciwnościami; Wielki Koronny Wodzu, a pożądaný w
Metropolii Ordynacyi Ostrogskiej Gościu y Dobrodzieiu. To
jest mało, więcey powiem. Tyś to jest, do którego Pan Za-
stępów, Pan Woysk, od wiekow do utrzymania Praw Narodu
Polskiego, na Prawach Majestatu swego fundowanych, prze-
rzał, wybrał, y aż do tey za trzymał pory; Tyś to, którego
Krolowa Polska, szyków woiennych Rządczyni, y Pani w Kra-
iu Ukrainy, na Stolicy Berdyczowskiej koronować się mająca
Monarchini wolności, w niekázitelnym swe Krolestwo chcąc
widzieć szacunku, za Obrońcę Praw wolney Oyczyzny, w czas
naypotrzebnieyszy Hetmanem Wielkim Koronnym, Krolowi
Krolow, rekomendowała, y utrzymała. Tyś to, którego Stan
Szlachecki, iuż prawie w otchłań niepamięci zarzucony, y
z staropolskiego obnażony szacunku, od dawnych czasow
spragniony: swego oczekiwał Promotora. Tyś to, którego
Woysko Ordynacyi Ostrogskiej, od lat kilku inwencyą prze-
ciwności w siłach osłabione, z gruntu dysfarmowane, swego
pożądało y doczekało się Protektora. A na koniec: Tyś to,
ktorego Oyczyzna nasza, w Prawach, Swobodach, y Wolno-
ści obarczona, kochającego, y statecznie przy niey, przeci-
wnym Prawu opierać się mającego Syna, miłe Plemię swoje
aż do tego utrzymała wieku, abys Rodowitego Gryffa, kocha-
jącemi

iącemi wolność spony, uknowane ná swobody nasze, roz-
zerwał y potargał więzy. Tyś to, ktoremu wieki przeszłe
zazdrościć będą, że tey konjunktury wiekopomną pamięć czy-
niącey doczekać się niemogły, teraznieysze do wyśławienia Cie-
bie Niezwyciężony Wodzu słusznie y przyzwoicie zdania swo-
ie filić, poslednieysze za wzor, y informacją, iak Władzy za-
żywać, Praw y Wolności bronić mają, mieć będą. Nie ia to
mowię, boby zazdrośnych Zoilow szemrania, skazitelnością
swoią innych pogorszyć mogły, mowiąc, że sfluga, Pana, ieszcze
w oczy chwalić musi; Lecz to Nayiasnieyszy AUGUST Trzeci,
Krol y Pan, nam łaskawie y dobrotliwie Pánuiący, zapatrzywszy
sie wspaniałym ná dzieła Twoie Jasnie W. Panie Okiem, in-
stynktem z przeyrzenia, Nieba y Ziemi Monarchy; na tym
Cię osadził dostoięństwem; Zarliwość y usiłowanie do utrzy-
mania Praw, Diplomate Administracyi ratyfikował y posilił.
Poszły za tobą Jasnie Oświeconego Senatu zdania, autentyczne-
mi w całym Krolestwie oświadczywszy Tranzakcyami, Stan
Rycerski sprawiedliwością zagrzany Wodza, nietylko z profes-
yi swoiey do Manifestow iako Szlachta, ale przy utrzymaniu
Praw y Wolności, do bronizabrał się gotowy; Duchowień-
stwo, ktorých całość, żywność y konserwacya, na Prawach
Wolności Narodu fundowana, przebijającemi się w Niebo wola
głosy, áby Pan Zastępow łaskę z Nieba w JANIE światu
Polskiemu, y Duchowieństwu daną, do wielu konserwował
wiekow. Y Jáz to oślep na Twe wyśławienie Jasnie Wielko-
żny Wodzu targać się mogę, niech niegorlżę ludzi, y sam się
w Lábirynt głoszenia Twey Godności niepuszczam, zamil-
czam barzies, ale wiekom Cię potomnym niewyśławiony me-
stwem Wodzu, zostawię, niech Działwa Woyska Ordyna-
ckiego, záprzywrocony chleb szczodrotą Jasnie Oświeconego
Fundatora nadany, krwią zaś y odwagą Antecessorow na-
szych, y naszą nabyty, z Sukcessorami swemi głosi, Ja zaś
z Woyskiem mnie powierzonym, prostym, lecz wdzięczno-
ścią napelnionym życzę sercem.

*Vive diu CLEMENS JOANNEM fata timebunt
Nomine sub tanto pressa delubra jacent.*

164.
Serenissime Rex

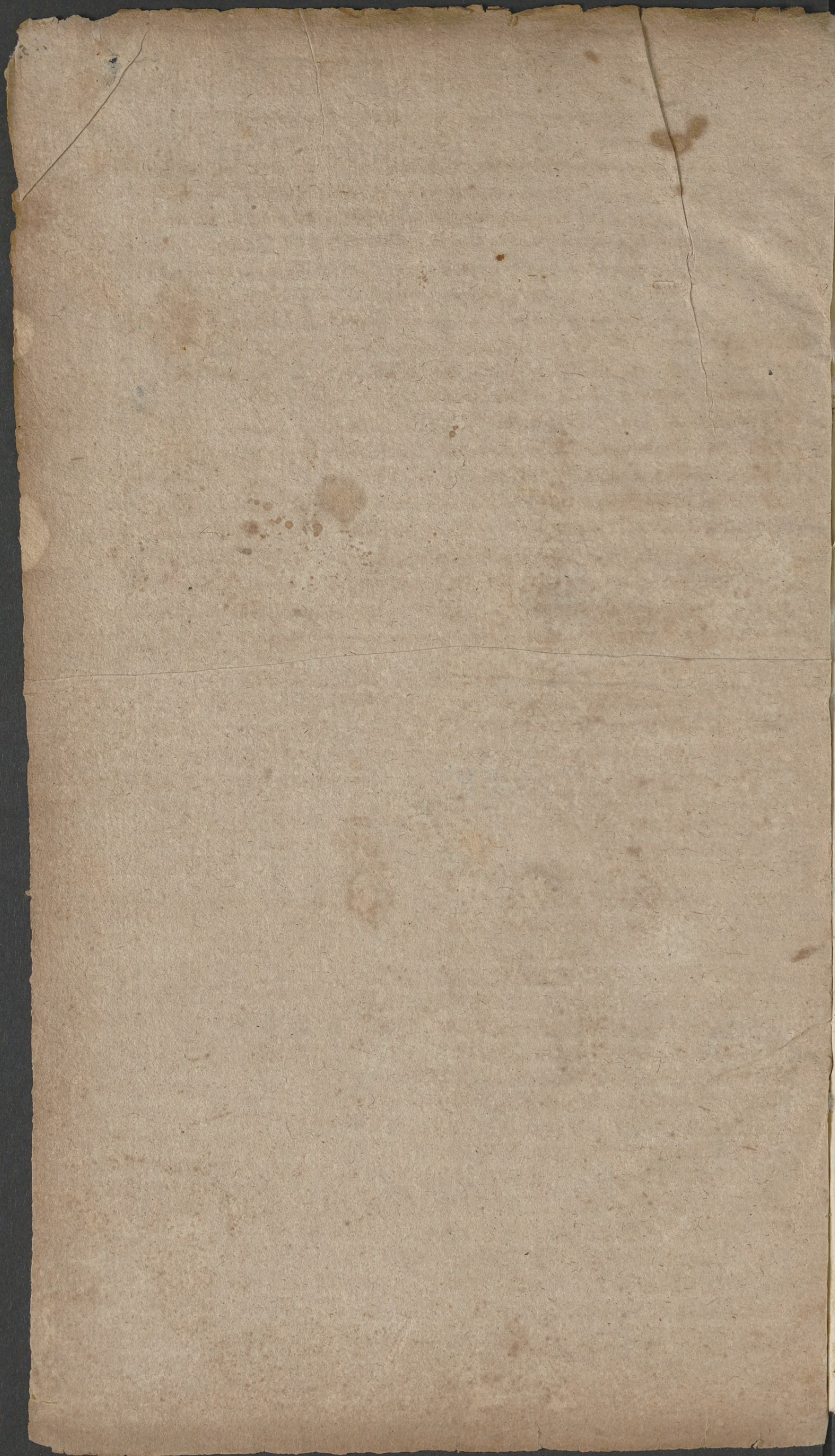
Domine Clementissime

Vinctus lateris gentium Doctor Paulus Beatus se predicavit, quod Rege Agrippa, non sicut sua non ignarus Judicem nactus fuerit. O quanto nos, qui in iunctas conscientijs nostris lateras longa Annorum serie cogimur haberi, beatiores nunc predicari oportet, quod te Regem, et summum Arbitrum non modo scientia rerum omnium, adeoque et nostrarum, sed et virtute quovis genere instructissimum nacti sumus. Non est hic opus prolixa oratione, qua nos purgemus, indignosque qui talia patiamur, demonstramus. Non enim velatet Rex Serenissime ut majores nostros, ita nos quoque posteros, adversus dulcissimam Patriam, adversus Augustissimos Reges, omnino nihil unquam admisisse, imo fidelitate utriusque corpori et capiti pretiosissimo, vel sanguinis pignore contestari, exemplo majorum nostrorum capiditi sumus. Unicum quod nobis crimini vertitur, est Religio nostra, at qui hac ipsa quoque nunc captiva duci meruit, tuae Majestati plane est. Christiana est; cum Romano Catholica in ijs, qua salutis fundamentum, imo et medium concernunt, optime cohaeret, in quibus discedit, sunt vel adia phera, vel hominum placita, neque in his discederet, nisi conscientia ductu, sequeretur, et tamen levis haec, et Christiana Charitate facile supplenda fictura, miserabile dictu! qua horrenda prodigiosaque unius et in-sutilis illius turris Christi fecit dilaceratione. Christiani & Christianis preminur, & fideles a fidelibus plus quam infidelis divergamur. Oculi ducentur nobis Caelestiti, ubi Christus continuo laudatur, patent autem, et immunes sunt, Judaeorum Synagoga, ubi Christus continuo despueritur, quod placita hominum aeterna Legem Dei interpretari, et terra Caelo miscere non audemus, Schismatici, Haeretici, Apostatae aedimur: quod conscientia in eis obloqui non audemus, carceribus virgis, ferro, ignique adiudicamur. Si talia profecto meruimus, cur Casimirus Magnus Poloniarum Rex ille gloriosissimus adjuncta Russia Poloniam etiam Religionem Graeco-Russicam Romano Catholicae adiunxit, non ut serva Dominus, sed ut libera et socia ipsidem iuribus et communibus utriusque prerogativis gaudente? Cur zelosissimus ille Rex Jagello, lata in Haeticos & Bohemia provolantes, rigida Lege, Religionem nostram labe haereticis minime adperuit? Cur sanctae illius radicis novissima propago Sigismundus Augustus Privilegiis suis velut solis radijs vividissime depinxit? Religionem nostram nemini vel ad summas dignitates obsequere via? Cur Illustrissimus ejusdem saeculi Senatus una cum suis antesignanis Episcopis Romano-Catholicis viris et prudentia et pietate ornatissimis, eadem Privilegia suis suffragiis, sine omni salva, hoc est integerrime approbavit? Cur denique antiquior nobilissimus equestris Ordo, cui pro zelo Religionis gladius adlectionem Evangelij stringere moris erat, non eosdem gladios jugulo nostro, si quid nos adversus Evangelicam doctrinam sentire censerent, adiecit? Haec et talia plura innocentia nostra antiqua indicia scis exacte Rex Serenissime, proinde vel sola tua haec scientia nos, nostra causa desperari haud permittit; Chorus vero ille virtutum, qui te circumstat, etiam bene sperare jubet. Est apud te pro fide Romano Catholica zelus, sed ille oculatus, et plus quam Lynceus; est Studium propaganda Religionis

sed medio

sed medijs Apostolicis, est fervor defendendi dogmata, sed non per inde placita humana, est exemplaris pietas sed quae non favet hypocrisi, neq; sacrilego questui, est singularis in socijs fidei amor, sed qui communi in omnes tuos subditos clementia permixtus sapientiãq; ac justitiã bel-
lissime temperatus. Excordes itaq; nos esse oportet, si vel cogitatione conciperemus, te tantu Regẽ probitatis omnis ac sapientiã prossidu Regi Agrippa concessuru regi in qua a virtutibus alienissimo qui tamen Paulu Calculo suo liberandu protraxerat. Imo cu Agrippa Res superiore habuit Casare tu nobis et Res et Casar a Deo constitutus. Illare confidimus, te pro summa tua auctoritate pro nobis consentijsq; nostris, in pristina libertate restituendis clementissime pronuntiatur. Quod dum pro voluti ad tuas plantas epite oramus, oramus etiam Regem Regu, ut Regnu hoc gloriosissimu quod non nisi electissimo hoc est omniu optimo confertur, stabiliat in manu tua quam diutissime, faciatq; ut quemadmodu omnes praecepsores tuos Reges Polonia unanimitate lato pro te votor superasti, ita eosdem prosperitate rei gerendas Magnitudine vitoy tua diuturnitate superes. Ceter causa nostra commendat tua Regid Majestati Serenissima totius Respice Imperatrix, ut singularis Religionis nostra Patrona, per literas sua Casare Majestatis augustissimas, quas tua Regid Majestati supplex offero.

i
n
u
le
n-
e
90.

C
d
l
y
n
h

T
p
z
W
n
z
z
w
l
L
L
u
n
w

z
ch
m
n
z
l
re
w
n
w
M
w
go
The
op
w
U
ua
d
Kn

*MOWA JWz, Pana. Czackiego Podczaszego Koron przy Se-
dawaniu do Łaski Marzpałki Jędrzejowskiej d. 6 Obrę 1766. do*

Wolna w zupełnym Bezpieczeństwie Rada, utrzymuje Narody, Rada dla upewnienia Wiary.
Świątki od Natarczywości Wydzientow dla ucalenia Praw Swobod y wolności z Przymocowaniem
Zupełnej Rządow Formy. Powagi tej Kuchnicy Praw skuteczna, jest naypożądansta, w tej
ufności skracam słowa, Prawu Ładowni cżniąc na Dniu Pierwszym Sejmie kazać temu obie
nai Marzpałki. JmP. Podkomorzego Łuckiego dla utrzymania tak poważnych y po-
żytecznych okoliczności y przyszłym Zaprawam do Łaski

Tęgorz d. 10 Obrę do eozę

Zabrany na Dniu wczorajszym y trzykrot utrzymany Elos, tedyż Trzeleny wolności Dni
pozwolony obracam do Tronu WKM, naygłębie uftanowanie Jmieniem Wdźwia mego, nie
Łgwatancy wierności. Słotere składając oswiadczenie.

Wierność y miłość Poddanych ku Panom swoim, własna jest Narodu Polckiego, która jest
nieprzetamany mirta y krolewstwu murem, w tej Ładne z nami niezrównania Kraj, nie
Ładnym Pochwad WKM, uiedząc dobrze ze tak, mądrego, Łaskawego y Dobrego Pana,
Łakim jeste WKM same chwalebne Dzieła, pociotowitę okoto ucalenia wiary Praw-
wiernoey, Praw Swobod y wolności naszych Starania, wiekopomną sobie sciągają, stauę, Ła-
Łość Wiary SŁężyłowości Byłyjny. Bezpieczeństwo Praw, Swobod y wolności sa, Naywyższą
Panuacego chwata, uszytkie inne przeuzszaiąc Pochwały.

Znam N. Krole, ze ta jest prawdziwa wolność, która w granicach Prawa, y sprawiedli-
wosci Ławiera sa, inactey jest rozwiotłotwia, Łgubę Byłyjny przynosząca. Znam ze Łatość Łak-
ności Ławista na Postupstwie Prawa, serri legum sumy ut liben simus, Łako Łonetowie po-
wiadają, y Łdaię mi się ze w uslugach Publicznych niht mi krotku bezprawnego niedowiedzie.

Usem ze ten jest naypierwszy skutek wolności, rozurności Łak się podobę, y mowić Łak się
Łdase, usem kardynalne Prawu wolności Narodu naszego, Łako konstytucya 1609 Łwiad-
cty. do dawnych Praw y Łupieżajiu stotująca się, ze Łoset na Sejmie SŁachue nastę-
miku ma moc Łaufte domouienię się o Łatość Praw, y Łoż by było wolnego, gdyby
nie było wolno mowić Postowi na Sejmie.

Prasł moich które do Tronu WKM Łanie się meatem, fundament byŁ z Praw to jest z kon-
Łb. 1690. do której 1764. stotuje się, Łame tytko Relacje Postow naszych, do Łochomnych Na-
rodow Łemotii Arbitris nakalująca Łprawowai, y konulta 1717. nakalująca Ładajęm Łp-
Łatetom upŁawai Resultta Senatus Consulto, gdy mi onych upŁai wŁbronio, Łakotey Łely.
nieŁupę Łayne ŁpŁpadki Łako ten. uprowadŁony Łemotii Arbitris dla potrzeby ŁupŁty Ła
Łwiadomocią Łanow ŁpŁtky byŁy oŁnactone.

Memiałem Jmieni upŁadtemu juŁ przez JW KancelerŁa WKM na Dniu onegdajszym sprŁci-
Łwai się ŁupŁkowi, w ŁupŁdnej będąc ufności ze ŁpŁetorna w wŁrŁadŁeniu WKM dostoknalopi
Łodne Łaiemnicy osŁdŁda okotictności, Łke chwatem depŁafkai się, ŁakoŁ y Łraz naymŁŁke u-
Łromu WKM ŁŁadajęm Łosby, aby dalsze Sejmowe obrady otwarci y publicznie opmŁŁ Rel-
Łpi Postow naszych do ŁudŁoŁemskich Dnorow w Obecności ŁupŁŁ ŁupŁwatetow naszych
wedŁug dawnych ŁupŁŁajiu ŁprawowadŁy się.

W Łokoju y pŁedŁas Łeony publicznie Łafte Sejmowane Łkrypta byŁo do Łbrony ŁŁka ŁŁi-
Łca Łymasa y Marzpałki Łoset. pŁpŁwane Łatemne Łd ArchiwŁ podawano. nieŁŁ usŁŁyŁy Łi-
ŁŁay Łnacią, ŁrawuŁke okoto Łobra publicznego WKM ŁŁarania, nieŁŁ se mile ŁŁoŁŁa, ŁuŁim
ŁŁajom, nieŁŁ naszym przyszŁym Relacyom SŁotere Łdaię ŁuŁadectwa, nieŁŁ uŁŁdŁa, naszego

Łowodania

Powstania, y Urzędu Sprawowania się, niech o naszych Sądach, y wżełnawiaia Zdaniech, na przyszły, y innych Sęmach mający Zadaai na naszych Miejscach, uszakże, przelctym laty Stan Rzeczpospolitej na Zasadach do Rad należał, a gdy w późniejszym Czasie Dzielności Czynienia na dnych Postow upadł, niech musie przynajmniej gdzie przypatruwai naszym Sprawom, Tychai y uważai naszych Zdan. Przechylnie serca Braterskie powierzyły nam teraz Poselskiego Doradczenstwa. Dla tłumaczenia dnych myśli, na przyszłych Sęmach jak Arbitrowie tylko możemy Służyć. WKMę też, nieznosna, czukibyśmy Prętkości, ktorey oni teraz doznaiągę, byśmy od wdzięcznego WKMę widoku y od Stuchania rad Stanow byli oddaleni, a do tego y Nieodziel nappożyteczniejszego do Stulenia Głębokie Gradaby Nauke, Nowi Pręduwieczna Prawda. Luceat Lux vespa coram hominibus. a Dilectis Rzymi de Latuy rest bez Świadka w nieprawości upadek.

Nieważąc Łamieci mniej, aby uszytnie Resulta Senaty Consilio obze mogła, jakoż Leby poięta Łupenie nie moge tuieudzić, a mając nakazana Prawami powinności, doyrzei Opiania onych. chęciatem wczesnie uprosi WKM. pozwolenia uprosi Onych, dla pitniejszego Łwazenia, y uspokojenia Wdłhu Ładawczych, aby Senatus Consilia in Matenas Status, w Ładnych słow Dekreta niewdawady się, y Skarbem publicznym nien Zrędzalę, tylko w pitnej y nagłej Rz Płey potrzebie. A Łatym w Obronie Praw dla dopełnienia powinności mieich y przed Cytanemi Resultatami mialem Słupności domowienia się, tym więcej po przelctanych.

Nemożna śnackey Praw Łhumaczi, de reddenda Ratione Senatus Consilio y oczytanui Resultatow, tylko że sedno dla Drugim następowai powinno, Sprawowai się w tym Okazie należy, a poprawic Nowym Prawem przy formowaniu Nowey Konstytucyi.

Uznaię Słupności tajemney rady, przy Dawaniu Instrukcji Postom do Cudzoziemskich Dworow ale pragne być informowanym od Pręctw Senatu, dla czego y na jakim fundamencie Drugim, czyli trzecim drugim Resultatom, ustauę Senatus Consilio Semotis Arbitris cętnie Łasze oznaczone, Konstytucye przysiędzone nie o podobnych nieuzpominaia, ra dach, a konstytucya 1717. do Dawnych Łupiatow stosuię się, ad antiquam formam w ktorey publicznie Senatus Consilia Sprawiano.

Do uż upratonych Prosb, y te mam honor u Tronu WKMę Słoty, y Pręctw Senatu prosii o którym moie można co o Parlamencie Francuskim w Dawniejszych Łasach napisano. Hic mores docent esse Senatus Parisiensis ad quem tanquam ad vacua undiq' veniebant. Sen- tes Consilio et Auditus rogaturae. aby Skarb Publiczny nie był wtrędzony, tylko na pitne y gwałtowne Rzpltey potrzeby, y aby Rezydenci do Cudzych Krajow, nie byli nałnactani, tylko tam gdzie ich Nienchownna seps potrzeba Słachta dobrze Dopejszwanii.

Tegoż 20 Obnis

Przy Powinszowaniu Polepszenia Zdrawia WKMę mam honor w ukontentowaniu Sądnu na Sęgo. okrzyki Rzymian z podobney okazy ku ulubionemu Germanikowi ponousi laty Rzpln Złwuy Germanike.

Dwojakie są Konfederacye sedne w Bezkrwawiu, y te Łgodnie formuia Prawa, Drugie cętnie onymarpine z gwałtownego Pręctw wite Gębytny Niebezpieczestwa. do Stanowienia Praw nigdy niewdawaię się. Na początku Sęmu po ulatwionych tych Niebezpieczestwach, tak nay prędzey Łuziane Świadeta, Konstytucye. 1673. pod Tytułem Jęba Poselskiego, Łgdy przysięto dla pitnych y gwałtownych Rzpltey Potrzeb Łakymai Postow w Senacie, te to rest nocuid et gjudicio Sępmu łbertis edempłw waruię, aby potym praktykowane nie było. 1717. 1736. przed ktorym ostatnim 1735 Sęm Łerwany ubezpieczaię y sus retardi.

Tę Prawa uż upratone mocno rżetelne daia Świadectwa. że Łsepmikow pod Konfederacya, cętnie nionych te Sęmy w początkach dnych Konfederacye Łuziady. Prywatne Wdłhu Konfederacye w dny Pręctw dnych bez generatney Wzrążywai się niemoga, gdyż generatna te Łsepmikow Konfederackich Postowie obranię, niemogła się wzrążywai Łaske choc niebezpieczna potroszwan Łostawadaly, a przeciw wotropności y przykady śnackey pokazuię.

Miriam la sednak
20

Mijam się jednak Materją Konfederacji, y podanego a wspomnianego Projektu, w innym czasie będzie miał honor przymowienia się, Staje teraz przy Catosi Prawa 1764 uszytkie Delegacje z Stanu Dyktorskiego w Izbie Poselskiej in Plenaria Actiwalte oznaczające. Należałoby teraz w Czasie Stanowienia Praw leż edekuwania, konczmy Co nam icit tym Prawem przepisano, a niechajmy namy Seymu od Zgwałcenia tego Prawa, y publicznego Catey Opiety w wolnym niepozwalam Zawartego Serpcedenstwa, nietylko wotnemi Sejmami, ale konczami się konfederacjami ostatecznego, a przynajmniej gdy się tak stanem Prępkoy będzie podobalo, że swoje Prawo sepcie nieupowane odmienić, lubo na przyzły może opisywai Prawa cłaz, w terażniejszym edekuwai nadeży, przynajmniej niech dawna Pota Przyięgi Deputtom do Konstytucji będzie konseruowana, inaczey usperaiąc się na Prawach dawnych y 1764 na których publicznie uotnosi zasada się, Przypreczenstwu na Delegacya pozwolui niemogę.

Tegoż w teyże Materji

Przestżelony. z onegdajszego Projektu odmiany Przyięgi dla Deputtom do Konstytucji ktorey ani w Konstytucjach ani w Konfederacjach Inaczej niemożna, przynależące dawney Rzadowy Formy swobod y uotnosi Poruszenie, usperaiąc się na Konstytucji 1764, y dawnych z Izby Poselskiej Delegacya nakalucący Komisarzow do konstytucji niepozwalatem nanię takoy na Turnu.

Przywiodłem świadectwa Praw, że konfederacye do stanowienia Praw niemożai gady się na Początku Seymow, chociaż z Sejmikow pod konfederacya odprawionych rezurazy wady się, niech mi się sepcie godzi w Obronie fundamentu uotnosi wotnego niepozwalam przyresi Stowa Konfederacji 1696. Observando religiosissime votem vetandi unicum et specialissimum Jus Cardinalis, na którym zupełnie Prawa swobod y uotnosi nasze Constitunt. Czytam przy teyże konfederacji stawnego Inotami zastugami mądrosć y uotnemi Dziełami wrońskiego Ministra Stanisława Lubomirskiego Marszałka WK. Solu quo ad Securitam et Terminu libera Electionis, ceteris Punctis exceptis qua ad Libertatem et Ordine Confederationis n' pertinent ob ratione Professionis Nuntij absentis et Inmutatam Junu vetandi.

Usem ja że Stanowiacz Prawa, maia go moc Inoplenia, ale niemniej sepcie mi wiadoma Przestroga. Quod Leges praescriptae alijs praescriptae et Tibi; leges enim Imperator fert, quas Primus ipse custodiat. tym więcej że na Prawie 1764 zasadaiać się do ktorego publiczna uszytkich naszych uotnosi y Prerogatywu Stanu Szlacheckiego stosuwać Catosi bytaby Projektem Nowey Rety Przyięgi przyszym Komisarzow do Konstytucji poruszenia. niepozwalatem na Delegacye y na Turnu y niepozwalam.

Votum Tegoż w sprawie Słow Siedlnickiego Podskarbiego Kor. D. 6. Ibris N^o cas 1766.

Postąpiłes sobie WKMY przyzwolita wielkim krotom Cnota używaiąc Mitosiedzia dla Słowa Siedlnickiego. Podskarbiego WKor, ktore gdyby Słony nieota cłato, nayo krupniejszem krotuskuwa napetnione bydy Przeciwnosćiami, lecz niebedzie nam miat za że N Krotu że nie słowosci bo tey istota sprawy nieuy ciaga. lecz sprawiedliwosci domagamy się;

Biorąc w tey sprawie urzad y powinności Sędzięgo, sepcie obowiazany dać kreskę, kreskę sprawiedliwosc, ktora nathniony sepcie z wotnego Summenia mego Przeswiadczenia, z ktorey Sędziemu Bogu, maiaćemu władzaić same sprawiedliwosci nasze, zachowac się bede powiniem.

Jako Przyjaźń y spokrewnienie, bogactwa ani uboystwa Słon niepowinny być celem Sędzięgo. lecz tytko sama sprawiedliwosc, tak z tey przyczynaiąca przeciwnych Słow uroktosci Zwarcac niepowinna, qui fecit quae potuit Legem adimplevit.

Wimien sepcie ustanowienie Inb Podstolem Kor, chciwie zaspcie pragnatem Jego Przyjaźni y Jego uopodkonstucytorow, znam Jego Inakornite talenta, Inactne zastugi, y mocna, mam ufnosc, że z sprawiedliwego hojnego w dobrodziejstwach Pana zask stapinkubzda nadgodzone.

Leż Zapomnie
1766

lecz Zapomnieć niemożę potrzebney Cicerona chęć Paganina przestępcy In Amicitia hinc pri
ma lex Statuenda est, ut ne rogemus iniusta, nee rogati faciamus

Mam pewną wiadomość że fortuna Siedmińskiego Podskarbiego Ukorb. po bezpotomnym jego ży-
ciu, na trzy rozdzielida się części, z których każda użarom zastawionym podlegai powinna, nie-
mamy Pewności o stanie Dobr y Długow tegoż Smarżego Podskarbiego, a zatem konkludowai
niemożę części usze części mało daie, In Podstoli Kor. usze daiać niech siebie niekrzywdzi
y swoich konduktorow, mało daiać krzywdabybyła Rępltey ktorey Dobro nappierwie miał powin-
no uszledy.

Sprawa Potowitii, z tej Dobrey miocy Sprawiedliwej y do. Wyższney miocy
przysadzanej myśli, niemożę mnie stracai, uznaiz, że Służności dla dobrej między ludźmi za-
chowania Usarz, Długi Zauignione od Siedmińskiego przed Obzucem Podskarbiowa Ukorb po-
wanny być nappierwio niespłcone, lez poprzedeć powinny poźniej Zauignione, y tezei Zuped
ny Rępltey Dług niepomiesci się, niemożę byćleż uina uszszereku uszkowego, lez niedost-
tek tej Fortuny, uszkosci dochodzenia zatrudniaibę niepouinna, każdemu muto będzie uszu-
łyte Wyższnie, sprawa nappierwio bo tej uszszkie prywatne uszk powai powinny, le że Oficie
nadgradzane sa uszugi.

Kalkulacye innych Podskarbiich z summ wyzastawionych, niemożę mnie przekonywai powin-
na bowiem była być następuiących Podskarbiich Prawidłem, y Przykładem, Komis 1736ki
wob. b. w. 659. Titulo skarob koronny dla Moskynskiego postanowiona, takeż Przesiu Komis-
sya Ekonomiozna postanowiona, to Konstytucya Podskarbiom Penya z Rachunkow Sied-
mińskiego Podskarbiego Ukorb utraciusty, y prawidlowe wydatki 2065250. Zarzetełny
Dług uznata, a 1200000. dla rezolucyi do nas Stanow od data

Podatki sa ustawicznie wymagane, ktore przykre będą naszym uszpołohywatelom, tym przykry-
szte, że Długi Rępltey uinne, ktoreby se zastępowai mogły, tak, tatur sa wypuszczone, Potrzeby
Rępltey pomnataia się, a sposoby utatuzienia onych ordalacia, se, Dawne sprawiedliwe Długi
konstytucyami Dawnymi, y recepsami, tako y nowemi upewnione wymagai sprawiedliwosci
w nam Instrukcyja nasza Lateca, a takeż o tej Zapominaiac, czy nie Łaski y Mitowienia
usz takeż Potur pars iustitiae quam Pretis.

A zatem iako mi się zdaię nieskuszności, aby niewinni za winnych uszpacali, aby tym nier-
dawai ktorym się nalezy, a tym dawwai od ktorych nalezy odebrai, tako uszbrani resztomy nie
dla umniejszenia Łozytkow Rępltey, y niemamy moey sey Dobrem hognie szafowai, lez dla
Łoziekszenia sey Łozytkow, tak uszpedney sa daiać Sprawiedliwosci y powinności niemożę się
Łozdie na Popisawanie tego Projektu, ale iako te Ducto sprawiedliwosci reddere aug quod siud
est, tak aby Rępltey oddano, to się sey Służnie nalezy, zdaremnie się niemożę nanieszy, tym usz-
cey na Rępltey szkede, pozwolai byłoby obowiazany do restytucyi.

MOWA Tegoż z okazji wniesionych Długow przez Rępltey uinno-
nym usznych, przez Recepsa upewnionych. d. 7. 9bris.

Ten jest Sprawiedliwy Rzad, gdzie ukrzywdzeni Sprawiedliwosci zasłużeni nadgrade
Ile czyniacy karę odbierai, usze do upadku Athenaskioy Rępltey pomogły nieskuszne
z zaszkonemii sobie obywatelami postępkii.

Zostaię, w oczekiwaniu hoynych uszych na Potrzebe Rępltey upadkow, dla niedostatku sey
dotąd usztymanych, uszku Recepsami upewnionych, Dom y Skware szeregnygo Potockiego
y Stanisława Jabłonowskiego kasztelanow Krakow, Hetmanow Ukorb już nie Łaski ani
mitowienia, ale sprawiedliwosci u uszpaceniu winnych sobie Długow, do tej Łaszy up-
ewnione summy. Somow Leduchowickich Popielow Sukcesorow Krzeskowskiego szty Wtołki
mire, z ktorych leden z kollegow nastęych Inz Podkomorszy krzemienę przedstuię se gnaleta
Czekueya Praw y Sprawiedliwosci wymaga, y nasza Instrukcyja, nam Lateca tak nappierwio

był Sprawiedliwy

tych sprawiedliwych. Pretensji uspokojenie pod hojnym y Laskawym WKmę Panowaniem. Niech
Prawda, y Sprawiedliwość ktore się zeszy dawno z sobą złączone, w tym Narodzie dla
uszczęśliwienia Onego trwają.

Enayduia, się w Recepsach Lasdugi Dziada naszego Wzruszcha Czackiego Alty Włodzimierzego.
Siemmy mu upewnione, do nas wnukow jego siagające się przez Wdżhu moze kosynskie
Zalecone, ale jako publiczne nad prywatne Zupktem Łaufke przeważai Półtyki y na Publiczney
Łotawie Szunkcy przyzupczawony zestaw powstachney niewłaowney przeszkęgai Ładoci
tak naże Ładania z Bratem moim dalszym Łaskawym WKmę y Przewietnych.
Stanow polecam względom.

Posiadane Stanstwa przez niektore Groby z Zaleconych Domow, sprawiedliwych Długow.
Szacai ani umniejszai niemoga, Stanstwa Krotczeszczony są Ckebem zastużonych chwy.
Im Rypka Ładnego niebyta umna Ddugu. należatoby jeh Łastugom, ważak wielu ani slami
ani Anteseporowie Ładnych niedauszy na potrzeby Rypky Summ, wiele znaczących posiadai,
Stanstw, sprawiedliwe Ddugi szlufnie nadgródzai należ, aby y Sprawiedliwosci Monar
chow, y kraj Łdobraca, najwięcej była dopetrzona. y publiczna Rypky usara. tak wielu
Recepami upewniona Zupetna tych ktorym umna daty, fakcyą była ubezpieczona.

MOWA TEGOZ do Projektu o Dupli czyta.

neg. D. 10 9bris na seymie miāna

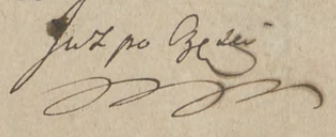
Przecim swoim Krolu WKmę, mażac Stan szlachcki podniecioną Krew swoia do
Tronu Zupetna, poklada ufności że swobody Prerogatywy Onego, całosci Potkun mocnym
y dzielnym ramiensiem utrzymowai będziej.

Ten to jest Stan N. Krolu, na którym uszytkie w czasie Pokoju y wojny zabadzone są, Lic
Zary, Sejmiki Szunkcy uszytkie Sejmy Trybunady od Bracy y kosztow tego Stanu Ławi.
Sz. Obrona Rypky w czasie wojny, tą mocą ubezpieczona, usara święta Rzymka Ka
kolicka tą mocą, bez Cudziemskich Positkow, rozszerzone są Granice, zachowane swobody
y wolności Potkuny szlachckie tego najmocniejszego y najwierniejszego Wojska, są Łodem
a Łahm w każdym wieku ochronione były y teraz oszydzione być powinny.

Juz niemowię o Oddanie Krotczeszcz Szawstwa na Podatki, dla Łotgi Siemskum Dobrom
w Poci Pota przyposobionym, lubo mniejszym WKmę, usłany z Łaskami chwy każdego posiadcygo
uszydziliuic miał przykrosa a my mniej trosklowai, gdy się to wielu niepodobato, y uszyzm Jmś.
Podkomorz y Posed Droticki nasz Łacny kolega nieprzyzwuic był o to ganiony Łoki Jura
intercedendi et negandi, salwasankte były u Rzymian zachowane, trwata wolności, od Łłomania
wolnego niepozwalam w Odrobie Oktawiana Tribuna, Łudu, Łakem przed kilku dniami namie
nid Epoke, Mewoli Rzymian Politycy y Historicy stawiaia, leż aby po Łmarzym Łopesporze
Dobr Krotczeskich uszytkha weźnia Jntrata do szarbu publicznego była oddana usłak u Stanowieniu
kwadrypli po smierci Łoprow Łabyta myśł Rypky a Łokolusick ochroni się Dobr szlachckich.

Oddaię to jednomyslności y Łgodney Przesu, Stanow woli, usłakże y ia chox wopzniejszym
Časie mogę się domiescić do tego sprawiedliwego WKmę Łask szlafunku uszyzmai łepet
przez Łek od tego wżkownego Nleba, oparowai Łeniawski Łozytkow Rypky niemiaty y
Łrzykrości, gdy go dŁubey używai y w nim smakowai będzie, miley jest ex gratia gratis
data, oparowai, Łak z dŁiedzicżney Potkuny, wielka Łracy y Szaraniem nabyty

Wnowi tu szlufnie Łacny Łnater Jmś Wda Matowicki, aby Duortaninowu uszyznaliere.
mu do Łustracy y odebrania Stanstwa po smierci dawnego Łopespora, y nowemu poda
nia Wyprowadzenia nowej kwarty y odebrania Dupli komisya na Łnacłata Łensya
Łdaiem się, nieŁdauę to na Dyzkrety Komisji Łaratz ia, Łnacłyc.

Juz po Zesze

Już po Ciesci godnych Senatorow y Postow upepetniwie sa, zadania, lubo teze Projekt przez Za-
 onego Senatora Jan' Wojewode, Raskiego swego niewzial skutku, do ktorego nazwa stosuje sie
 Instrukcja, ze Projektu dla wzwalenia; sa nam powierzone, w tym jednak nieznanym, mamy
 Przykroci, ze ze Projektu prywatnie poprawione, nie sa nam uizej do zwalienia powierzone, ale pomie-
 rane zaraz do podpisu, niemozna obrac mysla, stowa czykajacego, a jest powinnowcia, nasza publicznie
 rozwalac co zawieszania. Jezeli z tego scidym jest chumienia obowiazaniem publicznie sponu skun
 s Duchai, Dowody y Dokumenta publicznie czykaj y zwalac, niezasadzajace na ludzich zadaniach na
 swego chumienia. Przesuadzeniem sprawiedliwosc oddawaj, gdzie idzie o calosci sedney brzozy, takich
 miedzi niepouiniem okolnoscia wybrany do stanowienia Praw, zkad tego Narodu szedzliwe lub-
 niezszliwe wyprawia. Lozy, tak niezrozumialy y niezwalczony, po zwalac, jak z czystania obrac
 mysly y zwalac, rzecz byt moze z swey dobra woty, z opiania szkodliwa, zbytnia niemoze
 byt boskliwosc, gdzie o calosci idzie Narodu, dla tego upraszam aby y nowe Projektu y poprawio-
 ne prywatnie, byt nam do roztraznienia podane, y zeby Projekt przez Jan' Wojewode Raskiego, podany
 byt przez zgodna Stanow uola, prawem authoryzowany, ubezpieczajacy calosci publiczna przez
 wzetne wzetna Dniami do uwagi Stanow przed rezolucya Projektow Podanie y zgodzonych
 y podpisanych reka, Marszałka y Delegatow do konstytucji nieodzownie do grodu lub zympan
 podanie do tego Prezydentow Narodu, y praw zawiesz, a takim rozumem ze piekownosci nieznajacy

MOWA Jegoz.

Z Okazyi Ewasuacji monety. D. 12. 9bris

Już na Dniu onegdajszym osiadałem, ze chce dla Polztku Narodu y uszczelnienia sednoscy-
 nej w kraju zgodney z Puzozemskiem y dobrej monety. przysmowatem y teraz przyjmie
 monety w skacunku uprzalonym, y zniżenie wedlug dyke monety Czerwonego z tego do zto-
 tych szesnastu y prosy Dwa dziesiat Dwoch y pud. z Kondycya sprawiedliwa ubezpieczenia prze-
 dzich kontraktow, zapisow skryptow y innych transakcji w ufności unoy Publicznej, po-
 waga Prawa od Rzeczy zwiendzoney sprauwanych, aby summy od tad monety w skaca-
 kiu uprzalona, z skacunkiem teralniczym byt uprzalane.

O polztkach z nowej dobrej monety, bytoby krajowi wystarczai mogla, pikt wazpie niemoze sui-
 ze strat publicznych z tej uprowadzonej monety, y pomnzonej przyktady, przeluzujaciaz kraj-
 dego umysl, y potrzebny juz nie ludzcy, ale z swego wlasnego przy padku ulgy okolnoscia.

Niemaiz in specie w Anglii Sterlingu, w Francji Liwru, ale moneta zafre y z to-
 wewniefrzne zachowania sony, szelby byt z swey szoty, czyli przez dopracenia dzystra moneta
 nad weunefrny sony skacunek, niezmaerneby krajowi przyniosla szkodly dla Podniesienia
 ceny Towarow, y z tymch miar sakotez dla spodzewanej wkrótce redukcji, ktorey okropne
 widziemy zniżenie zubozenia kraju y niedostatki uszczelnie pieniedzy skutki. Mamy Przy-
 ktad pod Panowaniem Jana Kazimierza, ze Rzeczka ustawicznemi przy mufona wyznami dla
 wiekszego z Mennicy Polztku, podleyta nad weunefrny skacunek y niezgodna z ludzemi
 krajami bic' wykatata moneta. w Roku 1659. lez potrzegdzty znaczne strat pochodzace
 szych Narodow straty y ze w innych kurrencji miedzi niemozta, zakażada bic' moneta, y-
 zamknac Mennice, wzkatata

Powta moneta umostac niezslucione do kraju szkodly, ani dajacemu ani bioracemu niebytaby
 polzteczna, bytby klamey Mennicy. lez szm tako prawdziwy cycie cydziny, sey Dobo nau
 sione przyktadajacy polztki, masac uszczelnie przedym Stanom Rzeczy od Zygmunta III.
 Jus ludenda moneta, w zastaw synozkioy smitosci y ufności do zycia dobre powierzone, rozka-
 zat bic' dobra, wedlug weunefrny skacunku monety dla uszczelnienia krajow, za co-
 stawa ureczna zlacuniepsta nad naywieksze skarby, y naystaczonepsta obywatelow w dpe-
 ctnosci nadgradzai bydzie, a zaco bysmy swego wlasnego niechceli miedzi uszczelnienia, a za-
 czbymsy swey wlasney szkatki chcieli straty, przez powierzenie nad weunefrny skacunek ceny
 monety, y chceli to dopracac co sie w tej weunefrny nieznapnie zlacunku.

Widomo serd

DM

Wzradowo jest ze przed krętem Latami w Podstęże tamże Dżezuecia, Złotemi było srebra, grzywna
 płacono po 20 64. teraz kolonka grzywna kosztuje 20 74, niedostarczaia ca uciebie srebra
 potrzebne, przetytnita mu ceny, przy Pomnożeniu srebra, cena onego spadać będzie a latym y.
 Stacunek którego z blizszych krajow zatwierdzenie jest wprowadzenie tak Złota z Ameryki monety.
 do srebra Zmiany sie, za co teraz powiększai ceny monety. nad Znajdujący sie kraj
 we wnętrny sy Stacunek.

A jeżeli idealność Monety dla następujących pewnych skutok niepodobna sie, jakże się ma
 podobai w Summach dawnych zapisanych, pożyczanych, kto w skutok odberaiący sam dzie
 dzie lub Dżezuecia Dżezuecia Dżezuecia. w skutoku rachować może sto tysięcy, kto pożyczonemu Pra-
 wem od sta tysięcy może spodliwać się Polityku, niemając w Samej rzece tylko ofiandżewiat
 lub Dżezuecia Dżezuecia Dżezuecia, gdyżby septe tak odberane Dżezuecia, Zaraz miały być na ko-
 wany y inne przemiarzące potrzeby upiane, którychby unizona dawniejsza była cena, lubo dotąd
 nieciast, mniejsza była o skutok, lecz summy obrucione na Fortuny y na polityk przy Zgwałcenie
 Kontraktow, Zapisow y innych Ogranżakow w upnoda Wiary y Powagi Dżezuecia czynione Dżezuecia
 rzece niesprawiedliwa, pedna Zamieszpania y niebezpieczeństwa Dżezuecia.

Przywiał Jmb. Kasztelan Luwowski wielorakie Prawa ubezpieczające Kontrakt y Zapisy cży-
 mone namienilem w onegdaprzey Mowie Konstytucya 1726. z podobney okazji po A celu.
 keji 1717. Statas kesze pokdadam Konstytucya 1635. Vol. 3ta p. 056. Lit o leyderkaffack.
 aby Inscriptioes receptionales niebyły atterowane.

Czyli podobna aby obowiązki dobrej między Ludźmi Usary dobrej Dżezuecia usary. która
 jest moca, Narodu ubezpieczający Kontrakt y Zapisy, stanowiący ceny monet, miały sie
 targai, czyli podobna aby Kontrakt y Zapisy y inne Ogranżakowe swegoontżezenego Prawami
 niemiad, bezpieczeństwa. aby Owikeyonalne Skerwinfkie y Lenine restantia pretia od Złota
 Dobr y takie kotusiek summy przed tym dane y upewnione usara Dżezuecia y Prawami ofi-
 lone, miały sie Dżezuecia, o tak ureskie bytoby Zamieszpanie. Cena srebra niemole być z Za-
 uste Statas, tako nas upewnidy dokonate Jmb. Kanclerza WK. uwagi, y ustawiczne cży-
 my Politykady, a latym przykatdey z odmiany ceny srebra we wnętrnego Stacunku monety
 odmianie, odmieniałby sie w wielosci y liczbie swieg summy. a latym w ustawicznym bytoby
 porużeniu, y niektoby swey niebył pewny własności jedne przypadki drugieby strażaty. usara
 Dżezuecia upadłaby, pomnożone by były między Obywatelami wzniide, z których niebezpie-
 cżne następiły mogły skutki.

Udadmy się do Redukcji Znaprzykrżeniem w kraju naszym praktykowaney, iustakże na ter-
 minach z Opisu czyli Dekretow przed Cżesem oznactenia redukcy monety płacono iak by
 był Dzieg, a po czasie oney, według nocy płacono, y pospolitcie z przypadkow przeszłych, onych
 niedykarac, na następujące Czasy Stanowia się Prawa, A latym gdy sie podobna Stanow
 Dżezuecia na następujące Czasy. te ceny Złota y monety ustanowic, niekto przeszłym nieszkodzi
 klasom, niekrypudzi Ogranżakow dawnych y upewnionych niemniejsza summa

Wszakże tym sposobem, ^{ani} pożyczający ani dłużnik nieszkodowaty, ani by pożyczkowad Jedem z.
 krzywdy Drugiego, pożyczający iak Zebrać, czyli z przyszłitey Pracy y indystryi, czyli z Dżezuecia
 daży Dobr, czyli z podniesienia Zonnych miocy, czyli dla użyczenia Dżezuecia u kogo
 onego pożyczty summy. według kurrencji Prawem y Uniwersadami Jmb. Podkarłich
 ostrżeloney, tak sa, w tym klasie dawad, y pożyczat. Dłużnik oddaiąc w następującym
 czasie iako według kraźniejszey oznactoney kurrencji z Jmbat Dobr brai będzie, lub pożycz-
 kai u innego lub summe która swoza podnosić Zonnego miocyca, lub za Dżezuecia brai Za-
 coż temu od którego pożyczty. nema tak oddawai, za co z jego krzywdy ma pożyczkowad kiedy
 tamten nie nepożytkuić, tylko w latosci chce swoze według kreyby odebrai summe

Wzywana Polubawana
 Wzywana Polubawana

Wzywają, Poltowania, Przemę Stanow Ubożsi Pracy nasi w Poci Cota Sumki sobie ugro-
wsty, aby w nich niemieli straty, wzywają, Poltowania Ubożsi Ludzie, Szpitale Zakony dla szlachtych
dochodow ledwo sie utrzymać mogące, wzywają usara Rępltey, bo ktoz jej ufai będzie gdy po-
zyczający w jej ufności kracić będą, niezamysł meszeczki szęgo Namdu, nad ten go dzie Publick
nieznajdnie uiazy. Wzywają Sprawiedliwosci nakakująca Łupiednie oddawai, każdemu wsta proci
onego, wzywają bezpcczeństwo publiczne, każdego o suricy własności upewnaiące, aby Ręplta
dawnym wiekom przeciwnego, natępiącym szkodliwego nie zostawiać, Wzywają przyzw-
ita godziwa w porządkach Krolezthwach, nadgrudami podniecana, y utwierdzana Industria, aby
w wypracowanych godziwie Ręplthach nie szkodowała, usłakże, y Curingeliczny Pan pochwalid
Stug Ręcia, talentami drugich Ręc Dwoma talentami Drugie dwa, sobie przyposabiaiących,
y uiektóre im łaski obceat, a tektory uiektóre talent łakopal, summa y boku Zgromud.

Jesze do ceny Złota, dane na Dniu onegdajszym ponawiam uwagi, że uiele nieuwodząc-
se, pod tym Zpkem mieniania Złota, to jest czerwonego złd za dwadziecia kilka złd. drudy
sami po dwadziecia kilka złd. czerwony Złoty optacali, dla niepewności Monety a pewności
Złota usara, y powaga Rępltey utwierdzonego a za coż maia szkodowai.

A za coż za podległosc Prawom Władzom, która koniecznie jest potrzebna, z urażeniem
sprawiedliwosci pozyczający meszeli szkodowai, za coż sztuczney niestępnie meszeli profi-
lowai z kasy, surich kredytowu sami ładney niemaiąc, uie niech ustanowiona Cena
Złota y srebra bez dopłacenia, według weuie frónego swego szacunku ustanowiona
będzie bez uszczerbku dawnych, summa y transakcji z ubezpieczeniem Ręplth
przyślęcych klasow.

za odmiana, ceny monety, rachunki Łupiednie sie odmieniaia, ale otenajmniej ja ju-
za upiane w szęce. w podatkach niewłumiem goz ładney trudności, gdy lud łak
będzie odierad, tak będzie oddawad, sedna jest trudność żeby tylko ta nowa moneta kraj-
ui wystarczata, bo przez to ludby zmieszad, entratyby upadły.

Cytane goz mogą obydwu Projekta, y ouzrem uszytkie dla wybrania pożyteczniejszego, ale
podawai wiekzosi sztosow ktoren z tych Dwoch ma goz podpisany. Ładnie sie goz nie
stępnosia y gwałtownosia, wolnosia Łupie przeciuna.

Ładnie sie pożyteczniejszy Des monetarius w Projekcie nowej Monety, podanym, tako
weuie frónego Złota y Monecie ustanawiający szacunek, z ubezpieczeniem dawnych
summa, y transakcji, bo snactey uiektóre powstęchna, strate podurubnym niemogd
ate mi sie w tymże nowej Monety Projekcie niepodobara, niektore otocęnosci takom
na Dniu onegdajszym prętożył, tak przez Punkta Łgodna Stanow Ręplty, pozpolitęy
Łachodzie powinna Łgoda.

Odmiana Stow Jus Audenda moneta nam Stany Rępltey przywrociły, ponie
wał ta ofpara dla Łarnego kroka frón stata sie, w stowa: Nam danym Stany Rępltey
pouierzyły. Aby komisja Ekonomiczna oszacowaney ceny Złota y srebra Łgodna uia-
Stanow Rępltey niemiatła moey odmieniai. Jeseli koniecznie trzeba redukowau te-
raz stara moneta, dla lednotayney uszytkiey monety ceny, przynajmniej jej y uszytkiey
monety już redukowaney niech nie następnie kaspacya, która gdy uieć męć będzie
weuie fróna, surie ceny, według Łęznania przęięgłych Proherzow, Ła coż ma jej następo-
wai kaspacya, y kto ia, przęmowai będzie spodiewaiąc sie kaspacy, a przynajmniej
aby mennica według redukowaney ceny przęmowata, aby Mraffa Drukie temuz
Prawu w Przęrciu ceny Złota, y Monety srebrney, pod suruismyrgurem podlegaly

Modicus remedium

Modicum Remedium hoc dicitur iam est inthumacione od JmP. Wzajemny Inflantskiego, Je-
dnak aby dla pozwolenia Rzeczypospolitej nieprzeładzana kiedy była dosis z szkoda, niech
w konstytucji niewchodzi.

Do Dzierżawienia Złotyeh Monety, srebrney skladu by banko było dopraczenie Dzierżaw
Złotyeh miedziana, ktora dla małych wydatkow jest tylko potrzebna, w samej jakcie
jest krajowi szkodliwa, uselka jej dołba zmniejszenia y ubostwa kraju nappierusza
y najmniejsza, byłaby przydatna dla tego poki jej ucielość do użycia niebędzie pra-
wem ograniczona, poki w tej mierze Projekt niebędzie zgodzony, Bezpieczeństwo
Dawnych y Branżakcji ostrzeżone, te ktore wyrażeniem okoliczności upewnione, na
Podpisanie tego Projektu pozwolcie niemoge.

MOWA Tegoż Jw Podczaszego Konow.

Zwinyeh okoliczności a najurzędz aby Proiekt wiary przed Projektom
Objawienia Konstytucji 1764. Konwokacji z Okazji Wiekizosci Gtosow

S był podpisany d. 22 9bris 1766. *Ho miana*
Szczegółowicie jest Mandu, ktorego Tron, dokonany y Łaskawy osiada Krol, przeciwnianie
bez Intencji, urażenia przydatna naprzyżuwit. Bey o Łatosi Wiary Gortuwości uymaurs.
wszakle y w Rzymstkiej wolney Rzeczypospolitej, facta Punsebantur, ducta vero sed
libera lingua impune erant.

Niech tak kto chce mozej Gortuwości przypisuje potory y przywary; nieprawosi ma sus-
zich Obrońcow, y dobre tłumaczenia, (nota nie jest wolna od Podeprzenia, y od Przyga-
ny, chętnie uszytko gotowem w skromności uerpieci, nauclony y upewniony od Przed-
usielney Prawdy Beati qui Persecutionem patunt, propter iustitiam

Nietasie się ze od lat Dwudziestu kilku, tak zacząłem służyć miłey Oyczyźnie, palam
locutus sum. Ze wiekizosci Gtosow w Padach, do mocy Powagi, y bogactw Łausze obr-
coney, y przyurządzeny, wierze Prawowierney, wolności Mandowey, Dostojenshou Dobrych
Krolow, Cnotom wiekzych Ludzi, szkodliwej, nieprawosci antyhorpizuiacej, nieczemnych, y
nieczotliwych uymoszącej, a Ludzi Cnotliwego y łepania tego umyśtu ponizaiacej, y
uacmięzaiacej sprzeciwialem się, te zdania we mnie przykłady uszytkich Nar-
dow przedym wolnych, wiekizosci Gtosow do niewoli przywieszonych, wtnećidy, z kt-
orych tu ledne w rolnych Gtosach, usernie przetoliztem, drugie Zamieczam, abym osiada-
dzid ubegaiacy uiz przedtużonego Seymu czas, uszakle w Anglii rozszerzonej krol-
lowi mocy w składaniu, w przedtużaniu w skracaniu, kassowaniu Parlamentow,
uprawaniu łepny stanowieniu Pokoju, Dawaniu y odhieranui urzędow uszytko
według sedynowstawnego onych upodobania, nieumniepła wiekizosci Gtosow, ale pro-
mnała, tamle za poprzedzaiacej, wiekizosci Gtosow do woli Henryka 8mego Krola
swego obrońca, Usara S. katolika Inweyona, teraż opowit nieznoznym Długow, kt-
orem jest obarczona Anglia y Amerykańskie do niej należące Pruwince, uciemie-
żnym od steplowego Papieru, od grusznikow y jabłcznikow przecuwo woli y Ła-
danowi Catego Mandu, wiekizosci Gtosow były obrażone Podatkem, ledwie od niego
dla bojałni Pouszcznego Zamieszpania uustnowie zostady.

W Wenecji lubo rożności jest wstady Doży. miocy Obywatela Stanu y rozległosci
Kraju, Interessow Ludziomstkich, od tych ktore w Łosfzcie znamy przeciez dla nieupności
wiekizosci Gtosow, pitne w Ballotowaniu, y pełne ostrożności Łasfste sa sposoby.

Patruendzaj
DM

Potwierdziły we mnie te Zdania Politykow przestrogi, ustawicznemi stwierdzone Przykładami, że Poprawy Praw Kandydatnych, Odmiana Dawnych Prządów, Wolne Narady do Upadku przyciskały, Historje nasze Susadctwa, że od dawnych Czasow Prawa Zebrane, y Złazzone w Kazemierza W. Statucie 1347 Prawa późniejsze aż dotąd Stanowione, ktorzych tak wielkich Część dzieg mamy Znaki niepoznawania, lecz Czynności ze Łgodna Stanow wola były Stanowione, że nawet na Konfederacyach wolne niepozwalałoby konfederowane, jako tu dowodziem, y dowiodem, a jako ab Antu według Filozofow Zdania valet Consequentia ad Potentiam, tak gdy dotąd przy Jedno myślny Stanow zgodzie stężyluie Rząd Rzeczyktyktryktryk, nieporozumiona, Usary Cato- sias pomnożonemi wolnościami, Zwycięstuy rozszerzeniem granic poważnemi Rytkami Oczany Chrześcianstwa, y Prawouuernego Kroleustwa ustanowione, za coży miał być odmieniony w niebezpieczna Usierze Prawouuerney, wolności y Cwotom, wiek słowię glosow, wady tylko należało poprawić, ktore w każdym wzniescia siej Na- rodzie, a pobłażaniem rozszerzania sie, uszak y Lekarstwa, nie dla odmienienia Czo- uiecha Konstytucji, lecz dla uwmierzenia choroby dawane bywaa

Wto to jest dla czego natęrazniejszym Sejmie wniesionej Większości glosow wielo- krotnie sprzeciwiałem sie, sprzeciwiam sie, y sprzeciwiać sie, Zausze będą. Po podanyj a Ministerio Projektie Zadałem Zaraz Onego, jako y Konstytucji 1764. objaśnienia, ogólnie napisanej, co Zupedney wolności, co Sądowemu Obrządkowi należee pouinno.

Ja to były Ciele, y widoki uszytkich Prządów, uszytkie mogace Zauierai przyrządy, Eko- nomika, Woysko, y Sprawiedliwość, stężyluie y Cytalem że Religia, rzecz Najswiętsza pod tym Połowem dla rozszerzenia handlow y Rzemiost chciano porużyć, Cytalem, że Z teyże przyrządy. Przyrzuczenie Czwartego Stanu radono, jako y wolności Chłopow od Poddanstwa, dla rozprzeżyczenia wolnego Rzemiostwa, stężyluie że Wstępnosci Ska- checkie w Łoci Czoła uprawowane, w Dobrach ruchomych, y nieruchomych w Kapitulach y Prwiżkach z uszytkiem onych chciano decydowai, doznałem że Podatki niechętne Wiktuom do ktorzych Zezwolenia Zausze należały, y należee pouinno. tym sposobem z szkodliwym Przykładem Zniżenia Tortur Szlacheckich y Duchownych były Stanow- uzione, Woyna Pokuy Traktaty Zniesienia Trybunatow Kandydatne Prawa wolności Nemine Captivabimus nisi Jureiuris nemini Admemus Bona nisi Precedente Judio. jakoteż Obpke Indygenaty y Nobilitacye, aby Posiadane w Kraju przez Cudzoziemcow y innego Stanu Ludzi Bogactwa y Skarby z Onego niebyły wprowadzane, zęsta co tylko pomysłuieć może, za nateżeniem Dowcipu, mora, y nędgnida Osmielonego, pod te były Eko- nomii Woyska y Sprawiedliwości przyuignione by były mogło, dla tego Zadałem y Zada- aby ta niebezpieczna ogólnosci stężyluie byta objaśniona y upewniona pszyznami y dla tego przed objaśnieniem Oney niepozwalałem, na Odmiane Przyrzęgi Marszałka y Deputowanych do konstytucji.

Zastawiałem sie, większości glosow wniesionej do ustanowienia Podatkow tak dla Zado- syc uęznienia Instrukcji morey. jakoteż dla szkodliwego w dalsze Casy Przykładu, aby za Powiększeniem publicznych Potrzeb, ktorzych nieślizcone sa Stopnie za Większości glosow pomnażane ustawicznę Podatki uciemieżuie Tortur y Szlacheckie tego Stanu od ktorego ledyna Rzeczyktryktryk obrona, nieżubozły y nieślizczły. Uszakże już Konstytucji 1764. Zecony. jest Komisji Ekonomiczney do ułożenia Projektu Stęplowanego Papieru. Nieponawiam wielo- lędnym w tey mierze Praw przedemnie przyuiedzonych, te tylko za Łgodna Wiktu Liem y Po- wiatow wola Stanowione, Zausze Podatki, agdy ktorzych Postuie niemeli Zlecenia, stężyluie onym Czołne Sejmiki dla Zezwolenia.

Sygmunt August uęchwał

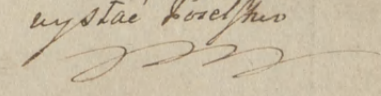
Zygmunt August wychwałat z Doswiadzenia ten Nard ze wiecy u niego w tak wielkiej jego
 wolności Prośba mogł dokazać tak Absolutni Panowie Strachem, y bojaźnią, nieuspominając
 Dawnych Przykładow, chwalebney Polakow o Catości Prawowierney Wiary, swobody sumie
 o Czystnie y Dostojenstwie Pastorskich Szych Krolow, y o wstanie ich Interesa Gortwardi w us-
 powaniu swemi wstawni osobami, sum wstawnym koscielem, y sum nawnym Zbroszczem.
 Zygmuntowi Pierzemu, do otrzymania Tronu legierickiego omiż innych Przypadkow, Zy-
 gmuntowi Przecemu do odebrania swego Diedzicznego Krolestwa Szwedzkiego, Stefan
 Krol na wojnie przeciw Morhuie Dzieciec tryzicy liczy takowego wozaka, Nadworni Ludzie
 dzieci wizerowickiego Cyca Krola Michała, y innych przy Zniszczeniu Prawie Wzyska Ppłke
 naguzicy pomogli do Zuzyciwa tak pompylnego pod Beresteckiem, na Wiedensto wojne
 z Krolestem Janem III. wieku Nadwornych usprawdo ludzi, uciek z Nadwornemi swemi
 ludmi sum wstawnym Znajdowato sie Koscielem, Zbywai nigdy niebedzie na Obronie Czystny
 y Dostojenstwa Pastorskich Krolow poki w Szych swobodach, y dostatkach Stanu Ska
 cheki bę dzie zachowany.

A gdy dotąd Zaslamego dumnienia mego y Zdania Przeswiadzeniem wieki Zesła Sto-
 dow sprzeciwialem sie, niemoge odmienic Zdania, ze cętam tez w Memorjach nam po-
 danych od Postow sprzymierzonych z nami Monarchow. wiadome jest z Postępkow mierz
 na konuszkaci y Czekcy, Lem sie do usidnosci tych Dworow nie ta czyż, wiadomo jest ze nam
 Poprawicym Ubezpieczeniu Wiary Prawowierney, Lem sta tych Monarchow gnizono, y tera-
 znieytemu Zdaniam onych, gdyby mezmierłaby do publiczney Catości z winnym ich uspraw-
 waniem sprzeciwialem sie, y sprzeciwiam sie tym, które na poruszenie Wiary Prawowierney
 zmierzają, usłakle gdyby nawalność taka na Krolestwo powstala, niemoge byż uzbronione
 sposoby do wstęcia przyzworzyć do obrony chodkow, a wolność mierz bę dzie upewniona, a
 niebezpieczney sey Stosow wiekkości. Namienitem w pierdym moim o wierze Stosie pamie-
 tne wstęptawa Lokietka Krola naszego stowa, ze Polacy wolności nad fortuny y Zycia powatają,
 a Wiare nad wolność przewatają, ten godny nasladując Przykład, wolności ubezpieczając sie od
 wiekkości Stosow, Catości Wiary Prawowierney, od Dysydentow ustawnie attakowanej
 posuziam y ofzaruję, gdy nepozwalam na Projekt ubezpieczający wolności a Pluralite
 aby był podpisany, az poki niebedzie podpisany ubezpieczający w dawnych Prawach y wiezo uppa-
 dych na konuszkaci y Czekcy przeciwko Dysydentom Natarszym Catości Wiary, która jest
 Nieprzetworem Nardow fundamentem wstępsu y rekoymia, kazdego Zbawienia.

Ubezpieczeniu Wiary kazdy czas jest y byż powinien przyzworzyć, a usłakle sey powimpy.
 ustępowac Materie, Pierz Pomocy Boga naypracowitsza Ekonomika. jest nieskutezna, Nisi
 Dominus adificaverit domus in vanis laboraverunt qui edificavit eam. a Nayuzitsza jest
 sprawiedliwisc, chwata od Skorzlenia Skrocy swemu oddana która na neporuszeney
 Wiary jego Prawowierney zasludła sie Catości.

A czyż podobna po odusleconey Ubezpieczeniu Wiary Materie, az La granice seymu Cudna-
 ynego w przedstuzonym iut y tym wycekatycym czasie, po leniesieniu przy JmP Kancelerza
 Wk. Zaczego Ministra, który jest z Urzędu swego ustami WkMę. Memorjatow, Dworow
 Petersburgskiego y Berkerskiego. La Dysydentami w usierze podanyh, y uymaganii u Starow
 Ppłkey Rekolucy zastanawiai sie, hanba by była Nardu naganna orembtości.

Rozpacz wieku polyteczney dodawada odwagi gortwardi niemozę byż swajka, tak przy
 Catości Prawowierney Wiary, ale ufai mocno trzeba ze Naywazne Carowa Jmę, Osba WkMę
 y Ppłkey Prępsaciotka, az do poruszenia Wiary Prawami dawnymi ostrzeleconey Szych
 Drob y Zdania nalezeć niebedzie, faktęwe Dysydentow udania, mniemanego swego Ucie-
 mienienia sey uapanasęgo serca sktonidy polisowania, lecz Zupednie uwiadomiona ze tak
 la Zwozteni, tak Prawa poluwatacia, chwacki bę dzie nasie Gortwardi, dla tego Zeplyblym nowe

wystai Roselhu

wystae Poselstwo, z Prosbami Otrzymaniu Wojska swego, y z Przylozeniem Ze maia, swie niegwalt-
ne Prawa, ktore nad opis jch sobie rozciągaly, Ostrzeżona, sobie Lzici y Statum suych spokojno-
ści, przez burzliwe swie Krotki, cały kraj Czynia, niespokojny. Jut na pokorne Dysydentow
Prasly w skromności dostatecznie jest opisano. Czytalem jch fundamenta, w książce tego
Tytułu, y Znaczeniem Ze sa, bez fundamentu.

Przywilej 1563. Zygmunta Augusta, gdy mieszcz La Zgodna, Stanow wola zupiany, ustakce
oprost wiadomości z Historji y z Praw dawnych, ze na ustawę Praw Zgodne Stanow potrze-
bne Zawsze bywato Zezwolenie, clam Statut 1503 De non faciendis Constitutionibz sine
Consensu Consiliariorum et Nuntior Terrestrium potwierdza tę Prawdę, Rownie o innych
Krotow Przywilejach tudziez nalezy, gdy nie sa Zgodna Stanow wola Stanowione, lub So-
wage Praw Authoryzowane, Stowa Konstytucji 1569 hic est pro Insuper habere volumus
nie do Religji lecz do Wnij Litwy z korone. Stuzą, wszystkie Konfederacje, 1573. 1576. 1587.
y Pacta Conventa Krotow Henryka Stefana Zygmunta Trzeciogo, sama tylko spokojności y
Bezpieczeństwa fortun y Osob Onych ostrzegły. Późniejszy Konfederacje y Pacta Conventa
Krotow upewnizaje ostrzeżone im przedym spokojności y bezpieczeństwa, Usu tylko postawio-
ne Lbory non lege takodame użycia, pozwalacia, konserwować, nowych budowań Zabra-
niaia, aby po Prywatnych Gospodach, prywatne swie odprawowali Nabozeństwa deputacjami

Traktaty Grymuttołkiego y Dziadynskiego razem na Kadzie walcney. 1710
utwierdzone, mieszczły tylko według Opisu onych, y Stanu na tenczas, od stron Obywock
powinny być zachowane. Traktat Oluski y Opisane Dzieje Pastoryusza dobitze sa
ustumaczone Traktat ten Oluski o Amnistya, był depedniony. gdy uszytkum zupełnie
była dochowana, dalsze Punkta jasnie do Prus y Szwecji stosowa sie, ani żadnego doty-
wiecey tak przez lat sto niebyto użalenia sie, ani by był mogło, tylko od Szwecji z ktora
się ten Traktat zawierad, ktorey na tenczas Minister Najiasn Krotu Jmę Pruskiego Przysta-
Zastawiał się, aby za Dysydentami w Polsce nieudawad sie, y od St. Krotu Francuskie-
go ktorego Przodek ten gwarantował. Pokoy.

Traktat 1717 medycyna wiełkiego Piotra czyniony y podpisany, w jca książce Dod-
horuki, wiełkiego Jego Posła. tako y Konfederacja 1733. tudziez Pacta Augusta III posta-
nowione, Lbory w latach 1632. 1640. Usu non lege w Dobrach Krotoskich konserwować
pozwalacia, nowych Zakażnia, a tako bezprawnie Urzędy Dostojensztwa, y Funkcye powia-
dali, żadne Jm Prawo tych niepozwalato, tak od tych sdużnie ich oddaliby, do tych Praw.
Konfederacja Jmę 1764. y Pacta Conventa Ukłmę stosujcie

Konfederacja 1599. między Dykuntami y Dysydentami w Urzędzie Zawarta, wypra-
de buntowniczy jch umysł, przeciwko Powadze Rzpltey. przypade nam powinna Jerli-
wosci w utrzymaniu Usary następy, prawowierney, y Zapobieżeniu podobnym skutkom
z ktorych najokropniejszy upadnac mogłyby. Skutki.

Roznosi Usar w każdym Przadzie jest szkodliwa, najszkodliwa w wotnym wzni, y
miesta umysły. domowu, Zapata wojne, niezuchronny Onemu sprawuiący upadek w wotny
Nawdach nawet w Poganskie wznycy Usar y Obrzedkow niedopuszczano dla
Zatrzymania między Obywatelami jedności ktora jest onych fundamentem
y podporą. Skracam stowa Projekt przeczytany, choćby niepotrzebowat Poprawu.
y Objasnienia tako potrzebuie powinny ustakie Projektowi ubezpieczenia Wiary, niech
będzie do Poniedziastku Zatrzymany. dla Poprawu, na Podpisanie onego przed Podpisem
ubezpieczenia Wiary pozwolić niemoge y niepozwalam.

Das Generata Naturking
N° 50. N° 2.

uuallo-
loyno-
entw
ge
stakte
schle-
hne.
nych
b So-
imud
507.
si p-
enta
tauiso-
labra-
Lilau
D
Duoock
saw
Dnie
o detq
kton
zatha
Luphie
i Dod
sta-
rwa
rewia
w
yda
Perli
kom
i, p
uehny
ten
auy
nics
em

